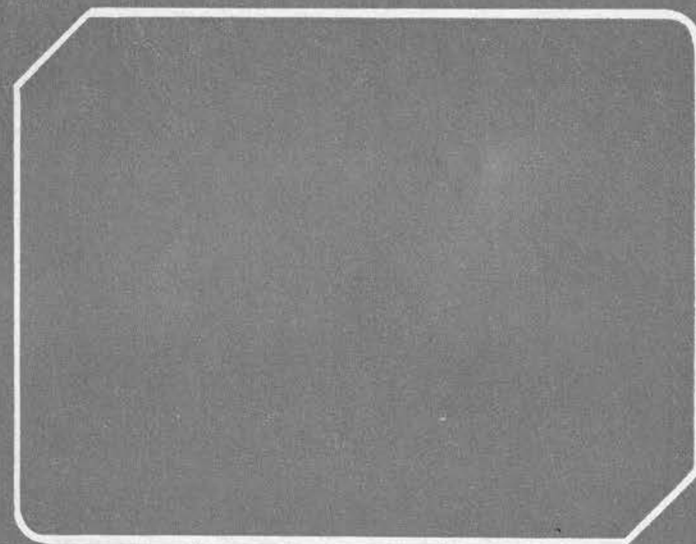
PEDAGOGIE MILITARĂ



EDITURA MILITARĂ

AUTORI :

Locotenent-colonel GHEORGHE ARĂDĂVOAICE
Colonel EMIL BURBULEA
Colonel dr. VICTOR DEACONU
Colonel MARIN MIREA
Colonel JEAN NICULESCU
Maior THEODOR RĂDULESCU

Sub redacția colonelului EMIL BURBULEA

Coperta : GH. BALTOC

STUDIU INTRODUCTIV

Cu aproape un deceniu în urmă, literatura militară de specialitate din țara noastră înregistra o primă încercare consacrată elaborării unei lucrări mai cuprinzătoare, cu caracter de sinteză, asupra problematicii pedagogiei militare românești contemporane *. De atunci, sub impulsul înnoitor al concepției materialist-dialectice și istorice a Partidului Comunist Român, al cerințelor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu privind perfecționarea muncii educative pentru formarea omului nou, literatura militară și-a adîncit investigațiile și în acest domeniu major de preocupări. Cadrelor angajate direct în procesul pregătirii de luptă și politice a trupelor le-au fost puse la dispoziție, an de an, instrumente de acțiune menite să asigure eficiență sporită demersului lor educativ.

Pornindu-se de la aprecierea secretarului general al partidului că *„în România socialistă se ridică un om nou, profund devotat idealurilor socialismului și comunismului, înarmat cu noile cuceriri ale cunoașterii, cu ideologia revoluționară, științifică a partidului nostru“* [1], s-au amplificat și se amplifică continuu eforturile consacrate sistematizării și generalizării experienței pozitive dobîndite de comandanți, organele și organizațiile de partid și ale

* Editura militară a publicat în 1971 cartea intitulată *„Bazele pedagogiei militare“*.

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 81.

U.T.C. în formarea tinerilor ca apărători temeinic pregătiți ai patriei socialiste, conștienți de îndatoririle fundamentale ce le revin.

Mutațiile înregistrate de societatea noastră socialistă în ultimul deceniu și jumătate în toate domeniile, inclusiv pe tărîmul formării conștiinței revoluționare a maselor, reprezintă premise favorabile pentru noi căutări și perfecționări ale activității educative. Orientările fundamentale și cerințele cuprinse în Programul Partidului Comunist Român, în istoricele hotărîri ale celui de-al XII-lea Congres, problemele complexe pe care le ridică opera educativă în actuala etapă și în cele ce vor urma, inclusiv pentru armată, impun revederi critice ale teoriei și practicii pedagogice, necesită noi pași înainte pentru definirea conținutului problematic și a metodologiei pedagogiei militare românești. Sînt oportune căutări perseverente pentru a se ajunge la constituiri teoretice și concluzii practice pe un plan superior celor de pînă acum, *la nivelul exigențelor și posibilităților actuale*.

În ampla operă de edificare socialistă, strălucit condusă de către Partidul Comunist Român, de secretarul său general, s-a zămislit o concepție originală despre educație, întemeiată pe învățătura materialist-dialectică și istorică, pe etica revoluționară, pe umanismul socialist, pe știința contemporană despre societate și factorii care-i determină continua împlinire. Referindu-se la rolul și obiectivele activității politico-educative, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta, în Raportul prezentat la Congresul al XII-lea, că *„sarcina centrală a partidului pentru perioada următoare este ridicarea întregii propagande la nivelul marilor realizări obținute în opera de construcție socialistă, transformarea într-o măsură și mai mare a ideologiei noastre revoluționare, a muncii educative într-o puternică forță de mobilizare și dinamizare a energiilor creatoare ale întregului nostru popor“* [1].

Aplicarea acestei concepții și orientări privind activitatea politico-educativă la sarcinile în domeniul militar, la procesul de formare a cetățeanului constructor și apărător reclamă revederi pertinente și îndeajuns elaborate, care să pună în evidență conexiuni noi privind : statutul și rolul comandantului și al ostașilor în procesul pregătirii de luptă și politice ; cerințele specifice ale diferitelor etape formative și cicluri de instrucție, ca și raporturile de continuitate și discontinuitate dintre ele ; problemele de natură educativă ce decurg din participarea armatei la îndeplinirea unor misiuni în economia națională sau în alte sectoare ale construcției socialiste ; căile de optimizare a metodelor de cunoaștere și intervenție pentru sporirea eficienței instrucției și educației, pentru imprimarea unei *noi calități întregii vieți ostășești*, pentru a face din tinerii militari oameni puternici, dîrzi, capabili să lupte cu greutățile, să le învingă, conștienți de îndatoririle ce le au față de societate și de ei înșiși.

Acțiunea practică pentru efectuarea transformărilor în formația spirituală a tinerilor ostași reclamă anumite precizări în ceea ce privește *scopurile* educației militare, ca parte integrantă a educației comuniste, polivalența acesteia, *căile* pe care trebuie să se meargă pentru formarea calităților de luptător, a atitudinilor și comportamentului original în luptă. O problemă importantă de soluționat cu fiecare generație de tineri care intră pe porțile cazărmilor este aceea a creșterii capacității lor de adaptare la condiții de viață foarte variate, de acțiune pentru a înlătura factori perturbatori cu mare putere distructivă, pentru a schimba cursul acelor evenimente nefavorabile care pot să apară în timp de război, pentru a modifica mereu împrejurările astfel încît ele să devină propice îndeplinirii misiunilor.

Tenacitate deosebită, dîrzenie extraordinară, curaj de a privi realitățile așa cum sînt, gîndire amplă și profundă pentru a găsi soluții, toate aceste cerințe formative esențiale obligă la revederea atentă și neîncetată a programelor instructiv-educative. Astăzi viața socială evoluează în direcții care introduc noi și noi facilități pentru activitatea umană, capacitățile fizice sînt solicitate într-o măsură mai redusă. Evoluția către confort se va întări în viitor și mai mult. Spre deosebire de această situație,

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 82.

normală pentru stadiul actual de dezvoltare a societății, cîmpul de luptă, așa cum poate fi el prefigurat azi, va însemna cu totul altceva. Creșterea fără precedent a puterii de distrugere a armamentelor, ca și caracterul deosebit de dîrz pe care l-ar îmbrăca apărarea, mergîndu-se dacă va fi nevoie pînă la formele rezistenței populare, ar supune ființa omenească — sub raport fizic, neuropsihic și moral — la solicitări din cele mai mari cu putință, pentru care ea trebuie să fie atent și corect pregătită, programată în întreaga viață, din anii primei copilării și pînă la bătrînețe. Înțelegerea temeinică a tuturor necesităților de formare a luptătorului condiționează de fond însuși modul în care se concep și realizează activitățile de pregătire în unitățile armatei și în formațiunile populare din sistemul național de apărare — gărzi patriotice, formațiuni de pregătire militară a tineretului, apărarea civilă ș.a.

Procesul instructiv-educativ în armată nu poate să se rezume doar la rezultate de moment, la transmiterea de informații asupra caracteristicilor acțiunii în războiul de apărare ; el urmărește să formeze deprinderi și obișnuințe trainice, care să fie păstrate cît mai mult timp, să poată fi actualizate oricînd, urmărește înrîurirea întregului mod de a gîndi și acționa, maturizarea personalității și întărirea coeziunii grupurilor militare, a subunităților, întărirea continuă a legăturilor indestructibile dintre armată și popor.

Într-o asemenea optică se relevă însemnătatea pe care o au elaborarea și stăpînirea de către cadre a acelor metode de lucru menite să imprime un caracter intensiv educației, să ofere posibilități de a înrîuri variat *constructul uman* și de a-l face foarte apt pentru acțiune într-un context dinamic, cu evenimente deosebite și contradictorii ca sens, adică de a-i mări plasticitatea, receptivitatea și forța de angajare, de acțiune în condiții grele și foarte grele. Dezideratul pregătirii pentru a face față unor situații de excepție se realizează corelînd mereu programul specific cu cel general al educației comuniste în societatea noastră, supusă unor prefaceri fără precedent, inclusiv în plan uman, spiritual. Dar nu numai atît, perfecționarea permanentă a arsenalului metodologic este de natură să ofere cadrelor instrumente pentru a estima corect, realist efectele măsurilor întreprinse în fiecare moment sau etapă, să asigure evoluția corespunzătoare a celor ce fac educație — comandanți, activiști de partid, ingineri, alți specialiști —, ameliorarea căilor acțiunii cu creșterea randamentului, a eficienței, generalizarea sistematică, la nivelul posibilităților pe care le oferă știința educației astăzi, a experienței pozitive, renunțarea la ceea ce-i depășit și nu corespunde condițiilor actuale.

Pedagogia militară trebuie, de asemenea, să pună la dispoziția cadrelor acel arsenal metodologic necesar pentru ca pe timpul stagiului militar să se valorifice și să se continue înrîuririle educative ale societății asupra tinerilor anterior venirii lor în armată, creîndu-se, totodată, premise favorabile pentru influențele ce se vor exercita ulterior, după trecerea în rezervă și încadrarea în gărzi patriotice sau în alte formațiuni ale sistemului național de apărare.

Una din problemele fundamentale la care trebuie să răspundă pedagogia militară, și pe care autorii acestei lucrări au avut-o în vedere, este aceea a direcției în care trebuie îndreptat procesul instructiv. În concordanță cu cerințele formării omului nou, în pedagogie au loc mutații esențiale care merg de la „a ști ceva despre un domeniu sau altul al realității“ către „a ști cum să acționezi pentru a decide, transforma, rezolva ceva“. Pedagogia militară îndeplinește astfel o funcție praxiologică, servește la găsirea căilor de intervenție asupra militarului pentru a-i mări puterea de acțiune în mediul specific generat de lupta armată — prezența forțelor agresoare, a împrejurărilor dramatice, stăpînirea propriei persoane —, capacitatea lui rezolutivă, priceperea de a soluționa situații foarte deosebite, de a-i spori mereu cota de inteligență, inventitate și ingeniozitate investite în hotărîrile ce le ia.

Pedagogia militară românească se confruntă astăzi cu cerința de a-și formula opțiunile privind metodica instruirii, de a revedea în ce măsură metodele „tradiționale“ își păstrează aplicabilitatea în procesul pregătirii

de luptă a trupelor. După cum se cer făcute unele clarificări şi în legătură cu asimilarea metodelor moderne de instruire. Asigurarea caracterului intensiv al procesului formativ obligă la stăruinţă şi atenţie în legătură cu modul în care se realizează pregătirea metodică a cadrelor de la subunităţi, capacitatea lor de a forma luptători tenaci, cu o mare putere de acţiune în situaţii variate, în stare să-şi stăpînească simţămintele, să suporte privaţiuni, să-şi păstreze sau să-şi refacă repede moralul, stările de spirit pozitive, să nu demobilizeze uşor, copleşiţi de cursul nefavorabil al unor evenimente, reluînd chiar, atunci cînd este cazul, totul de la început.

Sărăcia metodologică are consecinţe negative, care se văd pe timpul acţiunii, al intervenţiilor, îşi pune amprenta asupra stilului de muncă. Dacă comandantul stăpîneşte un număr restrîns de metode pentru acţiune atunci, indiferent de specificul momentului, al situaţiei, deci a necesităţilor ce decurg din ea, el va apela la zestrea pe care o are, mereu aceeaşi, aproximativ neschimbată, în unele situaţii chiar deteriorată. Comportamentul său nu va putea fi decît rigid, puţin flexibil, linear ; el va forţa într-o direcţie sau în cîteva apropiate, indiferent de cerinţele situaţiei concrete ; ca atare, efectele intervenţiilor sale vor fi reduse, puţin adecvate, în anumite împrejurări chiar contraindicate. În analizele sale, dacă le face, pentru că de obicei este puţin reflexiv, rezultatele apar mereu în aceeaşi lumină, cauzele foarte asemănătoare, iar măsurile trebuitoare aceleaşi, efectele „inexplicabil" de reduse, deşi a acţionat poate mai mult decît trebuia, a angajat mai multe forţe decît s-ar fi cuvenit. Prin urmare, în mod inevitabil insuficienţa metodologică duce la rutină, iar aceasta la tendinţe conservatoare. Comportamentul rigid are la bază întotdeauna şi deficienţe de natură metodologică, care nu pot fi compensate prin nimic altceva. Calitatea oricărei opere este condiţionată în orice domeniu de talentul creatorului, dar şi de instrumentele cu care se lucrează, adică de ştiinţa lui materializată în acţiuni.

Modelul luptătorului în războiul de apărare al întregului popor are ca una din dominantele construcţiei sale

spiritul de *inventivitate* şi de *autonomie*. Luptătorul trebuie deci să fie conceput şi format ca om al acţiunii autonome, capabil să se descurce în împrejurări infinit de variate, să rezolve dar şi să pună probleme ambianţei, să transforme ceva după proiecte personale, originale. De aici şi necesitatea ca pregătirea tactică mai ales, dar şi de specialitate, să se facă în condiţii foarte diversificate, să pună mereu alte şi alte probleme, să-l solicite pe luptător neuniform, să-l oblige la fiecare exerciţiu tactic să-şi regîndească situaţia, sarcinile, mijloacele pe care le are, căile acţiunii.

Confruntarea sistematică a luptătorilor cu probleme variate şi cu un grad sporit de dificultate asigură angajarea disponibilităţilor personale în plan cognitiv, dar şi voliţional-afectiv, duce la reconfigurări ale schemelor de gîndire şi acţiune, la descoperirea unor noi instrumente ale acţiunii eficiente, la evitarea rutinei. Găsind răspunsuri la probleme, militarul evoluează tocmai ca urmare a efortului depus, se formează ca om al acţiunii, creşte puterea lui de a răspunde la cerinţele complexe ale luptei. Cînd vorbim de o nouă calitate a factorului uman, cînd formulăm ideea potrivit căreia stă în puterea noastră să învingem un duşman numeros, bine organizat şi înzestrat avem în vedere că întreaga masă a armatei trebuie să se caracterizeze printr-o atitudine responsabilă faţă de împrejurări, să gîndească în ce mod pot fi soluţionate cît mai bine misiunile primite. Or, dacă cineva nu s-a obişnuit să gîndească fiecare element al situaţiei, dacă n-are curaj să emită o soluţie, să ia o decizie, atunci nici acţiunea lui nu poate fi decît imitativă, limitată la ceea ce s-a dat deja de către alţii şi în consecinţă cu randament scăzut.

Instruirea ne apare ca rezultantă a unor acţiuni simple dar şi complexe, cu consecinţe informative, dar şi formative, atît asupra educatului, cît şi asupra educatorului, cu efecte controlabile sau accidentale, întîmplătoare. De exemplu, procesul de formare a unui bun trăgător cu orice categorie de armament presupune însuşirea unor operaţii, a formării deprinderilor motrice corespunzătoare şi consolidarea lor prin exerciţii, precum şi cunoştinţe despre fenomenele balistice pentru a înţelege

factorii care influenţează mişcarea glonţului pe traiectorie, ca şi legile împrăştierii. Dar dacă adîncim analiza constatăm că pentru a forma deprinderile menţionate, comandantul va căuta să aibă, în plan psihologic, adeziunea subordonaţilor, să-i cointereseze, adică să obţină o participare motivată a tinerilor la instruirea proprie. Într-o fază mai avansată de pregătire, cînd „ţinta" (un obiect material) este înlocuită cu o „situaţie tactică", tragerile de instrucţie fac loc celor de luptă şi atunci solicitarea se amplifică considerabil în toate planurile, implicînd un angajament total cu urmări numeroase asupra formaţiei de ansamblu.

Prin urmare, deprinderile de bun trăgător reprezintă o componentă din procesul complex de formare a omului capabil să înţeleagă circumstanţe, situaţii şi *să decidă prompt, să acţioneze adecvat*, cu mijloace corespunzătoare, să anticipeze şansele cît şi neşansele folosirii uneia sau alteia din formele de luptă, în raport de o „situaţie iniţială" dată, să intervină corectiv pe timpul dinamicii, să evalueze realist rezultatele. Deci, investiţiile cu caracter formativ din procesul pregătirii de luptă şi politice trebuie să se concretizeze în calităţi umane, capacităţi şi disponibilităţi.

Într-o viziune sintetică, integratoare, rezultanta oricărei şedinţe de pregătire tactică sau de specialitate poate fi examinată şi înţeleasă ca o intervenţie menită să ducă la continua transformare şi maturizare a personalităţii fiecărui militar, ca transfer uman, sub aspect informaţional, relaţional şi atitudinal în cadrul colectivului subunităţii, ca accentuare a modului specific de manifestare a fiecărei persoane. Pedagogia militară are din această cauză şi sarcina de a avertiza, prin argumente convingătoare, asupra pericolului învăţămîntului şcolăresc de tip vetust, care ar pune accent pe memorizare, ar solicita parţial ostaşul pe timpul pregătirii, care nu ar vedea ce trebuie făcut pentru a dezvolta mereu *spiritul de iniţiativă*, capacitatea de *acţiune autonomă*. Întreg procesul instructiv-educativ trebuie să răspundă integral la acest deziderat major, fundamental. Calea pe care se merge este aceea indicată de metodele moderne de instruire, în

măsură să imprime învăţămîntului militar, pregătirii de luptă un caracter activ, intensiv, pronunţat formativ.

În societatea noastră, care are înscrisă pe frontispiciul ei *afirmarea multilaterală a personalităţii*, pedagogia militară trebuie să se oprească asupra unei probleme foarte importante şi să facă cuvenitele clarificări şi anume ea trebuie să supună analizei mult discutata problemă a *libertăţii* (responsabilităţii) educatorului, a ofiţerului, ca şi a *responsabilităţii* (libertăţii) educatului, a ostaşului în cadrul numeroaselor intersectări generate de procesul activităţii comune. Un asemenea raport are însemnate consecinţe morale, condiţionări diferite şi nu poate fi rezumat la aspectele formale care decurg din locul ocupat de ofiţer şi ostaş în cadrul procesului pregătirii de luptă, la faptul că unul comandă şi celălalt execută. Nu sînt recomandabile asemenea reducţii întrucît şi unul şi celălalt sînt „surse de emisie" (fiecare militar emite idei, trebuinţe, trăiri afective), sînt foruri de decizie, instanţe de judecată şi valorizare, stare şi devenire contradictorie, realitate şi tendinţă, potenţialităţi multiple cu angajări asemănătoare, apropiate ca semnificaţii dar şi diferite.

Se simte nevoia unor elucidări în ceea ce priveşte libertatea şi responsabilitatea comandantului, a ofiţerului în procesul instructiv-educativ tocmai pentru a se postula multilateral rolul şi menirea sa, dar şi pentru a evidenţia însemnătatea pe care o au elementele originale, promovarea noului în educaţie, comportamentul inspirat, ca o condiţie a evitării atitudinilor rigide, şablonarde. Ofiţerul comandant de subunitate îşi va putea manifesta iniţiativa alegînd dintr-un ansamblu de metode şi procedee pe cele mai potrivite în raport cu o situaţie dată, pentru ca ulterior să recombine, să le completeze, modifice şi restructureze, ajungînd astfel la anumite rezultate, pe care însă el le va raporta totdeauna la un model social validat, la obiectivele formative. Rezultatele vor face la rîndul lor obiectul valorizării, al cercetării (cu anumite instrumente de lucru) înlesnind revederea obiectivelor, a sarcinilor muncii concrete de educaţie, dar şi a metodelor acţiunii. Spre deosebire de vechea concepţie pedagogică, care dădea „fixuri", „standarde" pentru intervenţia edu-

catorului, concepția modernă afirmă necesitatea și însemnătatea pe care o are adaptarea la specificul cazului, îl consideră pe educator ca un creator, conducător capabil să evolueze el însuși odată cu situația educațională.

Datorită tendințelor de conformism pedagogic, în trecut s-a acreditat adeseori ipostaza ofițerului ca judecător, i s-a recunoscut, firesc, dreptul său de a face aprecieri privind capacitățile, posibilitățile fiecărui ostaș, valoarea lui. Dar hiperbolizat în anumite optici dreptul a devenit privilegiu, iar folosința lui a generat practici abuzive și imagini deformate asupra educatorului, căruia în fapt i s-a îngăduit să dea sentințe, să procedeze adeseori șablonard, tocmai pe tărîmul cel mai labil, mai frămîntat cu putință, i s-a îngăduit chiar să ignoreze universul de trăiri ale educatului, ceea ce deseori a generat divergența psihică, resentimente reciproce, alterarea structurilor afective, cu consecințe negative inevitabile asupra posibilităților de comunicare. Și aceasta pentru că în mai mică măsură s-au arătat obligațiile care decurg din înseși drepturile pe care ofițerul le are în procesul pregătirii de luptă, în viața ostășească. Rareori s-a relevat faptul că atunci cînd judeci pe alții, tu însuți devii obiectul judecății lor, că orice apreciere în materie de oameni trebuie verificată cu ajutorul practicii umane, a oamenilor și reconsiderată mereu, pentru că numai așa însăși viziunea despre om se adîncește și se actualizează.

Acest neajuns s-a cuplat în timp cu un altul : relația dintre comandant și ostaș era privită mai mult sub aspect *informațional* și mai puțin în cel *atitudinal*. Se declara cu ușurință o pretinsă incapacitate a ostașului de a-și însuși cunoștințe într-un domeniu, cînd în destule cazuri era vorba mai degrabă de atitudinea acestuia față de comandant sau de cadrul didactic respectiv, care dintr-un motiv sau altul (rigiditatea ofițerului, pedantismul sau duritatea acestuia, lipsa de adecvare a metodelor la nivelul elevilor sau militarilor), dezvolta sentimente de rezervă față de el și de disciplina pe care o preda. În compensație, militarului i s-au relevat doar îndatoririle, fără însă a se aduce în prim plan și drepturile sale, în cadrul relației educative, caracterul relativ al poziției

fiecăruia, faptul că și educatorul, la rîndul său, are nevoie de educație, că și cel educat exercită înrîuriri care au valențe educative.

Iată fapte care îndreptățesc concluzia că realizarea unor performanțe înalte în instruire (pe timp de pace) și folosirea cu succes a capacităților și resurselor umane în cazul luptei reale confruntă pe orice comandant cu nevoia de a construi atent, corect și trainic *raporturile sale în cadrul subunității*, de a pătrunde, pînă la un anumit punct, în intimitatea vieții spirituale a oamenilor alături de care muncește, de a simți pulsul trăirilor lor, de a ști ce și cît se poate cere la un moment dat, de a discerne în limitele posibilului (a anticipa) efectele măsurilor hotărîte într-o împrejurare sau alta. Relațiile interumane în subunitate, cu numeroase urmări asupra climatului în care s-au instituit și îl compun, pot fi descifrate, înrîurite controlat de acel ofițer care și-a însușit temeinic elementele de psihologie socială încă de la începutul activității sale profesionale, are preocupări corespunzătoare pentru a înțelege contextul de grup, întreg țesutul de relații care se întrepătrund, punîndu-și amprenta asupra dinamicii subunității, condiționîndu-i potențialul, capacitatea de angajare, valoarea sa acțională, rezultatele. Pe căile științei ofițerul ajunge să înțeleagă cum are loc evoluția individului la contactul cu mediul ostășesc, cu relațiile ambianței. Studiul ansamblului de raporturi umane — formale și informale — este de natură să conducă spre variabile numeroase, cu dispunere convergentă, dar și divergentă, cu influență pozitivă sau negativă, care generează posibilități pentru afirmare într-un domeniu sau altul, dar și factori de risc, care vor îngreuia sau împiedica evoluția la nivelul posibilităților.

Pedagogia militară este chemată să abordeze în termeni actuali, într-o concepție eliberată de orice reminiscență discriminatorie (atitudine posibilă numai de pe poziții științifice și etice înaintate), problema raporturilor dintre comandant și subordonați, să demonstreze însemnătatea *metodelor coparticipative* pentru succesul operei educative — rezultantă a numeroase (inter) acțiuni, proces cu sarcini mereu înnoite pentru elevii școlilor mili-

tare, pentru militarii în termen, dar și pentru cadre. În concordanță cu viziunea științifică, materialist-dialectică despre educarea adultului apar justificate delimitări față de ceea ce a însemnat și înseamnă încă prejudecată, tratare simplistă, unilaterală sau vulgarizatoare a omului. Aceasta se poate realiza nu doar printr-o declarație de bune intenții, ci printr-un efort sistematic, consacrat apropierii noilor valori ale gîndirii românești contemporane despre educație, prin activitate practică direcționată de știință, printr-o înțelegere profundă și nuanțată a comandamentelor pe care conducerea partidului, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu le pun pe linia ridicării calitative a întregii munci educative și a căilor pe care trebuie să se meargă pentru îndeplinirea lor.

Atingerea obiectivelor formării luptătorului devotat fără margini partidului comunist și patriei socialiste, integru și responsabil presupune o poziție flexibilă din partea cadrelor, orizonturi largi în înțelegerea raporturilor dintre comandant și ostași, o abordare în anumite privințe deosebită față de trecut a unui proces specific armatei, dar de importanță capitală, și anume *subordonarea*, a esenței și formelor ei de manifestare, domeniu în care aspectele militare se împletesc strîns cu cele pedagogice, etice și juridice.

Întreaga arhitectură a raporturilor interumane în armată trebuie să aibă la temelie principiile eticii și echității, ale umanismului revoluționar, o metodologie de acțiune care să facă posibilă promovarea normelor moralei socialiste, afirmarea viguroasă a stărilor de spirit pozitive, favorabile muncii bine organizate și conduse spre obiectivele stabilite, menținerea moralului ridicat în rîndul efectivelor. Înțelegerea dinamicii grupului ajută, în același timp, la relevarea altui fapt deosebit de semnificativ și anume acela că educatorul nu mai poate fi redus doar la o singură persoană, ci se instituie ca un complex de factori, că soluționarea problemelor este rezultatul cooperării, care include în cîmpul ei pe comandanți și activiștii de partid, organizațiile de partid și ale U.T.C., opinia colectivului.

Pedagogia militară particularizează reguli generale ale *educației adultului* la mediul militar, concură la relevarea specificului vieții ostășești și a raporturilor pe care le generează. Lucru nu întotdeauna lesne de făcut, datorită faptului că ansamblul intervențiilor pentru formarea luptătorului sînt parțial valorificate acum, în timp de pace. Comandantul de subunitate, educatorul, are el însuși o vîrstă apropiată de a militarilor și o experiență redusă în a lucra cu grupul uman și a valorifica potențialul componenților săi. Dificultăți apar și datorită faptului că în decursul timpului s-au dat numeroase interpretări subiectiviste specificului, s-au tolerat practici voluntariste care apoi au fost „justificate“, teoretizate ca făcînd parte din specificul militar.

Toți cei care s-au ocupat de studiul colectivităților militare sînt unanimi în a aprecia marele rol ce revine comandantului în realizarea coeziunii și omogenizării subunității. Nivelul de pregătire al plutonului sau companiei, gradul de disciplină, forța combativă pe care o au constituie indicatori sintetici care reflectă calitatea activității de conducere a comandantului, a pregătirii sale militare, de specialitate și politico-ideologice, eficiența arsenalului metodologic cu care acționează în procesul instructiv-educativ, nivelul măiestriei sale pedagogice, capacitatea de a lucra cu oamenii, de a-i comanda.

Formarea subunităților, sub toate raporturile, în condițiile diversificării misiunilor și a naturii lor diferite, este mai mult ca oricînd un proces foarte dinamic, care presupune înaltă competență, luarea în considerație a gradului de omogenizare a subunității, starea legăturilor interpersonale, posibilitățile de comunicare directă și mediată. Cunoscuți temeinic, parametrii de grup și particularitățile indivizilor îi dau comandantului posibilitatea să acționeze nuanțat, cu discernămînt și operativ, să finalizeze la cote mereu mai ridicate sarcinile procesului instructiv-educativ.

Trăirile afective întemeiate pe încredere reciprocă reprezintă liantul care leagă omul de om, nasc prietenii adevărate, atașamentul militarilor față de comandantul lor. Iubit și stimat de subordonați, comandantul va putea dispune în orice moment și în toate împrejurările de resursele subunității, va ști cum să le direcționeze, să le

angajeze atunci cînd e nevoie. Cultivarea stărilor afective pozitive este o operă care se întemeiază pe mult tact, pe cunoașterea stărilor de spirit, a sentimentelor militarilor, a trebuințelor lor de natură afectivă, pe stimularea calităților și estomparea defectelor oamenilor.

Împlinirea dimensiunii creative a personalității cadrelor și militarilor în termen se realizează prin educarea continuă a pasiunii în întreaga activitate pentru că pasiunea susține energetic eforturile, investirea capacităților creative și dezvoltarea lor continuă. Fără pasiune nu poate exista activitate cu adevărat creatoare. Munca, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Congresul educației politice și al culturii socialiste, *„trebuie înțeleasă ca o necesitate, ca o îndatorire de onoare a fiecărui cetățean și, totodată, ca principal mijloc de afirmare a personalității umane, a forței creatoare a fiecărui cetățean“* [1]. Dragostea pentru muncă mobilizează aptitudinile și le dezvoltă, contribuie la apariția și consolidarea unor însușiri care lipseau sau erau insuficient dezvoltate. Nici o „aptitudine deosebită“ nu poate înlocui munca, performanțele de excepție conțin eforturi perseverente ; îndelungate.

Prin hotărîrile pe care le ia, prin munca directă de la om la om, prin activizarea pîrghiilor de cointeresare morală, organizația de partid este forța politică care menține permanent treaz interesul cadrelor pentru problemele de muncă, pregătire de luptă și politico-ideologică, avertizează asupra pericolelor care pot să apară chiar în legătură cu succesele, intervine acolo și atunci cînd e nevoie pentru ca fiecare component al colectivului să aibă satisfacția datoriei împlinite, favorizează generalizarea experienței pozitive. Fiind un adevărat catalizator de energii colective, ea are posibilitatea să supună atenției noi căi de investigație, direcții de preocupări pentru una sau alta din laturile muncii educative în subunitate.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 64.

Asemenea considerente ne-au determinat ca dezbaterii problemelor numeroase pe care le ridică viața de grup să le rezervăm spațiul unei secțiuni în economia lucrării.

* * *

Adecvarea intervențiilor educative la cerințele concrete, individualizarea înrîuririlor la fiecare militar impun ca în sfera pedagogiei militare să fie cuprinsă și *metodologia acțiunii de cunoaștere*. Toate deciziile referitoare la măsuri educative îl confruntă pe ofițer cu nevoia de a investiga și cunoaște universul uman, de a interpreta corect numeroasele manifestări concrete ale personalității umane. Dar pentru a înțelege omul, educatorul trebuie să facă apel la acele științe *, numeroase astăzi, care, avînd ca obiect de studiu personalitatea umană și mediul ei de existență, de manifestare, furnizează datele și explicațiile necesare pentru acțiune eficientă în acest domeniu. În procesul de educare a ostașilor, comandantul poate acționa eficient dacă ia în considerare calitățile lor (fondul lor), dacă cunoaște cum s-au constituit și în ce direcții sînt orientate relațiile interpersonale, folosește elementele pozitive pentru a menține și întări coeziunea subunității și, după caz, pentru anihilarea oricăror tendințe centrifuge sau de expectativă.

Pedagogia militară, ca să rămînă mereu ancorată în realitate, trebuie să se sprijine și să încorporeze astăzi, mai mult ca oricînd, elemente de psihologie socială, să studieze fenomenele de grup, particularitățile microclimatului în care se desfășoară activitatea educativă, multitudinea de relații ce se nasc și își pun amprenta pe evoluția fiecărui militar. Numai în raport de bogăția trăirilor și ipostazelor umane se poate interveni variat și convergent, pe mai multe canale, evitîndu-se orice tendință de simplism sau vulgarizare. Coloratura motivațional-afectivă a relațiilor interpersonale, gradul de coeziune internă a subunității, metodele prin care se exercită

---

* Psihologie generală și socială, sociologie generală și a armatei (sau militară), pedagogie, etică, filozofie ș.a.

comanda și se realizează autoritatea au o însemnătate deosebită în optimizarea actului instructiv-educativ. Stările de spirit pot fi înrîurite și conduse fertil de comandanți, activiști de partid, stat-majoriști, ingineri sau alți specialiști dacă și-au însușit și folosesc metode moderne (eficiente) de cunoaștere a fiecărui militar și a grupului ostășesc, a subunității. Pentru ca această condiție să fie îndeplinită, pe lîngă efortul personal, sînt necesare eforturi colective de generalizare, pentru a formula periodic, în cadrul pedagogiei militare, idei de sinteză, concluzii fertile. Odată aduse lucrurile pînă în acest punct, avem posibilitatea să degajăm și o altă cerință, și anume menirea pedagogiei militare de a pune în evidență consecințele directe ce decurg din conceperea acțiunilor instructiv-educative ca proces dinamic care îl obligă pe ofițer să atribuie muncii sale caracter de cercetare științifică. Variațiile (modificările) introduse în instrucție și educație trebuie să vizeze *militarul*, cu dimensiunile și devenirea sa continuă, *modalitățile* de lucru (metodele de acțiune), *influențele* mediului, ale relațiilor instituite, toate acestea în strînsă legătură cu prezența comandantului în cadrul subunității, cu deciziile pe care le ia și gradul întemeierii lor.

Educația reprezintă efectiv un proces condus de comandant în măsura în care acțiunilor întreprinse cu scop transformator li se imprimă caracter de cercetare. Pe terenul cercetării elementele noi sînt detașate, reliefate, putînd fi apoi fixate prin măsuri organizatorice corespunzătoare. Ofițerul evoluează (se programează și reprogramează mereu) odată cu dinamica subunității (și în cadrul ei), ține pasul cu realitatea, o cunoaște suficient pentru a interveni prompt și potrivit, formulează aprecieri concrete asupra stadiilor, știe oricînd ce are de făcut și face ceea ce trebuie.

Relevam faptul că militarului trebuie să i se pună spre soluționare situații diversificate. Se naște însă întrebarea : cum poate comandantul să creeze mereu alte și alte situații tactice, diferite între ele, și pînă cînd ? O bună parte din răspuns îl găsim examinînd propria lui atitudine față de realitatea militară, de mediul ostășesc.

Comandantul care dezvoltă o atitudine experimentală în activitatea sa privește de fiecare dată plutonul ca și înainte, dar neapărat și altfel, așa cum este, dar și cum ar putea să fie. Ofițerul care se comportă astfel va avea întotdeauna idei și va imprima subordonaților și sieși un comportament nelinear, îi va fi ușor să ceară ca în instruire să se rezolve mereu alte și alte probleme, așa cum decurg ele din dinamica acțiunii sau pe care le impune el unei situații pentru a examina efectele.

Procedînd experimental, investigînd permanent subunitatea, activitatea ofițerului devine extrem de interesantă și pasionantă. O realitate cercetată, deci abordată metodic și variat, îl solicită mereu, dar altfel ; ea generează gînduri, proiecte modificate, amplifică fără limită trebuința de a obține informații noi, dar și sensibilitatea cognitivă, receptivitatea la fapte aparent foarte obișnuite. Crește continuu puterea comandantului de a descifra coduri, de a desluși tîlcuri ca și satisfacția în fața descoperirii, dorința de a verifica ceea ce a obținut pentru a dobîndi sau întări certitudini, pentru a renunța la ideile pe care realitatea le infirmă și a evita astfel prejudecata, atitudinile preconcepute, în dezacord cu viața. În acest mod vor fi întrunite premise și pentru atitudini constructive față de cei care, străduindu-se să găsească modalități mai bune de lucru, nu au ajuns încă la rezultatul scontat. Spiritul de exigență nu mai apare ca un adaus exterior, o atitudine de circumstanță, ci ca o caracteristică organică a stilului de muncă al ofițerului, a modului de a fi, concretizată în preocuparea de a duce lucrurile pînă la capăt, de a obține o calitate mereu superioară în soluționarea problemelor.

Pe terenul cercetat fecundează teoria, apar ideile noi, se obține transmiterea experienței dobîndite, se lărgesc orizonturile umane ale muncii cu omul și se înlătură ceea ce devine frînă. Apropierea ofițerului de bogăția infinită a notelor și nuanțelor personalității fiecărui militar pentru a o face să vibreze la unison cu grupul se realizează tocmai pornind de la particularitățile ei și nu ignorîndu-le. Iată o performanță la care se ajunge acolo unde realitatea umană din subunitate face obiectul investigației

permanente, competente a comandantului, prin mijloace și căi potrivite situațiilor problematice ce urmează să fie rezolvate, așa cum cer interesele adevărate ale colectivului și ale fiecărui component al său.

Atitudinea experimentală față de procesul instructiv-educativ trebuie să fie proprie oricărui cadru, implicit fiecărui nivel (pluton, companie, batalion, regiment), pentru a genera un *climat general* favorabil cercetării, comunicării pe orizontală și verticală, schimbului de informații și transferului de opinii, pentru a se putea efectua, prin cooperare largă, acțiuni complexe, de amploare. În raport de rezultatele obținute, se procedează la consolidări sau ,după caz, la renunțări ori corectări. O realitate educațională supusă investigației, cercetării seamănă cu un ogor atent lucrat, „tratat", din care se nasc producții înalte, un randament sporit și posibilități nesfîrșite de ameliorare.

În acest context considerăm necesară încă o precizare în legătură cu efectul nociv al simplismului și formalismului în educație, cu urmările lor negative asupra formației educatorului. Cel ce face concesii, consimte la ele în mod repetat și lucrează așa cum a învățat cîndva, fără să mai verifice dacă între timp lucrurile nu s-au mai schimbat, cu timpul însăși optica sa despre educație se va deforma tot mai mult, el va ajunge să considere în mod sincer ca normal stilul său de muncă reducționist și prin implicație să-l „suspecteze" pe cel care n-ar consimți să lucreze astfel. Schematicul va construi în mintea lui o realitate săracă, fiind gata oricînd s-o prezinte ca adevărată și de dorit. Pierderea în plan uman reprezentată de un asemenea stil de muncă deficitar e considerabilă întrucît pe terenul platitudinii apar manifestări de rutină și conservatorism, refuzul declarat sau probat în fapt de a revedea mereu, permanent cu ochi critic ceea ce s-a făcut ieri, refuzul de a înțelege că posibilitățile perfecționării muncii cu omul sînt nelimitate în orice direcție, în toate etapele vieții, că nevoile de înrîurire formativă nu scad, ci cresc odată cu înaintarea de la o etapă la alta, de la un ciclu la altul, în cazul armatei. Ar fi o mare greșeală dacă un comandant de pluton ar

considera, spre exemplu, că militarii de ciclul II au mai puține nevoi de educație decît cei din ciclul I. Ignorarea nevoilor specifice de muncă educativă cu primii l-ar pune în fața a tot felul de surprize.

Încă un aspect care pledează pentru o atitudine experimentală, novatoare în pregătire. Pătrunderea noului în pedagogia militară are caracter procesual, contradictoriu, cu preluări dialectice și tatonări, confruntări de rezultate și opinii. Fără asemenea frămîntări noul nu se poate naște, nu poate fi preluat critic și detașat de vechile constituiri în legătură cu care apare. În domeniul educației și instruirii militare dificultatea de a proba calitățile necesare în luptă duce uneori la rețineri, la rezistențe față de un rezultat experimental sau altul. Și, atunci, se apelează la elementul istoric, la experiența de război, la trecut, deci, care, în pofida învățămintelor deosebit de valoroase, nu poate fi întotdeauna îndestulător în pregătirea luptătorilor, pentru că el nu poate răspunde integral la cerințele specifice ale unui război viitor. După cum o atitudine simplistă față de nou, o acceptare necritică, formală a acestuia, denotă, acolo unde se manifestă, lipsă de preocupare pentru perfecționare, teamă de angajare pe calea cercetării acelor probleme deosebit de complexe pe care le ridică formarea luptătorului multilateral pregătit în condițiile solicitărilor pe care le cunoaște armata astăzi sau cu care ar fi ea confruntată în cazul războiului.

Promovarea noului în pedagogie are justificare atunci cînd folosește la efectuarea unor transformări reale în procesul instructiv-educativ, are „acoperire" experimentală, îmbunătățește prin efectele sale practica pedagogică. Introducerea noului marchează momentul preluării critice a celor dobîndite anterior în pedagogie pe fondul renunțărilor succesive, al „dezobișnuirii" cu ceea ce părea sau a fost realmente eficace la un moment dat dar vine în dezacord cu noile situații și necesități.

Apărarea națională a Republicii Socialiste România, bazată pe concepția originală elaborată de Partidul Comunist Român, dă expresie necesităților actuale în acest domeniu. Specificul național, care are expresii concrete

de manifestare atît în viața materială cît și în cea spirituală, trebuie să-și găsească reflectarea și în pedagogia militară întrucît ea studiază educația militară în raport de tradiții, obiceiuri, nivel de instruire generală a populației, vîrste, sex, forme organizatorice ale sistemului de apărare, particularități în natura misiunilor armatei și a celorlalte formațiuni din cadrul sistemului de apărare. Educația își constituie obiectivele, modelele acțiunii și metodele pornind de la caracteristici funcționale, de la specificul preocupărilor.

Pedagogia militară are menirea să abordeze, sub raport metodologic, probleme referitoare la pregătirea cadrelor. Dar această chestiune nu poate fi tratată simplist, reducînd lucrurile la metodă, ci ca o contribuție la formarea concepției înaintate despre natura și implicațiile umane ale raporturilor (interacțiunilor) pe care le generează procesul educativ. Pedagogia evidențiază relațiile dintre metodologie și concepția în care este folosită, subordonînd-o scopurilor educative, explică condiționarea arsenalului instrumental de către mediul ostășesc, misiuni de îndeplinit, finalități militare și etice. Asemenea considerente ne-au determinat să introducem în lucrare ample referiri privind metodologia acțiunii educative în armată, clasificări care să servească formării unei imagini corecte asupra acestui domeniu deosebit de important, centrînd întreaga problematică pe concepția partidului nostru privind apărarea națională, pe cerințele doctrinei militare a României socialiste. Astfel privită, pedagogia se integrează tot mai organic în ansamblul științelor care studiază omul, căile devenirii sale, beneficiază de realizările celorlalte științe și se oferă, prin constituirile sale, procesului general, comun de cunoaștere și înrîurire a personalității umane.

Putința de a investiga raporturi umane foarte dinamice, permanent restructurabile și de a le înțelege așa cum sînt ele, libertatea în a alege un mod de acțiune sau altul implică un arsenal metodologic bogat. Incompetența metodologică poate explica și lipsa de oportunitate în intervenții, de promptitudine („n-am știut cum să procedez“), ca și pripeala, precipitarea, lipsa de răbdare în a aștepta ca un anumit efect să se producă, revenirile frecvente și dezorganizatoare („nu mi-am dat seama“), tracasarea militarilor, ținerea lor permanentă „sub presiune“, obosirea și enervarea cadrelor din subordine. Acolo unde, datorită tutelării, nu există libertatea de a alege, de a provoca transformări înnoitoare și responsabilitatea va avea un teren redus de manifestare, cu efecte discutabile, adeseori negative.

Examinarea laturilor procesului de educație în armată, ca factor esențial al integrării sociale, al pregătirii generațiilor, în succesiunea lor, pentru muncă și apărare, ne dezvăluie tabloul amplu al formării lor pentru ca să poată primi influența mediului social, să se afirme în cadrul colectivității, să coopereze pentru aceleași interese și idealuri. Înfăptuirea programelor directivă de dezvoltare multilaterală a patriei, adoptate de cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, realizarea unei noi calități a vieții, necesită transformări de natură spirituală, o dezbatere amplă a problemelor legate de formarea convingerilor politice înaintate, cultivarea idealurilor revoluționare. În armată aceste transformări se manifestă pe planuri multiple. Creșterea conștiinței politice se traduce în nivelul aspirației spre o nouă calitate în toate domeniile activității, în întărirea spiritului de ordine și disciplină. Educația contribuie la perfecționarea continuă a coeziunii subunităților, la evitarea distorsiunilor în cadrul raporturilor de subordonare, la echilibrarea și afirmarea personalității tuturor militarilor, precum și a colectivului ca un tot unitar.

Viziunea construită cu ajutorul pedagogiei militare asupra educației trebuie să se caracterizeze prin amplitudine, profunzime și dinamism. Întrucît dialogul individ-societate este permanent, iar necesitatea de perfecționare are, de asemenea, caracter de permanență, și educația are probleme de soluționat pentru toți cetățenii, indiferent de vîrstă, profesie, nivel de cultură, în toate etapele dezvoltării pe care le parcurge societatea noastră socialistă. Desigur, cerințele concrete se particularizează în raport de stadiile atinse, de capacitatea omului de a-și asuma răspunderi și a exercita autocontrolul asupra evoluției propriei persoane.

Pentru a înlesni înrîuriri pozitive, multiple și sistematice, partidul nostru concepe educația în multitudinea determinărilor sale, ca un sistem care angajează instituții, organizații, forțe sociale diferite, iar înrîuririle ce se exercită vizează multilateral planurile constructului uman : în *plan intelectual* — dezvoltarea gîndirii divergente, creative, a imaginației și fanteziei, a originalității ; în *plan moral și volițional* — formarea optimismului, a perseverenței și dîrzeniei, solidarității și omeniei ; în *plan afectiv* — cultivă bucuria de a trăi, sentimente estetice, dezvoltă capacitatea de a recepționa frumosul, putința și obișnuința de a deveni mai bun, de a face ceea ce-i frumos și sub raport moral ; în *plan fizic* — călirea rezistenței fizice, dezvoltarea armonioasă, viguroasă a trupului.

Educația în armată se integrează structural și funcțional în amplul proces educativ ce se desfășoară în societatea noastră sub conducerea Partidului Comunist Român și are la bază Programul partidului, care constituie *„Carta noastră fundamentală ideologică, teoretică și politică, expresia marxism-leninismului creator în România“* [1]. În esența ei, educația în armată slujește țelurilor nobile ale formării omului cu o înaltă conștiință socialistă, constructor activ, apărător de nădejde, neînfricat al măreţelor înfăptuiri din anii socialismului, al viitorului tot mai luminos al patriei.

Arsenalul adecvat de mijloace, metode și procedee înlesnește desfășurarea procesului educativ, intervențiile prompte, diversificate, reglabile sub toate raporturile. Și în procesul de educație societatea are nevoie să-și angajeze forțele cu chibzuință și eficiență. Termenul de randament are aplicabilitate și este astăzi tot mai mult acceptat și în educație. Eficiența, calitatea presupun înrîurire multiplă, sistematică, continuă și necesită *„atît cunoașterea a ceea ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, stăpînirea deplină a profesiunii, cît și însușirea concepției filozofice despre lume a partidului nostru — materialismul dialectic și istoric —, formarea unei atitudini cetățenești înaintate“* [2]. În concepția partidului nostru, educația apare astfel ca un ansamblu de laturi integrate care vizează atît capacitatea de gîndire, convingerile, concepțiile, sentimentele, cît și atitudinile, comportamentul în profesiune, în viața cotidiană.

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 49.

O educație cu randament înalt se distinge prin caracterul ei dinamic, prin intervenții asupra omului privit în transformarea lui continuă, în multitudinea interacțiunilor și corelațiilor ce decurg din viața socială, din comandamentele sociale majore, prin abordarea omului concret în ansamblul determinărilor sale. Analiza raporturilor „persoană-ambianță“ se face în scopul de a se surprinde tendințele, aspirațiile, nevoile autentice de împlinire. Educația revoluționară, așa cum apare ea în concepția originală a partidului nostru, urmărește exercitarea înrîuririlor transformatoare prin cointeresarea persoanei — singura modalitate etică de angajare integrală a resurselor și capacităților de afirmare rapidă și multilaterală a omului.

Optimizarea permanentă a activităților educative necesită cadre temeinic pregătite, capabile să folosească metode eficiente de lucru, metode pe care să le îmbunătățească permanent, să realizeze joncțiuni între cuceririle gîndirii umane și cerințele vieții militare, să ferească actul educativ de anchiloză, să-i mențină valențele creative și să-i adîncească originalitatea, pentru că din aceasta decurge însăși valoarea lui, posibilitatea de a fi confruntat cu alte sisteme educaționale, de a găsi noi posibilități de perfecționare, de a efectua transferuri, îmbogățiri reciproce. Succesul este condiționat de organizarea judicioasă, de dispunerea convergentă și coordonarea eforturilor tuturor forțelor și factorilor.

Avînd la bază politica științifică a partidului, concepția materialist-dialectică și istorică despre lume, educația în armată, ca parte integrantă a educației comuniste a tinerei generații, se particularizează tocmai datorită mi-

[2] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 322.

siunilor armatei şi, în primul rînd, a celei de bază, apărarea patriei, a libertăţii, independenţei şi suveranităţii ei, misiune supremă ce impune formarea calităţilor specifice luptătorului, cum ar fi : credinţa în justeţea cauzei pentru care se pregăteşte — apărarea naţională ; dragostea faţă de patrie, partid şi popor, de comandantul suprem şi slujirea intereselor naţionale chiar cu sacrificiul vieţii ; dragostea faţă de drapelul de luptă, unitate şi comandant ; onoarea şi demnitatea militară, viclenia în luptă ; ura faţă de duşman, de oricine ar încerca să atenteze la cuceririle revoluţionare, la integritatea patriei.

Educaţia militară are ca latură principală cultivarea respectului faţă de legile ţării, precum şi de cerinţele regulamentelor militare, executarea necondiţionată a ordinelor şi misiunilor încredinţate. În legătură cu toate aceste elemente specifice sînt şi vor fi mereu necesare reconsiderări, reevaluări care să le facă viabile, să permită menţinerea raporturilor umane în actualitate, să le confere acele trăsături care conduc spre coeziune puternică, de nezdruncinat, spre omul total angajat în slujba patriei, a idealurilor revoluţionare, a socialismului şi comunismului.

Prin participarea sa, în cadrul angrenajului educaţional naţional, armata continuă influenţa exercitată de societate asupra tinerilor pînă la venirea lor în unitate, consolidează ceea ce are pozitiv personalitatea fiecăruia, se sprijină pe existent pentru a grăbi procesul de adaptare la exigenţele şi îndatoririle ostăşeşti, construieşte premise favorabile pentru influenţele educative ce se vor exercita asupra generaţiilor tinere după trecerea lor în rezerva forţelor armate.

SECŢIUNEA I

COORDONATE PEDAGOGICE ALE PROCESULUI DE EDUCAŢIE A MILITARILOR

1. OBIECTIVUL ȘI SARCINILE PEDAGOGIEI MILITARE

Obiectivul fundamental al educației în societatea noastră socialistă este formarea multilaterală a personalității umane. Omul, autorul tuturor activităților economice și politice, cultural-științifice, juridice sau militare, este creatorul dar și beneficiarul valorilor materiale și spirituale. El investește energii și capacități în activitatea productivă, realizîndu-se, astfel, ca ființă socială, la dimensiuni mereu amplificate.

Transformările și înnoirile ce au avut loc în societatea românească, îndeosebi după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, precum și realizarea Directivelor și Programelor de dezvoltare multilaterală a patriei în etapele ce vor urma, adoptate de Congresul al XII-lea al partidului, fac să crească considerabil rolul omului în toate domeniile, inclusiv în cel militar. Referindu-se la această caracteristică a procesului de dezvoltare, tovarășul Nicolae Ceaușescu menționa că : „...*și în domeniul militar— ca de altfel în toate sectoarele vieții sociale — factorul hotărîtor continuă să rămînă omul, creatorul a tot ceea ce este mai valoros în societate, a înseși științei și tehnicii, omul conștient de justețea idealurilor de libertate și progres ale poporului din care face parte*“ [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 488.

Formarea luptătorului conștient, a cetățeanului capabil să acționeze eficient pentru apărarea patriei constituie, în condițiile de azi, o necesitate socială, un imperativ valabil pentru întreaga națiune.

La formarea omului nou, constructor și apărător, contribuie sistemul factorilor educaționali — organizații și instituții — în cadrul căruia armatei îi revine o funcție socială explicită. Armata asigură instruirea militară a populației pe baza concepției Partidului Comunist Român privind apărarea țării de către întregul popor, face educație socialistă cadrelor și tinerilor ostași care-și satisfac stagiul militar.

Educația militară ni se înfățișează ca un proces multiplu, desfășurat în mod științific în conformitate cu : cerințele directoare ale politicii Partidului Comunist Român privind educația socialistă a maselor ; necesitatea pregătirii întregului popor pentru apărare ; experiența acumulată în procesul pregătirii populației pentru apărare, cu precădere în cadrul forțelor armate ; tendințele semnificative de evoluție a fenomenului militar sub impulsul cuceririlor revoluției științifico-tehnice și al creșterii nivelului general de cultură și cunoaștere al tinerelor generații ș.a.

Pedagogia militară reușește să depășească nivelul constituirilor anterioare și să devină un instrument de mare randament prin reunirea teoriei cu practica educației din perspectiva acțiunii specifice pregătirii întregului popor pentru apărare.

Caracteristicile procesului de educare a militarilor

Constituirea pedagogiei militare ca știință despre educația ostășească, a luptătorului, se întemeiază pe înțelegerea temeinică a caracteristicilor fenomenului studiat, precum și a tendințelor sale dominante de dezvoltare.

Educarea militarilor în armata noastră este concepută *procesual,* acțiunile componente fiind într-o legătură indisolubilă ; ele se succed logic, generînd acumulări cantitative și transformări calitative. Procesul educativ reflectă cerințele vieții ostășești, exprimă organic caracteristici ale raporturilor interumane în sistemul militar, a cărui funcționalitate este condiționată de formarea multilaterală a luptătorilor și a subunităților, a capacității de acțiune în vederea îndeplinirii misiunilor, atît în timp de pace și, îndeosebi, în caz de război.

Procesul pregătirii de luptă, politico-ideologice și moral-volitive a militarilor evoluează ținîndu-se seama de : cerințele instruirii în condițiile participării la lupta de apărare a întregului popor ; caracteristicile socioprofesionale ale categoriilor de populație care se instruiesc ; implicațiile actuale și de perspectivă ale raportului om-tehnică asupra formării unor luptători capabili să îndeplinească misiuni grele, folosind armamentul și tehnica din înzestrare, iar la nevoie făcînd apel și la mijloace improvizate ; necesitatea integrării depline a armatei în sistemul social, concomitent cu îndeplinirea funcțiilor specifice care îi revin ; rezultatele cercetării științifice efectuate în domeniul educației și al perfecționării bazei materiale a instrucției.

Obiectivele și problematica educației militarilor sînt într-o necontenită dinamică ; au loc înnoiri, perfecționări și reconsiderări ale experienței acumulate. Studiul științific al procesului educativ din armată surprinde tocmai dinamica lui, îl proiectează în viitor, îi susține logica de desfășurare prin acțiuni concrete, practice, prin deschiderea unor perspective noi.

Formarea calităților de apărător are caracter *de continuitate* și se realizează prin pregătirea militară a populației pe principalele grupe de vîrstă ; ea presupune metodologii specifice de acțiune, mijloace și metode instructiv-educative. Continuitatea ridică probleme privind realizarea unor legături și treceri firești între diferitele momente ale pregătirii populației pentru apărare, preluarea succesivă a experienței dobîndite în etape anterioare, valorificarea acumulărilor și păstrarea timp îndelungat a deprinderilor și obișnuințelor, a calităților de luptător, putința de a le reactualiza rapid, oportun, atunci cînd va fi nevoie.

Pe timpul stagiului militar, cînd ponderea acumulărilor instructiv-educative necesare luptătorului este foarte mare, continuitatea se asigură prin planuri de pregătire

corelate, concretizate în teme, ședințe și antrenamente cu tehnica de luptă, aplicații tactice și trageri cu diferite categorii de armament, precum și prin regimul de viață ostășească instituit în orice împrejurare, prin ansamblul activităților politico-educative la care participă militarii.

Pregătirea cadrelor militare — active și de rezervă — printr-un sistem de școli și cursuri de perfecționare constituie un element important al continuității procesului educativ. Pe această cale scopurile formative se mențin în pas cu dezvoltarea tacticii și înnoirile tehnicii, se asigură instruirea de calitate a armatei, a celorlalte elemente ale sistemului național de apărare. Corpul de cadre evoluează în raport cu stadiile de dezvoltare a societății noastre în ansamblu.

Valorificarea experienței de război, a acumulărilor artei operative și tacticii, a istoriei militare, psihopedagogiei și sociologiei militare românești asigură continuarea — de-a lungul mai multor generații — a preocupărilor de a organiza instruirea militară în conformitate cu tradițiile de luptă ale poporului român, cu normele și obiceiurile sale morale, probate în luptele purtate de-a lungul veacurilor împotriva invadatorilor străini, cu specificul acțiunii militare în spațiul geografic al țării noastre.

Procesul educării militarilor are un caracter *contradictoriu*. Sub impulsul practicii instruirii trupelor și luptătorilor din unitățile armatei și din formațiunile populare de apărare, al înnoirilor în tehnica de luptă, al cercetării fenomenului educațional, acumulările dintr-o etapă sînt preluate critic într-o etapă superioară. Hotărîrea de a generaliza un principiu educativ sau metodă pedagogică apare ca rezultat al muncii îndelungate, al verificărilor și experimentărilor repetate, în condiții variate, cu militari diferiți, cu aportul cadrelor din generații succesiv angajate. Pătrunderea noului se face pe fondul existenței unor manifestări de subiectivism, al tendințelor de a păstra acele metode care dau anumite rezultate, chiar dacă sînt mai puțin „productive“ și cer multă muncă și timp.

Pedagogia militară studiază aspectele contradictorii ale procesului formativ, tendințele noi care apar în practica instruirii, elaborează criterii, soluții de aplicare în practică a noului și evoluează prin înnoirile asimilate, datorate comandanților și activiștilor de partid, al perfecționării pregătirii lor prin continua depășire a contradicțiilor cu care îi confruntă procesul instructiv-educativ.

Contradicțiile apar între diferite laturi și domenii. Astfel, apar discordanțe între principiile și metodele educative, pe de o parte, și particularitățile militarilor, pe de altă parte ; între baza materială a instrucției așa cum este ea la un moment dat și sarcinile instructiv-educative ce trebuie rezolvate în diferite etape, avîndu-se în vedere nevoile în perspectivă ; între nivelul competenței psihopedagogice a cadrelor și exigențele ce decurg din programele de pregătire ce urmează să fie materializate prin activitatea organizatorică a comandanților de subunități ; între stadiul cercetării științifice a fenomenului educativ și practica instruirii trupelor ; între nevoia de a obține rezultate superioare și posibilitatea de asimilare a noilor cuceriri ale științei ; între atitudinea experimentală novatoare și manifestările de rutină sau conservatorism ș.a.m.d.

Perfecționarea instrucției, dobîndirea unei calități superioare în pregătirea populației pentru apărare sînt rezultatul rezolvării contradicțiilor ce apar, al promovării noului, al depășirii limitelor atinse, al înlăturării hotărîte a manifestărilor de subiectivism, tendințelor de tratare sumară a problematicii muncii cu omul și educației.

Educarea militarilor constituie pentru cadre un proces foarte solicitant, caracterizat prin militantism revoluționar deoarece : exercită înrîuriri variate și numeroase asupra conștiinței sociale, a formării ei din perspectiva apărării patriei ; reprezintă o modalitate de aplicare practică a cerințelor politicii militare a partidului și statului ; duce la modificări în structura personalității militarilor, în comportamentul lor, prin motivarea lor pentru a învăța să lupte, să acționeze eficient pe timp de război ; formează cadrele, ca și pe tinerii care se instruiesc, în

spiritul răspunderii pentru îndeplinirea misiunilor încredințate, asigurînd realizarea tuturor funcțiilor sociale ale armatei și ale formațiunilor populare de apărare.

Comandanții, celelalte cadre și ostașii își asumă, deopotrivă, răspunderea moral-politică de a îndeplini cerințe sociale ce depășesc, prin semnificația lor, sfera unor interese individuale sau de grup — apărarea patriei — angajînd toți factorii din societate : instituții, organizații, organisme.

Educarea militarilor este *un proces complex*, care presupune : direcționarea clară a eforturilor ; stabilirea modalităților de cooperare ; o conducere clarvăzătoare a acțiunilor educative concrete în unitățile operative ale armatei, în comandamente și organe centrale, în instituții de învățămînt ; cooperarea instituțiilor și factorilor angajați la realizarea scopurilor pregătirii populației pentru apărare ; o metodologie și o „tehnologie" a instruirii în continuă prefacere și înnoire.

Educarea științifică a militarilor necesită luarea în considerație a ansamblului de factori ce intervin și au efecte formative ca : situații tactice divers concepute în privința condițiilor de spațiu și timp ; militari cu grade diferite de instruire și de cultură, cu stadii de formare a convingerilor variate ; particularități ale educatorilor-comandanți ; nivelul general de înzestrare și cel existent în fiecare unitate militară ș.a.m.d.

Pedagogia militară studiază procesul educativ din perspectiva acțiunii practice, a obiectivelor ce trebuie îndeplinite. Studiul pedagogic evidențiază corelații între diferitele grupări de factori, ierarhizați în raport cu ponderea pe care o au în acțiune, cu sensul și semnificația lor. De pildă, teme tactice asemănătoare presupun acțiuni instructiv-educative diferite cînd se desfășoară ziua sau noaptea, iarna sau vara, în teren șes sau în munte, într-un raport de forțe rezonabil sau împotriva unui inamic superior dotat tehnic și aflat într-un cadru tactic avantajos pentru el ș.a.

Pregătirea multilaterală a tinerilor ostași pentru a acționa eficient în condițiile complexe ale luptei de apărare împotriva unei agresiuni imperialiste face imperios

necesară organizarea riguroasă a procesului instructiv-educativ, apelul la *metodologii intensive de lucru*, un permanent control asupra diferitelor variabile ce-l compun.

Pedagogia militară studiază educația în condiții create de solicitările tot mai variate, specifice vieții ostășești. Pregătirea pentru acțiuni de luptă viitoare se face acum, în timp de pace ; la război complexitatea instruirii se accentuează datorită dinamismului extraordinar al evenimentelor, imprevizibilului, riscului și incertitudinii.

Complexitatea sporește și datorită antrenării acelor factori sociali care, împreună cu armata, au sarcini pe linia pregătirii militare a populației, a asigurării unor proporții corect determinate între toate laturile educației socialiste a maselor. De aceea, pedagogia militară are în vedere și probleme specifice instruirii luptătorilor din gărzile patriotice, din detașamentele de tineret, studiază aspecte privind pregătirea populației în formațiuni ale apărării civile, lupta de rezistență pe o parte din teritoriul național ș.a.

Educarea militarilor se realizează ca *proces intensiv*, prin care, într-un timp relativ limitat, sînt soluționate obiective pedagogice majore cum ar fi : însușirea comportamentului ostășesc, învățarea acțiunii militare, consolidarea convingerilor comuniste și a sentimentelor patriotice etc. În asemenea împrejurări claritatea obiectivelor (scopurilor), calitatea fiecărei acțiuni educative, păstrarea unui tempo pedagogic viu, fără discontinuități, solicitarea complexă a militarilor, angajarea lor cu sarcini individuale și răspunderi sînt chestiuni de importanță majoră, care pledează pentru acțiuni convergente și ritm intensiv.

Cerința educării intensive devine realizabilă numai în condițiile folosirii metodelor științifice de muncă, ale concentrării eforturilor asupra a ceea ce este esențial și corespunde nevoilor de acțiune practică, ale eliminării timpilor inutili, ale valorificării eficiente a bazei materiale, ale cunoașterii temeinice a militarilor de către cadre, în primul rînd, de către comandanții de plutoane.

Educarea militarilor se face pe baza unor scopuri (obiective) ; ea are o finalitate în raport cu care se ela-

borează acțiunile instructiv-educative, se aleg metodele și procedeele de lucru, se repartizează forțele și mijloacele materiale. Scopului final i se subordonează obiective parțiale care, în general, urmăresc etapele procesului de instruire — soldat, grupă, pluton.

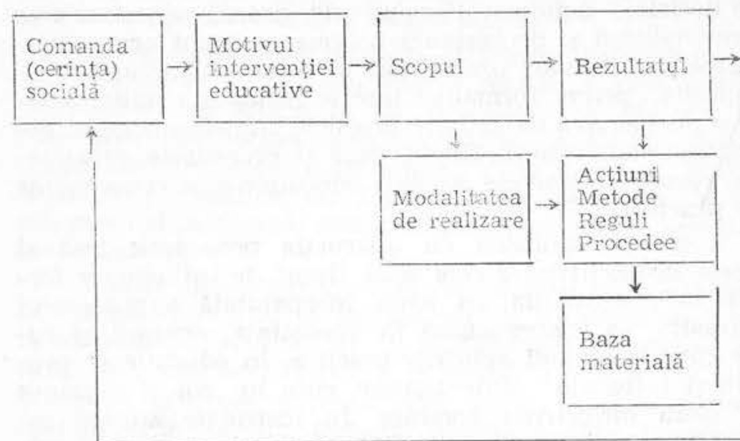
Scopurile sînt diferențiate atît la nivelul societății, al componentelor sistemului național de apărare, al grupurilor, organizațiilor, instituțiilor, cît și la nivel individual. Prin intermediul scopului se redau sintetic cerințe sociale, se concretizează sarcinile pregătirii militare, tactice și de specialitate, se anticipează direcții de acțiune. Prin finalitatea sa, educația militară prefigurează efectele așteptate de factorii naționali de decizie, se înscrie în opera generală de educare comunistă, patriotică, revoluționară a tinerelor generații.

Instruirea militară are la bază un sistem de scopuri educative, ierarhizate în raport cu importanța acțiunilor la care conduc. De pildă, pregătirea populației pentru apărare se realizează — în esență — prin conjugarea acțiunilor menite să producă mutații în conștiința politico-morală a cetățenilor, să asigure instruirea lor ca iscusiți trăgători, cunoscători ai armamentului și tehnicii, antrenarea în condiții variate și formarea deprinderilor, a abilităților și a calităților volitive cerute de cîmpul de luptă.

Fiecărui scop îi corespund modalități concrete de acțiune, forțe specifice și mijloace materiale adecvate, astfel încît să se obțină transformări concretizate în mărirea capacității luptătorilor și a subunităților de a îndeplini cerințele programelor de pregătire la parametrii preconizați.

Așadar, definim educația militară ca un sistem de obiective, acțiuni, metode, procedee și tehnici angrenate unitar de organizații și instituții, în scopul formării calităților necesare luptătorilor, concomitent cu îndeplinirea celorlalte obligații moral-cetățenești pe care le au în societate. Prin intermediul instrucției și educației militare se realizează obiectivele pregătirii populației în vederea apărării patriei, cerințele Legii apărării naționale a României socialiste și ale Codului etic comunist.

Schematic fixarea scopurilor se face astfel :



În planul social general, educația militară este proiecția, într-un domeniu specific, a educației socialiste, revoluționare, un mod de particularizare a politicii educative a Partidului Comunist Român în sfera apărării patriei. Ea constituie un subsistem distinct, prin funcțiile și obiectivele sale, prin contribuția ce o aduce la formarea oamenilor ca cetățeni devotați patriei, partidului și poporului, capabili să răspundă necondiționat la toate chemările conducerii naționale supreme.

Raportul instrucție-educație în domeniul militar. Specificul relației educaționale la nivelul subunității

Educația și instrucția constituie un proces unitar, condus, conștient și orientat permanent spre acțiune practică, eficientă. Formarea luptătorului este urmarea unor inseparabile acțiuni instructiv-educative. În pedagogia militară se utilizează termenul „formativ“ pentru a desemna cuplul instrucție-educație, înțeles ca rezultat al intervențiilor ce duc la dezvoltarea tinerilor militari din punct de vedere intelectual, fizic, moral, la transformări ale psihismului, la o putere crescută de adaptare în con-

diţii foarte variate de mediu, la sporirea capacităţii lor de decizie şi acţiune. „Formativul" vizează *restructurarea personalităţii* şi declanşează procese care pot genera modificări în mediul profesional şi social. Asimilarea conceptului „proces formativ" înscrie pedagogia militară într-o perspectivă de acţiune practică, transformatoare. Pedagogia stabileşte metodele, căile şi procedeele cu ajutorul cărora obiectivele acţiunii educative sînt concretizate în practică.

Legătura educaţiei cu instrucţia presupune însă şi unele distincţii între cele două tipuri de influenţare formativă *. Instrucţia, ca parte inseparabilă a procesului formativ, se concretizează în cunoştinţe, operaţii şi capacităţi, în acţiuni aplicativ-practice. În educaţie se produc şi influenţe neintenţionate, care nu pot fi cuprinse în sfera înrîuririlor conduse. În instrucţie au loc influenţe organizate, antestabilite, exercitate de factori responsabili, de comandanţi şi organe de partid. Aceste influenţe se exercită cu mijloace specifice, pe bază de programe complexe, orientate în conformitate cu principii psihopedagogice şi subordonate scopurilor educative propuse.

În procesul de instrucţie a militarilor apare fenomenul de *tranzienţă*, care constă în creşterea exigenţelor faţă de însuşirea regulilor acţiunii militare în raport cu transformările sociale şi individuale produse de introducerea progresului ştiinţifico-tehnic, de perfecţionarea tacticii, evoluţia generală a gîndirii militare. Tranzienţa stimulează perfecţionarea instrucţiei, căutarea unor soluţii noi pentru adaptarea cît mai deplină a luptătorului la mediul şi viaţa ostăşească, la cerinţele luptei armate.

Schimbărilor din raportul om-tehnică le corespund, în domeniul militar, transformări în relaţiile interumane, în programele de instruire, în sistemul factorilor care concură la pregătire. Tranzienţa determină modificări

* Separarea educaţiei de instrucţie este dăunătoare în teoria şi practica pedagogică ; la fel, tratarea lor fără distincţie, refuzul de a surprinde specificul fiecărui moment duce la interpretări greşite ale realităţii instructiv-educative din armată.

pozitive în metodologia instrucţiei, chiar şi atunci cînd scopurile educative rămîn relativ stabile.

Pedagogia militară studiază formarea luptătorului ca proces unitar, în care educaţia se realizează prin acţiuni instructive, iar instrucţia se subordonează obiectivelor educative. În organizarea pregătirii pentru apărare, scopurilor educaţionale trebuie să li se adecveze acţiuni instructive specifice, iar instrucţia să contribuie la înţelegerea şi motivarea ostaşilor pentru atingerea scopurilor educative.

Unitatea instrucţiei cu educaţia se reflectă în statutul de specialist militar şi activist politic al comandanţilor, în statutul lor profesional, în modul cum este concepută pregătirea militară, teoretică şi metodică a cadrelor. Sub genericul aceleiaşi profesii sînt, astfel, reunite cerinţe aparţinînd mai multor domenii formative, care, împreună, dobîndesc o semnificaţie practică, descriu tipul pedagogului militar modern, multilateral pregătit, capabil să iniţieze prefaceri, să valorifice calităţile pozitive ale fenomenului de tranzienţă, să fie om de acţiune, bun cunoscător al universului uman.

Pedagogia militară devine o ştiinţă a acţiunii militare în măsura în care oferă soluţii practice pentru factorii formativi. Procesul educativ se desfăşoară pe bază de scopuri cu durată din ce în ce mai mică. Educaţia este rezultatul acumulării cantitative de calităţi dobîndite prin exersare şi apoi investite în acţiuni, în comportament pe timpul îndeplinirii misiunilor.

O situaţie pedagogică specifică ia naştere la nivelul subunităţii, unde — într-un anumit sens — „începe" educaţia militară şi se finalizează obiectivul privind formarea luptătorului stabilit pe plan general. În subunitate începe pregătirea, se materializează modelele formative şi se fac noi proiecţii, care îmbunătăţesc modelele.

Alcătuirea subunităţii, ca nucleu cu numeroase particularităţi. pedagogice, se distinge prin aceea că, deşi sistemul se caracterizează prin raporturi de subordonare, atît comandantul cît şi militarii în termen aparţin aceleiaşi grupe de vîrstă, tineri între 19—25 ani. Pe distanţa

a numai cîtorva ani se întîlnesc în postura de educator (comandant) și, respectiv, educat (subordonat) oameni cu același dezvoltare psihomorală, cu calități și capacități relativ asemănătoare, cu trăsături proprii generației căreia îi aparțin deopotrivă.

Sub aspectul pregătirii de cultură generală, al experienței de viață asemănările sînt evidente. Ceea ce-i distinge net însă și le conferă roluri diferite în relația educațională este diferența de competență militară, gradul deosebit de răspundere pe care-l au din punctul de vedere al pedagogiei : unul conduce și deci răspunde de realizarea obiectivelor pregătirii militare, stabilește căile și mijloacele de intervenție în raport de situație, de necesități ; celălalt conștientizează obiectivele și participă, ca executant, la realizarea lor. Diferența de statut și rol generează motivații diferite în procesul participării la educația militară.

Situația se schimbă complet și se complică în caz de război cînd subunitățile vor fi formate din oameni cu vîrste diferite, comandantul avînd de rezolvat probleme mult deosebite de cele din timp de pace. Atunci un număr mare de cadre de la subunități provin din rezervă, au avut alte profesiuni și trebuie să facă un deosebit efort pentru a se adapta cerințelor noi ale conducerii subunității în luptă.

Pedagogia militară studiază distinct problematica formării comandantului ca instructor și educator, a instruirii și educării militarilor și relațiile care iau naștere în procesul pregătirii de luptă între comandanți și subordonații lor. Ea dă soluții pentru sporirea competenței profesionale a comandanților, ca și pentru stimularea participării militarilor la propria lor formare ; studiază căile și metodele de instruire, de creștere a rolului comandantului în procesul educativ, metodologia educării (inclusiv „educarea educatorilor") ș.a.

Subunitatea există prin militari, oameni concreți, prin relații specifice, prin activități cu angajare individuală sau, de cele mai multe ori, colectivă. Într-un timp relativ scurt, componenții fiecărei subunități (poate cu excepția comandantului) se schimbă. Sarcinile formative, misiunile subunității în cadrul unității, tradițiile ei, locul și rolul în diferite forme de luptă rămîn relativ constante. Mai mult, la război subunitatea se constituie cu militari din contingente diferite și, indiferent dacă au făcut sau nu parte din ea, trebuie să se încadreze în așa fel încît misiunile să fie duse la bun sfîrșit.

În raport cu realitatea subunității, actul educativ pare a fi un proces în doi (educator-educat), în care participanții devin conștienți de rolurile lor, iar comandantul conduce influențele exercitate. Pedagogia militară studiază, însă, fenomenul educațional într-un context social mai larg, depășind relația bilaterală „comandant-subordonat", examinează transformările ce se produc în strînsă legătură cu mediul, cu viața subunității, pe cele mai diferite planuri, ia în considerație procesele de grup, înrîuririle pozitive sau negative ale acestuia, stările de spirit, tendințele dominante, nivelul aspirației individuale și colective.

Direcții de intervenție pedagogică în educarea militarilor

Formarea calităților și capacităților necesare luptătorului presupune o răspundere socială asumată colectiv, de către toți factorii angajați în procesul formativ. Între mai multe variante de acțiune formativă posibile se fac *opțiuni*, se aleg *scopurile* și *mijloacele* adecvate.

Formarea calităților de luptător reprezintă un proces fundamentat pe concepția partidului nostru despre educație, despre apărarea țării, despre umanismul orînduirii noastre socialiste. Fundamentele politice, ideologice și morale deosebesc net educația socialistă a militarilor, de pregătirea militară în acele țări unde războiul este considerat un mijloc de materializare a obiectivelor politicii imperialiste, neocolonialiste, expansioniste, unde se oficializează scopuri „educative" ca : „îndoctrinare praxiologică", „prelucrare morală", se stabilesc deliberat măsuri care reduc concepția politico-morală a luptătorului la coduri de „reguli" ideologice, stimulează efecte negative în zonele inconștientului.

Educația socialistă a maselor de militari impune ca intervențiile pedagogice să pornească de la cerința armonizării scopurilor formative cu motivația ostașilor, a influenței dirijate cu participarea lor conștientă. Intervenția pedagogică se face pe mai multe planuri și direcții.

a. *În planul cunoașterii sînt vizate :*

— continuarea procesului de formare a concepției materialist-dialectice și istorice despre lume și viață, completarea cunoștințelor, a culturii militarilor cu informații științifice din diferite domenii ;

— însușirea ideilor esențiale care compun doctrina militară a partidului și statului nostru ;

— influențarea trăsăturilor de personalitate și modelarea lor în conformitate cu cerințele acțiunii militare, ale datoriei față de patrie ; cunoașterea, interiorizarea și transformarea în acte de conduită a normelor vieții militare în timp de pace și război ;

— armonizarea normelor militare de conduită cu cerințele etice ale comportamentului în societatea socialistă ;

— stimularea capacităților de cunoaștere și motivațional-afective ale ostașilor pentru a se ajunge la acel stadiu al voinței care face posibilă autoeducarea, participarea în măsură crescîndă la propria lor formare, amplificarea autocontrolului și autoreglajului.

b. *În planul acțiunii se urmăresc :*

— consolidarea însușirilor dobîndite anterior stagiului, amplificarea aptitudinilor și capacităților militarilor, care le dă posibilitatea să participe activ la executarea programului, la îndeplinirea misiunilor în timp de pace și mai cu seamă la război ; formarea și întreținerea componentelor de comportament necesare pentru acțiune în timpul luptei ;

— pregătirea psihomorală, consolidarea stărilor de spirit pozitive — condiție esențială a viabilității și întăririi continue a capacității combative a tuturor formațiunilor luptătoare ;

— stimularea capacităților creative în scopul rezolvării situațiilor concrete, asigurării eficacității acțiunii și a reducerii (în limite previzibile) a riscului etc.

Direcțiile de intervenție pedagogică formează, în practică, un sistem de influențe ce conduc la finalizarea obiectivelor prin măsuri concrete în planul acțiunii. În educație nu se poate parcurge, pe rînd, fiecare direcție, deoarece s-ar pierde din vedere ansamblul scopurilor urmărite. Insistența într-o singură direcție de acțiune (sau numai în cîteva) duce la rezultate parțiale, neconcludente sub raport pedagogic ; luptătorul trebuie să fie înțeles și abordat ca un tot, ca ansamblu susceptibil a fi format prin acțiuni convergente, prin solicitări variate, neuniforme. Angajarea deliberată în zone înguste, limitate are urmări parțiale, nesemnificative pentru procesul formativ. Ele vor situa educatorul pe o poziție dezavantajoasă față de subordonat.

Pedagogia studiază căile menținerii unui echilibru între diferitele direcții de intervenție formativă. Se pornește de la principiul că fiecare direcție presupune acumulări din trecut, acțiuni în prezent și proiecții în viitor (inclusiv pentru acel timp cînd militarul nu mai activează în armată). Odată aplicat în legătură cu o direcție, principiul se cere extrapolat asupra întregului ansamblu.

În sfera de studiu a pedagogiei militare intră și mediul, ca sursă de influențe exercitate asupra militarilor. Transformărilor în structura psihomorală a ostașilor (cerute de scopurile educației militare) le corespund modificări în mediul unde ei acționează. De aceea, studiile de pedagogie militară își propun și perfecționarea metodologiei pregătirii de luptă, a sistemului de relații interumane din subunitate, a caracteristicilor comunicărilor informaționale în mediu ș.a.

Necesitatea educației, la nivelul fiecărei categorii profesionale și grupe de vîrstă, se resimte și în armată. Pregătirea întregului popor pentru apărare, aplicarea doctrinei militare a statului nostru socialist, independent și suveran, orientează investigația pedagogică către rezolvări de-sine-stătătoare pentru problemele instructiv-educative ale domeniului.

Pedagogia generală, ca sinteză teoretică și metodică, contribuie la organizarea, fundamentarea și desfășurarea științifică a procesului educativ, studiază principiile fenomenelor educaționale, elaborează soluții practice și metode de intervenție formativă. Pedagogia parcurge azi un proces contradictoriu și anume :

— studiul actului educativ atît de specific și, în același timp, atît de diferit în manifestările lui, duce, pe de o parte, la diferențierea și diversificarea pedagogiei pe ramuri *, discipline și direcții de cercetare ;

— pe de altă parte, necesitatea sintetizării rezultatelor, a exprimării lor în forme accesibile tuturor domeniilor care studiază formarea omului conduce la integrarea în pedagogie a datelor obținute cu ajutorul altor discipline și științe. Are loc un proces de interpătrundere a domeniilor (interdisciplinaritate), crește importanța pedagogiei în sistemul științelor.

Pedagogia se dezvoltă în țara noastră ca știință centrată pe studiul formării omului ca personalitate multilateral dezvoltată ; ea și-a îmbogățit sfera de investigație, evoluînd de la pedagogia „clasică", tradițională, cu un caracter preponderent normativ și deductiv, spre o știință inductivă, bazată pe rezultatele cercetării științifice și destinată acțiunii practice, transformatoare. Procesul de diferențiere și diversificare a educației a generat apariția unor noi ramuri și discipline pedagogice. Deoarece pregătirea pentru apărare constituie o latură inseparabilă a educației socialiste a maselor, studiul ei determină constituirea unei discipline pedagogice de-sine-stătătoare — *pedagogia militară.*

Recunoașterea pedagogiei militare în sistemul disciplinelor pedagogice constă în admiterea caracterului specific, distinct al educației militare, în evaluarea influenței pe care o exercită pregătirea populației pentru apărare, și în primul rînd armata, asupra formării personalității generațiilor tinere și adulte.

Procesul de educare a militarilor valorifică rezultatele formative obținute de școală, familie, întreprindere ș.a. Calitățile celor care se instruiesc influențează pozitiv eforturile ce se depun pentru dezvoltarea conștiinței lor politico-morale, a proceselor psihomorale. Educația în spiritul doctrinei naționale privind apărarea patriei ca operă și cauză a întregului popor contribuie la maturizarea morală a cetățenilor, la sporirea răspunderii lor față de destinele țării, mobilizează potențialul uman pentru a fi gata, în orice moment, să participe la luptă împotriva acelora care ar atenta la independența și suveranitatea națională.

Complexitatea problemelor formative, nevoia de a raporta mereu acțiunea din timp de pace la cerințele luptei reale împotriva agresorului, severitatea instruirii pentru a asigura calitățile de apărător dîrz, neînfricat constituie tot atîtea argumente în favoarea recunoașterii unei științei a educației militare. În lupta de apărare a țării solicitările umane sînt de natură diferită față de condițiile obișnuite. Lupta se desfășoară în situații tactice complexe, împotriva unui inamic care poate realiza, uneori, superioritate de forțe și mijloace, pe fondul unor greutăți inerente războiului, a stării de stress provocată de regimul de viață impus ; calitățile fizice și psihomorale antrenate în timp de pace pot fi valorificate în limitele impuse de evoluția luptei. Luptele au loc într-un domeniu probabil, în care inamicul provoacă, prin acțiunile sale, modificări importante și neașteptate. Elementele surprinzătoare se îmbină cu cele de rutină, iar organismul uman și capacitățile luptătorilor, ale colectivelor sînt puse la încercări greu de anticipat. Formarea calităților pentru „acțiune în luptă", pentru a face din potențialul uman factorul fundamental care determină victoria, iată un proces amplu și ramificat care antrenează cadrele de conducere, pe comandanți, stat-majoriști, activiști de partid, ingineri militari, alți specialiști.

---

* În acest sens există pedagogii funcționale — a familiei, preșcolară, școlară, universitară, pionierească —, pedagogii care studiază specificul educației în diferite faze ale dezvoltării omului — copil, adolescent, adult, inclusiv „pedagogia senectuții" —, sau pedagogii care studiază unele aspecte ale formării personalității — profesia, cultura, morala ș.a. Cunoaște o largă dezvoltare pedagogia socială — concepută ca știință despre educația permanentă a maselor de adulți.

Educaţia militară include formarea de calităţi morale trainice, însuşirea normelor şi valorilor etice superioare ca : dragostea faţă de patrie, partid şi popor, datoria militară, răspunderea faţă de destinele patriei, integritatea, capacitatea de subordonare, disciplina şi vigilenţa, tăria de a rezista la servituţi şi privaţiuni.

Principiile, conceptele şi metodele pedagogiei generale sau ale altor discipline pedagogice au valabilitate în domeniul educaţiei militare în măsura în care conduc la soluţii pentru organizarea de acţiuni concrete. Pedagogia generală reprezintă cadrul teoretic şi metodologic în care se formează, fiinţează şi devine autonomă pedagogia militară. Pedagogiile de ramură contribuie la rezolvarea unor probleme specifice educaţiei militare, în condiţiile cînd pregătirea pentru apărarea patriei nu mai aparţine unei anumite categorii de vîrstă sau grup specializat. Educaţia militară nu se înscrie cu „exactitate" în domeniul de studiu al unei singure discipline pedagogice, ci evoluează prin valorificarea cercetărilor efectuate în mai multe ramuri şi discipline ştiinţifice.

Pedagogia militară ţine seama de cercetările efectuate asupra procesului educativ, concomitent cu afirmarea unui domeniu distinct de studiu, al metodologiei specifice trebuinţelor formării multilaterale a luptătorilor. Ea analizează educaţia militară în contextul social general şi din perspectiva funcţiilor pe care armata (ca instituţie) şi pregătirea pentru apărarea patriei (ca preocupare educativă) le au în societate. Pe această bază au loc achiziţii ale cercetării pedagogice din alte domenii, prin adaptare la specificul militar şi integrare în propriul său sistem categorial şi metodologic. Conform scopului, educaţia este analizată şi cercetată cu metode proprii, în vederea finalizării în modele şi soluţii formative eficiente.

Afirmarea unui statut independent al pedagogiei militare nu este suficientă pentru fiinţarea ei ca ştiinţă. Pedagogia militară promovează tehnicile experimentale, contribuie la perfecţionarea bazei materiale a instrucţiei, îşi diversifică relaţiile cu celelalte ştiinţe. Înnoirea şi perfecţionarea pedagogiei se realizează prin deschiderea permanentă spre nou, spre practica instruirii şi educării militarilor, prin acumulări proprii cercetării educaţionale.

Pedagogia militară reprezintă un sistem elaborat, unitar şi coerent de cunoştinţe teoretice şi metode practice, aplicabile unui domeniu distinct al realităţii educaţionale — apărarea patriei. Pedagogia militară poartă amprenta realităţilor pe care le studiază. În ţara noastră, ea are ca fundament gîndirea revoluţionară despre lume şi viaţă, concepţia partidului nostru despre apărarea patriei, despre educarea multilaterală a întregului popor. Aceste determinări asigură baza teoretică şi ştiinţifică necesară elaborării de principii, modele şi metode de acţiune pentru formarea şi păstrarea calităţilor de luptă la întregul popor şi se concretizează în programe de pregătire adecvate tuturor elementelor sistemului naţional de apărare.

Funcţiile educaţiei militare

Pedagogia militară, prin dubla ei vocaţie — de *cunoaştere* şi interpretare ştiinţifică a educaţiei militare şi *transformatoare*, de aplicare în procesul instructiv-educativ a principiilor şi metodelor pedagogice — asigură echilibrul necesar între gîndirea pedagogică şi practica educaţională. Înţelegerea rolului pedagogiei în armată necesită analiza funcţiilor educaţiei militare în pregătirea populaţiei pentru apărare.

a) *Funcţia formativă* constă în exercitarea de influenţe în conformitate cu scopul pregătirii militare a luptătorilor. Procesul formativ se realizează cu participarea conştientă a fiecărui militar la actul educaţional şi are consecinţe generale asupra personalităţii, asupra comportamentului şi acţiunii în luptă sau în viaţa socială.

Instruirea tînărului ca „apărător cu arma în mînă" intervine într-un moment cînd principalele procese psihice se stabilizează. Acumulările din perioada adolescentină se restructurează în raport cu cerinţele încadrării în producţie, atunci cînd se desăvîrşeşte concepţia despre viaţă, se consolidează sentimentele, motivaţiile şi convingerile superioare. Tînărul la vîrsta stagiului militar face opţiuni asupra profesiei, familiei, aderă la idei-forţă care îi vor influenţa participarea la viaţa cetăţenească, devine

receptiv la aprecierile comunității în care acționează, valorizează oameni și evenimente pe bază de criterii.

Pe fondul acestui dinamism transformator, educația militară reprezintă un moment de „bilanț" al acumulărilor dobîndite, o școală de pregătire pe mai departe. Formarea ca militar influențează devenirea persoanei la nivelul celor mai importante calități. Pedagogia militară contribuie la exercitarea funcției formative, indică căi de acțiune pentru a îmbunătăți condițiile de desfășurare practică a pregătirii populației pentru apărare.

b) *Funcția praxiologică* decurge din faptul că rezultatele educației se concretizează în comportament și acțiuni, în ceea ce învață militarul pentru a putea aplica în practică. Știință a acțiunii practice, pedagogia militară reflectă cerințele funcției praxiologice a educației, folosește mecanismele sale în scopul îmbunătățirii metodologiei, a bazei materiale a instrucției, a dirijării proceselor de transformare a tinerilor în conformitate cu exigențele luptei. Obiectivitatea și utilitatea conceptelor, principiilor sau metodelor pedagogice se validează în practică.

c) *Funcția de transmitere a experienței de luptă* a generațiilor vîrstnice către generațiile tinere. Pedagogia militară pune în relație învățămintele rezultate din desfășurarea războaielor, din practica instruirii contingentelor de militari, cu cerințele procesului instructiv-educativ actual și modul probabil în care se va desfășura un viitor război.

Luptele purtate de poporul nostru de-a lungul veacurilor pentru apărarea patriei cuprind numeroase învățăminte de ordin istoric, social, operativ-strategic, psihologic sau pedagogic. Preluarea critică a acumulărilor valoroase, discernerea utilului, înlăturarea limitelor trecutului permit o valorificare superioară a experienței de luptă, care este concomitent o experiență de educație. Faptele eroice, de exemplu, au importanță istorică, tactică și morală, reflectă calități cultivate în conformitate cu anumite scopuri, cuprind un bogat material documentar pentru pedagogie. Eroismul în luptă exteriorizează manifestări de comportament ce nu pot apărea spontan, sînt rezultatul

acumulărilor educative, al unui proces organizat de instruire, al conștiinței individuale formate în concordanță cu cerințele societății, al calităților morale trainice, rezistente la confruntările aspre ale luptei.

Pedagogia militară stabilește criterii pentru : preluarea experienței de luptă ; interpretarea științifică a unor acțiuni desfășurate anterior ; valorificarea (în raport cu cerințele actuale) a ceea ce își păstrează valabilitatea în munca educativă ; detașarea experienței valoroase de cea negativă, a științei de impostură.

Uneori se preiau accidental experiențe sumare, metode empirice, depășite, unele cu vechime apreciabilă și cu influență negativă. Acestea nu fac obiectul cercetării pedagogice dar, circulînd pe căi necontrolabile, pot prejudicia efortului constructiv, formarea fizionomiei înaintate a militarilor. Pedagogia discerne valoarea de nonvaloare, dă criterii de închidere a căilor de transmitere a experienței negative, explică urmările perpetuării acelor atitudini în discordanță cu cerințele procesului educațional actual.

Prin funcția de transmitere a experienței, educația reprezintă un moment de continuitate între trecut și prezent, o posibilitate de păstrare a ceea ce are valoare și de depășire a stadiilor anterioare.

d) *Funcția prospectivă* contribuie la formarea militarilor în raport cu cerințele viitorului, atît din punctul de vedere al unui eventual război, al luptei, cît și din cel al participării în viața socială la opera constructivă, pașnică. Educația militară se constituie la intersecția a trei mari planuri : trecutul, ca depozitar al experienței ; prezentul, unde acțiunile formative se organizează în raport cu cerințele actuale ale societății ; viitorul, ca proiecție a actului pedagogic necesar formării luptătorilor pentru a acționa pe baza unor calități acumulate în procesul educației militare.

Proiecția dinspre viitor spre prezent a scopurilor educaționale este una din preocupările principale ale pedagogiei militare. Acțiunea de luptă este o stare de potențialitate ; în condiții de pace, pregătirea militarilor se

face prin aplicații tactice, unde, în analogie cu condițiile reale, realizate parțial, se folosesc modele, se anticipează „situații-tip" proprii cîmpului de luptă. Revoluția științifico-tehnică implică modificări în modul de acțiune în cîmpul tactic, în armament, în teoria și practica militară, în organizarea și funcțiunile eșaloanelor.

Prin valorificarea funcției prospective a educației, pedagogia militară asimilează metode de intervenție pe baza cărora ostașul, pregătit într-o etapă, devine capabil să-și actualizeze acumulările, atunci cînd va fi nevoie, să dea repede randament normal în acțiuni reale de luptă. Comandantul își organizează activitatea pentru a prevedea consecințele influențelor pe care le exercită. Acțiunile educative se calculează față de situațiile probabile care pot să ia naștere în luptă sau în viața militară, de tendința evoluției fenomenelor. Se păstrează pentru acțiunea viitoare și acele variații apărute întîmplător pe parcursul procesului instructiv-educativ, dar care au consecințe pozitive.

Funcția prospectivă stimulează inițiativa creatoare, sporește forța imaginativă, indispensabilă și, în cercetarea pedagogică, permite corectarea rezultatelor nesemnificative. Prospectarea viitorului formativ înseamnă reevaluarea permanentă a necesităților de educație în raport cu cerințele viitorului, cu tendințele de evoluție ale fenomenului militar, cu aspirațiile, idealurile și concepțiile tineretului.

Viitorul este apreciat în pedagogia militară ca fiind format din situațiile care au cele mai multe șanse să se producă, în conformitate cu așteptările și estimările prezente, și nu „să vină" ca ceva obligatoriu, în mod fatalist. Funcția prospectivă se exercită pe un teren probabilist, unde rigurozitatea se îmbină cu creația educatorilor militari, a cadrelor armatei. Instrucția presupune și acceptarea formării militarilor în condiții de incertitudine, de situații (obiective sau subiective) care nu pot fi prevăzute. Acțiunea formativă se exercită prin compararea acumulărilor dobîndite, a rezultatelor cu scopurile stabilite. Din diferențe rezultă noi sarcini pentru educator, ca și concluzii privind eficiența metodelor folosite.

Pedagogia militară interpretează funcțiile educației militare într-un proces dialectic ce decurge din caracterul unitar al procesului formativ. Totodată, pedagogia se ocupă de condițiile necesare exercitării optime a tuturor funcțiilor educației. Unitatea pedagogiei militare, ca știință, constă în unitatea teoretică și metodologică pe care o asigură pentru cunoașterea, explicarea și utilizarea funcțiilor educației militarilor.

Formarea calităților de apărător la toți cetățenii patriei. Sistemul factorilor care contribuie la pregătirea militară

În legătură indisolubilă cu transformările sociale, cu ritmul și amploarea progresului științei, cu înnoirile revoluționare prevăzute în Programul partidului, educația socialistă reprezintă o forță a progresului societății noastre, un factor activ al civilizației și perfecționării umane. Strategia educativă a partidului vizează „... creșterea și educarea tineretului în spiritul concepțiilor înaintate despre lume și viață, pregătirea maselor de tineri din punct de vedere profesional și politic, participarea activă a acestora la înfăptuirea programului general al partidului" [1], concomitent cu atragerea întregii națiuni într-un proces educativ organizat.

Educația militară se înscrie armonios în ansamblul măsurilor de formare a omului nou, ca cetățean conștient, constructor și apărător al patriei, capabil să-și valorifice aptitudinile și capacitățile în acțiuni utile societății.

Pregătirea militară a populației este organizată pe baza ideii că realizarea cerințelor impuse de ducerea unui război de apărare de către întregul popor depinde de gradul de instruire a cetățenilor apți să participe la luptă, de pregătirea lor moral-politică, de nivelul conștiinței socialiste a maselor. Ea influențează toate categoriile de oameni, întreține sentimentul patriotic, formează convingeri politice, cultivă înalte calități morale.

---

[1] *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 138.

Înrîurirea morală exercitată prin educația militară se reflectă în acțiunea socială a cadrelor și militarilor, în modul lor de participare la rezolvarea problemelor în economia națională, pregătirea de luptă în unitățile forțelor armate, în modul cum se asigură capacitatea operativă a sistemului național de apărare.

Educația militară cultivă creativitatea, stimulează aptitudinile, deprinderile și priceperile necesare în luptă, formează comportamente disciplinate, ordonate, trăsături psihosociale folositoare tuturor domeniilor de activitate. Pregătirea pentru apărare cultivă voința, încrederea în capacitatea omului de a-și domina frica, de a-și mobiliza energiile în numele unui ideal social, de a fi capabil de o angajare totală în slujba patriei, a intereselor ei supreme.

Rezultatele educației militare nu au valabilitate numai într-un cerc restrîns de acțiuni, în limitele unei instituții sau etape de pregătire. Dimpotrivă, formarea luptătorilor are un pronunțat caracter social, servește obiectivele educației socialiste a maselor, contribuie la prospețimea fizică și moral-politică a națiunii, la întărirea unității poporului pe baza idealului comun de apărare a țării în orice moment, împotriva oricărui agresor imperialist.

Educarea militarilor are rol integrator în evoluția fiecărui cetățean pe traiectoria copil-adolescent-adult. În funcție de particularitățile vîrstei, de scopurile educative ale diferitelor medii socio-profesionale, pregătirea în vederea apărării patriei se particularizează și conduce la acțiuni formative specifice. Pedagogia militară studiază procesul educării militare la toate nivelurile sistemului pregătirii populației pentru apărare ; sfera sa de investigație nu se reduce numai la studiul armatei.

Cercetarea pedagogică a fenomenului militar se concretizează în programe educative și metode de acțiune în acord cu cerințele specifice pregătirii diferitelor categorii de luptători. De studiul fenomenului educativ militar se preocupă toate instituțiile și organizațiile cu atribuții în acest domeniu, iar măsurile educative luate pe diferite trepte au consecințe favorabile multiple asupra fondului uman, ușurează procesul de formare a luptătorului. De

pildă, educația politică, morală, politehnică, estetică, materialist-științifică efectuată în școli, instituții și întreprinderi devine premisă favorabilă pentru educația militară. Climatul democratic de participare a tineretului și adulților la conducerea și desfășurarea vieții sociale servește și scopului de pregătire pentru apărare.

Pedagogia militară valorifică acumulările realizate în alte medii educative, elaborează criterii de transformare a lor în conformitate cu cerințele acțiunii militare. Astfel, sentimentul patriotic se cultivă în cadrul procesului educativ indivizibil, iar răspunderea pentru apărarea țării este unul din momentele formării sale. Anumite calități și aptitudini tehnice sau pedagogice sînt preluate și adecvate educației militare, sarcinilor specifice luptei pentru apărare. Pedagogia militară evidențiază necesitatea intercondiționării muncii de educație din perspectiva cerinței ca întreaga populație să poată participa efectiv și din primul moment al stării de necesitate la apărarea națională.

Factorul principal care asigură educarea maselor în vederea apărării patriei îl constituie *conducerea de către Partidul Comunist Român a societății.* Partidul a elaborat concepția privind apărarea națională de către întregul popor, a stabilit fundamentele pregătirii economiei, a populației și a teritoriului pentru apărare.

Pedagogia militară studiază și preia experiența organelor și organizațiilor de partid în educarea cetățenilor ca luptători, își elaborează metodologia de acțiune în concordanță cu concepția politico-militară și educativă a partidului. Temeinicia educației militare, caracterul său științific se apreciază pornind de la modul în care procesul formativ se înscrie în concepția partidului despre apărare și educație, de la locul și rolul organelor și organizațiilor de partid în sistemul instructiv-educativ.

Pe baza concepției partidului despre apărarea patriei statul nostru socialist își elaborează doctrina militară, în cadrul căreia procesul formativ are un rol de-sine-stătător. Legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, Legea apărării civile, precum

și alte acte normative care reglementează apărarea țării exprimă obligațiile organelor și organizațiilor, ale instituțiilor, ale fiecărui cetățean pe linia pregătirii în vederea apărării. Exercitînd funcția de apărare a independenței și suveranității naționale, statul nostru creează structurile necesare participării întregului popor, armonizării pe bază de obiective unitare a tuturor elementelor care compun sistemul.

Pedagogia militară este receptivă la mutațiile produse în exercitarea de către stat a funcției de apărare, în organizarea sistemului național de forțe, pentru a-și înnoi metodologia educativă în raport cu mutațiile ce au loc. Studiul științific al procesului educării militarilor servește factorilor de decizie pentru aprecierea tendințelor manifestate în evoluția potențialului uman, a capacității de instruire și a nevoilor educative care apar în perspectivă.

Organizația Pionierilor și Șoimilor patriei formează la copii calități de viitori cetățeni, cultivă respectul și dragostea față de muncă, iubirea de țară, cinstea, curajul, inventivitatea. Prin studiu și joc se realizează obiective parțiale ale educației militare care, dezvoltate ulterior, constituie baza psihomorală a formării luptătorului.

Pedagogia militară indică căi și modalități de acțiune pentru armonizarea obiectivelor educării în vederea apărării cu cele ale pregătirii prin învățătură și muncă pentru viață. Datorită consecințelor sale în formarea fiecărui cetățean, pregătirea pentru apărarea patriei a pionierilor și șoimilor patriei este implicată în problematica fiecărei discipline pedagogice care studiază aceste categorii de vîrstă.

Organizațiile Uniunii Tineretului Comunist îndeplinesc atribuțiile ce le revin din Legea nr. 14 participînd activ la funcționarea sistemului național de apărare. Experiența dobîndită în efectuarea pregătirii tineretului, tendința de creștere numerică a grupelor de vîrstă tinere obligă factorii răspunzători de educarea lor la găsirea soluțiilor eficiente de instruire militară, de încadrare a detașamentelor școlare și de tineret în sistemul acțiunilor consacrate apărării.

Un loc aparte în pregătirea tineretului îl ocupă *Uniunea Asociației Studenților Comuniști din România*, care participă la pregătirea militară a studentelor. Desfășurată nemijlocit de Ministerul Apărării Naționale, această activitate a deschis o nouă perspectivă în pedagogia militară, care se confruntă cu probleme deosebite, caracteristice domeniului dat.

Gărzile patriotice, prin caracterul lor cuprinzător, prin gradul superior de organizare și instruire, constituie un mediu de formare a luptătorilor cu o problematică specifică educației adulților. Ele realizează o armonizare a sarcinilor de muncă cu cele de apărare, cultivă tradiții legate de locul de producție sau de localitate. Pentru pedagogia militară se conturează un nou domeniu de cercetare asupra implicațiilor pozitive pe care le are conștiința muncitorească revoluționară a gărzilor patriotice asupra procesului general de educare militară.

La educația populației pentru apărare contribuie, de asemenea, un ansamblu de factori *economico-sociali*, printre care : progresul tehnic și tehnologic, dezvoltarea științei, perfecționarea mecanismelor economice de conducere, dezvoltarea cercetărilor asupra viitorului ș.a. Modernizarea continuă a economiei, dezvoltarea bazei tehnico-materiale, a producției de material tehnic și armament autohton implică mutații în educația politehnică, științifică a maselor, în capacitatea lor de a mînui tehnica perfecționată, de a lua decizii. În plan social, procesele transformatoare la care sînt supuse instituțiile socio-culturale, creșterea nivelului de cultură a maselor, perfecționarea sistemului de învățămînt duc la înnoirea procesului educativ militar, la creșterea calitativă a potențialului uman.

Un rol aparte joacă *școala*, concepută în Programul partidului ca factor principal de educație, care, pe toate treptele sale, are atribuții explicite în formarea tinerei generații în spiritul patriotismului și al responsabilității pentru apărarea patriei, al îndeplinirii înaltelor îndatoriri cetățenești.

Forțele armate reprezintă elementul principal al sistemului național de pregătire pentru apărare a popu-

lației, organismul specializat. Armata participă activ la instruirea militară a populației, la coordonarea acțiunilor de pregătire.

Funcția educațională a armatei reprezintă o continuare — în condiții specifice — a funcției educative a societății, o modalitate de manifestare a acesteia într-un domeniu specializat.

a) Armata are încredințată, ca misiune explicită, educarea și instruirea tinerilor ; ea asigură pregătirea tinerilor care-și satisfac stagiul militar, a cadrelor active și de rezervă, a studenților. Ca școală a poporului, armata realizează dezideratul formulat de comandantul ei suprem : *„școală de educație politică, patriotică, de formare a omului nou, constructor al societății socialiste multilateral dezvoltate“* [1].

Prin sistemul concentrărilor periodice, armata reciclează întreaga populație capabilă să lupte ; în același timp, ea asigură cu cadre formațiunile de apărare din sistemul național. Însușirea cunoștințelor necesare pregătirii populației pentru apărarea patriei, a „limbajului acțiunii militare“ se realizează preponderent de către armată. Procesul instructiv cu militarii în termen vizează mai multe planuri : militar, politic, economic, politehnic, moral, estetic, juridic, sanitar ș.a. : o semnificație distinctă are educarea și călirea fizică a tineretului. Procesul educațional urmărește formarea unor calități cerute de educația socialistă, corelarea lor armonioasă în raport cu sarcinile acțiunii militare.

Armata desfășoară procesul instructiv în condițiile îndeplinirii unei misiuni reale de apărare a patriei, în orice moment, împotriva oricărui agresor. Cuplul „educație-acțiune militară“ reprezintă axul constructiv al muncii în armată, de funcționarea căruia depinde realizarea celorlalte funcții ale instituției.

Armata are sarcini directe de educare politică a efectivelor, de înrîurire a conștiinței și conduitei sociale a

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,* vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 457.

tinerilor. Diversificarea domeniilor educației socialiste la care armata își aduce contribuția impune fundamentarea științifică a influențelor, apelul la rezultatele cercetării pedagogice.

b) Funcția educativă a armatei se exercită în condițiile existenței în sistemul național de apărare a unor structuri adecvate. Elementul principal al structurii educaționale îl constituie conducerea de către partid a armatei, exercitarea neîntreruptă a rolului conducător al organelor și organizațiilor de partid, care răspund de organizarea și desfășurarea tuturor activităților instructive, de calitatea și eficiența lor. Organele și organizațiile de partid din armată fac nemijlocit educație, răspund de calitatea instrucției, participă la pregătirea militarilor.

O importanță aparte are pregătirea pedagogică a comandanților de subunități, cei care desfășoară nemijlocit instruirea militarilor și se află acolo unde se concretizează obiectivele, se culeg rezultatele, unde sînt posibile și necesare experimentările și transformările. Comandantul de subunitate știe ce cunoștințe se cer militarilor, cîte dintre acestea pot fi efectiv transmise și recepționate, cum pot fi comunicate în raport de particularitățile subordonaților, de dotarea materială a unității. Aflat în centrul situației educaționale, comandantul de subunitate exercită o înrîurire directă și îndelungată asupra subordonaților. Pregătirea pedagogică și metodologică îi conferă instrumente eficiente de intervenție, care îi dau posibilitatea să conserve ceea ce are definitoriu personalitatea subordonatului, dezvoltîndu-se armonios în condițiile însușirii cerințelor specifice procesului instructiv-educativ din armată.

Sistemul de învățămînt militar cuprinde instituții și cursuri, începînd cu școala de gradați și pînă la Academia militară. S-a instituționalizat pregătirea unitară a cadrelor, practic fiecare ofițer, subofițer sau maistru militar avînd sarcini de învățămînt. Această angajare la studiu corespunde cu ritmul dezvoltării științei și tehnicii, cu cerințele mereu crescînde ale etapei pe care o parcurgem, cu tendințele de evoluție. Învățămîntul militar asigură pregătirea de specialitate a cadrelor, formarea lor ca ce-

tățeni capabili să învețe singuri, le stimulează interesul pentru propria lor instruire.

Procesul pregătirii de luptă și politice, regimul de viață din unități și subunități, activitățile politico-educative, cultural-artistice și sportive reprezintă — prin modul în care sînt concepute — tot atîtea surse educative. Practic nu există activitate fără scopuri explicit educative, care să nu contribuie, într-o formă sau alta, la formarea militarilor.

c) Armata stabilește relații de cooperare cu ceilalți factori educaționali din societate, ceea ce o face funcțională la nivel social.

Cadrele armatei participă nemijlocit la desfășurarea muncii educative în alte sectoare de activitate socială și, în primul rînd, la acțiunile de pregătire a populației pentru apărare, la educația politico-ideologică a maselor. Schimbul de activități cu alte sectoare asigură ancorarea muncii educative din unitățile militare în realitățile sociale, contribuie la integrarea armatei în preocupările societății de educare multilaterală a tuturor membrilor săi.

Între funcția educativă a armatei și cea a altor instituții sociale din țară se realizează întrepătrunderi, au loc schimburi permanente de informații. Se preiau acumulări dobîndite cu ajutorul unor factori educativi exteriori armatei, se generalizează acele realizări formative ale armatei care pot fi preluate de alte compartimente ale societății.

d) Armata are baza tehnico-materială necesară instruirii și educației militare. Îndeplinindu-și funcția educativă în societate, armata perfecționează baza materială a procesului instructiv-educativ, tehnologia necesară desfășurării științifice a muncii formative. S-au făcut și se fac eforturi materiale și de inteligență pentru apropierea condițiilor din poligoane sau terenuri de instrucție de cele specifice cîmpului de luptă modern. S-au creat și se asimilează tehnică didactică modernă, mijloace audiovizuale, simulatoare, aparatură de calcul ș.a. Au loc înnoiri în metodele de instruire folosite, crește receptivitatea comandanților și a celorlalte cadre față de cerința de a se imprima un pronunțat caracter practic-aplicativ

procesului de pregătire, de a se accelera ciclul „cercetare-învățămînt-instrucție", de a antrena toți factorii capabili să concure la îmbogățirea zestrei materiale a pregătirii de luptă.

În cadrul coordonatelor prezentate, *funcția educativă a armatei acționează în următoarele direcții :*

— realizarea concordanței între modelul luptătorului, așa cum este el conceput în fiecare etapă, și caracteristicile procesului de instrucție individuală și socială prin care se asigură transpunerea pe real al modelului elaborat ;

— perfecționarea continuă a sistemului de pregătire a cadrelor militare, ca specialiști militari și educatori, capabili să abordeze științific procesul formativ al militarilor ;

— prospectarea tendințelor caracteristice de evoluție a fenomenului militar în scopul asimilării lor în procesul instructiv-educativ ;

— menținerea în actualitate a modelului educării militare, pe baza căruia se stabilesc obiectivele formative concrete și programele de pregătire a ostașilor și celorlalte categorii de luptători ;

— cunoașterea de către toate elementele sistemului educativ național a posibilităților instructiv-formative ale armatei și angajarea factorilor care pot contribui la realizarea acestei funcții ;

— asigurarea de către armată a celorlalte elemente din sistemul național de apărare cu cadre, tehnologie de învățămînt, bază materială și bibliografică, în scopul organizării instrucției într-o concepție unitară și pe baza unei cooperări efective în procesul educativ ș.a.

Factorii angrenați în pregătirea populației pentru apărare acționează unitar, convergent, pe baza concepției și a conducerii de către partid, de organele supreme ale puterii în statul nostru socialist. Obiectivele educației militare sînt repartizate proporțional cu locul și rolul fiecărui element al sistemului național de apărare. Între diferite verigi ale sistemului de pregătire se realizează intercondiționări, are loc un proces de comunicare reciprocă a rezultatelor, de cooperare materializată în acțiuni comune.

Pedagogia militară reflectă aspectul național al pregătirii populației pentru apărare, surprinde procesul în devenirea lui, studiază problematica educației militare atît la nivelul sistemului global, cît și la cel al fiecărui element component. Valoarea soluțiilor de acțiune educativă și a metodelor pedagogice depinde de măsura în care se surprinde ceea ce este caracteristic fiecărui factor.

Intervenția formativ-educativă ține seama de diferența între pregătirea din timp de pace și acțiunea reală din timp de război. Pregătirea militară se face în vederea războiului, dar și în perspectiva participării militarilor la viața socială, constructivă a țării. Educarea în vederea luptei este o pregătire pentru acțiuni potențiale, ce se vor desfășura după reguli anticipate din timp de pace, care țin seama de caracteristicile războiului de apărare purtat de întregul popor. Educația vizează înarmarea luptătorilor cu modele de acțiune, cu principii și reguli de rezolvare logică a situațiilor probabile în luptă. Chiar la nivelul unor automatisme se urmărește formarea capacității de transfer a deprinderii pe timpul luptei în funcție de situații concrete, de particularitățile inamicului, ale terenului sau vremii.

Educarea luptătorilor se face în raport cu particularitățile etapei de vîrstă în care se găsesc, cu acțiunile ce pot fi încredințate fiecărei categorii de populație, în raport cu locul ce-l ocupă în sistemul național de apărare. Educația în perspectiva pregătirii pentru apărarea patriei are sarcini preponderent formative la primele grupe de vîrstă și de întreținere a acumulărilor în perioada adultă. O situație aparte prezintă vîrsta stagiului militar, momentul de maximă intensitate a pregătirii. Studiul concentrat al pedagogiei militare asupra acestei perioade se explică prin calitatea și profunzimea influențelor exercitate în armată, prin consecințele pe care le au asupra formării cetățenilor ca luptători capabili în orice moment să-și exercite datoria față de patrie.

Educarea militară ține seama de proveniența și profesia luptătorilor pentru a valorifica în sistemul pregătirii acumulările dobîndite anterior încorporării. Multe profesii dezvoltă calități și capacități umane ce pot fi

angajate integral, fără nici o modificare, în acțiunea militară, în luptă. Alte profesii formează priceperi și deprinderi care necesită ușoare transformări atunci cînd sînt aplicate în armată, de regulă, ca urmare a schimbării tehnicii cu care se lucrează. Sînt și profesii care realizează o specializare particulară, implicînd readaptări și reorganizări importante pentru a se forma acele deprinderi proprii luptătorului.

De o mare importanță este menținerea deschisă a circuitului informațional între armată și celelalte forme de pregătire a populației pentru apărare, ca una din condițiile viabilității sistemului. Realizarea cooperării între factorii răspunzători de pregătirea pentru apărare depinde în mare măsură de cunoașterea fiecărei etape formative, de stabilirea cerințelor specifice. Particularitățile intervenției educative în domeniul militar obligă pedagogia să-și lărgească sfera investigației, să înnoiască metodologia de acțiune practică, să fie receptivă la schimbările produse, să contribuie la perfecționarea și orientarea de perspectivă a măsurilor privind pregătirea populației pentru apărare.

Momentele pregătirii populației pentru apărarea patriei

Pedagogia militară a însușit conceptul de „sistem al educației militare" în accepțiunea sa *operațională*, ca ansamblu organizat de influențe exercitate în conformitate cu cerințele actuale și de perspectivă ale acțiunii militare.

Interpretarea fenomenului educativ militar prin prisma teoriei sistemice permite elaborarea unor modele de comportament în situații tipice vieții ostășești, acțiunii tactice variate. Astfel, majoritatea problemelor de învățare studiate de pedagogia militară pot fi rezolvate prin elaborarea unor „modele" ale acțiunii, în funcție de care se stabilesc scopurile instructive, modul de desfășurare a procesului formativ, se controlează permanent etapele învățării și se apreciază rezultatele obținute. Modelul sintetizează exigențele într-un domeniu și trebuie să fie cunoscut atît de comandant cît și de subordonații săi. Participarea conștientă a tuturor factorilor angajați în

procesul educativ este condiția indispensabilă a organizării muncii prin intermediul modelării. Persoana care se instruiește își transformă și își reglează comportamentul în raport cu cerințele modelului oferit de sistemul educativ, devine unul din elementele lui componente, participă la realizarea sarcinilor și a condițiilor de funcționare ale acțiunilor cerute de model.

Modelul formativ elaborat cu a'utorul pedagogiei militare nu este o schemă imuabilă, rigidă în cadrul căruia trebuie neapărat să „încapă" orice comportament, indiferent de particularitățile luptătorilor, de modificările situațiilor și condițiilor de instruire. Acțiunile incluse în modelul instruirii au un caracter dinamic, deschis la înnoiri, dau militarului posibilitatea să se adapteze la transformările produse în mediul militar. În dinamica sa, *modelul educativ parcurge mai multe momente,* care corespund etapelor principale de pregătire a populației pentru apărare.

a) *Momentul premilitar* cuprinde influențele exercitate de familie, școală, întreprindere, organizații de partid și tineret în scopul cunoașterii lumii înconjurătoare, formării concepției despre lume și viață, însușirii cerințelor sociale și morale ale societății, asimilării normelor de conviețuire socială.

În perioada premilitară au loc evenimente decisive pentru devenirea ulterioară a tînărului, se formează atitudinea față de lume și muncă, sentimentul dragostei față de patrie, se deprinde spiritul colectiv de acțiune, se însușesc regulile de disciplină socială ș.a. În această perioadă, modelul educației militare prevede acțiuni de-sine-stătătoare pentru pregătirea tineretului în vederea apărării patriei ; ele țin seama de particularitățile de vîrstă ale tinerilor, de evoluția lor, dar și de o eventuală participare reală la acțiuni militare, împreună cu alte forțe luptătoare care s-ar afla în adîncimea dispozitivului operativ sau în zonele unde ar opera rezistența.

b) *Momentul militar* corespunde perioadei cînd tînărul se găsește sub arme, ca militar în termen ; este momentul

cel mai important al formării calităților de luptător. Armata își construiește modelul formativ asimilînd cerințele societății în domeniul apărării, tendințele de evoluție ale fenomenului militar, implicațiile revoluției științifico-tehnice asupra acțiunilor de luptă (și respectiv de formare în vederea luptei).

Momentul militar surprinde cerințele politice, economice, socio-culturale și morale ale societății față de apărătorii ei, concretizate în structuri organizatorice și funcționale, în repartizarea proporțională a efortului formativ pe factorii angajați la realizarea lui. Modelul culturii militare, dobîndită prin educație, se compune din elemente ideologice, politice, filozofice, tehnice, etice și profesionale subsumate idealului apărării patriei.

Intervenția pedagogică pe timpul armatei vizează transformarea tinerilor ostași în raport cu specificul acțiunii de luptă, stimularea interesului de a-și continua educația militară, formarea obișnuințelor cerute de muncă și acțiune independentă.

c) *Momentul postmilitar* cuprinde acțiunile din etapa adultă, realizate în scopul menținerii antrenamentului de luptător, actualizării cunoștințelor, păstrării unor deprinderi. Luptătorii din gărzile patriotice, cei care au sarcini în cadrul altor forme de pregătire constituie categoria preponderentă a potențialului uman de apărare. Intervenția educativă în aceste structuri vizează menținerea în actualitate a cunoștințelor militare, adecvarea comportamentului la specificul fiecărei formațiuni, reîmprospătarea și întreținerea acumulărilor dobîndite în timpul stagiului militar. Continuarea educației în vederea apărării patriei după trecerea în rezervă presupune realizarea de acțiuni instructiv-educative în întreprinderi și instituții, preluarea de către organele locale ale puterii de stat a atribuțiilor formative de pregătire a populației pentru apărare.

Modelarea acțiunii educative atît în ansamblu, cît și în momentele ei definitorii, permite stabilirea judicioasă

a sarcinilor formative ce se cer îndeplinite în fiecare etapă de pregătire a populației pentru apărarea patriei. La elaborarea modelelor educative și repartizarea pe etape a efortului formativ își aduc contribuția mai multe științe, pedagogia militară fiind acea disciplină care își propune să ofere un model dinamic de educație militară, împreună cu soluțiile de perfecționare a metodologiei instruirii.

2. ABORDAREA INTERDISCIPLINARĂ A PROCESULUI EDUCATIV ÎN ARMATĂ

Diversificarea domeniilor muncii educative supuse cercetării determină apariția unor ramuri de-sine-stătătoare ale pedagogiei printre care și pedagogia militară; după cum existența unor zone comune sau foarte apropiate generează și procesul opus, acela de integrare treptată a preocupărilor situate la „granița" dintre științe. Astăzi — în mod justificat — pedagogia este socotită un „complex științific", caracterizat prin zone largi de contact cu domeniile de cercetare ale altor științe care se ocupă de om, prin capacitatea de a-și sprijini postulatele sale pe concluziile generale ce decurg din studiul procesului educativ. În această tendință se înscrie și pedagogia militară.

Procesul educațional militar — obiect de studiu interdisciplinar

La explicarea, descrierea și elaborarea metodologiei de acțiune instructiv-educativă, în domeniul militar, contribuie științe și discipline diferite. Pedagogia militară surprinde interdependența proceselor educative cu cele extraeducaționale (luptă, profesie, muncă productivă, timp liber ș.a.), dezvăluie principiile și regulile ce trebuie să stea la baza acțiunilor organizate și desfășurate de comandanți și de celelalte cadre în scopul pregătirii multilaterale a militarilor. Ea

stabilește raporturi variate cu alte domenii de cercetare a acțiunii educative, în strînsă legătură cu cerințele practice ale pregătirii populației pentru apărare, ale instruirii militarilor în cadrul forțelor armate. Relații interdisciplinare constructive se stabilesc atunci cînd pedagogia militară :

— are preocupări care coincid cu *necesitățile practicii*, aplică rezultatele gîndirii științifice prin operaționalizarea conceptelor, a principiilor și metodelor, pînă la transformarea lor în instrumente utile pentru activitatea concretă de instruire desfășurată de comandanții subunităților, de cadre în general ;

— se dezvoltă ca o știință *normativă*, orientată spre cerințele practicii și elaborează reguli de acțiune educativă ;

— contribuie la optimizarea folosirii timpului, prin promovarea metodelor moderne de acțiune pedagogică, restructurarea motivației, a resurselor umane și bazei materiale a pregătirii, asigură un caracter intensiv instrucției și educației ;

— asigură generalizarea experienței practice, prin punerea ei în valoare pe baza explicației științifice ;

— își bazează înnoirile pe cercetarea sistematică a realităților din procesul instructiv-educativ, pe cunoașterea lor metodică, la nivelul esenței.

Condiția studiului interdisciplinar al fenomenului educațional militar este *comunicarea*. Cooperarea cu alte științe necesită transferuri de interpretare și metode dintr-un domeniu (de cercetare) în altul, stabilirea de reducții sau interferențe, apariția unor noi principii de organizare și funcționare a procesului educativ. Pentru a face toate acestea, pedagogia militară are nevoie să comunice idei și procedee de instruire. Intercomunicarea se face cu ajutorul limbajului științific, evitîndu-se închistarea în forme inaccesibile altor discipline.

Cercetările interdisciplinare conduc către structuri și funcții comune mai multor domenii ale educației militare, la stabilirea metodelor comune de acțiune formativă asupra luptătorilor. Pe o asemenea bază se poate stabili

contribuția (atît în cercetarea teoretică, cît și în cea metodică) pe care trebuie să o aducă pedagogia militară la rezolvarea problemelor educaționale cu care societatea este confruntată în raport de etapele pe care le parcurge, de sarcinile și misiunile ce revin forțelor armate și celorlalte formațiuni ale sistemului național de apărare.

În studiul fenomenului militar, pedagogia pune la dispoziția altor științe cuceririle sale teoretice și metodologice. În același timp, ea își îmbogățește conținutul și sfera de cercetare pe seama cuceririlor realizate în alte domenii. Științele care studiază fenomenul militar iau în considerare stadiul de elaborare al pedagogiei militare, după cum acest stadiu este influențat de acumulările realizate în discipline ca psihologia apărării, etica relațiilor militare, știința și arta militară și altele.

Pedagogia militară nu poate rămîne în urmă, dar nici nu poate devansa arbitrar domeniul pe care-l studiază împreună cu alte științe. Mișcarea ei este reală atunci cînd se înscrie în coordonatele timpului, se află în consonanță cu procesul general de investigare și interpretare a personalității umane, se sprijină pe acesta și îi furnizează date prin posibilitățile sale.

Pentru comandantul de subunitate, de pluton sau companie, problema care se ridică nu constă în a acorda un statut preferențial preocupărilor de natură didactică, pedagogică, ci de a se forma mereu ca pedagog, de a-și desăvîrși iscusința în a lucra cu oamenii, în pas cu realizările din domeniile care contribuie la studiul fenomenului militar, de a înțelege clar că eforturile consacrate perfecționării muncii cu omul trebuie să fie permanente. Comandantul de subunitate devine bun pedagog pe solul fertilizat de o cultură militară solidă, în continuă formare, pentru că cunoașterea și aplicarea principiilor și metodelor pedagogiei militare în activitatea curentă nu rezolvă de la sine problemele educative apărute în instruirea militarilor sau a subunităților.

Direcțiile cercetării care conduc la explicația pluridisciplinară a fenomenului militar sînt numeroase și ele atestă complexitatea laturilor sale.

O primă direcție este dată de *disciplinele filozofice*, între care materialismul dialectic și istoric, etica, axiologia, epistemologia și logica reprezintă elementele principale. Pe baza lor, pedagogia militară studiază educația din perspectiva concepției despre lume și viață a Partidului Comunist Român. Pe această direcție se înscrie educarea moral-politică a militarilor, formarea capacității lor de a cunoaște și interpreta științific lumea, sistemele de valori ale societății, relațiile logice existente între cerințele acțiunii militare, soluționate prin instrucție, și obiectivele muncii educative în armată a căror sferă este mult mai cuprinzătoare.

O altă direcție vizează *disciplinele tehnice* între care matematica, fizica, cibernetica. Ele furnizează date importante privind evoluția raportului „om-tehnică", în general, pentru a putea detașa ceea ce are particular, specific acest raport în domeniul militar. Pedagogia își reglează obiectivele sale educaționale și în funcție de cerințele înzestrării unităților și formațiunilor luptătoare cu material tehnic și armament, de rezultatele cercetării operaționale a fenomenului militar. Mai mult, cunoscînd tendințele de progres în cercetarea tehnică, pedagogia stabilește nevoile educative în perspectivă, astfel încît apariția tehnicii noi să găsească oameni pregătiți să o însușească și să o mînuiască.

Disciplinele de specialitate, *tactice sau tehnice*, studiază preponderent laturi ale luptei armate (rolul principal revenind științei militare) și modelează tipuri de acțiuni, de soluții ; ele furnizează pedagogiei date despre modul cum se concretizează doctrina partidului nostru în procesul instruirii din timp de pace și a acțiunii specifice, în timp de război, despre tendințele de evoluție ale strategiei, artei operative și tacticii, ale procedeelor de purtare a războiului, pe uscat, apă și mare. În raport cu evoluția gîndirii militare naționale se actualizează principiile și metodele înrîuririi educative, se stabilesc modalități de pregătire conforme cu cerințele luptei armate, se organizează educația în concordanță cu noile modele ale acțiunii militare.

Un rol aparte joacă *disciplinele istorice*, în principal istoria militară și istoria pedagogiei militare, deoarece permit sistematizarea experienței dobîndite, desprinderea trăsăturilor definitorii ale unor evenimente din trecut, compararea lor cu prezentul și viitorul pentru a se încorpora ceea ce-i valabil, operîndu-se corecțiile necesare și firești în metodele acțiunii. Studiul educației militare pe segmentele timpului stimulează discernămîntul critic, interpretativ, capacitatea de valorizare, asigură continuitatea preocupărilor.

O altă direcție se constituie din *disciplinele de conducere*, în special știința conducerii, care în domeniul militar are ca obiectiv preponderent perfecționarea procesului de conducere a militarilor, subunităților și unităților. Întemeierea pedagogică a actului de comandă este un element indispensabil rezultat (în planul științei) prin schimb permanent de informații și acțiuni între pedagogie și știința conducerii.

O direcție de vecinătate nemijlocită o constituie *disciplinele sociologice* — sociologia armatei, a apărării, a cunoașterii, a educației —, ca ramuri conexe care studiază fenomenul militar din perspectiva grupului uman, a transformărilor ce se produc la nivel grupal, sub influența factorilor educativi.

Deoarece succesul în luptă necesită conjugarea și cooperarea eforturilor mai multor unități, subunități, arme și specialități, studiul sociologic apare ca indispensabil pentru acțiuni formative fundamentate științific, organizate, aflate permanent sub controlul factorilor de decizie, al comandanților de toate treptele și al organelor de partid. Necunoașterea și neînțelegerea proceselor ce pot avea loc la nivelul grupului, a situațiilor-limită, deosebit de critice, frecvente în război, ignorarea simptoamelor corozive care pot să apară la un moment dat duc la urmări dintre cele mai grave, care pot culmina cu pierderea controlului asupra subunității sau formațiunii. Dacă structurile instituite sînt clare în sistemul militar, apoi cele născute din convietuire pot fi înțelese numai prin studiu folosind un aparat științific corespunzător.

Un loc distinct ocupă disciplinele care studiază personalitatea umană, omul ca entitate autonomă, dintre care *psihologia individului și cea socială* furnizează date cu valoare nemijlocită pentru formarea militarului. Explicînd evoluția persoanei în diferite perioade de vîrstă, comportamentul ei în situații și profesii diferite, elementele cu rol director în orientarea conduitei, ca trebuințe, interese, motivații, psihologia se dezvoltă în strînsă cooperare cu pedagogia.

În ultimul deceniu s-au amplificat preocupările pe tărîmul psihologiei militare, s-au reluat tradiții progresiste din gîndirea psihopedagogică românească, s-a creat o bază materială specifică. Cercetările psihopedagogice pornesc de la situații reale, surprind mutații și relații actuale, fenomene nou apărute, servind astfel întemeierii științifice a procesului pregătirii de luptă a trupelor, cunoașterii nevoilor de transformare umană, de educare multilaterală, înțelegerii particularităților tinerelor generații.

Influența pedagogică se exercită cu adresă precisă, spre oameni concreți, spre individualități și personalități definite, spre relațiile dintre militari. Influențele exercitate de comandant, de celelalte cadre, parcurg un drum care trece printr-o instanță ce decide în legătură cu tot ce i se cere, adică prin gîndirea și simțirea militarului chemat, împreună cu colectivul subunității, să execute acțiuni specifice în timp de pace sau război. Consecințele actelor, ale înrîuririlor educative se resimt, la nivelul individual, chiar și atunci cînd se vizează preponderent formarea colectivelor.

La confluența acestor direcții, pedagogia militară își stabilește criteriile de preluare a experienței dobîndite în alte domenii de cercetare, metodele de cooperare, formele de întrepătrundere. Constituindu-se și evoluînd interdisciplinar, pedagogia militară are posibilitatea să studieze multilateral pregătirea populației pentru apărare, ca fenomen social, să propună soluții de acțiune formativă eficiente, întemeiate pe rezultatele cercetării din numeroase domenii de activitate, să evite abordările unilaterale, simpliste, vulgarizatoare.

Raporturile pedagogiei militare cu alte științe. Pedagogia ca artă

Cunoașterea raporturilor cu alte științe contribuie la înțelegerea rolului și a locului pedagogiei militare. Raporturile interdisciplinare iau naștere pe fondul preocupărilor comune de explorare și influențare a acțiunii militarilor. În planul educației concrete, comandantul își stabilește obiectivele formative în funcție de termenii fiecărui raport. Nu întotdeauna pedagogia stabilește raporturi bilaterale, dimpotrivă, caracteristică este întrepătrunderea mai multor științe, interferența domeniilor de cercetare.

Pedagogia militară dezvoltă raporturi bilaterale, în principal, cu următoarele științe :

— *Cu filozofia materialist-dialectică,* concepția științifică, unitară despre lume, viață și om, despre societate, cultură și practică a Partidului Comunist Român, a statului nostru socialist, concepție care își întemeiază postulatele pe întreaga dezvoltare a științei. Ea constituie baza teoretică și metodologică a pedagogiei militare.

Însușirea filozofiei materialist-dialectice contribuie la formarea conștiinței militarilor în concordanță cu idealurile comuniste, cu cerințele datoriei supreme față de patrie. Pedagogia militară ajută la însușirea concepției filozofice a partidului nostru, în strînsă legătură cu cerințele educării militarilor, cu nevoia de a asigura pregătirea politico-ideologică specifică vieții și acțiunii militare.

Există și o problematică filozofică a domeniului militar, la rezolvarea căreia pedagogia militară își aduce contribuția. Categoriile dialecticii referitoare la determinism, general și particular, posibilitate și realitate, aparență și esență, necesitate și întîmplare au o însemnătate deosebită în investigarea personalității umane, în abordarea și înțelegerea proceselor complexe care au loc în educație, în aprecierea realistă a înrîuririlor formative exercitate.

În cadrul disciplinelor filozofice s-a conturat un domeniu distinct de cercetare, denumit „filozofia educației". Rezultatele sale, avînd un caracter de maximă generalitate, oferă și pedagogiei militare posibilități sporite de abordare științifică, din perspectiva concepției umaniste, a educației în domeniul specific pe care-l studiază.

— *Cu politologia.* Înţeleasă ca ştiinţă care studiază politicul, ca expresie sintetică a intereselor societăţii socialiste, politologia contribuie la explicarea ştiinţifică a opţiunilor partidului şi statului nostru în problemele militare, a politicii de întărire continuă a capacităţii de apărare a patriei.

În raport cu politica militară se stabilesc, printre altele, structura sistemului naţional de apărare şi modul de pregătire a potenţialului uman în timp de pace şi de folosire a acestuia în cazul unei eventuale agresiuni imperialiste. Prin raporturile sale cu politologia, pedagogia militară rămîne ancorată în comandamente fundamentate realist, ştiinţific, exprimînd, în plan educaţional, cerinţele formării politice a militarilor, ale promovării unei atitudini înaintate faţă de principalele evenimente social-politice şi, mai presus de toate, faţă de idealul apărării patriei de către întregul popor.

— *Cu doctrina militară* a statului nostru. Bazată pe concepţia partidului privind apărarea patriei, doctrina militară reprezintă un sistem de idei, principii, norme şi opţiuni privitoare la pregătirea şi ducerea luptei armate, la a căror elaborare contribuie şi datele furnizate de pedagogia militară, studiile sale asupra procesului educaţional în armată, principiile şi normele stabilite în acest domeniu.

Concluziile furnizate de pedagogie sînt utile în abordarea problemelor principale pe care le include doctrina militară. Astfel, organizarea sistemului militar în conformitate cu obiectivele urmărite şi posibilităţile existente ţine seama de dimensiunile *cantitative* şi *calitative* ale potenţialului uman, de disponibilităţile de transformare a oamenilor în conformitate cu cerinţele apărării patriei. Pregătirea generală a statului în vederea războiului include şi ansamblul acţiunilor educative menite să coreleze instruirea populaţiei cu capacitatea economiei şi posibilităţile oferite de teritoriul naţional pentru apărare. Însuşirea normelor de ducere a războiului, a principiilor luptei întregului popor, a obiceiurilor şi tradiţiilor războiului sînt obiective ce pot fi realizate cu ajutorul pedagogiei. Ca urmare, doctrina militară românească reflectă

şi modul în care statul român rezolvă problemele educării poporului în vederea luptei cu arma în mînă. Studiul acestor rezolvări de către pedagogia militară serveşte tuturor ştiinţelor care au ca obiect formarea omului în societatea românească actuală şi viitoare.

— *Cu ştiinţa conducerii* care, fiind constituită interdisciplinar, are numeroase aplicaţii în domeniul militar. Ea acoperă cu mijloace ştiinţifice procesele de decizie, atît de frecvente la toate nivelurile ierarhiei militare. Punînd la dispoziţia comandanţilor metodologia de culegere, selectare, prelucrare şi interpretare a informaţiilor necesare pentru a-şi comanda subordonaţii, ştiinţa conducerii apelează la pedagogie în legătură cu formarea calităţilor militarilor, pentru a pune în evidenţă reacţiile lor probabile la diferite moduri de a se exercita actul conducerii, capacitatea lor de a înţelege şi acţiona în conformitate cu conţinutul ordinelor. În activitatea educativă apar numeroase probleme privind conducerea procesului formativ în conformitate cu cerinţele artei de a comanda, ale metodologiei ştiinţifice de a conduce.

— *Cu etica,* care în societatea noastră reprezintă o disciplină filozofică menită să evidenţieze însemnătatea transformărilor în conştiinţa morală a omului, în comportamentul său, în raporturile ce se instituie în scopul reglării conduitei, în funcţie de normele prevăzute în Codul etic comunist.

Apărarea patriei reprezintă un comandament cu încărcătură etică, care reclamă o înaltă conştiinţă patriotică, calităţi moral-volitive la toţi luptătorii, în orice situaţie, starea moral-politică avînd de jucat un rol hotărîtor. Victoria în luptă depinde de valoarea în plan moral a apărătorilor din toate formaţiunile, de mobilizarea tuturor energiilor umane în slujba idealului apărării patriei socialiste, de sentimentele şi convingerile care-i animă. Raporturile dintre pedagogia militară şi etică se disting prin gradul avansat de întrepătrundere a sferelor de cercetare, prin obiective, metode şi acţiuni comune. Întrepătrunderea menţionată generează două procese specifice. În primul rînd, învăţarea morală a luptătorului presupune însuşirea legilor şi obiceiurilor războiului, antre-

narea lui pentru a rezista moral, înainte de toate, la privațiuni și a fi capabil de acțiune în condiții de risc evident și privațiuni. Capacitatea de luptă ridicată, capacitatea operativă înaltă au ca element definitoriu o stare politico-morală bună a forțelor, încredere nestrămutată în justețea cauzei și în victoria asupra agresorului. Menținerea moralului ridicat în timpul luptei, atunci cînd periculozitatea situațiilor schimbă datele problemei din timp de pace, reclamă o metodologie specială, distinctă.

În al doilea rînd, deontologia profesiei de educator impune norme de conduită morală specifice. De exemplu, experimentul pedagogic — atît de necesar pentru perfecționarea instruirii — se organizează respectîndu-se cerințe morale speciale, subordonate ideii că nimic din ceea ce se face pentru antrenare, călire fizică, sporirea rezistenței psihice, ridicarea capacității de acțiune în condiții stressante, nu trebuie să lezeze demnitatea militarilor, integritatea lor corporală. În război, chiar deontologia medicală dobîndește nuanțe specifice : de pildă, medicul militar se confruntă pe cîmpul de luptă cu probleme de valorizare deosebită ; el se poate afla în situații cînd trebuie să decidă cui va acorda prioritate, între un pacient grav rănit aparținînd dușmanului și un pacient mai puțin grav rănit, dar aparținînd trupelor proprii. Însușirea normelor deontologice este rezultatul unui proces educativ studiat cu ajutorul pedagogiei.

— *Cu sociologia.* Pedagogia militară stabilește raporturi generale și specifice cu sociologia militară (a armatei), definită, în raport cu prima, ca o teorie care descrie și explică fenomenul militar și instituțiile implicate în apărarea patriei. Abordînd rolul armatei în societate, al grupului militarilor de profesie, atitudinea față de armată exprimată în conștiința socială, sociologia conlucrează cu pedagogia militară. Fie că se preocupă mai mult de aspectul psihosociologic al relațiilor dintre militari și grupuri, fie că acordă atenție organizării apărării și instituțiilor, sociologia trebuie să ia în considerare devenirea militarilor, ca urmare a înrîuririlor exercitate de factorii educogeni.

Pedagogia valorifică datele furnizate de sociologie pentru cunoașterea militarilor ca membri ai societății, ai grupului. Datorită educației militare se produc transformări în conștiința tinerilor ostași, în structura și funcționalitatea grupurilor, în dinamica lor. Schimbului de informații între științe le corespund acțiuni practice, transformatoare, care dau viabilitate raportului analizat în acest context.

— *Cu psihologia socială.* Situată la intersecția a două științe, psihologia socială studiază comportamentul și relațiile oamenilor în viața socială, influențele exercitate de mediul social asupra lor. O parte din problematica psihologiei sociale are rezolvări specifice în domeniul apărării patriei, printre care : limbajul de comandă, grupurile mici care acționează izolat, comportamentul mulțimilor față de acțiunea diferiților agenți stresanți, psihologia orașelor, a satelor.

Pedagogia militară studiază probleme specifice de psihologie socială cum sînt : formarea opiniei colective, dirijarea în război a opiniei publice, preîntîmpinarea și eradicarea panicii în mulțime, a zvonurilor. În activitatea sa comandantul apelează frecvent la date furnizate de psihologia socială, verifică eficiența măsurilor luate prin metode și tehnici proprii acesteia ; la rîndul ei, psihologia socială studiază transformările produse ca urmare a influențelor exercitate, prin metode pedagogice, la nivelul relațiilor și comunicării interpersonale și trage concluzii corespunzătoare.

— *Cu psihologia.* Raporturile cu psihologia se stabilesc într-o corelație atît de strînsă, încît au dus la încetățenirea termenului interdisciplinar de „psihopedagogie militară", cu care se operează astăzi frecvent în studiul problematicii educației militare.

În țara noastră studiile de psihologie militară au tradiție bogată. Dealtfel, primul manual de psihologie militară aparține unui român, maiorul doctor M. Cîmpeanu, care, în 1902, publică lucrarea „Încercare de psihologie militară individuală și colectivă".

Psihologia militară furnizează pedagogiei date despre activitatea militarilor ca sursă de trăiri psihomorale,

despre dinamica personalității și a comportamentului pe timpul instrucției și al luptei armate. Comandantul de subunitate trebuie să cunoască psihologia, în egală măsură cu pedagogia. Dubla sa formație, psihopedagogică, se transpune în practică prin adoptarea unei atitudini care evită empirismul, șablonismul, lucrul întemeiat exclusiv pe experiență proprie.

Prezentarea raporturilor pedagogiei cu alte științe ar putea fi continuată. Raporturi interesante, specifice domeniului militar, se pun în evidență prin examinarea ariei circumscrise de triada pedagogie-psihologie-sociologie militară. Pedagogia militară stabilește raporturi intradisciplinare cu celelalte ramuri ale pedagogiei, se integrează în această „familie“ de științe, evoluează împreună cu ele. Constituirea pluridisciplinară a pedagogiei militare, dezvoltarea sa pe baza raporturilor complexe de intercondiționare cu alte științe și apartenența la sistemul disciplinar pedagogic îi asigură viabilitate, forță de generalizare și fundamentare, legături stabile cu realitatea științifică, competitivitate în schimbul informațional.

Receptivitatea pedagogiei militare la noutate, capacitatea ei de a obține rezultate utile și altor domenii de cercetare, de a fi parte a metodologiei științifice de lucru cu oamenii, îi conferă un statut propriu în lumea științei, justifică preocupările consacrate perfecționării ei.

Stabilirea raporturilor cu alte științe se dezvoltă ca proces nelinear, care cunoaște și obstacole de natură subiectivă. Din dorința de a statua științific pedagogia militară se exagerează uneori specificul instruirii din armată, pentru a se apăra astfel un anumit imobilism, marcat printr-un slab dialog cu alte științe, prin închidere în domeniul propriu. La fel se întîmplă și atunci cînd, socotindu-se mediul militar ca foarte specializat, se ocolește problematica educativă din armată.

Marile școli de pedagogie s-au dezvoltat în condițiile studierii atente a fenomenului militar. În pedagogie, ca dealtfel și în alte științe, sînt direcții de cercetare care au fost deschise tocmai prin studiul unor aspecte ale vieții militare. Cele două războaie mondiale au evidențiat necesitatea conlucrării științelor pentru formarea militarilor.

În condițiile socialismului, cînd întreaga populație a țării trebuie să participe la apărarea patriei, cînd rolul diferitelor instituții și organizații de stat și obștești a devenit explicit în acest domeniu, sînt întrunite premise obiective ca pedagogia militară să beneficieze de achizițiile altor științe care studiază omul, să se înscrie activ în comunicarea interdisciplinară.

* * *

Fundamentată interdisciplinar, dispunînd de principii și un aparat conceptual propriu, pedagogia reprezintă mai mult decît o cercetare de profil, constituind o știință cu un pronunțat caracter practic, aplicativ.

Efectele concrete obținute în condițiile educației științifice depind hotărîtor de cei care conduc procesul. Factorul educativ, profesor sau elev, organizație sau colectiv, trebuie să dea dovadă de inițiativă și creativitate, să traducă rezultatele pedagogiei în termenii *inventivității*. Același principiu pedagogic se aplică în diverse variante datorită condițiilor de timp și spațiu, numeroaselor note particulare din conduita oamenilor, a unghiurilor de vedere determinate de dificultăți existente în experiența instructiv-educativă a cadrelor. Chiar metodele bazate pe tehnici psiho sau socio-tehnice, pe teste (cu un grad mai mare de obiectivitate) sînt serios influențate de pregătirea pedagogică a „operatorului“, de modul în care el se adaptează la condițiile concrete pentru a aplica o metodă sau alta.

În domeniul militar, caracterizat prin complexitate, varietate și dinamism, educația evoluează, de asemenea, probabilist și pune pentru ofițer o mulțime — practic infinită — de probleme, la care sînt posibile rezolvări multiple, a căror valoare și utilitate se cer examinate în legătură nemijlocită cu condițiile acțiunii, evitîndu-se verdictele, ideile preconcepute. Comandantul trebuie să angajeze capacitățile sale creative în elaborarea și alegerea variantelor educative, să compare corect, cît mai exact ce a dat și ce n-a dat rezultate, în ce împrejurări, să revină, să se confrunte cu alții, să surprindă esența pro-

cesului educativ, caracteristicile fiecărui moment (situații) în evoluția sa. Cunoașterea principiilor și metodelor pedagogice, fără confruntarea lor permanentă cu realitatea, fără a le aplica la specificul militarilor, rezumă totul la o activitate lăudabilă poate ca efort, dar insuficientă.

Aplicarea practică a principiilor și metodelor educației militare se realizează în spritul cerințelor științei și a regulilor de compoziție ale artei. Se vorbește — și nu numai metaforic — despre *arta pedagogului* și *măiestria pedagogului*, de un stil de muncă inspirat cu oamenii, termeni care arată că în educația militară există modalități proprii fiecăruia de a reflecta realitatea, de a recombina datele științei în configurații diferite, în variante de acțiune care deosebesc un comandant de altul, un militar de altul. Arta pedagogică nu poate fi predată în clasă și nici conceptualizată în manuale, ci se formează în contactul nemijlocit cu realitatea educativă, prin însușirea cuceririlor științelor despre om, a culturii umane, prin grija permanentă a comandantului de subunitate față de propria competență profesională, printr-un comportament firesc, în care calculul lucid, rece face casă bună cu inspirația, se completează reciproc.

Măiestria pedagogică este parțial dependentă de vîrstă. Dar trecerea anilor, acumularea de experiență nu rezolvă singure problema însușirii artei de a educa oamenii. Arta pedagogică se dobîndește prin muncă luminată de știință, prin cultivarea perseverentă a atitudinii experimentale, prin dragoste și pasiune profesională, necontenită pregătire militară, politico-ideologică și de cultură generală, prin sinceritate și modestie, prin prețuirea celuilalt termen al cuplului educațional. Lipsită de asemenea trăsături și preocupări, munca comandantului ar eșua în meșteșug, într-un empirism care evită cuceririle pedagogiei și consideră „artă" atitudinea rutinieră.

Cultivarea artei pedagogice nu trebuie să ducă însă la aventurism, la soluții fanteziste, de natură să creeze complicații și dificultăți în realizarea obiectivelor educative. Rezultatele procesului de pregătire nu pot fi judecate doar prin prisma efectelor imediate, de suprafață, perisabile în timp și care sînt uneori dobîndite prin supraefort, prin dopaj. Iată, de pildă, formarea deprinderilor de bun executant al ordinelor, a spiritului de disciplină militară se desfășoară pe baza unei metodologii de acțiune care duce treptat la transformări în gîndire, atitudine și comportament.

Obiectivele riguros stabilite, eșalonarea lor în timp ca și nevoia de a asigura cunoștințe și deprinderi de comportare disciplinată durabilă, impun fiecărui comandant să-și folosească măiestria pedagogică pentru a construi ceva trainic, solid, care să reziste în orice condiții sau împrejurări. Este, într-adevăr, știință și artă să formezi din oameni diferiți militari disciplinați, capabili să acționeze normativ, să respecte aceleași reguli de comportare în împrejurări atît de diverse.

Aflată în proces de continuă constituire și reconstituire, dar avînd un statut propriu, pedagogia militară se afirmă în planul practicii formative ca o disciplină care îmbină metodologia științifică cu arta acomodării la situații și oameni concreți, stimulînd, deopotrivă, spiritul riguros, inteligența profesională și creativitatea, inițiativa, capacitatea de a gîndi probabilist, de a prospecta viitorul și a menține ritmul pregătirii la cotele cerute de progresul științifico-tehnic, de necesitățile afirmării multilaterale a personalității umane.

3. METODICA ACTIVITĂȚII EDUCATIVE ÎN ARMATĂ

Pedagogia militară este o ramură a pedagogiei generale care studiază aspectele specifice ale procesului pregătirii de luptă și elaborează, pe această bază, metodele ce se folosesc pentru formarea tinerelor generații ca apărătoare de nădejde a patriei socialiste. Înnoirea metodelor de instruire și educare duce la îmbogățirea pedagogiei militare, menține obiectul său de studiu în concordanță cu cerințele instruirii și educării militarilor.

Considerații generale asupra metodei. Locul și valoarea metodei în pedegogia militară

Însușirea și folosirea de către comandanți a metodelor adecvate de pregătire presupune cunoașterea teoriei și aplicarea în practică a cunoștințelor despre instruirea și educația militară. Pregătirea metodică condiționează formarea comandantului de subunitate ca specialist și educator militar, capabil să acționeze în raport de particularitățile militarilor subordonați, cu obiectivele formative ale unei etape sau categorii de instrucție.

Comandantul de subunitate este permanent confruntat cu nevoia de a adecva principiile teoretice la situațiile educative din subunitate, la realitatea umană concretă, de a extrage din experiența practică învățăminte perene. Generalizînd metodele eficiente el trebuie să le considere perfectibile, să renunțe la ceea ce nu dă rezultate la un moment dat sau cu anumiți militari. Rezultatele

procesului instructiv-educativ se apreciază și după metodele folosite, după corectitudinea aplicării lor, după gradul de adaptare la specificul militarilor și obiectivelor fiecărei etape de pregătire. O metodă folosită corect nu duce singură la realizarea obiectivelor educative, dar reprezintă o condiție indispensabilă a desfășurării științifice a muncii.

Pedagogia militară dispune de un sistem propriu de metode formate pe mai multe căi.

O parte din *metode sînt preluate din arsenalul general al pedagogiei* și adaptate la specificul comportamentului și acțiunii militare. Aplicația practică, de exemplu, utilizată de aproape toate disciplinele pedagogice a dus, prin adecvarea ei la specificul instruirii militare, la organizarea de acțiuni practice consacrate învățării și antrenării luptătorilor în condiții complexe, evaluării stadiului atins în instruire și chiar experimentării noilor procedee de luptă.

Alte *metode au rezultat din experimentele efectuate în procesul pregătirii militarilor*, din generalizarea rezultatelor pozitive obținute în instruire. Aceste metode, folosite cu pricepere, conduc la îmbunătățirea procesului de instruire în concordanță cu mutațiile survenite ca urmare a revoluției științifico-tehnice și a evoluției tinerelor generații, ridicării nivelului de pregătire profesională a cadrelor. Instruirea programată, de pildă, folosită în însușirea unor cunoștințe și deprinderi necesare diferitelor specialități militare, a fost introdusă după numeroase experimentări, după ce s-au creat anumite condiții de natură tehnică, atunci cînd militarii au ajuns la un nivel de cultură tehnică și generală corespunzătoare exigențelor acestei metode.

Aplicarea în practică a concepției partidului nostru privind apărarea patriei de către întregul popor a dus la elaborarea unor *metode specifice* instruirii diferitelor categorii de populație, fie pe calea preluării experienței din armată, fie prin elaborarea și experimentarea altora noi.

Diversitatea sistemului de metode corespunde complexității procesului formativ-uman în armată, nevoilor

sale de perfecţionare şi înnoire. Metodele pedagogiei militare sînt mijloace formative interdisciplinare, care solicită o pregătire multilaterală a cadrelor. Comandantul trebuie să-şi însuşească, de pildă, metodele psihologice de cunoaştere a militarilor sau cele sociologice de explicare a relaţiilor din subunitate ; el are nevoie de metode pentru investigarea stării morale individuale şi colective, pentru aprecierea gustului estetic al militarilor pe care îi instruieşte.

Pregătirea multilaterală presupune însuşirea metodelor specifice fiecărui domeniu sau mai multor ştiinţe, valorificarea practică a cunoştinţelor teoretice.

Metoda constă în mai multe acţiuni desfăşurate în vederea realizării unor scopuri educative. Pentru a putea aplica o metodă se formulează obiectivele, se repartizează acţiunile în timp şi spaţiu, în funcţie de militarii şi situaţiile în care ei se vor instrui. Pentru realizarea unui obiectiv educativ se iniţiază şi se desfăşoară mai multe acţiuni, eşalonate pe etape, cu obiective parţiale distincte. Susţinerea cu metode corespunzătoare a unui obiectiv educativ aparţine artei pedagogice.

De-a lungul unui ciclu de instrucţie, odată cu parcurgerea etapelor soldat, grupă şi pluton, în arsenalul metodologic al comandantului creşte ponderea metodelor destinate instruirii şi educării grupului în raport cu cele de influenţare individuală. Metodica muncii „de la om la om" devine mai nuanţată, mai profundă, pe măsură ce — pe planul instrucţiei — se urmăresc obiective de închegare a subunităţilor, de îndeplinire colectivă a unor misiuni.

Dinamicii instrucţiei îi corespunde o dinamică a metodelor. Comandantul îşi formează abilitatea de a adopta o metodă sau alta, treptat şi numai în contact cu practica, cu militarii pe care îi instruieşte. Stabilirea anticipată a metodelor ce vor fi folosite pentru realizarea obiectivelor are un caracter de aproximare ; ea devine reală în funcţie de situaţia concretă creată pe timpul instrucţiei, de modul în care reacţionează militarii.

Metoda conţine *paşii* care trebuie urmaţi în acţiunile instructiv-educative, *ordinea lor şi ritmul* necesare atin-

gerii obiectivelor. Pentru realizarea unui obiectiv educaţional se folosesc mai multe metode, după cum, în condiţii diferite, acelaşi obiectiv poate fi îndeplinit prin metode diferite. De exemplu, pentru formarea militarilor ca trăgători cu armamentul de infanterie — obiectiv comun tuturor categoriilor de arme, specialităţi şi formaţiuni populare, — se folosesc, cel puţin, trei categorii de metode : unele comune, legate intim de cerinţele însuşirii operaţiilor tehnice de mînuire a armamentului şi executare a focului ochit ; altele specifice, rezultate din gradul de instruire a militarilor, din condiţiile de tragere, categoria de armament, caracteristicile poligonului ; după cum vor fi metode individuale, care ţin seama de particularităţile militarilor, de necesitatea ca toţi luptătorii să ştie să tragă, indiferent de „talentul" mai mare sau mai mic pe care-l au la trageri. Aceeaşi metodă — aplicată în situaţii diferite — poate folosi mai multor scopuri. Metoda experimentală, spre exemplu, este utilizabilă în atingerea oricărui obiectiv din domeniul pedagogiei.

Metodologia pedagogiei militare circumscrie ansamblul principiilor pregătirii multilaterale a militarilor, împreună cu sistemul de metode folosite pentru materializarea lor. Metodologia reuneşte într-o concepţie unitară metodele pedagogiei, reduce riscul interpretării unilaterale a rezultatelor dobîndite în procesul de pregătire.

Practica instruirii militarilor a impus elaborarea de *metodici* *, alcătuite din reguli, procedee, tehnici şi mijloace cu ajutorul cărora se realizează obiectivele procesului instructiv-educativ într-un domeniu de activitate. Metodicile dau, în cadrul unor programe concrete, rezolvări la problemele de teorie pedagogică şi de specialitate, împreună cu metodele de acţiune educativă şi aplicaţiile practice necesare. Metodicile propun diferite

* De pildă, există metodici care se referă la subiectul educaţiei (soldat, gradat, ofiţer), la sarcinile subiectului educaţiei (comandant, trăgător, şofer), la obiectul instruirii (tragere, conducere, tactică) ş.a. În prezent există tendinţa unificării diferitelor metodici (o metodică unică, de exemplu, pentru trageri şi tactică, pentru gradaţii de diferite arme).

variante de desfăşurare şi rezolvare a sarcinilor şi obiectivelor instrucţiei şi educaţiei. În pedagogia militară, termenii de „metodă", „metodologie" şi „metodică" cer să se opereze cu ei în funcţie de domeniul lor de definiţie.

Conţinutul unei metode sau grup de metode pedagogice este dat de acţiunile desfăşurate pentru realizarea obiectivelor instructiv-educative. Valoarea practică a metodei depinde de :

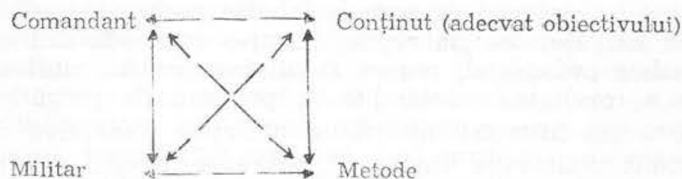
— gradul ei de întemeiere ştiinţifică ;

— adecvarea la obiectivul educativ ;

— compatibilitatea între acţiunile care o compun, calităţile psihosociale ale militarilor şi particularităţile situaţiilor educative ;

— măsura în care foloseşte la relevarea şi interpretarea transformărilor realizate sub influenţa pregătirii ş.a.m.d.

Metoda pedagogică constituie un element al situaţiei educaţionale. Relaţia comandant-subordonat include şi metodele folosite pentru a se obţine transformările cerute de scopul educativ. Procedînd la o simplificare, situaţia educaţională poate fi reprezentată astfel :



Dacă în procesul instructiv-educativ se acţionează prin metode şi tehnici diferite, atunci solicitările la care sînt supuşi militarii vor fi variate, iar posibilităţile de creştere mari. În condiţii de folosire judicioasă a metodelor se obţin efecte transformatoare de durată, a căror trăinicie este asigurată şi de varietatea căilor folosite pentru formarea calităţilor proprii luptătorilor conştienţi, temeinic pregătiţi pentru lupta de apărare împotriva unui agresor puternic, bine înzestrat.

Metoda folosită de comandant este activă şi eficientă dacă îl învaţă pe militar să-şi organizeze propria activitate, să acţioneze variat pentru atingerea unui scop, să descopere noul, să decidă şi nu doar să execute, să fixeze cunoştinţele transmise de alţii în scheme logice, operaţionale.

Metodele pedagogice utilizate de comandant trebuie să ţină seama de particularităţile psihice ale militarilor, de mecanismele afective şi motivaţionale puse în funcţiune sub influenţa educaţiei, adică de trebuinţe, interese, convingeri, dorinţe etc. Realizarea oricărui obiectiv de pregătire se obţine cu ajutorul unui ansamblu de măsuri şi intervenţii, de acţiuni şi metode conjugate.

Sistemul şi clasificarea metodelor pedagogiei militare

Clasificarea metodelor folosite în instruirea şi educarea militarilor se face pe baza modalităţilor de desfăşurare a acţiunilor, a rezultatelor obţinute prin aplicarea lor, precum şi a nivelului, individual sau grupal, unde pot fi utilizate.

a) *Metodele de cercetare în domeniul pedagogiei militare.* Cercetarea ştiinţifică a educaţiei militare se face cu metode specifice, în scopul stabilirii indicatorilor de apreciere a calităţii acţiunilor instructiv-educative, al aprofundării şi dezvoltării domeniului de studiu al pedagogiei militare, încorporării în teorie a concluziilor verificate în practică.

Metodele de cercetare folosesc la verificarea unor ipoteze de lucru rezultate din desfăşurarea procesului de instrucţie şi educaţie din armată sau din pregătirea populaţiei în cadrul diferitelor formaţiuni pentru apărare *.

b) *Metodele instructiv-educative ale pedagogiei militare.* Sînt mijloace, instrumente cu ajutorul cărora acţionează cadrele pentru formarea tinerilor ostaşi ca apărători, pentru pregătirea lor politico-ideologică şi cetăţenească. Acţiunile care le compun sînt dinamice, carac-

* Metodele cercetării pedagogice folosite în domeniul militar se prezintă într-un alt capitol al lucrării.

terizate de spirit inventiv. Pe parcursul cercetării apar noi metode, se produc renunțări, se modifică însăși concepția despre educație, despre caracteristicile relațiilor interumane pe care le generează.

În raport cu scopurile pe care le servesc, metodele instructiv-educative se diversifică pe un spectru larg. Le descriem pe cele mai semnificative.

Metodele de formare și consolidare a cunoștințelor sînt utilizate în rezolvarea sarcinilor de învățare, antrenare și reactualizare a cerințelor programelor de pregătire tactică, tehnică, de foc, militară generală, politico-ideologică, etică. În această categorie intră :

Metodele active. Constau în stimularea participării militarilor la însușirea cunoștințelor, exersarea operațiilor intelectuale și motrice necesare acțiunii în cîmpul de luptă sau în viața ostășească. Avînd la bază corelația între etapa de predare-însușire și cea de studiu individual și exersare, metodele active dezvoltă independența militarilor în studiu, spiritul creativ în rezolvarea unor situații.

O participare activă a militarilor la formarea lor se obține prin meotde cum sînt : antrenamentul, exercițiul, aplicația, comentariul, disputa, dezbaterea, simularea unor situații de luptă, instruirea prin descoperire, problematizarea, modelarea, instruirea programată și altele. Au apărut și apar noi metode de educare a conduitei militare : reflecția, studiul comportamental, profilarea „modelului“ conștient, dezbaterea de caz etc., care se disting prin gradul înalt de participare a militarilor la propria lor formare, prin dinamism. În atingerea oricărui obiectiv educativ este indicat să se folosească metode întemeiate pe diferite genuri de stimulare a participării militarului.

Metodele empatice. Se bazează pe participarea militarilor la instruire în raport cu un model de comportament, de regulă, al comandantului. Conduita adoptată ca urmare a efectului de empatie facilitează cunoașterea și comunicarea în cadrul situației educaționale, conducînd la trăiri afective comune atît comandantului cît și militarilor care se instruiesc, făcîndu-i să intre în consonanță afectivă.

Folosind efectul empatic, comandantul de subunitate poate utiliza cu bune rezultate metode ca încurajarea, acordarea încrederii în capacitatea de autoeducare a militarului, îndemnul, imboldul ș.a. Asemenea metode se folosesc cu precădere în educarea unor laturi ale conștiinței individuale cum sînt : latura morală, estetică, materialist-științifică și juridică.

Metodele ferme. Sînt alcătuite pornind de la rolul conducător al comandantului în relația educațională și presupun, de regulă, o execuție ireproșabilă din partea subordonaților a ordinelor acestuia. Participarea militarului la procesul de instruire și educare sporește odată cu îndeplinirea imperativelor formulate de comandant, cu înțelegerea semnificațiilor acțiunilor pe care este obligat să le îndeplinească. Astfel *cerința, comanda, ordinul* reprezintă atît mijloace principale de conducere, cît și metode educative deosebit de eficiente în sistemul militar.

Din punct de vedere pedagogic ordinul trebuie să prefigureze un model de rezolvare, să-l facă pe militar să execute acțiuni care îi îmbunătățesc pregătirea, îl instruiesc. Executarea ordinului duce la sporirea încrederii militarului în posibilitățile sale, permite comandantului să cunoască mai bine capacitățile intelectuale și fizice ale subordonaților. Folosirea incorectă a metodelor ferme, abuzul de ordine, renunțarea la celelalte metode pot deteriora raporturile dintre comandanți și subordonați, îngreuind astfel atingerea obiectivelor educative și favorizînd apariția unor conduite în dezacord cu cerințele eticii socialiste. Atunci cînd cerințele nu respectă actele normative, logica acțiunii militare, nu-și propun scopuri instructive, chiar dacă duc temporar la execuții corecte, pot produce întreruperi ale relației de comunicare între comandant și subordonat, ratarea obiectivelor educative.

Metodele de îndrumare. Se bazează pe efectul mijlocit al relației de comunicare între comandant și subordonat, servesc, cu precădere, în instruire pentru a atenționa, sau corecta și au largi posibilități de aplicare. Se folosesc frecvent împreună cu alte metode sau pe fondul principal al unei alte metode. Rezultate bune se obțin

atunci cînd se asigură o participare activă a militarilor la instruire.

Din categoria metodelor de îndrumare fac parte : aluzia, indicația, îndrumarea prin „pași" mărunți, învățarea controlată, lămurirea, pilda morală, povața, recomandarea, sfatul juridic, sugestia ș.a. Prin îndrumare, comandantul prelungește înrîurirea educativă, completează programul de instruire, realizează o mai bună cunoaștere a subordonaților, dobîndește mijloace în plus de acțiune pentru prevenirea abaterilor de la cerințele însușirii corecte a celor învățate.

c) *Metodele de învățămînt*. Au fost asimilate și adaptate în procesul de formare a militarilor, pe baza analogiilor existente între armată și școală. Relației clasice din pedagogie — „profesor-elev" — îi corespunde, în domeniul militar, cuplul „comandant-subordonat", de funcționarea căruia depinde formarea luptătorilor, a „militarilor-cetățeni", participanți activi la viața socială, coeziunea internă a subunităților, puterea lor cambativă.

Armata — ca școală de educație politică și militară a tineretului — își îndeplinește funcțiile sociale pe baza unor programe menite să ducă la formarea ostașilor în conformitate cu cerințele acțiunii militare. O parte din activitățile prevăzute în aceste programe se desfășoară folosindu-se forme și metode asemănătoare celor din instituțiile de învățămînt. În armată, liceele, școlile militare, instituțiile superioare de învățămînt și cursurile de perfecționare desfășoară o activitate analogă cu cea din unitățile școlare ; diferența rezultă din conținutul propriu-zis al învățămîntului. Scopurile educației atît pentru militarii în termen, cît și pentru elevii-militari, se ating cu ajutorul unor metode de învățămînt adecvate la specificul pregătirii în vederea apărării patriei. Între acestea menționăm următoarele :

Metodele de asimilare sînt folosite pentru însușirea cunoștințelor, deprinderilor, priceperilor și abilităților necesare în acțiunea militară, prin activități îndrumate de comandant. Aceste metode cuprind exerciții practice în poligon sau tancodrom, aplicații, algoritmizarea acțiunilor practice, experimente, lucrări de laborator, lucrul pe simulatoare ș.a. Caracteristic pentru metodele arătate este coparticiparea militarului la dobîndirea calităților prin intermediul exersărilor, al antrenării cunoștințelor încă din faza acomodării cu conținutul lor.

Metodele verbale funcționează prin intermediul cuvîntului vorbit, sau transmis prin mijloace audiovizuale. Și în educația militară sînt folosite metode ca expunerea, explicația, convorbirea, prelegerea, simpozionul (de învățămînt), problematizarea, munca cu magnetofonul [1].

Utilitatea metodelor verbale se apreciază prin conținutul mesajului transmis, modul de receptare a lui, efectele mesajului, urmările pe care le declanșează în cadrul formativ ; utilitatea depinde de adecvarea metodelor verbale la conținutul mesajului transmis, la situația educațională în care are loc învățarea.

Metodele intuitive se bazează preponderent pe cunoașterea nemijlocită a sarcinilor educative, pe descoperirea soluțiilor prin intermediul unor mijloace ajutătoare. În această categorie intră : observarea modului de acțiune al militarilor, demonstrarea, modelarea cu scop de învățămînt, jocurile de război, observarea independentă, televiziunea cu circuit închis ș.a. Ele asigură antrenarea deprinderilor de a cerceta, observa sau investiga sistematic un anumit mediu. Rezultate mai bune se obțin atunci cînd percepția nemijlocită a conținutului este urmată (cu ajutorul altor metode) de prelucrarea mentală a informațiilor dobîndite.

Apelul la metode intuitive cere înțelegerea de către comandant a mecanismelor psihice ale intuiției, formă de cunoaștere în care gîndirea, raționamentul nu intervin direct. Prin intuiție, militarul poate descoperi spontan soluția problemei date într-o situație tactică, de exemplu, fără a ști (a fi conștient) de calea pe care a ajuns la

[1] Faptul că apar reunite sub un alt criteriu metode care aparțin mai multor categorii se explică prin scopul educațional pe care-l servesc. Uneori, aceeași metodă poate avea destinații diferite. De exemplu, convorbirea se desfășoară după anumite reguli cînd are scop euristic și după altele cînd se urmărește verificarea gradului de pregătire a militarului într-un domeniu.

această descoperire. Aşa-numita inspiraţie este favorizată de elementele perceptive ale situaţiei, de mediu, care acţionează asupra militarilor din direcţii foarte diferite. Atenţia pentru problemă şi dorinţa de a o rezolva declanşează (în zonele subconştientului) mecanisme care evidenţiază soluţia şi o trec sub controlul gîndirii, singura în măsură să ducă la acţiune conştientă. Cu ajutorul metodelor intuitive din pedagogie se stimulează mecanismele intuiţiei, se înlesneşte trecerea soluţiei sub controlul raţiunii şi organizarea acţiunii de rezolvare pe baze conştiente.

Metodele de evaluare şi control a randamentului educativ. Cu ajutorul lor se realizează (în planul acţiunii) unitatea dintre îndrumare, control şi apreciere, se stabileşte stadiul atins în diferite etape ale educării militarilor, se evaluează transformările de comportament.

Controlul randamentului educativ se poate realiza prin metode ca : observarea pe bază de criterii anterior stabilite ; chestionarea — orală, scrisă, practică ; lucrările — scrise sau practice ; aprecierea — cu notă sau calificativ ; clasificarea ; acordarea de specializări şi distincţii ; interevaluarea, estimarea, testul ş.a. Au căpătat extensiune testele, manualele de învăţămînt programat cu verificarea imediată a cunoştinţelor, „maşinile" de verificat şi apreciat. Înnoirile aduse controlului urmăresc reducerea subiectivismului, atragerea militarului, a elevului la investigare şi autoapreciere.

S-a dezvoltat docimologia, cu aplicabilitate la specificul pregătirii militare, disciplină care raţionalizează metodele de evaluare, măreşte rigurozitatea aprecierii, o formulează în termeni detaşaţi de idei preconcepute. Docimologia consideră o metodă eficientă atunci cînd îl ajută pe militar să înţeleagă ce ştie, ce nu ştie şi ce trebuie să facă pentru a şti şi mai cu seamă „a putea" în viitor într-o anumită direcţie.

Evaluarea şi aprecierea pregătirii militarilor în termen ridică probleme specifice pentru pedagogia militară. Unul din efectele negative ale metodelor de control şi evaluare folosite în diferite domenii ale educaţiei este obişnuirea subiectului cu pregătirea pentru un termen

apropiat, pentru scopul de a fi cotat, apreciat, verificat sau inspectat. Se creează, înainte de momentele în care se acordă calificative, o adevărată psihoză a aprecierii cu efecte needucative, cu mobilizarea artificială a forţelor, cu eforturi şi salturi ce nu duc la creşterea reală a pregătirii militare.

Acordarea de calificative poate duce la instaurarea unei atmosfere de emulaţie pozitivă, dar şi la ierarhizări care nu întotdeauna reflectă valoarea reală a militarilor. Nota sau calificativul poate introduce motivaţii extrinseci în relaţia comandant-subordonat. Controlul, verificarea apar în unele situaţii ca momente de discontinuitate a educaţiei, ca puncte artificiale de referinţă faţă de care stadiul atins se apreciază în raport cu cele realizate înainte şi după control. Lipsa de criterii unitare în evaluare şi control duce la situaţia că militarul devine preocupat să satisfacă exigenţele unei persoane, felul ei de a pretinde redarea celor învăţate. Militarul care procedează astfel se comportă nefiresc, întrucît îşi reglează comportamentul nu în raport cu ceea ce a învăţat, ci cu cerinţele ce rezultă din felul în care comandantul îl controlează.

Metodele de control prin notă sau calificativ sînt utile în momentele cînd aprecierea şi evaluarea devin indispensabile desfăşurării pe mai departe a activităţii educative. În celelalte situaţii se aleg metodele de evaluare care ajută la cunoaşterea stadiului de evoluţie a militarilor, concomitent cu desfăşurarea procesului educativ.

Controlul şi evaluarea randamentului educativ stimulează motivele învăţării, cultivă sentimentul datoriei, pasiunea, curiozitatea, aspiraţia spre competenţă, angajarea militarilor în procesul pregătirii lor. Evaluarea şi aprecierea corectă servesc încurajării efortului în instruire, comparării militarului cu modelul propus pentru un anumit scop educativ, corectării rămînerilor în urmă. Metodele de apreciere a randamentului educativ sînt eficiente dacă ţin seama de particularităţile situaţiei, de specificul vieţii ostăşeşti, de motivaţia participării militarilor la pregătire, de condiţiile de mediu.

În educația militară se produc și acumulări datorate unor surse situate în afara programelor de instruire. Autoeducația, de exemplu, aduce o contribuție importantă la realizarea sarcinilor de instrucție, deși aportul ei poate fi, numai în anumite limite, prevăzut în programe și planuri de instruire. În subunități are loc un fenomen de „contagiune" a exemplului (al comandantului, al colegilor, al altor subunități) care poate fi controlat și evaluat numai prin apelul la metode și tehnici deosebit de fine, capabile să sesizeze diferența între influența organizată și cea accidentală.

Posibilitatea de a face un control constructiv asupra procesului educativ, de a evalua corect acumulările dobîndite într-o etapă, devine reală cînd se folosesc mai multe metode, în situații diferite, în intervale de timp comparabile. Reușita evaluării depinde de natura criteriilor care se folosesc, de „etaloanele" în raport cu care se fac aprecierile. Atît criteriile, cît și „etaloanele" de evaluare și control se referă la activitatea educativă, la munca cu oamenii și sînt, deci, perfectibile, dinamice, deschise spre exigențe mereu modificabile.

Metodele de stimulare au un rol reglator în sistemul educativ, deoarece prin ele se accelerează formarea calităților intelectuale sau a deprinderilor de acțiune, ori se șterg acele trăsături care împiedică realizarea scopurilor stabilite.

În sens larg, utilizarea oricărei metode educative presupune și efecte stimulatorii, chiar dacă ele nu sînt explicit formulate. Evaluarea, controlul, aprecierea sînt acțiuni care, odată cu valorizarea pregătirii militarilor, îi stimulează în activitate, le sporește interesul, generează spiritul de competiție onestă. Dar există metode care își propun sarcini explicite în acest domeniu. Astfel, recompensa realizează concordanța între calitatea activității militarilor și aprecierea comandantului.

Recompensa reprezintă confirmarea socială a muncii depuse, evaluarea concretă a calităților dobîndite la instrucție, o afirmare publică a reușitei militarului sau a subunității. Recompensele prevăzute de regulamentele militare au un rol educativ ; ele întrețin tendința către performanțe superioare. Efectul educativ crește atunci

cînd motivele sînt exprimate în fața colectivului de către comandant, cînd, prin recompensă, se realizează o proporție corectă între munca apreciată și natura evidențierilor făcute. Metode ca remarca, aprobarea, evidențierea, lauda, premierea mobilizează militarii, îi fac să se depășească pe ei înșiși.

Opuse recompenselor sînt sancțiunile și ele au menirea să amendeze nerealizările, să stabilească diferența între posibilitățile reale ale militarului și modul în care el acționează. Ca metode pedagogice de sancționare se folosesc avertismentul, interdicția de a participa la anumite acțiuni, mustrarea, observarea, blamul public, critica. Sancționarea trebuie să fie rezultatul unei chibzuite comparări între realizări și nerealizări, să-l facă pe militarul sancționat să înțeleagă greșelile, să primească soluții pentru viitor. Abuzul de sancțiuni, aprecierea criticistă, exclusivistă și negativistă duc la efecte needucative, demobilizează pe militar, îl „obișnuiește" cu asemenea metode pînă la pierderea interesului față de procesul pregătirii.

Buna folosire a metodelor de sancționare și recompensare aparține artei pedagogice, probează capacitatea comandantului de a rămîne obiectiv în aprecierea subordonaților, de a se detașa de propriile lui tensiuni, determinate de o situație sau alta, de a se face stimat și urmat cu încredere de militari.

În unități și formațiuni, orice comandant are la îndemînă metode regulamentare de sancționare, inclusiv privarea temporară de libertate a militarilor și retragerea unor drepturi. Recompensele și pedepsele sînt mijloace destinate să sporească răspunderea comandantului față de subordonați, față de propria-i competență psihopedagogică. Aplicarea sancțiunilor, ca și a recompenselor, implică respectarea cerinței de a grada intervenția educativă în funcție de calitatea și semnificația faptelor militarilor, receptivitatea sau oponența la influența educativă, antecedentele lor comportamentale, disponibilitățile de acțiune, perspectivele pe care le au.

Psihopedagogia militară actuală respinge din sistemul său metodele „tari" (interzise) de genul oprobriului pu-

blic, batjocoririi sau bătăii. Asemenea „metode" sînt incompatibile cu umanismul socialist, nu contribuie la educarea militarilor. Regulamentele generale sînt concepute astfel încît, prin aplicarea lor, să se facă educaţie militarilor. Orice depăşire a atribuţiilor funcţionale, orice căutare de „metode" coercitive în afara legii nu servesc educaţiei, duc la blamarea, în primul rînd, a celui care le aplică, la traumatizarea psihică a celor care le suportă.

Metodele de reeducare şi „reajustare" comportamentală. Măsurile luate de partid pentru formarea tineretului, pentru integrarea deplină în muncă a celor care comit abateri ridică pentru activitatea educativă desfăşurată în armată o serie de probleme noi. Adaptarea la particularităţile armatei a unor metode de corectare a comportamentului, de reeducare a personalităţii a fost generată de două feluri de cauze.

Astfel, sînt tineri cu trăsături de personalitate sau elemente de comportament care nu pot fi utilizate în acţiunea militară, pentru că frînează procesul de învăţare, prezintă pericol pentru armonizarea relaţiilor în subunitate — grupă (echipaj) pluton. De pildă, un tînăr căruia i s-a permis o conduită puţin activă sub raportul angajamentului social, o atitudine superficială faţă de muncă, va întîmpina greutăţi în acomodarea cu rigorile comportamentului militar. Specifică muncii cu asemenea tineri este intervenţia educativă în mai multe etape : cunoaşterea de către comandant a trăsăturilor ce stînjenesc adaptarea la mediul militar ; organizarea acţiunii de lichidare a ceea ce s-a format greşit ; cultivarea unor calităţi necesare în viaţa socială, inclusiv cele proprii mediului ostăşesc. Fiecărei etape îi corespund metode deosebite. Intervenţia făcută fără a ţine seama de logica procesului de recuperare socială poate duce la nereuşită. Lipsa de cunoaştere a oamenilor, valorificarea incorectă a comportamentului dinaintea încorporării fac practic imposibilă munca de reajustare a personalităţii, de acomodare a tinerilor în cauză cu cerinţele acţiunii militare.

Sînt alţi tineri care, din diverse motive, şi-au format anumite trăsături (negative) de personalitate, au „scăpat" influenţelor educative dirijate, au săvîrşit acte cu caracter antisocial, au antecedente comportamentale neconforme cu

cerinţele societăţii noastre. Cu ei se pun probleme explicite de eradicare a trăsăturilor negative, de ştergere a urmelor pe care ele le-au lăsat în comportament şi integrarea tinerilor în relaţii bazate pe principiile morale ale societăţii noastre. În raporturile cu asemenea tineri se folosesc acele metode ale pedagogiei militare de natură să ducă la prevenirea, corectarea sau destrămarea deprinderilor şi obişnuinţelor negative de comportament, stingerea sentimentelor ce animă comportări reprobabile (mulţumirea de sine, bravada, indisciplina, imoralitatea), anihilarea convingerilor şi atitudinilor nesănătoase, ajutorarea lor pentru a intra în relaţii interumane normale, pozitive, pentru a adopta un comportament civilizat.

Metodele de autoeducare sînt mijloace prin care subiectul educaţiei participă activ la propria sa formare. Autoeducarea reprezintă contribuţia adusă de fiecare militar la realizarea scopurilor instructiv-formative. Metodele de autoeducaţie se însuşesc cu ajutorul comandantului, care îi învaţă pe militari procedeele şi tehnicile de studiu şi antrenament individual, îi stimulează motivaţional pentru a se autoinstrui, le apreciază efortul făcut, îi direcţionează în raport de progresele pe care le fac.

Participarea, prin eforturi proprii, la îndeplinirea obiectivelor educative şi exercitarea de către fiecare militar a unui rol activ în instruire sînt posibile prin aplicarea unor metode ca autoaprobarea, autodezaprobarea, studiul individual, autocritica, autosugestia, autoevaluarea, autoreflecţia, autoimpunerea, observaţia retrospectivă ş.a. Metodele de autoeducaţie ţin seama de relaţia între „formaţie" şi „autoformaţie", îşi propun să sporească coeficientul de autoeducaţie prin stimularea şi atragerea militarilor la propria lor instruire.

Metodele de cunoaştere a militarilor sînt mijloace proprii mai multor categorii de metode, deoarece cunoaşterea militarilor este implicată în fiecare acţiune pedagogică. Un act educativ, pentru a fi ştiinţific, trebuie să fie produsul demersului metodic, care poate fi precis orientat, bogat în date şi semnificativ pentru acţiune dacă este condus de comandant, direcţionat de scopuri clar formulate şi judicios eşalonate în timp.

Folosirea metodelor de cunoaştere este corectă cînd se respectă cerinţele pedagogice ale îmbinării cunoaşterii cu acţiunea educativă practică, transformatoare. De aceea, aplicarea unor metode de cunoaştere trebuie să se facă numai după însuşirea principiilor şi tehnicilor utilizate în acest domeniu, particularizate la mediul militar, comandantul fiind convins că numai prin cunoaşterea subordonaţilor şi a subunităţii în ansamblul ei, sporesc performanţele acţiunii formative şi eficacitatea conducerii procesului instructiv-educativ.

e) *Metodele de estimare şi interpretare* sînt aplicabile fiecărui domeniu al pedagogiei — cercetare, acţiune instructiv-educativă, cunoaşterea oamenilor ; ele permit ca rezultatele obţinute prin aplicarea unei metode să fie interpretate corect, să dobîndească expresie cantitativă şi calitativă.

În pedagogie, *estimarea* este înţeleasă ca apreciere a rezultatului în interiorul a două limite care tind să se apropie cît mai mult. Termenul corespunde mai bine realităţii educative decît cel de „măsură", care presupune evaluarea riguroasă a situaţiei educaţionale, operaţiune dificil de realizat fără mijloace specializate. S-au dezvoltat tehnici şi instrumente de apreciere cu ajutorul cărora se estimează concomitent valoarea rezultată şi eficacitatea metodelor prin care s-a obţinut.

Metodele de estimare se bazează pe „baremarea" experimentală a valorilor. Se procedează la experimentarea unei acţiuni, se constată rezultatele pe grupuri selecţionate de militari, în situaţii cît mai diferite, se repetă activităţile instructive, pînă apar tendinţe semnificative, şi — pe această bază — se stabilesc baremele în funcţie de care se fac aprecierile. De exemplu, îndeplinirea şedinţelor de tragere prevăzute în regulamente se apreciază prin calificative, în care se reflectă exigenţele stabilite experimental. Atingerea unui barem (apreciat prin calificativ) este condiţionată de o serie de factori ca : poziţia şi distanţa de tragere, timpul de apariţie a ţintei, consumul de muniţie, durata deplasării ş.a. Asemănător se procedează în stabilirea unor baremuri

privind interceptarea ţintelor aeriene, fixarea elementelor de tragere şi declanşarea focului cu materialul de artilerie, parcurgerea unor exerciţii în tancodrom, trecerea pistei cu obstacole, echiparea cu mijloace de protecţie, montarea şi demontarea utilajelor de geniu, construcţia podurilor peste cursuri de apă ş.a.

Estimarea presupune rezolvarea a cel puţin două probleme : stabilirea unui raport cît mai real între aproximare şi precizie (în funcţie de baremurile stabilite experimental) şi, apoi, a unei proporţii convenabile între obiectiv şi subiectiv. În toate situaţiile estimarea trebuie să fie dublată de interpretarea faptelor. Rezultatul educativ nu este concludent numai transformat în cifre (frecvenţă, barem, repetabilitate, viteză etc.), el capătă valoare şi semnificaţie pedagogică prin transferul lui din sfera cantităţii în cea a interpretării calitative.

Interpretarea faptului educativ presupune să se compare rezultatele cu baremuri gata calculate, să fie explicate ; majoritatea covîrşitoare a rezultatelor educative pot fi estimate la nivelul calităţilor. De exemplu, prin natura lor, trăsăturile de personalitate nu comportă ceva cantitativ. Nu poate fi exprimată matematic educarea curajului, ci numai prin raportare la un etalon aproximativ experimental. Mai corect este să se ierarhizeze calităţile de personalitate în raport cu un etalon constituit probabilistic.

Estimarea se face cu ajutorul unor metode cum ar fi : ordonarea şi gruparea datelor după criterii stabilite experimental ; prezentarea datelor sub formă de tabele sau grafice ; distribuţia statistică a frecvenţei apariţiei diferitelor fenomene ; determinarea mediei statistice, a valorii centrale, a medianei ; calculul abaterii medii, a celei standard ; studiul corelaţiei prin metoda produselor sau a rangurilor ş.a.

Metodele pedagogiei militare se diversifică mereu. Fiecare metodă nouă necesită efort pentru a o adapta la specificul educaţiei din armată, a o experimenta în cadrul acţiunii militare. Preluarea necritică a metodelor folosite în alte domenii de învăţare este contraindicată,

aduce prejudicii. De aici și necesitatea unei rețele care să aplice într-o concepție unitară învățămintele rezultate din practică, să ofere criterii de apreciere a valabilității unor metode, să le experimenteze, să elaboreze materialul documentar necesar comandanților de subunități.

În procesul folosirii metodelor pedagogiei militare, sub impulsul cerințelor practicii, se renunță la ceea ce devine perimat sau, cel puțin, inoperant la un moment dat. Hotărîrea de a renunța la o metodă eficace într-o etapă trebuie luată după analiza cauzelor care au făcut-o inoperantă. Atunci cînd nu se obțin rezultatele așteptate, situația nu trebuie pusă în exclusivitate pe seama metodei, pentru că aceasta, în sine, nu produce salturi spectaculoase în transformarea oamenilor. Metodele rămîn în orice situație mijloace și nu scopuri de-sine-stătătoare. Renunțarea bine motivată dovedește capacitatea critică a ofițerului, evită „descoperirea" unor metode folosite de fapt într-o etapă anterioară.

Cunoașterea și folosirea metodelor fac parte din pregătirea pedagogică a comandantului. În instruirea militarilor trebuie îmbinate mai multe metode, ținîndu-se seama de : specificul temei, categoriei de instrucție, etapei, ciclului, locului și rolului fiecărei ședințe ; particularitățile individuale și de grup ale militarilor cu care se execută instrucția ; natura obiectivelor formative urmărite ; experiența în munca educativă a ofițerului etc.

Alegerea metodelor este o problemă de artă pedagogică, care poartă amprenta personalității comandantului și descrie un aspect important al formației sale profesionale. Comandantul alege metode potrivite de lucru, decide care dintre ele servesc scopului urmărit. El apelează la mai multe metode, le combină pentru a răspunde particularităților situației educaționale.

Eficacitatea metodei rămîne dependentă de coparticiparea la pregătire a militarului. Acolo unde nivelul coparticipării este scăzut, situația poate avea cauze diferite. Uneori militarul nu știe ce are de făcut pentru a satisface cerințele formulate de comandant, nu-și dă seama în ce mod i se cere să acționeze pentru a contribui la realizarea scopului educativ și, în consecință, nu se comportă în conformitate cu așteptările comandantului. Metoda dă rezultate cînd militarul poate să-și însușească independent cunoștințe, să descopere singur soluții la probleme noi.

Metodele, ca arsenal instrumental al acțiunii instructiv-educative, pot contribui la înnoirea procesului de instrucție. Exagerarea rolului metodei poate duce la lipsă de preocupare pentru actualizarea cunoștințelor pedagogice, la sărăcirea activității. Diversificarea metodelor nu este un motiv de liniștire. Practic, în raport cu complexitatea procesului educațional, registrul metodelor pedagogiei militare este susceptibil de completări. Se cer mereu perfecționări menite să stimuleze apariția unor metode noi, care să le completeze pe cele cunoscute, folosite. De exemplu, metodele de instruire intensivă în timp de război pot suferi mari înnoiri. După cum pregătirea în cadrul gărzilor patriotice și a detașamentelor de tineret obligă cercetarea pedagogică la descoperirea și experimentarea de metode adecvate specificului instruirii în formațiunile populare de apărare.

Contribuția metodelor la perfecționarea obiectului pedagogiei militare constă în accentuarea caracterului practic-aplicativ al științei despre educația militară, stimularea participării active și creatoare a tuturor factorilor implicați în pregătirea militarilor, îmbogățirea artei pedagogice a comandanților. Metoda devine pentru orice militar care și-a însușit-o un instrument care îl ajută să învețe, să observe, să investigheze, să acționeze, inclusiv în situații solitare, îi dezvoltă capacitățile intelectuale și fizice, îl face să înțeleagă limbajul acțiunii militare practice.

Cercetarea în domeniul pedagogiei militare

Cercetarea pedagogică își propune studierea și descoperirea unor noi adevăruri despre procesul formării militarilor ca apărători de nădejde ai patriei socialiste. Orientarea revoluționară stabilită de partid privind integrarea cercetării cu învățămîntul și cu producția se materializează în domeniul

militar prin studierea educației în legătură cu procesul pregătirii de luptă, cu practica acțiunii militare. Cercetarea este direct implicată în procesul educativ, fiind destinată a servi nevoilor reale de pregătire și formare multilaterală a militarilor.

Faptele investigate prin cercetările pedagogice provin din practica instructiv-educativă desfășurată nemijlocit cu militarii, din procesul de pregătire a formațiunilor populare de apărare, din prelucrarea științifică a experienței de război. Din practică apar noi ipoteze de lucru, se stabilesc modalități de acțiune experimentală, se conturează soluții pentru continua perfecționare a procesului de pregătire.

Pedagogia militară se înscrie cu posibilitățile sale la cercetarea interdisciplinară a fenomenului educațional în armată, contribuie la dezvăluirea naturii complexe a problematicii formării militarilor, la înțelegerea pericolului pe care îl constituie orice tendință de a trata simplist sau nivelator munca cu omul. Crearea sistemului național de forțe care asigură apărarea națională a dus la apariția unor nevoi de cercetare privind integrarea calităților de apărător în ansamblul personalității umane, modificarea procesului pregătirii pentru apărare ca urmare a impactului cu revoluția științifico-tehnică ș.a.

Finalizarea cercetărilor pedagogice reprezintă un proces care trebuie să respecte regulile specifice diferitelor domenii de studiu. Formularea de soluții pentru educație este un produs al activității de cunoaștere a realității, al investigației cu metode științifice a procesului pregătirii de luptă — tactice și tehnice. În practică se acumulează o mare experiență. Există însă limite peste care experiența empirică nu mai produce soluții de îmbunătățire a educației.

Cercetarea științifică a practicii procesului de formare a luptătorilor duce la elaborarea de soluții ce nu se pot contura numai din cunoașterea și acțiunea empirică. Dacă nu se pleacă în cercetare de la practică, se irosește efortul de investigație, se ajunge la „soluții" care erau de fapt cunoscute. Cercetarea trebuie să evite soluțiile imperative, ideile și atitudinile moralizatoare, care spun, în

termeni normativi, ceea ce ar trebui să se facă și nu cum să se facă. Formularea soluției este un moment (dar nu final), o etapă spre noi exersări practice.

Organizarea cercetării se face în raport cu scopul investigării domeniului, cu timpul avut la dispoziție, cu experiența ofițerului, cu cerințele apropierii de adevăr pe baza acumulărilor. Important este ca fiecare ofițer să confere, în permanență, muncii sale un caracter experimental, urmărind timp mai îndelungat și influențînd după un program propriu o componentă sau alta a procesului formativ.

— *Opțiunea asupra temei de cercetare.* Tematicile de cercetare sînt sugerate de cerințele unităților și marilor unități, de comandamentele sociale din domeniul educației, de observații și considerente personale. Se aleg temele care servesc nemijlocit îmbunătățirii muncii formative și duc la perfecționarea procesului, rezolvă probleme, situații concrete. Cadrul tematic rezultă din observarea sistematică a realității educaționale.

În această etapă se formulează scopurile de cercetare și se stabilesc forțele și mijloacele participante la realizarea lor. De pildă, sub impulsul cerințelor tacticii adoptate în condițiile apărării patriei de către întregul popor, cercetarea pedagogică a abordat teme specifice instruirii militarilor și luptătorilor din formațiunile de apărare pentru lupta de hărțuire, ambuscadă sau pentru antrenarea lor în condiții de „supraviețuire", de luptă în încercuire, rezistența în adîncimea dispozitivului inamic ș.a.

Preocupărilor de elaborare a principiilor regulamentare și a normelor tactice pentru aceste forme de luptă le-au corespuns căutări, în planul pedagogiei, în scopul elaborării metodelor adecvate învățării militarilor, antrenării lor pentru a acționa în mod corespunzător. Experimentările succesive desfășurate au dus la elaborări metodice inedite, ce dau posibilitate comandanților să-și adecveze metodele de instruire la specificul formelor de luptă care cer un grad de participare foarte ridicat din partea militarilor și a grupurilor mici.

— *Stabilirea ipotezei de lucru* constă în formularea unor întrebări într-un domeniu al muncii educative ale

căror răspunsuri ar urma să satisfacă cerințele temei și scopul cercetării. Ipoteza trebuie să fie plauzibilă, să anticipeze, cel puțin o modalitate de abordare a domeniului, să permită prevederea unor rezultate. Ipotezele pot fi confirmate sau infirmate ; ele suferă modificări dacă apar fapte neprevăzute inițial.

Formularea ipotezelor presupune competență în domeniul care constituie obiectul cercetării, imaginație, pasiune pentru descoperirea noului.

— *Documentarea și culegerea datelor* este etapa în care, cu ajutorul unor mijloace de investigare, se caută noi soluții de îmbunătățire a procesului de instruire, se probează temeinicia concluziilor la care se ajunge.

Cercetarea se efectuează cu ajutorul unor metode, procedee și tehnici prin intermediul cărora se realizează obiectivele stabilite. „Problema centrală în cercetarea pedagogică este cea a metodelor, care prin caracterul lor științific să asigure cunoașterea tot mai adîncă a obiectivului în studiu“ [1]. Sistemul metodelor de cercetare este complex * și cunoaște permanente înnoiri, odată cu dezvoltarea științei, sub impulsul cerințelor practicii.

Metodele de adunare a faptelor studiate servesc verificării practice a ipotezei de lucru. În această categorie intră : observația, experimentul pedagogic, testul, studiul rezultatelor la instrucție, metoda simțului comun, analogia, studiul de caz, ancheta ș.a.

Folosite în cercetare observația, experimentul sau ancheta nu se finalizează cu alte rezultate decît atunci cînd servesc unor scopuri instructiv-formative. Așa, de exemplu, cerințele observației impun : fixarea unui scop de cercetare, desfășurarea ei sistematică în condiții riguroase de spațiu și calendar, înregistrarea fidelă a celor constatate, repetarea în scop de confirmare sau verificare.

---

[1] V. Țîrcovnicu, *Pedagogia generală*, Editura Facla, 1975, p. 26.

* Din aceeași sursă rezultă că sînt folosite în cercetarea pedagogică actuală circa 45 de asemenea metode (V. Țîrcovnicu, *op. cit.*, p. 26 și următoarele).

— *Metodele de prelucrare a materialului cercetat* nu duc nemijlocit la aflarea unor adevăruri, legi sau principii noi. Ele operează cu faptele, le ordonează, sistematizează și le pun în relație, în scopul descoperirii dependențelor cauzale, a legilor.

Interpretarea faptelor se realizează prin corelarea rezultatelor obținute în cercetare cu ajutorul metodelor de adunare și prelucrare.

Clasificarea datelor se face pe categorii, în funcție de problemele cuprinse în planul de cercetare. În continuare, datele sînt analizate cantitativ și calitativ în cadrul clasei în care au fost incluse și în relație cu celelalte ; ca rezultat al analizei se reține ceea ce este semnificativ, esențial și caracteristic.

Datele sînt apreciate prin prisma calității, a semnificației lor în raport cu scopul cercetării. Soluțiile rezultate din cercetare sînt continuate cu experimentări și aplicații practice. Nu orice studiu efectuat asupra procesului de formare a militarilor poate fi valorificat imediat de practica pedagogică. Adevărata cercetare constă în elaborarea de soluții practice, în generalizarea învățămintelor, concomitent cu adîncirea problematicii, cu experimentarea pe eșantioane tot mai reprezentative și adaptarea lor la diferite tipuri de condiții concrete.

Utilizarea rezultatelor cercetării se poate face prin documente normative valabile pentru o unitate, mare unitate sau comandament, prin îmbunătățirea planurilor de pregătire de luptă și politică, a bazei materiale a instrucției și pregătirea adecvată a comandanților pentru a asimila noile soluții. Accentuarea, prin intermediul metodelor, a caracterului interdisciplinar al cercetării pedagogice favorizează aplicarea rezultatelor ei în practică.

Experimentul pedagogic ca metodă de cercetare. Promovarea noului în instruirea militară

În educația militară, prin experiment se urmărește, în principal, găsirea de analogii între acțiunea în timp de pace și cea din război, pe baza cărora să se poată introduce mutații în procesul instructiv-formativ.

Experimentul constă în observarea unor procese concrete în cadrul situațiilor create de comandant. Interven-

ția comandantului în desfășurarea firească a instruirii se face pentru a explica fenomenul studiat, a descoperi cauzele care-l determină. Fenomenul este „produs" în mod voit, în condiții care permit controlul. La început se inventariază variabilele care influențează desfășurarea fenomenului. Apoi, se reține un grup de variabile care continuă să funcționeze normal și se schimbă condițiile celorlalte. Comandantul observă sistematic comportarea variabilelor modificate (dependente) în raport cu cele care rămîn neschimbate (independente). Rezultatele observării sînt comparate cu situația dinaintea schimbărilor.

De exemplu, studiul transformărilor produse pe timpul antrenării militarilor în condiții de „supraviețuire" duce la concluzii de ordin pedagogic care pot fi utilizate în organizarea generală a procesului pregătirii de luptă. Schema unui experiment care-și propune constatarea transformărilor produse sub influența privațiunilor datorate situației tactice și adoptarea unor procedee de „supraviețuire" ar putea fi următoarea :

— alegerea cadrului tactic de desfășurare a exercițiului și asigurarea materială și didactică a acestuia ;

— pregătirea multilaterală a subunității, inclusiv prin antrenamente apropiate de exigențele exercițiului ;

— alegerea subunității care va efectua același exercițiu fără a apela la procedee de supraviețuire ;

— efectuarea unui set de probe de către ambele subunități ;

— desfășurarea exercițiilor ;

— efectuarea aceluiași set de probe și compararea rezultatelor cu cele obținute de fiecare dintre cele două subunități înainte de exerciții, precum și între ele ;

— repetarea experimentului în condiții diferite ș.a.

Schema poate fi utilizată într-un experiment pedagogic dacă își propune să stabilească metode instructiv-educative de formare a militarilor pentru a putea acționa în condiții de „supraviețuire". Experimentul nu-și propune, deci, să constate diferențe între un pluton și celălalt sau între randamentul unuia înainte și după efort. Pentru așa ceva nu-i necesar să se recurgă la experiment. Problema pedagogică este de a găsi căi și mijloace de

învățare și antrenare a militarilor pentru acțiune în situații de luptă grele, plauzibile tactic, de a constata natura și sensul transformărilor care se produc în condiții de privațiuni, de a îmbina călirea psihomorală cu cea fizică, în timpul acțiunilor tactice ș.a.

Îmbunătățirea muncii educative desfășurată de comandanți cu ajutorul metodei experimentale prezintă mai multe avantaje :

— face posibilă descrierea și explicarea fenomenului instructiv sau educativ, a unor aspecte importante pe parcursul unei perioade destul de mari ;

— înlesnește studiul unor probleme de pregătire în condiții variate, în medii și situații care redau ceva din realitatea cîmpului de luptă ;

— reproduce situații educaționale în condiții relativ asemănătoare și permite interpretarea învățămintelor rezultate din repetare ;

— asigură introducerea, sub control, a unor variabile cunoscute anticipat ;

— face posibilă studierea izolată a unor factori și aflarea legităților care îi determină, a esenței lor ;

— permite, în anumite limite, estimarea, interpretarea și raportarea rezultatelor ș.a.

Experimentul cuprinde mai multe acțiuni desfășurate în scopul descrierii unui act, aspect, laturi ale procesului instructiv-educativ, pe baza unui plan, sub controlul comandantului de subunitate. Observarea fenomenelor se face în condiții stabilite anticipat. Datele rezultate din observații sînt supuse operațiilor logice de analiză și sinteză, de deducție, inducție și analogie, devenind astfel un sistem de informații despre realitatea care le-a generat.

Experimentul evidențiază legături întîmplătoare dar și cauzale, relevă noi posibilități de acțiune, duce la conturarea de soluții practice. Pentru explicațiile teoretice experimentul furnizează date despre fapte reale, neinfluențate de idei preconcepute sau aprecieri intuitive. În instruire comportamentul viitor poate fi anticipat prin reproducerea și studierea experimentală a condițiilor proprii luptei. În sens larg procesul de instruire și educare din timp de pace este un experiment desfășurat în scopul pregătirii militarilor pentru a fi capabili să lupte.

Reflectînd, la nivelul metodei, unitatea dintre cunoaştere şi acţiune, experimentul reprezintă o cale de a face nemijlocit educaţie. Cunoaşterea şi cercetarea realizate prin experiment sînt subordonate rezolvării de probleme concrete în scopul aplicării şi generalizării învăţămintelor rezultate. Experimentul constituie o modalitate avansată de studiere a practicii instructiv-educative.

Experimentarea se desfăşoară cu participarea conştientă a militarilor. Chiar dacă metodologia cere ca, în anumite situaţii, militarii să nu cunoască modul amănunţit cum se va desfăşura experimentul, întotdeauna ei trebuie să aibă clarificat un scop educativ, să ştie de ce participă la activităţile organizate.

Experimentul ridică, în planul practicii, numeroase probleme deontologice. Sînt situaţii cînd ipoteza nu duce la rezultatele scontate sau cînd, din diferite motive, se ratează scopul propus ; în aceste situaţii acţiunea experimentală trebuie să fie dublată de alte măsuri educative, astfel încît militarii din lotul experimental să nu piardă teme din pregătirea lor. Elaborarea prin experiment a soluţiilor instructiv-educative trebuie să fie rodul solicitărilor fireşti, care nu depăşesc posibilităţile militarilor, nu duc la epuizarea lor.

Experimentul este şi o metodă de verificare a celorlalte metode. Stabilirea condiţiilor necesare pentru aplicarea unei metode se face după experimentări succesive. Experimentul este un proces unitar realizat după un program complex a cărui esenţă constă în :

— pregătirea situaţiei educaţionale în raport cu scopul urmărit prin experimentare ;

— crearea intenţionată a unor situaţii, altele decît acelea care există în procesul instructiv-educativ ;

— estimarea rezultatelor, interpretarea lor şi compararea cu situaţiile anterioare ş.a.m.d.

Experimentul se apreciază în legătură cu avantajele şi limitele lui. Exagerarea valorii rezultatelor experimentale duce la generalizări pripite ; descoperiri parţiale pot fi ridicate la rangul de principii valabile oriunde şi oricînd. Repetarea experimentelor în situaţii asemănătoare reduce pericolul superficialităţii. Practic este însă imposibil de repetat identic o situaţie educaţională la care participă oameni şi se propun scopuri didactice. Fiecărei reluări a experimentului îi corespund noi corecţii ale datelor iniţiale. Rezultatele finale reflectă modificările succesive care s-au adus, iar soluţia conturată, pentru a fi generalizată, trebuie testată practic.

Are importanţă formarea comandanţilor de subunităţi, a celor care desfăşoară nemijlocit procesul instructiv-educativ, în spiritul unei atitudini experimentale, al pasiunii pentru căutarea noului. Prin experiment se pot crea situaţii originale, susceptibile să aducă noul, să îmbunătăţească teoria şi metodologia instruirii militare. Experimentul este accesibil fiecărui factor educativ, de la comandantul de subunitate, pînă la laboratorul modern de pedagogie. Temele pot fi diferite, dar metodologia generală de aplicare a metodei rămîne aceeaşi, respectînd regulile şi procedeele proprii cercetării, cunoaşterii sau instruirii cu ajutorul experimentului.

Comandantul de subunitate este nevoit să apeleze frecvent la experiment. Deşi, la nivelul său, normele regulamentare şi conţinutul programelor de instruire nu constituie teme de experimentare (ele fiind executorii), modalitatea de însuşire de către militari a cerinţelor regulamentare, de educare în spiritul lor, reprezintă un vast cîmp experimental.

Experimentul dă posibilitatea studierii fenomenului educativ în legătură cu mutaţiile produse în evoluţia contingentelor, în tehnica şi armamentul de luptă, în relaţiile sociale determinate de necesitatea apărării patriei de către întregul popor.

* * *

Perfecţionarea pregătirii militare depinde de înnoirile produse în ştiinţa şi practica instruirii populaţiei pentru apărarea patriei. Asimilarea noului în pedagogie sporeşte eficacitatea intervenţiilor cadrelor în procesul de instruire, îmbogăţeşte practica, duce la perfecţionarea tehnologiei şi a bazei materiale a pregătirii militare.

Promovarea noului duce la îmbinarea organică a teoriei cu practica, la creşterea nivelului ştiinţific al in-

struirii, la afirmarea și realizarea atitudinii experimentale. Cunoașterea înnoirilor științei depinde de capacitatea comandanților de a-și împrospăta cunoștințele și competența pedagogică, de a ști să evite rutina și schematismul în muncă. Eficacitatea soluțiilor propuse de știință este dovedită însă prin însușirea și aplicarea lor în practica instruirii, prin soluționarea problemelor pe care le ridică permanent viața reală din fiecare subunitate. Valoarea oricărei înnoiri se apreciază, în primul rînd, prin modul în care servește practicii, formării multilaterale a tinerilor ca luptători, cetățeni demni, integri, pregătiți ai patriei noastre socialiste.

Pătrunderea noului în pedagogia militară are caracter procesual, contradictoriu, cu convulsii inerente, cu preluări dialectice și tatonări, experimentări, confruntări de rezultate și opinii. Fără asemenea frămîntări noul nu poate fi preluat critic. În domeniul educației și instruirii militare dificultatea de a proba calitățile necesare în luptă duce uneori la rețineri, la rezistențe față de un rezultat experimental sau altul. Se apelează (poate mai frecvent decît în alte discipline pedagogice) la elementul istoric, la experiența de război, care, în pofida învățămintelor, nu poate fi întotdeauna folosită în pregătirea luptătorilor la specificul unui război viitor. O atitudine simplistă față de nou, o acceptare necritică, formală a acestuia denotă, acolo unde se manifestă, lipsă de preocupare pentru perfecționare, teamă de angajare pe calea cercetării acelor probleme deosebit de complexe pe care le ridică formarea luptătorului multilateral pregătit în condițiile solicitărilor pe care le cunoaște astăzi armata. Promovarea noului în pedagogie duce la transformări reale în procesul instructiv-educativ dacă are acoperire experimentală, dacă prin rezultatele pe care le determină îmbunătățește practica pedagogică.

Pedagogia militară studiază tranformările militarilor pe cîmpul de instrucție, în poligoane, tancodroame, pe simulatoare sau învățînd în săli de specialitate. În acest „laborator", noul poate apărea și spontan, ca rezultat al cerințelor practicii, al mutațiilor produse de tehnica de luptă. Atitudinea pedagogică față de nou trebuie să evite

două extreme, care, din motive diferite, pot duce la stagnare, la depășirea teoriei de către practica educării militarilor.

Pe de o parte, este vorba de atitudini conservatoare, concretizate în rezistență, opoziție la introducerea noului, teamă față de orice idee novatoare. Limitarea perfecționării, prin rămînerea la acumulările anterioare, își are originea în lipsa de receptivitate, în pierderea contactului cu ritmul dezvoltării științei, în depășirea pragului de la care cunoștințele acumulate la un moment dat încetează să mai fie utile, în comoditate și în lipsa contactului cu informația la zi, într-o atitudine profesională rudimentară. Elementul pozitiv din experiența didactică poate fi preluat numai în condițiile înnoirii cunoașterii, a acceptării noului în general, prin știință, altfel se ajunge la rutină și șablonism, la pierderea contactului cu perfecționările care au loc pretutindeni.

Pe de altă parte, dăunătoare este și tendința de a promova noul cu orice preț, fără o suficientă bază experimentală. Acest „avangardism pedagogic" poate să apară datorită lipsei de discernămînt în aprecierea valorii ideilor sau metodelor noi, a superficialității în interpretarea rezultatelor practice. Atitudinile extreme compromit lucruri realmente folositoare, duc la organizarea și desfășurarea defectuoasă a procesului educativ.

Promovarea noului în pedagogia militară înseamnă cercetare, cunoaștere și acțiune efectivă, bazate pe acumulările științei și a practicii instruirii trupelor, în scopul creării condițiilor necesare realizării integrale a obiectivelor formative cerute de pregătirea în vederea apărării patriei.

4. ACTIVITATEA EDUCATIVĂ ÎN TIMP DE RĂZBOI

Educaţia militarilor, a celorlalţi luptători pe timp de război comportă deosebiri însemnate, în comparaţie cu acţiunea militară din timp de pace. Se modifică radical condiţiile de mediu, o însemnătate deosebită avînd-o prezenţa forţelor agresoare care acţionează variat şi distructiv, generează situaţii reale deosebite, cărora subunităţile luptătoare trebuie să le facă faţă, să le contracareze, să pună pentru agresor probleme foarte grele.

Scopurile acţiunii educative în timp de război

În timp de război activitatea educativă are ca obiectiv de bază păstrarea şi amplificarea capacităţii de rezistenţă, a stărilor de spirit pozitive care fac posibilă angajarea energiilor şi capacităţilor umane, a calităţilor morale ale luptătorilor, a spiritului de ordine şi de disciplină în cadrul unităţilor şi formaţiunilor, a hotărîrii nestrămutate de a obţine victoria asupra agresorului.

Educaţia vizează înrîurirea psihismului uman, a atitudinilor şi comportamentului indivizilor şi grupurilor în condiţii de acţiune *sui generis*. Lupta armată pentru apărarea patriei, purtată cu mijloace moderne, urmăreşte ca scop decisiv nimicirea agresorului, victoria asupra acestuia, păstrarea neştirbită a independenţei şi suveranităţii naţionale.

Ceea ce caracterizează mediul generat de război este omniprezenţa factorilor stresanţi, perturbatori, care scot viaţa din făgaşurile ei normale, supun fiinţa umană la grele şi numeroase încercări. În asemenea condiţii omul trebuie să aibă capacitatea de a lupta cu sine, pentru a-şi învinge „dramele“ interioare, trăirile emoţionale negative — neîncrederea, teama sau chiar frica, să lupte împotriva acţiunilor agresorului şi a mijloacelor de distrugere folosite de acesta — bombardamente ale aviaţiei şi ale artileriei, focul tancurilor, armamentului de infanterie ş.a., precum şi împotriva efectelor nocive ale factorilor de mediu — temperaturi scăzute, viscol sau ploaie, întuneric.

Luptătorul are de suportat privaţiuni deosebite, este pus în situaţia să trăiască condiţii de incertitudine, să depăşească situaţii critice. Pentru a se putea ridica deasupra împrejurărilor, a evenimentelor care îi sînt nefavorabile, luptătorul trebuie să fie stăpîn pe forţele sale spirituale, să-şi păstreze luciditatea şi cumpătul, să-şi domine instinctul de conservare, să învingă frica atunci cînd ea apare, să-şi angajeze judicios resursele fizice, intelectuale şi psihomorale.

Munca educativă are menirea să formeze luptători capabili să conceapă şi să realizeze acţiunile impuse de războiul de apărare, să materializeze hotărîrile, să angajeze energiile proprii pentru a domina şi înfrînge forţa agresorului. Deznodămîntul a numeroase războaie arată că victoria revine de regulă aceluia care rezistă mai mult, este superior *sub raport politico-moral*. „*Experienţa istorică mondială* — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — *demonstrează că nu există astăzi forţă în lume în stare să înfrîngă un popor — fie el cît de mic — atunci cînd este hotărît să nu precupeţească nimic pentru a-şi apăra libertatea şi independenţa*“ [1].

Acţiunea educativă în timp de campanie porneşte de la particularităţile războiului, natura situaţiilor concrete, a diferitelor momente ale luptei. Procesul forma-

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, Editura politică, Bucureşti, 1974, p. 905.

tiv nu se limitează la explicații date de comandant militarilor privind acțiuni și evenimente, ci implică cultivarea tuturor calităților și capacităților în condiții de război. Luptătorii trebuie pregătiți și învățați atunci cum să-și păstreze forțele, capacitatea de ripostă viguroasă și variată, chiar în condiții de supraviețuire; să se ferească de acțiuni aventuriste care ar expune inutil propria viață și pe a altora; să-și reeduce anumite deprinderi, obiceiuri, obișnuințe sau trebuințe; să-și procure și să improvizeze mijloacele absolut necesare pentru acțiune; să-și pregătească hrana, să prevină îmbolnăvirea, să-și îngrijească sănătatea, să dea primul ajutor.

Greutățile rezultate din astfel de situații vor fi trecute ușor de luptătorii care au rezistență morală și fizică, sînt edificați asupra procedeelor de acțiune în războiul de apărare împotriva unui agresor puternic, înzestrat cu armament și tehnică de luptă moderne. Întregul demers educativ trebuie să se întemeieze pe trăsăturile concrete ale apărării, luptei de întîlnire, luptei în încercuire și pentru ieșirea din încercuire, luptei în spatele inamicului, ale situațiilor grele în care se pot afla unitățile și subunitățile — pierderi umane, insuficiența hranei și a odihnei, împuținarea muniției ș.a.

Acțiunea educativă în timpul luptelor are ca scop să mențină și să întărească spiritul combativ al trupelor, iar cînd este cazul să refacă stările de spirit pozitive; să prevină reducerea moralului, apariția descurajării, a nemulțumirilor de orice natură; să contracareze propaganda inamică, ca și stările dezolante ce pot să apară în urma unor lovituri puternice ale agresorului — bombardamente ale aviației și artileriei; să realizeze, în timp scurt, după acțiuni, refacerea capacității combative pînă la nivelul optim; să asigure o temeinică pregătire psihomorală și militară subunităților care intră pentru prima oară în luptă. Comandantul este dator să promoveze cu fermitate ordinea și disciplina desăvîrșită la toate nivelele și compartimentele, să combată și să izoleze orice manifestare centrifugă, orice tendință dezorganizatoare sau manifestare de pesimism, fiind „...*permanent conștienți de faptul că numai în măsura în care fiecare militar, fiecare ofițer și soldat va înțelege și va fi conștient de răspunderile și îndatoririle ce îi revin, el își va îndeplini în cele mai bune condiții îndatoririle, în orice sector de activitate*“ [1].

Educația în timp de război urmărește preponderent să contribuie în orice moment la întărirea psihomorală a efectivelor și formațiunilor luptătoare, să mențină la nivel ridicat capacitatea de ripostă a unităților și comandamentelor, să facă posibile acțiuni organizate, conduse, controlate și coordonate de către comandanți, organe și organizații de partid.

Scopurile acțiunii educative se materializează în obiective. În momentele deosebite cum sînt, spre exemplu, cele generate din lupta în încercuire și pentru ieșirea din încercuire, cînd oamenii pot fi copleșiți de incertitudinea situației, se impun acțiuni sistematice, adecvate pentru a menține calmul, încrederea în forțele proprii, elanul de luptă, pentru economisirea hranei și a munițiilor, pentru transportul armamentului, documentelor și a altor materiale ce trebuie scoase din zona de operații sau ascunse în locuri sigure. Menținerea ordinii și disciplinei, combaterea prin toate mijloacele a zvonurilor și propagandei inamice, care ar intimida militarii și populația, au mare însemnătate pentru depășirea situației, pentru găsirea unor soluții care să ducă la rezultate pozitive chiar și în asemenea împrejurări.

Avînd obiective clar formulate, educația urmărește să mărească capacitatea luptătorilor de a se adapta la situațiile neobișnuite ale războiului. Efectul acțiunii educative este reflectat în comportamentul individual și colectiv în luptă, în dorința nestăvilită de a face „*totul, mergînd pînă la supremul sacrificiu, pentru a apăra libertatea, independența și integritatea țării, pentru a salvgarda mărețele cuceriri revoluționare ale poporului*“ [2]. Obiectivele educative pot avea caracter de per-

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Editura politică, București, 1974, p. 260—261.

[2] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 68.

manență, pe întreaga durată a războiului, sau temporar, fiind valabile doar pentru o situație concretă sau alta din ducerea acțiunilor de luptă.

Obiectivele acțiunii educative pe timpul luptelor de apărare. Pentru dezvoltarea capacităților luptătorilor de a participa conștient, cu înaltă responsabilitate la executarea misiunilor și a ordinelor primite, acțiunea educativă urmărește un ansamblu de obiective cu caracter de permanență.

Dezvoltarea concepției științifice materialist-dialectice despre lume este un obiectiv important al educației și în timp de război. Se modelează în forme adecvate împrejurărilor și va urmări să contribuie la înțelegerea legităților războiului, a determinismului luptei armate, a necesității și posibilității în acest domeniu, a pericolului deosebit de mare pe care îl constituie concepțiile mistice sau fataliste, cele indeterministe.

Reducerea discernămîntului și amplificarea instinctului de autoconservare sînt de natură să favorizeze o sensibilizare crescută la interpretări negativiste, fataliste, activizarea unor prejudecăți sau mentalități retrograde, toate cu efecte dezorganizatoare în plan moral, prin reducerea încrederii în forțele proprii, mai ales atunci cînd apar pe fondul unor reacții puternice ale agresorului.

Educarea materialist-dialectică se realizează prin interpretarea corectă a situațiilor, cauzelor adevărate care generează diferite efecte în cîmpul acțiunilor, prin judecarea posibilităților reale de a soluționa problemele și prin tonificarea încrederii în capacitățile proprii, prin legăturile care există între luptători și armată în ansamblu, între forțele luptătoare și întregul popor. Prin urmare, e vorba de cultivarea și întărirea convingerilor comuniste, a concepției științifice despre lume și viață în legătură directă, nemijlocită cu trăirile din timp de război, cu misiunile pe care luptătorii le au de îndeplinit, cu succesele generale și durabile în lupta contra agresorului.

În lumina concepției materialist-dialectice despre lume și viață, vor fi aduse la cunoștința luptătorilor măsurile luate de partidul și statul nostru pentru intensificarea luptei împotriva agresorului, pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului. Întregul ansamblu de forțe educative cultivă prin mijloace adecvate încrederea în forța socialismului, în capacitățile creatoare ale poporului, în puterea solidarității forțelor care se opun politicii agresive a cercurilor imperialiste.

Cunoașterea cu operativitate, de către toți militarii, a hotărîrilor de partid și de stat, a ordinelor comandantului suprem. Munca educativă are menirea să intervină operativ pentru popularizarea, explicarea și însușirea conținutului hotărîrilor de partid și de stat de către toate categoriilor de militari, de ceilalți luptători, în strînsă legătură cu situația fiecărei unități, mari unități sau formațiuni, cu misiunile ce urmează să fie îndeplinite. Accentul principal cade pe conciziune, claritate și legarea măsurilor generale de condițiile concrete, de sarcinile momentului.

Dezvoltarea calităților politico-morale ale luptătorilor constituie un obiectiv de bază al întregii acțiuni politico-educative desfășurată de comandanți, de organele și organizațiile de partid și ale U.T.C.

Trăsăturile de voință și caracter, solicitate intens de războiul de apărare, ca bărbăția, fermitatea, dîrzenia, tenacitatea, perseverența, curajul hotărîrea, optimismul, sentimentul răspunderii personale pentru apărarea patriei se formează în cadrul acțiunilor practice, prin exerciții tactice variate, prin angajarea sistematică a militarilor la rezolvarea unor situații problematice, confruntarea lor cu greutăți și privațiuni, prin călirea fizică și maturizarea psihomorală. Sînt dăunătoare încercările de a introduce simplificări în programul de pregătire, de a se face derogări și ușurări față de baremele științific stabilite, evitarea eforturilor, renunțarea la marșuri, la programul de pregătire fizică, mutarea unor activități din teren în sală sub pretextul temperaturii scăzute ș.a. Antrenamentul diversificat constituie cel mai bun procedeu de a căli pe luptători. De asemenea, în construirea stărilor de spirit pozitive un rol deosebit

joacă raporturile corecte, în acord cu normele eticii, disciplina riguros întemeiată pe o înaltă conştiinţă.

Acţiunile educative vizează în primul plan consolidarea sentimentelor patriotice, ajutîndu-i pe militari să cunoască cum şi-a format şi cultivat poporul român dragostea faţă de patrie, setea nestinsă de libertate, hotărîrea de neînfrînt în lupta pentru dreptul sacru de a fi stăpîn în propria ţară, demnitatea, fermitatea, eroismul. Însuşirile probate în înfruntarea cu marile vicisitudini constituie un îndemn la îmbogăţirea şi dezvoltarea lor în condiţiile orînduirii noastre socialiste şi ridicarea lor la un nivel superior.

Informarea permanentă a luptătorilor are în vedere :

— situaţia politico-militară internă şi internaţională, în corelaţie cu desfăşurarea acţiunilor de luptă. Militarii manifestă o receptivitate ridicată faţă de informaţiile şi ştirile ce vizează luptele ce au loc. Ştirile referitoare la victoriile obţinute, fie ele şi de amploare mică, asupra duşmanului exercită o influenţă pozitivă asupra stării de spirit a militarilor. Evidenţierea operativă a succeselor, a faptelor de eroism răspunde nevoii oricărui militar de a-şi întări certitudinile, încrederea în potenţialul propriu, în victoria cauzei pentru care luptă ;

— măsurile luate de partid pentru aprovizionarea trupelor, grija neslăbită faţă de cei rămaşi în sectoarele productive, faţă de răniţi.

Militarii trebuie să cunoască din timp desfăşurarea operaţiunilor de luptă, măsurile luate de conducerea de partid şi de stat privind mobilizarea forţelor şi mijloacelor la lupta de rezistenţă, poziţia diferitelor ţări şi popoare faţă de agresiune. Satisfacerea acestor nevoi de informare ale tuturor categoriilor de luptători se realizează atît prin intermediul mijloacelor tehnice, cît şi prin prezenţa cadrelor de la eşaloane diferite în rîndul efectivelor luptătoare.

Organele şi organizaţiile de partid asigură informarea sistematică şi operativă a militarilor atît în cadrul formelor organizatorice ale vieţii interne de organizaţie, adaptate la specificul acţiunilor de luptă, prin contactul personal cu comuniştii, cît şi prin presă, radio,

televiziune şi alte mijloace ale propagandei scrise şi orale.

Acţiunea informativă trebuie îmbinată cu grija comandanţilor, organelor şi organizaţiilor de partid faţă de trupele care duc greul luptelor. Aceasta implică relaţii corecte, aprecierea faptelor de vitejie, înţelegerea problemelor oamenilor, asigurarea hranei, odihnei şi sănătăţii luptătorilor, evitîndu-se oboseala fizică şi morală inutilă. „Odihna periodică are un admirabil efect asupra moralului — şi, în orice fel de război, moralul trupei este totdeauna un factor hotărîtor“ [1].

Comandantul trebuie să cunoască modul în care evoluează relaţiile dintre militari, ritmul în care ostaşii îşi formează comportamentul adecvat, să sesizeze la timp stările psihice depresive, manifestările negative şi cauzele ce le provoacă, să intervină prompt pentru înlăturarea împrejurărilor ce pot afecta stările de spirit. Raporturile întemeiate pe cooperarea şi încrederea reciprocă facilitează valorificarea potenţelor fiecărui luptător, ridicarea individului prin colectiv şi a colectivului prin bogăţia spirituală a componenţilor săi, prin sudura sufletească a oamenilor, prin apropierea lor continuă, în anumite momente pînă la contopire.

În război, oamenii manifestă o deosebită sensibilitate faţă de orice gest şi faptă cu încărcătură omenească. Comunicarea nemijlocită a comandanţilor cu militarii, capacitatea de a le înţelege nevoile materiale şi spirituale contribuie la menţinerea unui moral ridicat. O influenţă mare asupra stărilor de spirit ale militarilor au vizitele comandanţilor de la eşaloanele superioare, preocuparea lor de a cunoaşte situaţia trupelor proprii, reacţia lor faţă de cursul evenimentelor.

Contactul permanent cu masa soldaţilor permite comandanţilor să evalueze realist stările de spirit. Luptătorii rezistă la suferinţe şi privaţiuni foarte mari cu condiţia să fie convinşi că străduinţa şi sacrificiile lor sînt necesare, că ofiţerii le poartă de grijă şi că atitudinea lor este înţeleasă şi apreciată. „Marii comandanţi de oşti

[1] Dwight D. Eisenhower, *Cruciada în Europa*, Editura politică, Bucureşti, 1975, p. 570.

au împărțit întotdeauna cu ostașii greul campaniilor. Cu atît mai mult comandantului comunist i se cere să fie exemplu de omenie și virtute ostășească, să pună la inimă, ca fiind ale lui, toate necazurile subordonaților"[1].

Acțiunile trupelor aliate împotriva coaliției fasciste în cel de-al doilea război mondial au evidențiat deosebit de pregnant faptul că în ridicarea moralului luptătorilor un loc aparte l-a ocupat contactul nemijlocit, discuțiile, pe care comandanții de la eșaloanele superioare le purtau cu soldații de pe front *. Preocuparea comandanților pentru a cunoaște psihologia ostașilor — aspirații, idealuri, convingeri, sentimente — și a le forma o imagine clară asupra cauzei pentru care luptă constituie o metodă eficientă de acțiune pentru înrîurirea moralului trupelor.

O influență mare asupra moralului subunității exercită asemenea calități personale ale comandantului cum sînt calmul, claritatea în adoptarea hotărîrilor și darea ordinelor, hotărîrea, curajul și optimismul, capacitatea de a aprecia principial faptele de arme ale militarilor. Încrederea în sine, în propriile hotărîri și în subordo-

[1] General-colonel Ion Coman, *Etica comunistă și conduita militară*, Editura militară, București, 1975, p. 26.

* Replicînd celor care-l sfătuiau să renunțe la vizitele ce le efectua pe front, Dwight D. Eisenhower arăta: „vorbind mereu cu ostașii, îmi formam o imagine precisă a stării lor de spirit. Discutam cu ei despre cîte în lună și în soare. De exemplu, îmi plăcea să întreb dacă nu cumva grupa sau plutonul respectiv pusese la cale vreun șiretlic sau născocire, vreo mașinărie care să aducă foloase în lupta de infanterie. Eram gata să vorbesc oricît de mult, pe orice temă, numai pentru a-l determina pe soldat să-mi vorbească, la rîndul său... În masa celor ce fac războiul cu pușca pe umăr există imense rezerve de ingeniozitate și inițiativă. Dacă soldații pot să se adreseze ofițerilor în mod firesc și fără reticențe, resursele lor se valorifică, devenind un bun al tuturor. În plus, dintr-o asemenea deprindere se nasc încrederea reciprocă și sentimentul unei participări pe picior de egalitate, ceea ce formează însăși esența spiritului de solidaritate. O armată în care domină teama de ofițeri nu va fi nicicînd la fel de bună ca una ai cărei comandanți se bucură de un credit nelimitat în rîndul trupei" (Dwight D. Eisenhower, *Cruciada în Europa*, Editura politică, București, 1975, p. 420).

nați, simțul umorului insuflă încredere în reușita acțiunilor de luptă, dinamizează energiile și voința luptătorilor de a învinge, îi feresc de ezitări în momentele deosebit de grele ale războiului.

Popularizarea faptelor de vitejie și eroism săvîrșite de militari și de luptătorii din formațiunile populare în încleștarea aspră cu agresorul. Masele populare își manifestă în moduri variate geniul creator, dovedesc un inepuizabil spirit organizatoric și de disciplină, înfruntă cu tărie greutățile și privațiunile impuse de război. Autorii unor acțiuni de luptă îndrăznețe, care probează inițiativă, ingeniozitate, șiretenie, ca și procedeele folosite în desfășurarea ostilităților se cer cunoscute cu operativitate de către militari. Generalizarea noului în situații critice, îmbogățirea experienței și ridicarea eficienței acțiunilor constituie, de asemenea, o cale de înrîurire a stărilor de spirit.

Exemplul personal, spiritul de responsabilitate, competența și curajul ofițerilor în luarea hotărîrii, asumarea conștientă a riscului impus de situație, exercită o influență decisivă asupra comportamentului subordonaților. Exigența unor astfel de ofițeri este ușor înțeleasă de subordonați, iar ordinele lor se execută fără șovăire. Soldații urmează cu încredere pe comandant atunci cînd știu că el cere fiecărui subordonat să-și facă datoria. „Ofițerii sînt la înălțimea sarcinii lor și inspiră trupelor încrederea necesară numai atunci cînd ei au valoare morală și mai presus de toate tăria de caracter de a-și lua răspunderea, ori de cîte ori împrejurările o cer. Teama de răspundere este nedemnă de caracter, care trebuie să distingă pe ofițer"[1]. Acestea sînt calități necesare pentru cîștigarea admirației și devotamentului subordonaților.

Explicarea caracterului drept al războiului și demascarea scopului imperialist al agresiunii, combaterea propagandei inamice, a diversiunii politice și ideologice a acestuia dusă cu scopul de a paraliza hotărîrea de luptă

[1] *Pagini din gîndirea militară românească*, Editura militară, București, 1967, p. 457.

a poporului și a armatei, constituie un alt obiectiv important al muncii educative cu militarii.

Forța morală a armatei este puternic condiționată de caracterul războiului, de legitimitatea sa. Un război nedrept este prin el însuși nepopular și, ca urmare, nu poate fi sprijinit de principalele forțe ale poporului, pe cînd un război drept, de eliberare sau de apărare a patriei se bucură de participarea nemijlocită a maselor largi la lupta pentru dobîndirea victoriei.

Experiența istorică dovedește prin numeroase exemple că : *„Armate puternice și bine dotate pentru timpul lor au fost înfrînte pentru că au dus un război nedrept, de cotropire, ceea ce nu a putut insufla soldaților entuziasmul de luptă necesar ; cu toată superioritatea militară și tehnică, asemenea armate nu au putut înfrînge voința de luptă a popoarelor, hotărîrea acestora de a-și apăra independența și libertatea"* [1]. În același timp, istoria confirmă că războaiele purtate pentru o cauză dreaptă au întrunit adeziunea maselor, care s-au angajat cu toate forțele în luptă.

Munca educativă trebuie să intervină prin mijloace adecvate pentru a ajuta pe militari să înțeleagă justețea concepției partidului și statului nostru privitoare la apărarea patriei, însemnătatea valorilor orînduirii socialiste pe care le apără : independența națională, libertatea, suveranitatea patriei, idealul comunist de viață. Forțele luptătoare trebuie să fie înarmate cu criteriile de valoare prin folosirea cărora să poată pune în evidență deosebirile calitative dintre o armată revoluționară, celelalte forțe populare care apără interesele naționale supreme și forțele agresoare care atentează la libertatea și independența patriei, să înțeleagă izvoarele invincibilității poporului hotărît să-și păstreze libertatea și demnitatea. Mijloacele „războiului nuclear" sau ale „războiului psihologic" nu pot intimida — și cu atît mai puțin învinge — un popor care își apără dreptul de viață"... *în zilele noastre* — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — *politica forței este sortită eșecului..., nici o forță din lume nu poate înfrînge un popor hotărît să-și apere cu abnegație și curaj libertatea și independența națională, dreptul sacru de a-și decide singur propria soartă"* [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 598.

Trăinicia factorului politico-moral rezidă în izvoarele sociale din care își trage seva : unitatea de interese și idealuri a tuturor oamenilor muncii, coeziunea de monolit dintre partid și popor, amploarea și eficiența activității de ridicare a conștiinței socialiste a maselor și formare a personalității multilateral dezvoltate. „În război — menționa la timpul său V. I. Lenin — învinge acela care are mai multe rezerve, care are mai multe izvoare de forță, care soarbe mai multă tărie din adîncul maselor populare" [2]. Cunoașterea acestor izvoare de către factorii educaționali are o deosebită importanță teoretică și valoare practică, întrucît facilitează promovarea unei metodologii adecvate în plan formativ, în măsură să amplifice și să fortifice continuu potențialul moral.

Cultivarea și menținerea nealterată a spiritului de ordine și disciplină, obiectiv de seamă al educației militare. Recunoașterea conștientă a necesității subordonării necondiționate, respectarea legilor și prevederilor regulamentare, executarea tuturor ordinelor și a misiunilor încredințate au o însemnătate covîrșitoare pentru obținerea victoriei. Viața în timp de campanie trebuie reglată la nivelul celei mai înalte exigențe. Atît comandantul, cît și celelalte forțe educative din subunitate trebuie să prevină și cele mai neînsemnate fapte care ar putea favoriza tendințe liberaliste, ignorarea însemnătății pe care o are păstrarea secretului, acțiunea la ordin, *„În armată* — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — *fiecare trebuie să-și îndeplinească în mod necondiționat îndatoririle, mi-*

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 68.

[2] V. I. Lenin, *Despre război, armată și știință militară*, vol. 2, Editura militară, București, 1958, p. 600.

siunile încredințate ; nu se poate admite nici un fel de încălcare a regulamentelor, a disciplinei, a ordinii“ [1].

În timp de război agresorul desfășoară, prin multiple forme, metode și procedee, acțiuni cu scopul de a obține informații despre forțele apărătoare, despre valoarea, locul de dislocare și modul lor de acțiune. Printre multiplele metode de culegere a informațiilor, inamicul urmărește și atragerea de partea lui a acelor indivizi instabili sub aspect moral, cu grave carențe de educație. „*Viața arată că întotdeauna serviciile de spionaj se folosesc de slăbiciunile și trăsăturile negative de caracter ale unor oameni, pentru a-i atrage în activitatea dușmănoasă*“ [2].

Spiritul de vigilență se cultivă prin : formarea unei puternice opinii împotriva mentalităților înapoiate, a viciilor ; respectarea secretului de serviciu și de stat ; aducerea la cunoștința militarilor a acelor informații care sînt necesare pentru acțiunea lor viitoare ; cunoașterea prevederilor legislației privind păstrarea secretului, respectarea regulilor de folosire și depozitare a documentelor secrete. „Spiritul de vigilență trebuie atît de adînc impregnat în inima și conștiința fiecărui militar încît acesta să fie capabil... să preîntîmpine și să zădărnicească orice tentativă dușmănoasă de a leza, într-un fel sau altul, interesele armatei, ale patriei și poporului, dar, în împrejurări vitrege, să aibă tăria morală de a face totul, mergînd pînă la jertfă, pentru a nu trăda aceste interese, apărînd chiar cu riscul vieții interesele patriei“ [3].

În timp de război, prevenirea capătă dimensiuni amplificate întrucît chiar „scurgerea“ din neatenție a unor informații, aparent neînsemnate, poate să compromită o acțiune de luptă, poate fi cauza unui eșec. Păstrarea secretului operațiunilor este hotărîtoare pentru realizarea

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 76.

[2] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 405.

[3] General-colonel Ion Coman, *Etica comunistă și conduita militară*, Editura militară, București, 1975, p. 74.

unor acțiuni prin surprindere, cu efecte maxime și pierderi minime.

Militarii trebuie educați încă din timp de pace pentru ca în nici o situație în care s-ar afla să nu divulge secrete de stat dușmanului. Legea privind apărarea secretului de stat în Republica Socialistă România prevede că „... transmiterea secretelor de stat unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora constituie act de trădare și se pedepsește potrivit legii penale, ea fiind o acțiune deosebit de gravă îndreptată împotriva statului“ [1]. Constituie fapte pasibile de pedeapsă, conform prevederilor legii penale, divulgarea secretelor de stat, pierderea, distrugerea ori sustragerea documentelor cu caracter secret, neglijența care ar da posibilitate altei persoane să intre în posesia unor secrete de natură să pericliteze interese de ordin economic, tehnic, științific, militar sau politic ale statului.

Efectele formative privind păstrarea secretului militar și de stat se obțin prin ordine desăvîrșită, un control sever în sistemul operativ al circulației informațiilor, de la organele superioare către cele inferioare și de la organele inferioare către cele superioare, atît în ceea ce privește desfășurarea operațiunilor de luptă, cît și în conducerea și desfășurarea muncii de partid ; accesul la informații numai al acelor persoane cărora le sînt absolut necesare în organizarea și desfășurarea luptei. „În război dacă toată lumea ar ști totul, nu ar mai fi cu putință să iei prin surprindere un inamic care este cu ochii în patru“ [2].

Comandanții, organele și organizațiile de partid și de tineret trebuie să cultive la subordonați, atît convingeri, priceperi, cît și deprinderi de comportament adecvate privind : secretizarea conducerii trupelor, a transmiterii ordinelor și dispozițiunilor pe cale ierarhică ; respectarea regulilor stabilite în exploatarea tehnicii de transmisiuni pentru excluderea posibilității de

[1] *Legea nr. 23 din 1971, privind apărarea secretului de stat în Republica Socialistă România.*

[2] Dwight D. Eisenhower, *Cruciadă în Europa*, Editura politică, București, 1975, p. 359.

interceptare a convorbirilor radio și telefonice ; transmiterea, în timpul optim, a ordinelor la trupe pentru evitarea premiselor divulgării secretului acțiunii viitoare ; întocmirea, mînuirea și păstrarea documentelor secrete ; redactarea și manipularea corespondenței de serviciu și a celei personale ; modalități de acțiune pentru evacuarea, în caz de necesitate, din zona de operații, a tehnicii de luptă, a tuturor documentelor ce constituie surse de informații pentru inamic ; modalități de distrugere a acelor documente ajunse în pericol de a fi capturate de inamic ; verificarea informațiilor ce urmează a intra în posesia corespondenților de război ; acțiuni sistematice menite să-l dezinformeze și dezorienteze pe agresor ; inducerea în eroare a inamicului privind locul și data atacului ; metode de comportament și modalități de acțiune ale militarilor căzuți prizonieri, distrugerea documentelor aflate asupra lor în momentul capturării ; verificarea informațiilor privitoare la inamic pentru a stabili autenticitatea și valoarea lor ; combaterea propagandei inamicului. „Vigilența militarilor de toate gradele trebuie să alcătuiască un adevărat zid de granit, fără nici o fisură, prin care să nu poată pătrunde «privirea» dușmanului în nici o împrejurare, cu nici un fel de aparatură, prin nici un fel de vicleșug“ [1].

* * *

Partidul își realizează rolul său politic conducător în armată prin *organele și organizațiile de partid*. Potrivit acestui principiu, întreaga activitate educativă, munca politică de partid în armată se desfășoară pe baza Programului și Statutului, a hotărîrilor partidului, a instrucțiunilor și regulamentelor aprobate de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, a ordinelor Comandantului Suprem al Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România.

---

[1] General-colonel Ion Coman, *Etica comunistă și conduita militară*, Editura militară, București, 1975, p. 73—74.

În centrul activității organelor și organizațiilor de partid stă înfăptuirea fermă și consecventă a politicii Partidului Comunist Român în rîndurile armatei, educarea tuturor militarilor în spiritul dragostei față de patrie, popor și partid, al hotărîrii lor nestrămutate de a nu precupeți nimic pentru obținerea victoriei asupra agresorului. În acest scop, organele și organizațiile de partid se ocupă de toate laturile vieții și acțiunii în luptă a trupelor, desfășoară permanent muncă politică și organizatorică în rîndurile efectivelor, militează pentru ca toți comuniștii și uteciștii să fie exemple de dăruire în îndeplinirea fără șovăire a datoriei militare ; educă cadrele în spiritul îmbinării conducerii colective cu înalta răspundere personală pentru funcțiile ce le-au fost încredințate ; cultivă la militari înaltele calități moral-politice și de luptă — patriotismul, conștiinciozitatea, vigilența, exigența, năzuința de a manifesta inițiativă creatoare, spiritul de sacrificiu ș.a.

Asupra activității educative își pune amprenta și o altă particularitate funcțională a armatei. În persoana comandantului sînt întrunite prerogativele de comandă, educative, administrative și de control, el avînd responsabilitatea deplină a întregii activități a trupelor din subordine. Acțiunile de luptă se concep centralizat, pe baza unui plan unitar de acțiune, hotărît de comandant. Consultarea locțiitorilor, a ajutoarelor în timp de război se face în raport de posibilități.

O conducere eficientă în armată decurge din îmbinarea judicioasă a principiului unității de comandă cu munca colectivă. Hotărîrile pe care le iau comandanții însumează inteligența și experiența ajutoarelor nemijlocite, a statelor-majore, a întregului comandament. Atitudinea subordonaților față de rezultatele muncii lor este cu atît mai pozitivă, cu cît au participat ei înșiși direct și activ la luarea hotărîrilor.

Munca educativă se desfășoară permanent, indiferent de condiții, în deplină concordanță cu misiunile și caracterul acțiunilor de luptă la care trupele iau parte. Orice înrîurire formativă, pentru a fi adecvată, trebuie să reflecte în mod operativ schimbările ce se produc în

situația politico-militară, urmărindu-se influențarea comportamentului luptătorilor, menținerea stării lor morale la nivel optim.

Legătura cu masele de militari dă posibilitate comandanților, organelor și organizațiilor de partid și ale U.T.C. să cunoască în mod operativ toate aspectele organizării și desfășurării operațiunilor, starea de spirit a luptătorilor, să descopere și să înlăture lipsurile, să pună în evidență cauzele care le generează. Fără o legătură strînsă cu oamenii și fără o temeinică cunoaștere a lor este, în genere, imposibilă orice muncă educativă eficace și orice conducere sistematică și rațională.

Organizată pe baza acestor principii, în timp de pace sau de război, *„Activitatea de partid, activitatea politică trebuie să aibă un rol activ în creșterea combativității militarilor de orice grad, a unităților militare, în dezvoltarea simțului de răspundere, astfel încît fiecare să înțeleagă în mod conștient răspunderile ce-i revin și să execute necondiționat, fără discuție, sarcinile și ordinele ce i se dau“* [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 78.

5. TRADIȚII ÎNAINTATE ÎN PEDAGOGIA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Pornind de la orientările fundamentale ale partidului nostru în domeniul educației și învățămîntului, de la documentele programatice ale Congresului al XII-lea al partidului evidențiem, în contextul problematicii lucrării, locul, dimensiunea și rolul tradițiilor gîndirii pedagogice militare românești. Aplicarea cu consecvență a principiilor și metodelor pedagogiei moderne, științifice în sistemul învățămîntului militar, în procesul de instruire și educare a militarilor implică și momentul de continuitate, cunoașterea și valorificarea critică a tezelor, principiilor și normelor pedagogiei militare din trecut, care au contribuit la formarea ostașilor și-au dovedit, în timp, viabilitatea, înscriindu-se astfel în tezaurul gîndirii înaintate, progresiste.

Începuturile gîndirii pedagogice militare românești

Poporul român are, ca și în alte domenii, o experiență proprie privind instruirea și educarea tinerei generații, organizarea și desfășurarea învățămîntului, căile și modalitățile de perfecționare a metodologiei și principiilor pedagogice. Tradiția progresistă a școlii românești este studiată ca parte integrantă și activă a procesului istoriei patriei, a dezvoltării și afirmării noastre pe multiplele planuri ale culturii și științei universale. Și în secolele anterioare, dar mai ales începînd cu sfîrșitul secolului al XVIII-lea și înce-

putul secolului al XIX-lea, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, a nevoilor de modernizare a țării, se cristalizează și prind viață concepții noi, proprii, în toate domeniile științei, inclusiv cele referitoare la educație, școală, învățămînt. Apare o bogată literatură referitoare la organizarea școlară, la rolul instrucției publice și la metodologia acesteia, la pregătirea cadrelor didactice și statutul lor Se publică manuale și cursuri, materiale teoretice sau cu aplicații practice privind desfășurarea învățămîntului primar, secundar și superior.

Poporul nostru se mîndrește cu figuri proeminente ale culturii și științei care au contribuit la afirmarea învățămîntului românesc, ca : Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Titu Maiorescu, Ioan Popescu, Ștefan Michăilescu, Simion Mehedinți, C. Dumitrescu-Iași, Spiru Haret, Nicolae Iorga, G. G. Antonescu, Dimitrie Gusti, Vasile Pîrvan, Ilie Cristea, Paul Constantinescu-Iași, George Călinescu și mulți alții. Aceștia au elaborat soluții pentru probleme stringente privind ridicarea nivelului de cultură al poporului, au militat neobosit împotriva obscurantismului, au denunțat conținutul retrograd al politicii claselor exploatatoare care limitau aspirația firească a maselor de oameni ai muncii către instrucție și educație, către cunoaștere, lumină și știință.

În contextul istoriei dezvoltării învățămîntului și a fundamentării bazelor științifice ale pedagogiei românești se înscrie și contribuția pedagogiei militare din trecut. De aceea, pe baza politicii partidului nostru, a indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu privind reconsiderarea și valorificarea critică a tuturor valorilor, care atestă spiritul creator și talentul poporului român, este necesar să analizăm și elementele progresiste, valoroase din gîndirea pedagogică militară românească pentru a le include în patrimoniul nostru de cultură și a le folosi cu discernămîntul cuvenit în demersul educativ. Cunoașterea acestor idei constituie un izvor de mîndrie națională, o sursă de învățăminte care pot fi integrate creator în eforturile ce se depun pentru obținerea de rezultate superioare în toate domeniile organismului nostru militar. „*Activitatea politico-educativă* — spunea

secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — *trebuie să pornească de la cunoașterea trecutului de luptă revoluționară a poporului, să se bazeze pe tradițiile culturii lui progresiste, ale culturii progresiste și revoluționare mondiale. Nu trebuie uitat că felul de a trăi și gîndi al poporului a constituit și va constitui întotdeauna temelia dezvoltării culturii cu adevărat înaintate. Trebuie să adăugăm, de aceea, la creația prezentului, creația trecutului, dînd prețuirea cuvenită marilor înfăptuiri ale înaintașilor, moștenirii înaintate a mișcării noastre revoluționare*“ [1].

Cunoscînd modul concret în care a evoluat gîndirea militară a trecutului, problematica educațională, opticile care au existat privind metodologia instruirii, ca și raporturile umane ce se nasc în acest proces, studiind temeinic actuala structură și configurație a muncii educative în armată, dobîndim argumente în plus care pledează pentru progres continuu, pentru spirit științific, pentru perspectivă, contribuind astfel la optimizarea și perfecționarea procesului instructiv-educativ, la creșterea eficienței sale.

Acțiunea de valorificare a experienței și gîndirii pedagogice din trecut, aprecierea diferitelor concepții, a conținutului unor lucrări în domeniul pedagogiei și educației militare se realizează pornindu-se de la concepția materialist-dialectică și istorică, de la orientările partidului nostru, de la condițiile concret-istorice, de la climatul politic și cultural al epocii, de la legătura strînsă ce există între politică și educație.

Subliniind cerința de a se cultiva respectul și dragostea pentru tradițiile progresiste, de a se valorifica tot ceea ce servește mersului înainte, partidul nostru arată, totodată, necesitatea de a se avea în vedere faptul că în trecut au existat și concepții retrograde, ce au servit claselor asupritoare și față de care trebuie să luăm poziție hotărîtă. Relevînd caracterul complex al acestei realități, aspectele ei contradictorii, tovarășul Nicolae

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1975, p. 94.

Ceaușescu remarca: „*O analiză științifică, obiectivă a moștenirii culturale cere disocierea clară a ceea ce a fost înaintat, valoros, a tot ceea ce a exprimat necesitățile progresului social de lucrările și ideile inspirate din ideologia claselor exploatatoare*“ [1].

Despre o pedagogie militară, cu elemente distinct constituite, putem vorbi în țara noastră abia la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Idei și concepții interesante în acest domeniu au existat însă cu mult mai înainte și ele au fost cuprinse în hrisoave, pravile, cronici, în altfel de lucrări larg cunoscute, cum ar fi, de pildă, „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie“, care conține multe idei despre educația patriotică și civică, metode și căi de instruire. În secolul al XIX-lea frecvența preocupărilor consacrate instruirii și educației crește, punctele de vedere apar mai clar conturate. Se evidențiază pregnant ideile înaintate, pe tărîmul învățămîntului, ale generației revoluției de la 1848, îndeosebi lucrările lui Nicolae Bălcescu, care cuprind numeroase referiri asupra modalităților de realizare a instrucției și educației în armată.

După concepția lui Nicolae Bălcescu, scopul educației militare este de a forma ostași hotărîți, neînfricați în lupta împotriva asupritorilor poporului, pentru apărarea independenței și suveranității țării. El considera necesară educația morală a tuturor generațiilor în spiritul iubirii de țară și al urii împotriva tiraniei. În „Manualul bunului român“, un adevărat program de educație, Nicolae Bălcescu scria că în republica democratică, pe care el o visa, cetățeanul urma să se caracterizeze prin bogăția trăsăturilor spirituale și frumusețea fizionomiei morale: „Trebuie ca iubirea lui să-și poată găsi hrana în familie, în patrie și prietenie. Trebuie ca mintea lui să fie luminată și împodobită cu învățături; în sfîrșit trebuie ca el să-și poată dezvolta bărbăția și virtutea lui după puterile și plecările lui cele firești“ [2].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 665.

[2] Nicolae Bălcescu, *Opere, vol. 1*, Editura Academiei, București, 1953, p. 347.

În condițiile unei epoci de mari prefaceri sociale, Nicolae Bălcescu a sesizat în mod just unitatea ce trebuie să existe între instrucție și educație, susținînd ideea de substanță potrivit căreia înțelegerea și facultățile inimii se cer deodată dezvoltate; a le despărți înseamnă a sfărîma pe om. Să luminăm poporul dacă vrem să fim liberi, dacă avem simțămîntul datoriei — conchidea el într-una din lucrări. De asemenea, în operele sale, Nicolae Bălcescu a reliefat o serie de trăsături caracteristice soldatului român ca dîrzenia în luptă, spiritul de sacrificiu, vitejia și dragostea față de popor, patriotismul.

Militînd pentru cultivarea calităților morale la soldați, Nicolae Bălcescu a desfășurat, în perioada de pe cînd a fost militar, o intensă și pasionată muncă culturală și politică cu ostașii; el a reușit să înființeze o școală pentru subofițeri precum și una pentru gradele inferioare din unitatea din care făcea parte, unde personal le preda cunoștințe de istorie, geografie, științe fizico-naturale. Nicolae Bălcescu a înțeles că activitatea din armată trebuie să ducă la luminarea tinerelor vlăstare ale poporului, la o intensă educare patriotică a lor. El recomanda ca în procesul de educație să se facă apel la istoria poporului nostru, la tradițiile de luptă, să se cultive interesul și dragostea față de limba vorbită de popor. Înălțarea fiecărui ostaș pînă la înțelegerea datoriei lui sociale, dezvoltarea patriotismului fierbinte, a dragostei de popor, cunoașterea și răspîndirea în rîndurile soldaților a glorioaselor tradiții de luptă ale românilor — toate acestea constituiau, după Nicolae Bălcescu, temelia muncii de educație.

Ideile și concepțiile lui Nicolae Bălcescu privind studiul istoriei, opiniile sale în probleme de ordin metodologic pun în lumină prețioase învățăminte cu caracter educativ, pedagogic. Astfel, el îndemna ca evenimentele istorice să nu fie prezentate ca niște date uscate, fără culoare, fără specific național, ci susținerea lor să se facă într-o manieră pasionată și interesantă, prin oglindirea vieții în toată bogăția ei. În acest fel, noile generații puteau fi ajutate să înțeleagă cum au trăit înaintașii lor, ce idealuri și năzuințe aveau. Este o idee care își păs-

trează actualitatea pentru activitatea formativ-educativă, în cultivarea mîndriei patriotice la militarii armatei noastre. Adevăratele semnificaţii ale transformărilor ce s-au produs pe toate tărîmurile construcţiei socialiste pot fi cu atît mai bine puse în evidenţă dacă tinerele generaţii vor cunoaşte greutăţile şi frămîntările din trecut, obstacolele ce au trebuit să fie învinse, sacrificiile ce le-au cerut. Armata noastră nu pregăteşte astăzi numai buni cunoscători ai tehnicii şi procedeelor de luptă, ea este, totodată, o înaltă şcoală de educaţie patriotică a tinerelor generaţii.

Preocupîndu-se de căile şi modalităţile îmbunătăţirii instrucţiei şi educaţiei militare, a dezvoltării calităţilor morale şi de luptă la soldaţi, Nicolae Bălcescu releva necesitatea editării unui organ militar de presă precum şi a înfiinţării unei şcoli militare, care să pregătească cadre pentru armata română. În lucrarea „Puterea armată şi arta militară de la întemeierea principatului Valahiei şi pînă acum", el scria: „Aşa, instrucţia ofiţerilor, ce e neîngrijită, duhul ostăşesc ce-i lipseşte cer o mai mare luare aminte cîrmuirii. Întocmirea unei foi ostăşeşti care să se dea în mîna ofiţerilor, iar mai cu seamă întocmirea unei şcoli ostăşeşti speciale în care să se formeze atît ofiţerii pentru cele trei arme cît şi un corp de ingineri sînt de neapărată trebuinţă" [1].

În perioada imediată de după revoluţia de la 1848 şi îndeosebi de după realizarea unirii Principatelor române, învăţămîntul militar capătă o extindere tot mai mare. Se înfiinţează şcoli militare de diferite grade şi profile, se organizează unităţi şi subunităţi, se dezvoltă noi arme; armamentul şi tehnica de luptă se perfecţionează continuu. Profilul instituţiilor de învăţămînt se diversifică, unele pregătesc ofiţeri, altele subofiţeri sau specialişti în tehnica de luptă, cu o pregătire medie (artificieri, armurieri, desenatori ş.a.). La sfîrşitul secolului al XIX-lea existau în ţară 9 şcoli militare ce pregăteau ofiţeri pentru toate specialităţile armatei — infanterie, cavalerie, geniu, artilerie, marină, administraţie, medi-

[1] Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. 1, Editura Academiei, Bucureşti, 1953, p. 36.

cină; ia fiinţă Şcoala superioară de război pentru pregătirea stat-majoristică a ofiţerilor şi perfecţionarea cunoştinţelor lor.

În aceste condiţii se clădesc şi elementele de substanţă ale pedagogiei militare. Astfel, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea şi în primii ani ai secolului al XX-lea se întreprind măsuri pentru adaptarea sistemelor generale de instrucţie şi educaţie la specificul armatei, pentru generalizarea experienţei şi a practicii ofiţerilor în instruirea ostaşilor. Se iau măsuri pentru reorganizarea armatei şi totodată pentru perfecţionarea învăţămîntului militar, a procesului educativ. În diverse articole publicate, în rapoarte şi dări de seamă se cerea introducerea cursurilor de educaţie în şcolile de ofiţeri, aşezarea instrucţiei militare pe bazele ştiinţifice ale pedagogiei şi psihologiei. De asemenea, se intensifică cercetările pentru găsirea celor mai eficiente metode de instruire şi educare, pentru aplicarea la domeniul militar a cerinţelor pedagogiei generale. Au loc discuţii pe diferite teme ale educaţiei, se organizează şi se ţin cursuri şi conferinţe, se publică lucrări consacrate cunoaşterii şi popularizării principiilor pedagogiei militare.

Dintre orientările mai importante ce au stat la baza procesului de aplicare a principiilor pedagogice în domeniul ostăşesc merită a fi relevată contribuţia meritorie a unor oameni competenţi din domeniul ştiinţelor sociale la fundamentarea actului educativ din armată. Alături de ofiţeri şi generali, cercetători şi publicişti militari, personalităţi de frunte ale ştiinţei şi culturii româneşti au efectuat experimentări şi aplicaţii practice în domeniul educaţiei în unităţi. Asemenea intervenţii au avut, pentru acele vremuri, o însemnătate deosebită în desfăşurarea procesului de instrucţie militară, în sprijinirea elementelor înaintate care se ridicau împotriva cazonismului, împotriva acelora ce vedeau în ostaş un simplu robot, obligat să execute orbeşte ordinele superiorilor, ce minimalizau rolul omului în lupta armată.

Se manifestă, de asemenea, preocupare pentru diversificarea formelor şi metodelor practicate în învăţămîntul militar şi în procesul elucativ cu militarii mergînd,

de la convorbirile individuale și în grup despre morală și educație, pînă la întîlnirile cu oameni de prestigiu ai științei și culturii românești. Se publică cărți și cursuri care își propun să dezvolte sentimente patriotice și ostășești la militari, să evidențieze necesitatea unei strînse legături a instrucției cu educația, a activității din instituțiile de învățămînt militar cu cea din unitățile operative, a teoriei cu practica. Apar lucrări care tratează pe larg problematica cunoașterii oamenilor, folosirea corespunzătoare, în raport de particularitățile și calitățile ostașului, a metodelor instructiv-formative.

Totodată, s-au luat măsuri pentru înarmarea viitoarelor cadre militare cu noțiuni și principii moderne de educație, cu elemente de psihologie și pedagogie. Alături de cursurile de economie politică, filozofie, noțiuni de drept, morală, disciplină militară și retorică, în programele școlilor militare de la Iași și Craiova figurează, spre exemplu, psihologia, iar în 1905 se introduc în programul Școlii superioare de război cunoștințe de logică și psihologie. Din 1910, la școala specială de infanterie și apoi la școala de artilerie și geniu s-a început predarea cursului de pedagogie militară. Viitorii ofițeri comandanți erau inițiați în arta de a vorbi frumos, curgător și mai ales logic. Ca atare, în programele de învățămînt începe să apară și cursul de retorică și elocință militară. Lecțiile care tratau despre arta de a vorbi cuprindeau noțiuni de logică, stilistică, claritate și armonie, elemente legate de compoziție, povestire, descriere și modul de expunere, considerate constituente ale unei vorbiri elevate care să capteze atenția militarilor. Cunoștințele, ca și deprinderile în acest domeniu erau considerate de mare însemnătate pentru activitatea ce urma să o desfășoare viitorii ofițeri la comanda subunităților, ca instructori ai soldaților, ca buni pedagogi și educatori.

Un loc deosebit în procesul instructiv din școli și unități l-a ocupat activitatea de educare patriotică, popularizarea tradițiilor de luptă și a faptelor eroice. Alături de comandanți și profesorii militari, la această

acțiune participau personalități de seamă, profesori universitari, oameni de știință și cultură, scriitori care au ținut prelegeri cu un bogat conținut informațional și educativ. Întru totul demnă de remarcat este activitatea lui Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti, Ștefănescu-Goangă ș.a. Participînd la popularizarea tradițiilor de luptă ale poporului român în rîndurile militarilor, evidențiind rolul educativ al istoriei, ilustrul savant și istoric român Nicolae Iorga avea grijă ca, pe lîngă cunoștințele de istorie necesare, să dea ofițerilor și profesorilor militari indicații metodice prețioase cu privire la modalitatea de expunere a evenimentelor trecute. Astfel, într-o prelegere ținută în fața ofițerilor școlii militare de infanterie din Sibiu marele istoric atrăgea atenția că în educarea sentimentelor patriotice ale elevilor trebuie să se manifeste mare grijă, mult discernămînt și măiestrie pedagogică. Sentimentele au trăinicie cînd se formează pe baza convingerii. El insista „Să nu bagatelizăm nici tricolorul, nici istoria românilor, nici sentimentul național, să nu ne înfășurăm continuu în drapel și să nu răspîndim în dreapta și în stînga cuvinte care trebuie spuse rar, pentru că sînt cele mai sfinte“ [1]. Pe bună dreptate aprecia Nicolae Iorga că un cuvînt, o idee avînd un conținut înalt, bogat, dar folosite și cînd se cuvine și cînd nu, își pierd cu timpul din semnificația lor.

În concordanță cu perfecționarea tehnicii de luptă, cu modernizarea continuă a armatei, învățămîntului militar i se cerea să pregătească cadre de comandă și de stat major avînd cunoștințe multilaterale de tactică, cultură generală, metodică. Școala nu este chemată — scria generalul Constantin Hîrjeu — numai să dea ofițerului instrucția tehnică și educația militară conform gradelor la care aspiră, ci să pună temelia unei instrucții solide și să dezvolte gustul studiului și meditației. Pentru aceasta cadrele didactice trebuiau să-și însușească, pe lîngă cunoștințele profesionale necesare, și calitatea de buni pedagogi.

[1] Nicolae Iorga, *Îndreptare de ostași*, Vălenii de Munte, 1936, p. 10.

Pedagogia militară românească în primele decenii ale secolului al XX-lea

Pregătirea viitorilor ofiţeri ca buni pedagogi şi instructori ai subordonaţilor, precum şi a tuturor comandanţilor a constituit o preocupare de seamă, constantă a învăţămîntului militar mai ales în primele decenii ale secolului al XX-lea. Ca urmare, înaintea primului război mondial şi îndeosebi în perioada imediat următoare s-a manifestat o atenţie sporită pentru afirmarea ştiinţelor psihopedagogice atît în domeniul învăţămîntului militar, cît mai ales în procesul instrucţiei din unităţi.

Pregătirea pedagogică şi metodică a comandanţilor, a profesorilor militari a fost susţinută de o bogată literatură de specialitate. Astfel, în sprijinul însuşirii de către elevi şi ofiţeri a noţiunilor şi principiilor de psihologie şi pedagogie au apărut, cu aportul direct al unor ofiţeri şi profesori militari, cursuri, cărţi, manuale, articole de psihopedagogie, de metodică. S-au bucurat de o largă circulaţie şi apreciere lucrările: „Psihologie şi pedagogie cu aplicaţii pentru formarea apărătorilor patriei" de colonel I. Manolescu; „Educaţia morală şi naţională în armată" de general C. Dragu; „Pedagogia instrucţiei practice şi programe analitice" (2 volume) de general V. Economu şi căpitan V. Chiţu; „Aspectul psihologic al războiului" de psihologul D. Caracostea; „Psihologia ordinului" de colonel C. Atanasiu; „Curs de educaţie militară" de general S. Panaitescu: „Rostul cuvintelor disciplină, doctrină şi iniţiativă" de general C. N. Hîrjeu; „Psihologie şi pedagogie militară" de I. F. Buricescu şi căpitan I. Stoka. Am înfăţişat un sumar care nu epuizează nici pe departe multitudinea realizărilor în acest domeniu care atestă interesul sporit pentru o muncă ştiinţifică în procesul de formare a luptătorului.

Pe linia întemeierii demersului pedagogic au apărut reviste de specialitate cum ar fi: „Spirit militar modern" şi „Jurnal de psihologie militară", unele articole pe teme pedagogice, de metodică în paginile altor publicaţii, ca: „România militară", „Revista artileriei", „Revista infanteriei", „Revista Atheneu" ş.a. În revistele militare apar cu regularitate studii semnate de reputaţi oameni de ştiinţă ca Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Motru, Gh. Zapan, D. Gusti, F. Ştefănescu-Goangă şi alţii.

Tematica revistelor de specialitate („Spirit militar modern" şi altele) cuprindea un evantai larg de probleme pedagogice ce trebuiau să fie în atenţia instructorilor: pedagogia instrucţiei şi educaţiei, perfecţionarea procedeelor de instrucţie şi educaţie, a metodelor de desfăşurare a învăţămîntului militar ş.a. Se remarcă preocuparea unor publicişti militari de a surprinde cît mai multe aspecte ale procesului educaţional, de a aduce în discuţie elemente şi factori de eficienţă pentru munca de formare a ostaşului, a luptătorului capabil să apere patria, glia străbună.

Un spaţiu larg în paginile publicaţiilor militare ocupă problema referitoare la scopul şi conţinutul educaţiei, la rolul instructorului în formarea de soldaţi conştienţi de misiunea lor. Pentru a forma asemenea ostaşi, educatorul şi instructorul militar trebuie să dezvolte la subordonaţi sentimentul patriotismului, aptitudinile şi virtuţile militare, să le facă cunoscute faptele de arme din trecut. Aşa de exemplu, generalul C. N. Hîrjeu, în una din intervenţiile sale publicistice, remarca că orice militar trebuie mai întîi să posede ştiinţa militară pentru a o întrebuinţa cînd i se va cere, în război şi pe cîmpul de luptă. A poseda însă ştiinţa nu e de ajuns, mai trebuie să o iubească şi să-şi dea seama de folosul acestei ştiinţe, mai trebuie să aibă în creierul şi în inima lui adînc săpată ideea de patrie, de neam. „Deci — spunea el — cea dintîi grijă a educatorului militar va fi să facă pe cei care nu au această ideea să o pătrundă şi să o cîştige, iar cei care o au să nu o piardă" [1]. La rîndul său, Constantin Atanasiu considera că armata are nevoie de oameni cu o deplină conştiinţă militară, cu simţul răspunderii şi cu o iubire puternică faţă de ţară şi neam. Cunoaşterea tradiţiilor glorioase de luptă ale poporului

[1] General C. N. Hîrjeu, *Rostul cuvintelor disciplină, doctrină, iniţiativă*, Bucureşti, 1907.

întărește conștiința ostașului, îl fortifică pentru acte vitejești. „Fapta de armă, realizată în numele neamului, grăiește veacurilor. Bătălia de la Podul Înalt ca și aceea de la Călugăreni sînt nu numai idei-forță de îmbrăbătare, dar și de redeșteptare a conștiinței militare"[1].

Încă de pe atunci, pedagogia militară avea ca idee centrală realizarea unității organice, indisolubile dintre instrucție și educație. În pregătirea generală a militarului se avea în vedere atît înarmarea lui cu cunoștințe de specialitate, formarea de aptitudini și deprinderi ostășești, cît și însușirea conduitei morale și volitive adecvate, dezvoltarea la soldați a sentimentelor datoriei și onoarei, a curajului, hotărîrii, tenacității în lupta cu greutățile. Militarul conștiincios și pătruns de datoria lui ostășească — scria C. N. Hîrjeu — va putea cu mai mult succes să-și îndeplinească misiunea pe cîmpul de luptă, să realizeze acte de vitejie.

În lucrările de metodică și pedagogie militară se punea un accent deosebit pe modul de a lucra cu oamenii, pe necesitatea studierii și cunoașterii trăsăturilor de caracter și atitudinale ale militarilor, a trebuințelor, năzuințelor și frămîntărilor lor. Ofițerii trebuie să se apropie de ostași, să-i cunoască și să-i înțeleagă, să fie adevărați „doctori sufletești". „Cunoașterea soldatului — scria generalul Vasile Mitrea — este prima datorie a ofițerului instructor, pentru că omul este elementul principal al războiului. Materialul, oricît ar fi de numeros și perfecționat, este mort fără mîna omului"[2]. Pledînd pentru apropierea de om, pentru cunoașterea tuturor resorturilor sufletești ale soldatului, I. I. Gabrea arăta că atît gradații, cît și ofițerii instructori au datoria să știe cu de-amănuntul viața ostașilor subordonați, nimic să nu le scape cînd este vorba de nevoile și problemele acestora. Numai așa comandanții vor putea fi buni instructori și educatori, vor obține succese în munca lor.

Se aprecia că atît cunoașterea temeinică a oamenilor, cît și priceperea de a munci cu subordonații, cu fiecare

[1] Lt.-col. C. Atanasiu, *Conștiința militară*, București, 1940.

[2] V. Mitrea, *Pedagogia instrucției militare*, Tipografia „Universul", București, 1940, p. 76.

militar în parte, în raport de disponibilități, de temperament și aptitudini, de nivel de înțelegere necesitau solide cunoștințe de istorie, sociologie, psihologie și pedagogie din partea tuturor ofițerilor. Numai prin pregătirea sa multilaterală, prin ținuta și comportarea demnă, corectă, ofițerul poate obține succese de seamă în instruirea subordonaților. În lucrările destinate pregătirii comandanților de subunități se insista îndeosebi pe valoarea cunoștințelor și deprinderilor didactice, pe forța educativă a calităților morale ale instructorului. Așa, de exemplu, I. Manolescu, analizînd influența autorității instructorului și educatorului militar, nota rolul negativ în manifestarea autorității atît al severității excesive, cît și al blîndeții neraționale. Astfel, remarca autorul citat, „deși unii se îmbracă în haina autorității, iar alții se dezbracă de ea, cu scopul de a fi considerați ca buni șefi, totuși și cei dintîi și cei de-ai doilea greșesc căutînd valoarea prestigiului lor moral și intelectual, precum și dreptul la simpatia subalternilor în forme ce nu sînt ieșite din ei și din personalitatea lor"[1].

Referindu-se la climatul psihopedagogic al instrucției și educației, I. P. Gabrea se ridica împotriva severității excesive, a tonului voit aspru, rece care inhibă, prejudiciază înțelegerea și însușirea cunoștințelor. Comandantul trebuie să fie convins, scria I. Gabrea, că „singura înțeleasă și urmată de rezultate este severitatea care are la temelie apropierea sufletească. Adevărata severitate nu numai că nu exclude apropierea sufletească, dar este chiar condiționată de aceasta"[2]. Pentru a avea autoritate, instructorul trebuie să posede cunoștințe teoretice, să aibă tact și deprinderi metodice, să cunoască oamenii și să știe să le vorbească — arăta generalul V. Mitrea în lucrarea : „Pedagogia instrucției

[1] Colonel I. Manolescu, *Psihologia și pedagogia cu aplicații pentru formarea apărătorilor patriei*, ed. a II-a, București, 1923, p. 149.

[2] I. I. Gabrea, *Temeiuri psihologice ale metodelor de educație și instrucție ostășească*, în revista „Spirit militar modern", nr. 2—3, 1940.

militare". Instructorul trebuie să fie un bun pedagog, să-şi îmbunătăţească continuu metodele şi procedeele, să stăpînească legile pedagogiei şi să aibă dibăcia a le mînui cît mai corect — scriau mai mulţi autori, specialişti ai domeniului.

Pregătirea multilaterală, trăsăturile de caracter şi deprinderile instructorului şi educatorului militar fac obiectul şi al altor lucrări. Din toată instrucţia şi pregătirea cu care se prezintă cineva — arăta generalul Al. Iarca — cea mai înaltă şi utilă este aceea care şi-a făcut-o el însuşi. Alţi autori scriau : „cea dintîi însuşire a ofiţerului este caracterul, pentru că trupa nu se călăuzeşte cu compasul, ci cu însuşirile sufleteşti ale comandanţilor" ; „spiritul unei armate rezidă în ofiţerii săi, iar trupe excepţionale pot fi formate numai de ofiţeri excepţionali". De asemenea, exemplul personal al instructorului era considerat un element component şi de mare influenţă. „Pildele — scria I. Manolescu — sînt un element principal al educaţiei". Ofiţerul instructor trebuie să fie exemplu în executarea la timp a îndatoririlor şi angajamentelor luate, să dea pilde de iniţiative şi curajul răspunderii.

Idei avansate pentru acea perioadă conţine şi lucrarea „Psihologie şi pedagogie militară" de I. F. Buricescu şi căpitan I. Stoka. Ei pledau atît pentru calităţile pedagogice ale instructorului, cît şi pentru o solidă bază morală, devotament şi dragoste faţă de meseria armelor. „Şi dacă ne referim la cazul ofiţerului educator — scriau autorii lucrării — care-şi propune să formeze sufletele ostaşilor ce-i sînt încredinţaţi, vedem că oricîtă ştiinţă ar avea, nu va reuşi să influenţeze pe altul dacă întreaga lui fiinţă, în toate împrejurările, nu va manifesta hotărîrea nestrămutată de a-şi atinge scopul. Cîţi nu ascund cu foarte multă grijă, sub masca frazelor şi a lucrului lustruit la suprafaţă, cea mai sinistră dezinteresare faţă de cariera ce şi-au ales" [1].

---

[1] I. F. Buricescu şi cpt. I. Stoka, *Psihologie şi pedagogie militară*, Bucureşti, 1932.

Convinşi de efectul direct al pregătirii ofiţerilor asupra rezultatelor obţinute în instruirea ostaşilor, autorii citaţi făceau apel la cei în drept să militeze pentru formarea unor ofiţeri cu înalte trăsături caracteriale, adevărate personalităţi militare. Şi atunci — după cum se exprimau ei — viitorul armatei este asigurat, căci nu formele moarte ale programelor, orarelor şi metodelor din viaţa oştirii, ci însuşi sufletul ofiţerului va transmite viaţă în sufletele soldaţilor, îi va mobiliza şi antrena la activitatea de pregătire de luptă a subunităţilor şi unităţilor, la creşterea puterii lor combative.

Măiestria pedagogică — componentă de bază a personalităţii comandantului

Arta de a instrui şi educa, măiestria pedagogică au ocupat un loc aparte în paginile unor lucrări de specialitate. Se sublinia ideea de mare valoare că, pentru a-l forma într-un anume mod, militarul trebuie cîştigat spiritual, afectiv. Iar acest lucru presupune artă şi ştiinţă, tact şi măiestrie pedagogică. Căpitanul dr. I. Popescu-Sibiu scria : „Sînt foarte buni specialişti care, neavînd o pregătire pedagogică, fac din ştiinţele lor de curs ore de irosire a atenţiei, ore inutile dacă nu chinuitoare, prin faptul că neputînd angaja fondul aperceptiv al auditoriului, prin o defectuoasă metodă de predare, de interogare, de apreciere etc., întreaga-i activitate didactică nu reuşeşte decît să compromită cursul şi desăvîrşirea elevilor, alături de-o gravă prejudiciere a autorităţii profesorului" [1].

Se aprecia că arta de a lucra cu oamenii se oglindea în mînuirea cu pricepere a metodologiei instrucţiei cu soldaţii, în eficienţa folosirii unor procedee adecvate scopului, etapei şi nivelului de pregătire al militarilor. Instrucţia, scria generalul V. Mitrea, se face în mod progresiv, trecînd de la simplu la compus ; mai întîi se face instrucţia individului, apoi cea întrunită, în ordine strînsă, şi apoi de luptă. El sublinia că instrucţia tre-

---

[1] Cpt. dr. I. Popescu-Sibiu, *Psihologie, pedagogie şi profesori militari*, în revista „Spirit militar modern" nr. 2, 1938, p. 53.

buie să aibă un caracter practic ; toate mişcările ce se execută, modul de întrebuinţare a diferitelor arme, formaţiile de luptă şi prescripţiile regulamentare trebuie mai întîi să fie demonstrate de instructor. Instrucţia este bine realizată atunci cînd se vorbeşte foarte puţin sau deloc şi se lucrează foarte mult cu oamenii, individual — conchidea el. Colonelul C. Atanasiu pleda pentru străduinţă şi dragoste, pricepere şi dibăcie în formarea recrutului. „Ideea de a se profita de orice întîmplare a vieţii ostăşeşti — scria el — şi, în jurul ei, de a se înălţa recrutul prin trăiri istorice este calea cea mai bună. Greşelile soldaţilor, dorinţele şi defectele lor sînt tot atîtea prilejuri de a li se face educaţie, căci ele reprezintă materialul viu, de care se pot lega ideile diriguitoare necesare vieţii de adevărat ostaş“ [1].

Desigur, cu privire la măiestria pedagogică a ofiţerului şi îndeosebi la comportamentul lui în relaţiile cu subordonaţii s-au purtat largi dezbateri, s-au emis diferite păreri. Pregătirea ştiinţifică a comandantului, denumită pe atunci *tehnica pedagogică*, constituia temelia pe care se putea dezvolta *tactul pedagogic*, se putea realiza o corelaţie justă între teorie şi practică. Tactul pedagogic însemna, în concepţia vremii, capacitatea de a realiza acordul între activitatea practică şi principiile teoretice pedagogice. După I. Manolescu, de pildă, are tact pedagogic acela care vorbeşte puţin despre sine şi despre intenţiile sale, acela care fără laudă ştie să nu cadă în modestie falsă sau în ipocrizie, acela care nu ţine tonul şi conducerea pe o singură coardă, acela care odată cu aplicarea programului împrăştie plăcere şi bucurie atît cît îngăduie scopul educaţiei, dar nu se dă în lături să ia măsuri unde întîlneşte lene, dezinteres şi alte vicii asemănătoare, acela care cultivă arta glumei şi a umorului cînd se potriveşte. „Sînt educatori militari — scria I. Manolescu — cărora nu li se poate reproşa nimic sub raportul cunoştinţelor morale, sociale şi pedagogice şi nici sub acela al moralităţii, cu alte cuvinte stăpînesc «tehnica pedagogică», totuşi din

[1] Colonel C. Atanasiu, *Recrutul*, Sibiu, 1944.

cauză că le lipseşte «tactul pedagogic», observăm la ei aroganţă, nelinişte, lipsa puterii de observaţie fină asupra stărilor sufleteşti ale altora şi asupra legăturii dintre acele stări şi rezultate prezente, lipsa puterii de observaţie asupra legăturii dintre cauze şi efecte etc.“ [1].

De asemenea, I. Manolescu se referă, în lucrarea amintită, pe lîngă problemele de măiestrie pedagogică, şi la unele aspecte privind conduita instructorului pe timpul şedinţelor de instrucţie : gestica, mişcarea, mimica, starea psihică, stăpînirea şi strunirea nervilor, limbajul etc. El scria că sînt foarte dăunătoare, pentru realizarea scopului educativ, starea de nervozitate manifestată de instructorul militar, neliniştea permanentă, nestăpînită. „Educatorul nerăbdător, zgomotos, pretenţios fără raţiune, riscă să dărîme azi ceea ce a construit ieri, riscă să piardă calitatea esenţială de educator, riscă să descurajeze pe cei care lucrează cu tot sufletul şi mintea pentru bunul mers al treburilor“ [2]. Stăpînirea de sine era considerată o virtute profesională de prim ordin.

Alţi specialişti recomandau ca ofiţerul pedagog să nu se piardă în amănunte deoarece îi scapă esenţialul ; în pregătirea de luptă a subordonaţilor să nu pretindă soldatului atenţia îndreptată asupra mai multor idei deodată ; să facă şedinţele scurte, presărînd învăţămîntul cu cît mai multe lucruri noi, frumoase, care să determine pe ostaşi să-l asculte cu interes. Totodată, ofiţerul are datoria să varieze programul şi să nu „piseze“ mereu pe o singură problemă, căci aceasta distrage atenţia şi creează dezinteres, apatie ; şedinţele de instrucţie şi educaţie să fie atrăgătoare, sugestive şi interesante, încît să captiveze soldatul. Vorbind despre firea ostaşilor subordonaţi, despre modalitatea de a-i privi şi instrui, A. Locusteanu arăta că ei au suflet, au inimă, gîndesc, observă, au voinţă, ştiu să ia o hotărîre, să se devoteze. Pentru a-i ridica la gradul unde trebuie înălţaţi aceşti bravi, care sînt ca şi dumneavoastră oameni,

[1] Colonel I. Manolescu, *Psihologie şi pedagogie cu aplicaţii pentru formarea apărătorilor patriei*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1923.

[2] Idem.

„adresați-vă însușirilor lor : luminați-i, instruiți-i, încălziți-le inima, excitați-le gîndirea, întăriți-le raționamentul, îndîrjiți-le voința, confirmați-le hotărîrile și încurajați-le devotamentul“ [1].

În trecut, unii ofițeri practicau metode aflate în contradicție cu principiile pedagogiei, foloseau muștruluiala, constrîngerea și învățarea mișcărilor de frică. De aceea, subliniind însemnătatea tactului pedagogic, autori cu vederi înaintate, ca cei citați și alții, s-au manifestat împotriva rigidității, a desfășurării instrucției de front pentru „disciplinizare“ sau pentru menținerea atenției. Practica de a rupe rîndurile sau de a face culcări în timpul ședințelor de instrucție era considerată greșită, noneducativă. În astfel de condiții militarii nu pot fi atenți, nu vor pricepe cunoștințele difuzate de instructor. Dar sînt situații și situații. Ce se întîmplă totuși și cum trebuie procedat dacă militarii din subunitate se mișcă în front, dacă soldații dau semne de plictiseală în timpul ședințelor ? Dacă într-o asemenea situație s-ar da pedepse, — scriau I F. Buricescu și căpitan I. Stoka — rezultatul ar fi cu totul negativ, scopul instrucției și educației compromis. Pentru a evita eșecul și a remedia atmosfera neprielnică creată este indicat să se dea un repaus, oamenii să se relaxeze, să fumeze, iar instructorul să reflecteze asupra comportamentului lui metodic. „Căutați motivul plictiselii soldaților exclusiv în dumneavoastră, care predați monoton, abstract, vorbiți încet etc. și luați măsuri contra dumneavoastră și mulțumiți soldaților că v-au atras atenția într-un mod atît de politicos : căscînd“ [2].

Unele aspecte ale metodologiei ordinii și disciplinei militare

Abordînd o paletă largă de probleme ale instrucției și educației ostășești, lucrările publicate nu puteau să nu se oprească și asupra disciplinei militare — ca dimensiune esențială a armatei. Se

[1] A. Locusteanu, *Caracterul — temelia oștirii*, ediția a II-a, Tipografia M.A.N., București, 1935.

[2] I. F. Buricescu, cpt. I. Stoka, *Psihologie și pedagogie militară*, București, 1932.

considera că disciplina militară și modalitățile întăririi ei în toate împrejurările constituie condiția fundamentală a existenței și activității armatei. De aceea, aspectele de natură pedagogică ale întăririi disciplinei au avut o anumită pondere în lucrările de specialitate. Diverși autori, ofițeri și publiciști cu deschideri raționale, apreciau în mod just că o disciplină trainică poate fi obținută numai prin îmbinarea armonioasă a unei game de metode și practici ; respectul și ascultarea conștientă dispar imediat atunci cînd intervine brutalitatea, constrîngerea, frica arestului.

În condițiile cînd în practica instructiv-educativă se susținea principiul subordonării oarbe față de autoritățile burghezo-moșierești, și în cadrul armatei se practicau diferite metode brutale, se foloseau, uneori predominant, constrîngerea, arestul, inclusiv bătaia. În aceste împrejurări cadre ale armatei și pedagogi din afară s-au pronunțat împotriva disciplinei brutale, a concepției acelora care puneau pe prim plan constrîngerea, unii din ei luînd atitudini critice foarte ferme față de brutalități. Astfel, în concepția lui G. A. Dabija disciplina trebuia să se bazeze în primul rînd pe factori morali : respect, stimă, convingere. Pentru obținerea acestei discipline nu este suficient ca ofițerul să se adreseze judecății soldatului ; el trebuie să se facă iubit. „Neapărat — scria el — că o puternică disciplină trebuie să existe în ofițeri și trupă, dar o disciplină vie, rațională și activă, iar nu o disciplină moartă, bazată pe frică... ; căci atunci, odată ce frica de comandant și pedeapsă a dispărut... adio disciplină“ [1]. Adversar al brutalităților și disciplinei bazate pe constrîngere, Dabija remarca următoarele cu privire la mentalitățile timpului : în loc de a face apel la inimă și suflet, adică la forța morală, spre a dobîndi o disciplină psihică, o subordonare conștientă, statornică, ca și esența din care derivă, „ni se oferă o disciplină fizică, o subordonare mecanică, pieritoare și nestatornică, ca și baza sa de formațiune, reprezentată prin acel formalism rece,

[1] Căpitan G. A. Dabija, *Dresaj sau educație*, București, 1910, p. 17—18.

prin acel pas de paradă și cu toate acele mișcări rigide ale așa-zisului «dresaj german»" [1].

Concepții înaintate privind disciplina și modalitățile întăririi ei, precum și opoziție față de cazonism au manifestat și alți ofițeri și generali din armata română. O bună disciplină — considera generalul Al. Iarca — nu se dezvoltă prin pedepse. Ea se realizează și se menține prin convingeri și acceptări voluntare; pedepsele se aplică numai cînd disciplina nu se poate întări prin educație. Generalul I. Jitianu sublinia că o disciplină adevărată se obține numai prin educație, iar colonelul A. Locusteanu arăta că pedepsele trebuie în așa fel folosite încît să constituie acte educative. Mînuită de un comandant care nu știe cînd și cum trebuie folosită, pedeapsa, în loc de a duce la îndreptare, poate provoca o înrăutățire și mai mare a disciplinei. Pedeapsa este un cuțit cu două tăișuri în mîna unuia care nu-l știe folosi cum trebuie — scria A. Locusteanu.

În legătură cu metodologia întăririi disciplinei și ordinii militare, cu rolul educativ al pedepselor, unul din autorii citați arăta că o pedeapsă dreaptă trebuie să influențeze pozitiv pe militari, să educe. Nu-i pedagogic să se dea ca pedeapsă o categorie de instrucție ce face onoare militarilor, aceasta aduce numai prejudicii disciplinei. Din punct de vedere pedagogic nu este admis ca greșeala unui om sau a cîtorva să se pună pe seama întregii subunități și să se aplice, deci, o pedeapsă colectivă. În intervențiile lor publicistice, G. A. Dabija, Al. Iarca, C. N. Hîrjeu, A. Locusteanu și C. Atanasiu susțineau, așadar, cu argumente și exemple concrete că în educarea disciplinei un rol însemnat are convingerea, căldura sufletească a instructorului, înțelegerea manifestată de el față de problemele subalternilor. Acestea nu constituiau, după ei, slăbiciuni, cum înclinau unii să creadă, deoarece instructorul adevărat este maestru în a le mînui și a le împărți în măsura în care fiecare dintre subalterni are nevoie și o merită.

---

[1] Idem.

Desigur, idei înaintate privind ordinea și disciplina militară au avut și alți ofițeri, dar nu trebuie uitat că, în general, în armata burghezo-moșierească, disciplina se baza, în principal, pe constrîngere. Nu o dată militarii erau abrutizați, loviți în demnitatea și personalitatea lor, în anumite perioade bătaia a funcționat atît legal, cît și ilegal. Chiar scrierile amintite critică într-un anumit mod stări de lucruri și practici nejuste din unități. Mai mult, au apărut lucrări care popularizau metodele dure, susțineau constrîngerea ca mod unic de a „disciplinizа" ostașul, justificau folosirea procedelor prusace, acreditîndu-se ideea că numai constrîngerea fizică și morală generează o disciplină fermă. Dacă au existat ofițeri și generali care s-au ridicat împotriva bătăii și brutalizărilor, apoi alții au promovat deschis dresajul și muștruluiala. Întreaga problematică trebuie analizată și înțeleasă deci în adevărata ei semnificație, în contextul epocii, a condițiilor, a tendințelor și intereselor de clasă ce se manifestau în societatea românească de atunci.

Din analiza critică a gîndirii pedagogice militare din trecut rezultă un „pachet" de idei, concepții și poziții din cele mai contradictorii. Caracterul de clasă al armatei, faptul că aceasta slujea în general statul burghez și-au pus amprenta desigur și pe gîndirea militară. Numai așa se explică faptul că alături de concepții înaintate și idei valoroase în problemele instrucției și educației, întîlnim și concepții înapoiate chiar și la autori cu idei de valoare. Unele din lucrări sînt inegal realizate, cuprind idei înaintate, interesante, alături de concepții idealiste, eclectice. Astfel, dacă I. Manolescu în lucrările sale se declara partizanul unor explicații fideiste, tot el a susținut și popularizat optimismul pedagogic, posibilitatea formării personalității militarului prin educație. Autorii lucrării „Contribuție la psihologia și pedagogia militară", Gh. Preda și locotenent-colonelul S. Coman, deși aduc un aport de seamă la studiul mijloacelor de influențare a soldatului; nu ezită să considere educația religioasă ca fiind indispensabilă pentru viața militară. Parte din pedagogii militari au manifestat tendința de a limita procesul educativ strict la raportul dintre educator și edu-

cat, ignorîndu-se adesea influența mediului social asupra formării celor ce erau instruiți.

Așadar, analizînd conținutul ideologic și filozofic al lucrărilor și concepțiilor pedagogice din trecut se impune o concluzie : majoritatea autorilor care s-au ocupat de pedagogie au emis idei valoroase atunci cînd au abordat probleme concrete, aplicative și, dimpotrivă, ei apar deficitari cînd încearcă să facă generalizări teoretice mai ample, să susțină și alte aspecte ale vieții sociale și politice.

* * *

Tradițiile înaintate din gîndirea pedagogică militară românească, ideile și concepțiile metodologice de valoare pun în evidență existența unor preocupări de cercetare a fenomenului militar, de abordare realistă a problematicii instruirii și educării ostașului.

Pornind de la concepția și indicațiile partidului nostru privitoare la valorificarea moștenirii culturale din trecut, ne revine sarcina să studiem cu toată atenția, să evidențiem și să reținem elementele valoroase, să analizăm critic orice produs spiritual al deceniilor trecute, cu atît mai mult pe acelea care s-au realizat în condițiile determinate de existența orînduirii capitaliste și a dominației în plan oficial a filozofiei idealiste. Reținînd și prelucrînd, deci, ceea ce este pozitiv, înaintat, să promovăm valorile autentice, acelea care aduc un plus de originalitate, de spirit științific și se înscriu astfel în tezaurul spiritual al poporului nostru, își păstrează într-un fel sau altul actualitatea.

SECȚIUNEA A II-A

PROBLEME DE PSIHOLOGIE PEDAGOGICĂ CU APLICAȚII ÎN DOMENIUL MILITAR

1. IMPLICAŢII PEDAGOGICE ALE PROCESULUI DE CUNOAŞTERE A MILITARILOR

Fundamentarea multilaterală a acţiunii educative face necesară o secţiune de psihologie pedagogică care să reliefeze transformările la nivelul psihismului datorate procesului instructiv-educativ, condiţiilor concrete ale mediului militar. Studiul educaţiei militare prin prisma psihologiei pedagogice contribuie la înţelegerea aprofundată a cîtorva probleme : cunoaşterea militarilor ca entităţi distincte, a factorilor care fac posibil echilibrul şi dezvoltarea spirituală în mediul ostăşesc, iar în timp de război, în contextul luptelor ; condiţiile psihologice în care are loc însuşirea cerinţelor acţiunii militare ; modul în care se restructurează motivaţia personală la contactul tînărului cu cerinţele şi reglementările specifice vieţii militare ş.a.

Între scopurile educaţiei militare şi comportamentul tînărului aflat sub arme se interpun : structura şi funcţiile psihismului individual, experienţa psihomorală personală, care filtrează influenţele educative şi favorizează deciziile privind conduita fiecărui militar.

Cunoaşterea particularităţilor psihice ale militarului este indispensabilă în practica pedagogică pentru a avea certitudinea că intervenţiile formative şi transformările rezultate concordă cu nevoile de evoluţie ale personalităţii, sînt compatibile cu structurile interne ale conştiinţei, ajută la dezvoltarea armonioasă, echilibrată şi multilaterală a fiecărui ostaş şi a cadrelor aflate la diferite nivele ale sistemului.

Unitatea dintre acțiunea educativă și cunoașterea militarilor

Cunoașterea militarilor constituie o preocupare majoră, de-sine-stătătoare a comandanților de subunități, constă din investigarea, cu mijloace științifice, a psihismului uman — calități și capacități, resurse energetice, dinamică funcțională. Pe această bază se dau interpretări acțiunilor desfășurate în mediul concret, se obțin date necesare pentru ca, prin educație, calitățile individuale să fie transformate în raport cu cerințele formative, cu morala societății.

Cunoașterea în armată reprezintă un complex de acțiuni concepute și desfășurate de comandanții de subunități menite să contribuie la formarea tinerelor generații ca luptătoare, în condiții de afirmare plenară, multilaterală. Problematica cunoașterii este studiată de psihologia și pedagogia militară, de sociologia armatei, teoria și arta militară, de știința militară și alte discipline care abordează — din diferite puncte de vedere — mediul militar cu componentele sale umane.

Acțiunea militară, ca proces de pregătire specială, indiferent dacă are loc în domeniul tehnic sau tactic, devine mai eficientă, sub raport formativ, atunci cînd se au în vedere calitățile militarilor, în plan intelectual și motivațional, capacitățile lor de a se angaja la efort, pentru ca în raport de situația concretă să se regleze, pe realul uman, modalitățile de intervenție instructiv-educative.

Cunoașterea militarilor nu se realizează ca o preocupare separată, ci ca moment și parte constitutivă a tuturor acțiunilor instructiv-educative ; cîmpul de instrucție, tancodromul, sălile de specialitate fiind, deopotrivă, locuri unde se însușesc cunoștințe, se formează deprinderi, se cunosc oamenii și se valorizează acțiunile lor. Așa se și explică interesul manifestat de științele care studiază fenomenul militar față de cunoaștere ca sursă de date explicative pentru comportamentul militarilor, pentru înțelegerea evoluției relațiilor interumane în subunități, pentru fundamentarea măsurilor de natură organizatorică și conducere a activităților din armată.

Mecanismele intime ale procesului de cunoaștere „a omului de către om“ și a „mediului uman de către om“

sînt studiate preponderent de psihologie. Psihologia militară abordează cunoașterea militarilor prin prisma transformărilor produse în psihism datorită adaptării la mediul militar. Datele rezultate prin cunoașterea mai multor contingente de militari sînt supuse prelucrării și sistematizării, iar concluziile rezultate folosesc la revederea scopurilor instrucției, adecvarea metodelor instructiv-educative în raport de evoluția tineretului, la optimizarea relațiilor în cadrul subunităților.

Cunoașterea psihologică contribuie în final la elaborarea unor strategii de transformare a tinerilor în raport cu rolurile ce li se încredințează în subunități, cu misiunile pentru care se pregătesc și pe această cale se înrîurește formația lor de ansamblu : cunoștințe, deprinderi, caracter etc. Cunoașterea, prin urmare, nu urmărește doar să constate în ce stadiu de dezvoltare se află tînărul ; ea se realizează în cadrul acțiunilor prevăzute în programul de instrucție și educație, tocmai prin studiul acestor acțiuni la care tinerii participă.

Dacă psihologia explică cum se desfășoară cunoașterea, pedagogia studiază cum trebuie folosite datele rezultate din cunoaștere pentru transformarea oamenilor, așa cum cer particularitățile acțiunii în mediul militar. Pedagogia examinează metodele folosite și influența condițiilor în care are loc cunoașterea asupra comandantului, aspectele etice ale relației dintre educator și educat, evoluția lor pe timpul investigațiilor.

Pedagogia militară studiază intercunoașterea, adică procesul reciproc de cunoaștere. Relațiile de cunoaștere nu evoluează într-un singur sens, numai de la comandant la subordonat, ci în ambele sensuri. Intercunoașterea are importanță pentru organizarea procesului instructiv-educativ, stabilirea și revederea scopurilor educative, alegerea metodelor acțiunii formative, pentru anticiparea efectelor transformatoare ce se vor obține prin anumite metode și procedee de lucru, stabilirea cauzelor care au dus la un anumit rezultat și a corectivelor ce se impun.

Îmbinarea dintre explicația psihologică și acțiunea educativă, bazată pe cunoașterea militarilor, se realizează în practică. Studiul ei se face de către psihologia pedago-

gică, a cărei aplicație în domeniul militar a dus la dezvoltarea problematicii cunoașterii militarilor. De temeinicia organizării cunoașterii depinde eficacitatea metodelor folosite pentru transformarea comportamentului și a calităților formate anterior în conformitate cu cerințele acțiunii militare. Comandantul poate controla stadiul realizării obiectivelor formative, stadiul real al îndeplinirii programului pregătirii de luptă și politico-educative numai dacă își cunoaște subordonații prin intermediul metodelor științifice.

Atingerea obiectivelor procesului instructiv-educativ presupune conducere fermă, o permanentă coordonare a eforturilor, desfășurarea activităților într-o concepție unitară, cu participarea conștientă a cadrelor și ostașilor. Acțiunile de pregătire — aplicații, trageri, ședințe de antrenament —, au loc în cadrul sistemului de relații interumane, de un tip deosebit, caracterizat prin subordonare. Cunoașterea militarilor influențează organizarea instrucției, în primul rînd, la nivelul scopurilor. Unul din obiectivele comandantului la începutul fiecărui ciclu de instrucție este să-și cunoască militarii din subordine, ca prim pas în educația științifică. Concluziile de cunoaștere sînt folosite de comandantul de pluton sau companie pentru a adecva metodele ce le folosește în procesul instructiv-educativ la particularitățile militarilor, pentru a corela acțiunile cu calitățile și perspectivele de evoluție ale subordonaților.

Cunoașterea științifică nu se desfășoară pentru a constata dacă un tînăr sau altul poate sau nu să devină luptător, ci pentru a găsi modalități eficiente de instruire. Adecvarea scopurilor la particularitățile militarilor nu înseamnă desfășurarea instrucției la nivelul minimei posibilități, pentru a fi îndeplinite de cei mai puțini dotați. Dimpotrivă, scopurile trebuie să redea sintetic exigențele instrucției, formulate de programele pregătirii de luptă, să conducă la căile cele mai potrivite pentru optimizarea pregătirii cu tinerii care compun subunitatea.

Cunoașterea furnizează comandantului de subunitate date despre ceea ce trebuie să facă pentru ca subordonații să dobîndească cunoștințe temeinice și deprinderi necesare acțiunii în mediul militar, îndeplinirii misiunilor, oricît ar fi de grele. Cunoașterea îl ajută pe comandant să-și diferențieze intervenția, să-și organizeze munca individualizată, concretă, să stabilească scopuri parțiale pentru fiecare etapă și militar, tactici de acțiune educativă. Modificarea scopurilor în sensul reducerii exigenței diminuează efectul intervenției educative, probează incompetență pedagogică. Conștientizarea scopurilor instrucției la nivelul militarului îmbracă anumite diferențe. Scopurile acționează, inițial, din exterior, sînt transmise de comandant subordonaților și însușite, în timp, de către aceștia.

Metoda pedagogică aplicată în scop de cunoaștere și acțiune educativă reprezintă un mijloc de orientare a procesului instructiv, o pîrghie de conducere a subunității. Cu ajutorul metodei, transformările militarilor devin măsurabile, perceptibile în raport cu stadiile anterioare. Prin metodă, cunoașterea militarilor evoluează în concordanță cu rezultatele acțiunii educative. Procesul practic de instruire arată ce anume mai trebuie cunoscut, cum pot fi interpretate datele obținute la un moment dat, ce metode de investigare sînt eficiente. Unitatea dintre cunoașterea militarilor și acțiunea educativă devine realitate datorită metodelor pedagogice folosite pentru a provoca transformări în comportamentele luptătorilor.

Comandantul de subunitate, care se confruntă cu numeroase probleme concrete, ridicate de desfășurarea procesului pregătirii de luptă, nu are un timp special pentru cunoașterea militarilor. Din momentul primirii recruților el trebuie să acționeze formativ, în condițiile unei cunoașteri sumare a fiecărui tînăr, bazată mai mult pe interpretarea unor date biografice și pe observarea directă a subordonaților.

În perioada inițială a stagiului militar, sarcinile de cunoaștere vor fi, din această cauză, numeroase, tocmai pentru a asigura adecvarea măsurilor de influențare educativă. Progresiunea instruirii de-a lungul stagiului (sau a întregii cariere, în cazul cadrelor) fac ca acțiunea transformatoare să devină preponderentă ; cunoașterea vizează

tot mai mult elemente de profunzime, nuanțe ale comportamentului. În toate etapele instruirii, însă, procesul cunoașterii rămîne deschis informațiilor noi, acumulate pe baza înrîuririlor educative.

Unitatea dintre cunoașterea militarilor și acțiunea educativă are drept corespondent, în plan individual, complexul cunoaștere-acțiune, sedimentat la nivelul personalității fiecărui tînăr. Militarul acționează pe baza cunoașterii, depistează noi elemente ale mediului, își modifică structurile cognitive, tatonează mereu mediul militar în scopul stabilirii evoluțiilor viitoare. Comandantul își cunoaște subordonații instruindu-i în condiții oarecum asemănătoare cu cele din luptă, dîndu-le posibilitatea să acționeze în cadrul unor situații create de el. În același timp militarul se antrenează pentru a fi în măsură să răspundă cerințelor în cîmpul de luptă, pentru a modifica o situație dată, folosind deprinderile și cunoștințele dobîndite.

Studiul complexului cunoaștere-acțiune, din perspectivă educațională, conferă pedagogiei militare statutul unei științe active, care explică științific comportamentul militar, dă soluții practice pentru modificarea unor calități în direcția cerută de obiectivele formării luptătorului, de angajarea ființei umane la acțiuni grele, periculoase, așa cum sînt cele generate de război.

Efectele transformatoare ale procesului cunoașterii

Cunoașterea are de la început un pronunțat caracter sociologic, se oprește asupra mutațiilor socioprofesionale și morale de amploare ale generației din care fac parte militarii. Plutonul reprezintă pentru comandantul său o realitate umană concretă compusă din militari cu calități asemănătoare, dar și diferite, confruntați cu același proces de adaptare la cerințele noii vieți ostășești ; ei au motivații, grade de cultură și disponibilități de înțelegere structurate concret, iar comandantul trebuie să ajungă la aceste mecanisme de finețe care sînt hotărîtoare pentru elaborarea atitudinilor, a conduitei față de solicitări, de ordine și dispozițiuni, de reglementările existente.

Fiecare contingent sedimentează mutațiile produse în evoluția generațiilor ca urmare a transformărilor ce se produc în societate, a generalizării învățămîntului pe trepte mai înalte, a condițiilor general-umane asigurate tineretului în patria noastră. Cunoscute, asemenea mutații indică direcții de împrospătare a sistemului educației militare.

Pe timpul stagiului se produc schimbări importante datorate instruirii intensive, condițiilor deosebite de viață, caracteristicilor aparte ale acțiunilor executate de militari, relațiilor interpersonale noi, și în primul rînd a celor de subordonare, proprii armatei. Cunoașterea nu-și propune ca scop abordarea și înțelegerea globală a militarilor. Se pot cunoaște, însă, stările parcurse în procesul de adaptare la mediul militar, transformările produse ca urmare a influențelor formative exercitate, ținîndu-se cont că fiecare ostaș are propria sa evoluție educativă, modalități proprii de participare la instruire și ritmuri proprii de asimilare a cunoștințelor, de transformare a configurațiilor cognitive, de formare a deprinderilor. În cadrul subunității, deși rolurile și statusurile rămîn relativ constante, au loc acumulări care modifică trăinicia unor relații, diversifică comunicările interumane.

Cunoașterea de către comandant a subordonaților, ca și a vieții militare de către fiecare ostaș, se realizează pe timpul activității practice, acolo unde atît comandantul, cît și subordonatul investesc energii și capacități, trăiesc circumstanțele, încearcă întreaga gamă a simțămintelor omenești, generate de acțiunea comună, de reușite ca și de neîmpliniri, de speranțe, dorințe ș.a.

Comandantul, acționînd asupra militarului pentru a-l instrui, îl cunoaște de fiecare dată sub un alt aspect, are posibilitatea să-i „citească" în timp evoluția, să compare și să interpreteze rezultate diferite, să le proiecteze în viitor și, pe această bază, să poată anticipa comportamente probabile. La rîndul său, militarul angajat în procesul instructiv produce modificări în mediul educogen, pune probleme inclusiv comandantului, îl solicită variat, deseori neașteptat, corectîndu-se și impunînd corecții față de propriile sale proiecte. Ostașul este, prin urmare,

mediu activ și în relațiile cu comandantul său ; cunoașterea se desfășoară în ambele sensuri ale relației educaționale și are consecințe variate. De aceea pedagogia ia în considerare sporul de cunoaștere rezultat din coparticiparea militarului la propria lui instruire, începînd cu conștientizarea scopurilor și terminînd cu exersarea și antrenarea independentă în acțiunile învățate.

Transformările datorate acțiunii educative angajează întreaga viață psihică, capacitățile intelectuale și resursele motrice, subsistemul afectomotivațional și cel reglator. Sub influența instrucției se produc restructurări ale cunoștințelor, deprinderilor, ale comportamentului în ansamblul său. Amploarea și influența transformărilor pot fi mai puțin sesizabile în anumite momente, dar, în timp, ele duc la modificări evidente în cultura militară, politico-ideologică și generală a ostașului, la consolidarea poziției sale în cadrul subunității, la creșterea activismului său. Transformările la un nivel sau altul al psihismului produc un „joc al motivației" în cursul căruia anumite trebuințe sînt diminuate, altele activizate și, ca urmare, au loc modificări în rețeaua de scopuri, interese, aspirații și sentimente.

Perceperea empirică a transformărilor furnizează date incomplete despre profunzimea lor. O cunoaștere sistematică dezvăluie, în schimb, amploarea, sensul și consecințele transformărilor, sesizează nevoi cu caracter educativ, reliefează efectul influențelor exercitate pînă la un moment dat. Transformările rezultate din educație au o valoare preponderent operațională, ele fiind vizibile în acțiunea motrică, în deprinderi, abilități sau priceperi ; altele se produc la niveluri mai profunde, modifică conținutul și structura convingerilor, a concepțiilor și sînt rezultatul unui proces intensiv de acumulări ideologice, etice, de înțelegere a poziției sociale de către fiecare militar.

Studiul diferențelor apărute în raport cu anumite etape ale procesului de formare a militarului permite să se aprecieze corect modul în care au evoluat diferite procese psihice, corectitudinea formării unor calități cerute luptătorului. De regulă, în procesul cunoașterii vor apărea mai ușor diferențele mari, stările situate spre polii opuși și mai greu nuanțele, acumulările formative mici. Prin însușirea și aplicarea rigorilor muncii științifice comandantul de subunitate ajunge treptat să sesizeze transformările prin diferențe cu grad redus de „vizibilitate". În raport de aceasta el poate optimiza momentul intervenției sale formative, educative. Pentru că dacă se acționează corectiv abia atunci cînd apar transformări negative situate la distanțe mari, e dificil să se înlăture acumulările greșite, nesesizate la timp, dar care se reflectă în comportament.

Cunoașterea modului de adaptare a tinerilor la mediul militar se desfășoară permanent, urmărindu-se fiecare secvență, fiecare mutație produsă datorită acțiunii. Un comandant care și-ar propune să cunoască doar prin sondaj, la sfîrșit de etapă sau de ciclu, cum evoluează militarii, va putea interveni în mică măsură pentru corectarea acumulărilor greșite la instrucția tactică, în formarea deprinderilor de trăgător cu armamentul de infanterie, în cunoașterea și mînuirea mijloacelor de transmisiuni ș.a.

Diferențele de adaptare între începutul etapei de instrucție și sfîrșitul ei sînt relativ mari, sesizabile ; cu atît mai însemnate vor fi ele între începutul și sfîrșitul de ciclu. Dar cunoașterea situației la finalul unei etape nu mai poate fi urmată de acțiuni educative îndeajuns de eficiente pentru estomparea manifestărilor de neadaptare sau necunoaștere. Dacă în procesul instruirii nu se fac oportun corecții, reglaje trebuitoare pentru înlăturarea fenomenelor negative, acumulările greșite dintr-o etapă se accentuează în noua etapă. O deprindere învățată greșit, în etapa soldatului, va avea consecințe negative, amplificate în acțiunea grupei, iar mai tîrziu, a plutonului. Cu cît se înaintează spre forme mai complexe de pregătire și cu colective mai largi, cu atît crește ponderea acțiunilor menite să ducă la cunoașterea grupului, iar deficiențele individuale pot trece mai ușor neobservate. Pentru ca asemenea fenomene să nu se producă, o importanță deosebită au autocunoașterea și autoreglajul, care trebuie să se intensifice pe măsură ce formația tînărului, sub imperativul educației, se amplifică.

Cunoaşterea ştiinţifică pune în evidenţă atît transformările adaptative produse între o şedinţă tactică sau trageri de instrucţie şi alta, cît şi elementele caracteristice în modul de comportare zilnică a militarilor. Diferenţele mici, între o stare şi alta, sînt sesizate prin observarea sistematică a comportamentului militarilor, prin înregistrarea treptelor atinse succesiv, (în raport de cerinţele unor bareme), prin stabilirea experimentală a unor criterii de apreciere a gradului de adaptabilitate ş.a.

Sub influenţa cunoaşterii militarul evoluează într-un proces educaţional organizat, aflat sub conducerea comandanţilor, a organizaţiilor de partid şi ale U.T.C. Militarul acumulează transformări „programate", devine mereu altul, dobîndeşte experienţă, calităţi folositoare acţiunii în mediul ostăşesc. Ca urmare a educaţiei se produc transformări şi în condiţiile participării active a militarului la propria lui instruire, în procesul de conştientizare a scopurilor pentru care se pregăteşte, în acţiuni.

În situaţii cu grad mare de dificultate, unele influenţe educative pot fi anulate de poziţia pasivă a militarului faţă de solicitări, de participarea lui formală, de circumstanţă, care mimează angajarea la procesul educativ. Uneori, se declanşează reacţii de conservare, acţiuni opuse, ca sens şi semnificaţie, celor propuse de comandant. În asemenea situaţii scopul educativ nu poate fi atins, iar cunoaşterea trebuie să depisteze cauzele care au dus la astfel de reacţii.

Cunoaşterea vizează nu numai conţinutul transformărilor propuse în psihismul militarului, ca urmare a învăţării modului de acţiune în luptă sau de comportare în armată, ci şi sensul, direcţia transformărilor, perspectivele educative deschise datorită instruirii, a evoluţiei culturii tinerilor ostaşi. Educaţia militară, desfăşurată în acord cu norme ştiinţifice, duce la creşterea gradului de cultură a tînărului, reprezintă o etapă necesară în formarea personalităţii sale.

Datorită cunoaşterii sensului transformărilor, comandantul poate interveni pentru stimularea cursului pozitiv şi corectarea eventualelor abateri de la evoluţia progresivă. Nu întotdeauna cauzele care determină transformări negative aparţin în exclusivitate militarului ; ele se pot datora altor insuficienţe ale procesului instructiv, chiar educatorului. De aceea, orice hotărîre de a introduce corecţii trebuie să vizeze, după caz, factorii implicaţi, să cuprindă acţiuni menite să-i activizeze pe toţi militarii. Cunoaşterea consecinţelor deficienţelor de natură organizatorică îi dă posibilitate comandantului să efectueze corecţiile necesare, pentru a se ajunge la transformări pozitive. De pildă, întreruperile produse pe timpul etapei de instrucţie, absenţele repetate de la anumite şedinţe şi neorganizarea recuperării temelor pierdute, desfăşurarea unor exerciţii şi activităţi fără participarea comandantului de pluton, improvizaţiile în asigurarea bazei materiale a instrucţiei sînt cauze care pot determina însuşirea sumară a cunoştinţelor. Militarii conştienţi de insuficienţele organizatorice ale procesului instructiv pot adopta conduite foarte diferite, de la atitudinea constructivă, de sesizare a neajunsurilor, pînă la cea pasivă, de mulţumire cu efort minim.

Greşelile de natură metodică vor provoca transformări al căror sens nu mai poate fi sesizat. De aceea, cunoaşterea militarilor trebuie să fie şi un proces de autocunoaştere a comandantului, de reglare a arsenalului pedagogic utilizat, de analiză autocritică a eficacităţii muncii sale. Ignorarea efectelor generate de propriul comportament, acţiunea pe bază de rutină, fac dificilă cunoaşterea temeinică a militarilor.

Prin definiţie educaţie înseamnă înrîurire, deci schimbare, transformare. Toţi cei care participă la înfăptuirea scopurilor educative se transformă mai mult sau mai puţin, inclusiv cadrele de diferite grade şi vîrste. Conţinutul şi sensul transformărilor au determinări în interiorul şi în afara procesului instructiv-educativ. Din interior transformările pot fi datorate intervenţiilor active exercitate de organizaţiile de partid şi de tineret, executării ritmice a programului, regimului de viaţă şi efort, calităţilor militarilor care se instruiesc, competenţei profesionale a comandanţilor, motivaţiei fiecărui militar. Din exterior acţionează ca factori transformatori : caracteris-

ticile sociologice ale generației căreia îi aparține contingentul, influențele exercitate asupra militarilor înainte de venirea în armată sau chiar pe timpul stagiului, prin păstrarea anumitor legături cu mediile de proveniență, tradiția subunității transmisă pe căi necontrolate de comandant.

Cunoașterea militarilor vizează : înțelegerea modului de manifestare a factorilor interni sau externi, descifrarea sensului lor de acțiune ; estimarea consecințelor transformării unor calități deja constituite ; stabilirea măsurilor educative pentru perfecționarea instruirii și a metodelor folosite.

Prin educație militarul suferă nu numai transformări cu conținut și sens pozitiv. Nu orice transformare preconizată de comandant se finalizează așa cum o planifică el. Se produc și transformări negative în raport cu sarcinile acțiunii militare. Între scopurile propuse și realizările practice pot apărea diferențe apreciabile, chiar rezultate contrare așteptărilor, inexplicabile nu numai la prima vedere. Uneori, formarea unor convingeri noi vine în conflict cu prejudecăți, viziuni greșite, optici deformate. De aceea, educația, mai ales cu adultul, necesită răbdare, tact, timp, o înaltă competență profesională, abilitate pedagogică, cunoașterea subordonaților. Graba în educație, lipsa de tact, insistența exagerată, substituirea elementului pedagogic cu măsura administrativă, ca și nesocotirea efectelor motivaționale negative ce pot fi întărite prin asemenea atitudini duc la ratarea scopului. În loc ca militarul să fie convins că trebuie să aprecieze și să învețe într-un anumit mod și să se comporte în consecință, el poate fi plictisit prin repetarea supărătoare a temei, prin insistența cu care i se recomandă să renunțe la acumulări anterioare în favoarea a ceva necorespunzător și arid.

Militarul poate fi cunoscut atunci cînd se folosesc mai multe criterii, se apelează la metode diferite de investigație. Calitățile personale trebuie interpretate în raport cu sarcinile acțiunii. Comandantul nu poate extrapola calitățile cunoscute într-o împrejurare pentru toate acțiunile. Dacă a constatat, de exemplu, că un ostaș are

calități fizice deosebite, dovedite într-un sport de performanță — volei, handbal sau baschet —, nu înseamnă că într-o misiune de luptă care ar solicita efort fizic prelungit, în condiții vitrege de vreme, cu echipament incomod, el va da obligatoriu același randament.

Cunoașterea militarilor reflectă cît de realist acționează comandantul de subunitate într-un domeniu labil, unde transformările par a fi de un anumit tip și reapar de un altul, unde mesajul transmis corect poate fi distorsionat de motivația fiecărui militar sau de alți factori greu de pus în evidență de fiecare dată. Acțiunea procesului educativ în armată coincide cu înțelegerea militarilor solicitați să îndeplinească misiuni grele și cu risc mare să acționeze într-un mediu radical diferit de mediile sociale obișnuite, să rămînă ei înșiși și să-și păstreze cumpătul în situații dramatice. Din mulțimea acțiunilor întreprinse și a performanțelor obținute se cere cunoscut ceea ce este semnificativ și se repetă statistic, exteriorizînd o anumită structură durabilă a persoanei.

Procesul formării luptătorului are un caracter contradictoriu, apar tendințe, situații ambigui, orice deliberare este urmarea unei „lupte a motivelor" care influențează comportamentul fiecărui ostaș. Un tînăr, obișnuit anterior stagiului cu un anumit grad de confort, mod de a-și petrece timpul liber, nu va deveni bun militar fără a trece prin momente de frămîntare, tatonări, chiar „drame" interioare. Sînt lucruri firești, de înțeles. În asemenea momente intervenția discretă și constructivă a comandantului, a colectivului va contribui la găsirea soluției, îl va ajuta pe cel în cauză să ajungă la concluzii juste, la rezolvarea luptei dintre motive și angajarea tot mai hotărîtă pe drumul împlinirii ca ostaș, la înțelegerea utilității și însemnătății acestei etape de viață.

Probleme de cunoaștere specifice ridică și formarea subunității, închegarea morală, transformarea ei într-un colectiv de muncă și educație, de luptă. În subunități se întîlnesc și interacționează universuri spirituale contradictorii ; zilnic se confruntă și cooperează tineri cu trăiri diverse, cu note temperamentale și caracteriale variate. Cunoașterea subunității se realizează prin intermediul

militarilor care o compun și a relațiilor stabilite între ei. Formarea subunității înseamnă și armonizarea diversității, conectarea fiecărui militar la obiective comune, la raporturi interumane în concordanță cu regulile militare, cu norme etice de comportare.

Cunoașterea militarilor trebuie să rețină calitățile împreună cu sursele care le-au generat. În sistemul educației militare sînt preluate acumulări dobîndite anterior, utilizabile în istruirea specifică armatei. Educația este o continuare a procesului formativ realizat anterior în alte medii. Cunoașterea stadiului de formare anterioară are o importanță practică, permite să se valorifice fondul uman existent. Uneori, lipsa de cunoaștere duce la efort educativ inutil, urmărindu-se formarea de calități care existau dinainte, la încărcarea artificială a programului formativ cu acțiuni care nu sînt necesare și nici interesante, făcînd un deserviciu educației.

Acțiunea educativă bazată pe cunoașterea temeinică a „biografiei" fiecărui militar, valorificarea calităților dobîndite, potențarea lor în procesul instruirii reprezintă un sprijin prețios pentru comandant. Preluarea critică a acumulărilor anterioare duce și la depistarea lacunelor formative. Odată cunoscut, sub acest aspect, militarul nu trebuie însă stigmatizat. Nu e constructiv să fie prelucrate și blamate public deprinderi formate anterior. Cunoașterea înseamnă deopotrivă descriere, explicare, dar și estompare a deprinderilor greșite. În educație nu se urmărește înlăturarea a tot ce iese dintr-o anumită schemă de cunoaștere, preconcepută, ci continua îmbogățire a universului spiritual al omului, creșterea puterii sale de a acționa în împrejurări diverse și de a soluționa probleme de viață. Această caracteristică își păstrează întrutotul valabilitatea și pe timpul stagiului. Unui militar cu talent literar nu i se poate reproșa pasiunea lui, aparent fără vreo legătură cu deprinderile necesare, de pildă, mecanicului-conductor de tanc sau genistului.

Cunoașterea trăsăturilor negative nu este ușoară. Nimeni nu-și va afișa defectele, nimeni nu-i interesat în a se face cunoscut în culori mai puțin favorabile, dimpotrivă. În același timp, trăsături, apreciate ca fiind negative, pot fi uneori utile în raport cu alt gen de solicitări ale mediului, după cum anumite acumulări formative (nu neapărat negative) rămîn nevalorificate pe timpul stagiului militar.

Puterea de contagiune a exemplului negativ, impulsul spre bravadă și acte necugetate, preluarea unor practici datorate sistemului de educație din armata veche pot duce la acumulări formative negative ; ele răbufnesc în momentele în care controlul și autocontrolul slăbesc, diminuînd (iar, uneori, chiar anulînd) influențele organizate, îngreunînd progresiunea în instruirea militară. Înlăturarea trăsăturilor negative implică intensificarea acțiunii transformatoare ; inițial se acționează pentru „ștergerea" deprinderilor greșite, iar apoi pentru implantarea altora noi, conforme cu cerințele educației militare.

Ansamblul transformărilor datorate influențelor educative exercitate în armată duce la restructurarea proceselor de cunoaștere, a proceselor afectomotivaționale și de reglaj. Au loc restructurări ale întregii personalități, o reorientare a comportamentului care concordă cu specificul sarcinilor cerute de acțiunea militară, a normelor vieții ostășești, care fac posibilă afirmarea în condiții de acțiune regulamentară. Pe timpul stagiului, militarul învață, se adaptează la mediul nou, iar cerințele acestuia se integrează într-un sistem de relații de o factură aparte, întemeiate pe subordonare, contribuind la transformarea mediului ostășesc.

Deoarece finalitatea instruirii militare se materializează în capacitatea de a lupta, cunoașterea oamenilor care se pregătesc pentru apărare este un proces prospectiv, anticipativ, proiectat într-un viitor posibil. Comandantul își cunoaște subordonatul atît prin prisma acumulărilor anterioare, cît și a celor datorate educației militare. Cunoașterea în prezent, observarea comportamentului tipic de instrucție se raportează și la perspectiva luptei. În această privință comandantul trebuie să aibă în vedere deosebirea mare dintre condițiile instruirii (cînd inamicul, agresorul nu există) și cele din timp de război (cînd toate acțiunile au loc în prezența inamicului), ceea ce se va reflecta și în comportament, pozitiv dar și ne-

gativ. De exemplu, curajul cunoscut și apreciat prin prisma temerității cu care militarul acționează la instrucție dobîndește alte dimensiuni și alte semnificații în luptă; curajul de a trece peste un curs de apă adînc în timp de pace diferă mult față de cel implicat de acțiunea peste un curs de apă împotriva unui inamic real. Experiența de război pune în evidență deosebiri de comportament între o subunitate introdusă pentru prima oară în luptă și alta care a primit de mai mult timp „botezul focului". Într-un fel reacționează o subunitate care a avut succese repetate și altfel alta care a cunoscut înfrîngeri repetate. După cum, aceeași subunitate cu potențial scăzut, trecută în refacere, revine în luptă, după un timp de odihnă, completare a efectivelor și munițiilor, cu întregul ei potențial, aptă să îndeplinească orice misiune.

Cunoașterea rămîne permanent implicată în acțiunea transformatoare produsă asupra persoanei prin educație. În transformări regăsim oportunitatea datelor culese, corectitudinea metodelor folosite pentru preluarea și interpretarea informațiilor. Datorită acțiunii educative aflăm ce domenii trebuie investigate mai profund, ce cauze stau la baza unor conduite, unde și cum trebuie să procedăm pentru obținerea de informații veridice și utile.

În relația comandant-subordonat (definitorie pentru pregătirea luptătorului) ambii termeni au un rol activ. Participarea intensă a militarului la propria sa formare este rezultatul acomodării la solicitările acțiunii educative și al asimilării cerințelor formative. Are loc un proces de integrare progresivă, pe parcursul căruia militarul conștientizează, acceptă și respectă funcționarea relațiilor proprii colectivelor militare, participă la perfecționarea lor. Astfel, militarul ca subiect al educației constituie un element activ care, transformîndu-se pe sine, contribuie în același timp la modificarea altor parametri ai situației educaționale.

Cunoașterea comandantului de către subordonați, a educatorului de către educați, în cadrul acțiunii, al procesului pregătirii de luptă și politice, accelerează apropierea afectomotivațională, sporește cointeresarea militarului, înlesnește evaluarea critică de către comandant a metodelor folosite în diferite momente ale procesului educativ.

Cunoașterea subordonaților este și o sursă de autocunoaștere, de autotransformare. Conexiunea „inversă", produsă prin raportarea rezultatelor educației la scopurile inițiale, permite să se stabilească ce a fost bine evaluat, să se procedeze la revizuirea critică a momentelor nerealizate. Calitatea acțiunii în domeniul educației se poate aprecia abia după apariția unor rezultate semnificative, obținute în condiții diverse, cu oameni diferiți.

Receptivitatea la noile date furnizate de cunoaștere și efortul deliberat pentru a regla acțiunea personală, comportamentul, instrumentele de lucru, vor provoca transformări ale comandantului în sensul creșterii puterii sale de adaptare la situații concrete, al competenței în rezolvarea problemelor apărute pe fondul și în condițiile urmăririi scopurilor educative, al experienței de specialist militar și activist politic. În acest mod personalitatea comandantului evoluează ca un sistem deschis la nou, rezultat din acțiunea practică capabilă să recepționeze și să prelucreze noile informații, să renunțe la cele perimate, să recombine achizițiile dobîndite, să se modifice în raport cu perspectiva, să rămînă corect orientat și eficient în fiecare moment al activității sale.

Desfășurarea cunoașterii militarilor în conformitate cu cerințele acțiunii educative

Numeroasele laturi de personalitate ce se cer investigate de către comandant, timpul scurt la dispoziție, nevoia de a interveni repede, din primele zile ale încorporării fiecărui contingent, toate acestea fac necesare obiective de cunoaștere explicite, corespunzătoare sarcinilor procesului pregătirii pentru apărare.

Obiectivele, la rîndul lor, pot fi generale sau specifice. Primele se referă la cunoașterea unor calități definitorii ale personalității, la inventarierea și explicarea stadiului de evoluție a tînărului sub influența educației, a gradului de adaptabilitate la viața militară, a capacității sale de

integrare în sistemul relațiilor militare, precum și la principalii parametri biofizici și psihofiziologici solicitați de lupta armată. Informațiile referitoare la personalitate în ansamblul ei au o semnificație de-sine-stătătoare pentru educarea, de pildă, a subordonaților în spiritul ordinii și disciplinei ferme. Cele specifice se deduc din desfășurarea acțiunilor, a procesului pregătirii de luptă și politice. Prin intermediul lor se realizează succesiv sarcini cu grad sporit de complexitate. Obiectivele parțiale de cunoaștere se stabilesc în funcție de particularitățile armei, specialității, etapei și ciclului de instrucție, ale situațiilor educative parcurse pe timpul satisfacerii stagiului militar ș.a.

De exemplu, obiectivul general de formare a militarilor în etapa soldatului se eșalonează în timp, se defalcă pe direcții de intervenție, pe ședințe de pregătire și chiar pe militari sau grupuri de militari. Obiectivele parțiale ale pregătirii tactice se deosebesc de cele pe linia instrucției tragerilor sau a pregătirii fizice și se aseamănă prin aceea că servesc formării soldatului ca luptător, acomodării lui la cerințele vieții ostășești, la specificul mediului militar. La rîndul lor obiectivele pregătirii tactice — în cadrul etapei soldatului — se diferențiază pe ședințe, pe grupuri de ședințe sau aplicații, ele țin seama de acumulările obținute la alte categorii de pregătire, se coroborează cu obiectivele parțiale stabilite în alte domenii. Astfel, acțiunile soldatului în lupta de apărare depind de modul cum și-a însușit el cunoștințele la instrucția tactică, a tragerii cu armamentul de infanterie, la topografie, instrucția de front ș.a. Fiecărui obiectiv îi corespund sarcini specifice de cunoaștere, metode particulare de culegere și interpretare a datelor, acțiuni distincte de intervenție educativă. În mod analog instrucției, cunoașterea vizează obiective generale și parțiale. Cunoașterea personalității nu poate fi realizată global, dintr-o dată, ci prin investigarea proceselor din componența sa, prin corelarea datelor obținute pe diferite căi.

Stabilirea obiectivelor de cunoaștere este studiată de pedagogie și prin prisma factorilor de unde emană. Majoritatea obiectivelor se stabilesc, de la început, de către comandant și cuprind sarcini rezultate din programele de pregătire, din ordinele diferitelor eșaloane, precum și din experiența psihopedagogică a pregătirii ciclurilor anterioare. O altă parte, îndeosebi dintre obiectivele specifice, apare pe timpul acțiunii educative, din necesități formative noi, din reconsiderarea unor obiective stabilite anterior, dar nevalidate în practică.

Comandantul nuanțează obiectivele cunoașterii și în funcție de tipul acțiunii în care folosește datele obținute. Astfel, în conducerea subunității cunoașterea vizează, preponderent, capacitatea de efort intelectual — asimilarea de cunoștințe, putere de a disocia, compara, sistematiza date — și fizic, fondul de calități psihomorale (voință, perseverență, dîrzenie), comportamentul probabil în raport de natura ordinelor primite. În educarea politică și ostășească se urmărește cunoașterea acumulărilor anterioare, a calităților psihomorale ale tinerilor, a naturii sentimentelor, convingerilor ș.a. În aproape toate situațiile cunoașterea își propune înrîurirea însușirilor pozitive de personalitate, ca și „dezvățarea" deprinderilor formate greșit.

Prin intermediul obiectivelor se realizează legătura firească între cunoaștere și acțiune, astfel încît munca educativă se desfășoară în funcție de cerințele concrete ale formării fiecărui militar. „Fără îndoială că în *activitatea educativă* — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — *trebuie să avem permanent în vedere faptul că fiecare om are individualitatea și personalitatea sa bine distincte. De aceea, înarmîndu-i pe oameni cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, trebuie să dezvoltăm valorile morale și virtuțile umane specifice fiecărui cetățean, în strînsă concordanță însă cu gîndirea filozofică și etica socială revoluționară, caracteristice orînduirii noastre noi, socialiste și comuniste*" [1].

În raport cu cerințele acțiunii educative, datele obținute prin cunoașterea științifică vizează mai multe domenii ale activității militarului. Un prim grup este alcătuit

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 135.

din datele cu *caracter biografic*. Cu ajutorul lor se face o estimare a locului și rolului ce pot fi încredințate tînărului în angrenajul relațiilor militare, se apreciază nivelul educațional la venirea în armată, se anticipează ce efort educativ trebuie investit pentru realizarea scopurilor formative. Prezintă interes în acest context :

— *datele socioformative*, părinții, ca factori educativi, alte rude cu influență asupra formării tînărului, nivelul cultural și material al mediului apropiat în care a trăit pînă la venirea în armată, regimul educativ asigurat în familie, caracterul trebuințelor și nivelul aspirațiilor cultivate de către părinți ;

— *datele socioprofesionale* și școlare ; evenimentele importante din viața școlară, inclusiv motivația opțiunii profesionale, nivelul sociocultural al mediului din întreprinderea, instituția sau unitatea agricolă în care a lucrat, standardul de viață asigurat prin munca sa și prin preluarea altor surse materiale, participarea și rezultatele obținute la pregătirea tineretului pentru apărare ;

— *datele sociopsihice*, concepția despre lume și viață și influențele care continuă să se exercite asupra lui, participarea la viața organizațiilor de tineret, comportamentul moral cetățenesc, relațiile și opinia colectivului din care a făcut parte, capacitatea de angajare la îndeplinirea unor sarcini extraprofesionale ;

— *datele cu caracter biosocial*, îndeosebi cele privind starea sănătății și aprecierea capacităților psihofiziologice de angajare la eforturi specifice acțiunii militare.

Pentru organizarea procesului instructiv-educativ se urmărește desprinderea tendințelor semnificative, a caracteristicilor „biografice" comune mai multor militari, împreună cu interpretarea individuală a datelor, explicarea lor prin prisma particularităților de personalitate. Din intersecția planului grupal cu cel individual comandantul își poate face o imagine asupra fondului uman cu care va lucra, își elaborează obiective specifice muncii cu efectivul din subordine, își stabilește metodele de acțiune formativă.

Datele rezultate din studiul biografic trebuie preluate selectiv și confruntate prin mai multe surse. Biografierea se cere explicată, interpretată și mai ales raportată la

cerințele educației militare. Cunoașterea devenirii anterioare servește unor aprecieri și evaluări obiective, care duc la adoptarea de către comandant a unei conduite educaționale bazată pe cunoașterea militarilor, pe aprecierea lor corectă.

Un al doilea grup de date sînt cele referitoare la *comportamentul actual al militarului*, privit în dinamica lui, pe baza transformărilor care se produc sub incidența educației. În acțiunea educativă sînt necesare informații despre : cultura generală, politico-ideologică și profesională a militarului ; disponibilitățile de preluare și adaptare a unor calități la specificul acțiunii militare ; cultura militară, ca expresie a gradului de educație atins ; cultura individuală ca produs al funcționării psihismului în conformitate cu cerințele acțiunii ; activitatea intelectuală și parametrii ei — inteligență, limbaj, memorie, capacitate de organizare etc. ; factorii afectomotivaționali (scopuri, interese, motive, înclinații, convingeri, sentimente, trăiri afective tipice) ; disponibilitățile și acumulările la nivelul deprinderilor, priceperilor sau abilităților practice ; capacitatea de a acționa disciplinat ș.a.

În ceea ce privește introducerea — prin educație — a unor transformări în sistemul personalității prezintă interes cunoașterea celor trei „blocuri" constitutive — procesele de cunoaștere, cele afectomotivaționale și de reglaj, precum și a coordonatelor „clasice" care definesc personalitatea : temperamentul, caracterul și aptitudinile.

Cunoașterea *temperamentului* dă informații utile privind forța sistemului nervos, echilibrul proceselor nervoase fundamentale, precum și mobilitatea acestora.

Caracterul interesează, îndeosebi, ca sistem de relații psihosociale ale militarului cu mediul unde este solicitat să acționeze. Studiul caracterului oferă date despre relațiile actuale și atitudinile militarului, calitățile dominante în conduita sa.

Aptitudinile se cunosc în raport cu solicitările și se manifestă ca însușiri care permit militarului să acționeze în mediul militar, să atingă performanțe superioare, să îndeplinească sarcinile cerute de obiectivele formării sale ca luptător, să adopte atitudini potrivite împrejurărilor, să fie activ în sistemul de relații din subunitate.

Pentru o bună edificare a comandantului asupra fiecărui subordonat sînt necesare date asupra inteligenței, ca aptitudine generală, definitorie pentru sistemul personalității ; inteligența condiționează în mare măsură rezultatele educației. Ea se concretizează în capacități de acțiune specifice fiecărui individ, în calități necesare rezolvării de probleme variate, stăpînirii situațiilor inedite. Funcționarea superioară a inteligenței reduce numărul tatonărilor și sarcinilor de învățare, permite ajungerea pe căi economice la soluții viabile. Inteligența este educabilă, iar acțiunea de tip militar determină transformări pozitive ale modului ei de funcționare. Testarea inteligenței în anumite momente (cînd se selecționează militari pentru specialități care cer anumite calități) relevă evoluția ei în raport cu densitatea sarcinilor educative, cu modul în care situațiile create în instruire solicită gîndirea, abilitățile intelectuale.

Un grup important de date sînt furnizate de *componenta psihosocială a activității și conduita militarului în raport cu colectivul* și fenomenele de grup care se produc în procesul instructiv-educativ. Important este să se cunoască de către comandant modul în care se desfășoară procesul de integrare, capacitatea militarului de a-și adecva comportamentul la cerințele regulamentelor, ale disciplinei și ordinii militare, felul cum se acționează în relațiile formale, precum și în cele informale. Calitățile cunoscute la un moment dat sînt urmărite în evoluția lor, în strînsă legătură cu variațiile introduse de comandant.

Necesitățile educative acționează asupra procesului cunoașterii, obligîndu-l să furnizeze mereu alte date, să le restructureze pe cele deja obținute, să deschidă noi perspective explicative. Ofițerul este confruntat de fiecare dată cu noi probleme instructive și trebuințe formative care nu apar prin observarea empirică a evoluției fiecărui militar. Din această dialectică a acțiunii și cunoașterii, pedagogia militară extrage elementele necesare orientării procesului instructiv-educativ, desfășurării lui în conformitate cu sarcinile pregătirii pentru apărare, în permanentă corelație cu particularitățile biopsihosociale ale celor ce se instruiesc.

Atitudinea pedagogică a ofițerului în procesul de cunoaștere a militarilor

Cunoașterea militarilor se desfășoară cu eficacitate cînd se respectă rigorile muncii științifice, cînd este realizată cu metode și tehnici adecvate situațiilor apărute în viața ostășească. Succesul în cunoaștere se măsoară prin calitatea transformărilor obținute ca efect al instrucției, prin „viteza" de realizare a scopurilor formative, în ultimă instanță prin capacitatea militarilor de a înscrie comportamentul lor în anumite bareme, de a îndeplini misiunile încredințate.

Cunoașterea militarilor presupune o atitudine specifică educatorului, o adecvare a comportamentului comandantului la particularitățile relațiilor sale cu subordonații. Atitudinea pedagogică în cunoaștere reprezintă un mod relativ constant de abordare a relației cunoaștere-transformare educativă, care evidențiază capacitatea comandantului de a proceda selectiv cu datele furnizate de acțiunea militarilor și de a-și orienta influențele pe baza informațiilor dobîndite.

Stabilirea unor scopuri realiste de studiere a personalității și comportamentului reprezintă premisa de plecare în abordarea științifică a procesului instructiv. Investigarea personalității umane din afara ei, explicarea comportamentului individual și de grup prin interpretarea unor manifestări exteriorizate, a unor opinii reprezintă obiective ce pot fi satisfăcute printr-o atitudine general-umanistă și optimistă, prin înțelegerea (cunoașterea) vieții spirituale a militarului.

Arta cunoașterii oamenilor, apropierea de universul lor spiritual, nu înseamnă a renunța la nivelul științific al informației, a da interpretări voluntariste conduitei militarilor, a declanșa la „inspirație" măsuri educative. Cunoașterea presupune angajarea comandantului de subunitate — pe căile și cu mijloacele științei — într-un dialog cu militarul, valorificarea imaginației pentru a grăbi și întregi cunoașterea, a o face reciprocă și, prin aceasta, utilă. Relația comandant-subordonat devine funcțională în raport cu sarcinile educației dacă se dezvoltă ca o relație interumană. în care deosebirea de statut și

rol nu pune zăgazuri, ci devine sursă de complementaritate, de apropiere a celor doi, motiv de unire pentru a realiza împreună obiectivele procesului formativ.

Rezultate superioare se obțin acolo unde se adoptă o atitudine experimentală, atît în cunoaștere, cît și în acțiune. Promovarea spiritului creator îi dă posibilitate comandantului să desfășoare acele acțiuni educative care satisfac mai bine obiectivele propuse, răspund particularităților și disponibilităților militarilor.

Atitudinea pedagogică înaintată obligă la îndreptarea cunoașterii spre necesitățile practicii : ea insuflă militarilor încredere în utilitatea cunoașterii, duce la instaurarea unui climat de muncă bazat pe sinceritate, pe dorința expresă și loială de a îndeplini obligațiile impuse de serviciul militar.

Cunoașterea evidențiază faptul că fiecare militar are o personalitate unică și relativ autonomă în deciziile sale, care aduce în raporturile cu comandantul o doză de noutate, elemente singulare, originale ce-l deosebesc de ceilalți tineri ai subunității. Militarul reprezintă o realitate transformabilă în conformitate cu scopurile educației și cu propria lui devenire. În acest sens atitudinea pedagogică trebuie să fie nuanțată, iar efortul educațional reglat în funcție de militarii concreți care se instruiesc. Tocmai acțiunile de cunoaștere sînt acelea care evidențiază nevoia de a diferenția lucrul cu subordonații, de a repartiza judicios efortul factorilor educativi.

Semnificația unei manifestări comportamentale, de personalitate, nu poate fi ruptă de acțiune. Datele despre militari se preiau numai în măsura în care sînt sedimentate în transformări, se caracterizează în acțiuni, fapte și rezultate concrete. Pe această bază, se parcurge o anumită cale instructivă sau se reconsideră pașii făcuți, se reface drumul în sensul cerut de datele furnizate de cunoaștere, de realitatea umană din subunitate. Atitudinea critică față de propria muncă îl obligă pe comandant să cunoască oamenii în dinamica lor, să-și întemeieze concluziile pe perceperea și interpretarea științifică a acțiunilor militarilor.

Transformîndu-se sub impulsul activității și al înrîuririlor educative, militarul nu parcurge doar momente progresive, nu merge pe un drum fără obstacole. În anumite situații nou create pot apărea și fenomene de inadaptare sau dezadaptări în raport cu ceea ce părea, la un moment dat, gata format. A adopta o atitudine pedagogică corectă înseamnă a te sprijini pe transformările care sînt compatibile cu scopurile educației. Refuzul de a vedea deficiențele nu este de natură să ajute demersului educativ. Cunoașterea se focalizează atît asupra laturii ascendente, progresive, înnoitoare a influențelor educative, cît și a nerealizărilor.

Atitudinea pedagogică constructivă presupune :

— însușirea corectă a metodelor și tehnicilor de investigare-cunoaștere ;

— elaborarea experimentală a unor noi procedee de investigare și explicare a acțiunilor militarilor ;

— menținerea cunoștințelor de specialitate în pas cu noile cuceriri ale științei ;

— o competență pedagogică reală, bazată pe studiu, pe confruntarea de idei, pe împrumutul și schimbul de experiență.

Prin cunoașterea sistematică a subordonaților, a subunităților se obțin performanțe superioare în educație, pot fi corect evaluate și interpretate transformările produse în devenirea militarilor.

Acțiunea transformatoare asupra personalității militarului, bazată pe cunoașterea lui, dă o valoare morală actului pedagogic. În condițiile în care relația de subordonare — pe bază de ordin — reprezintă axul constructiv al întregului sistem de relații militare, respectul demnității și personalității tuturor este o condiție a cunoașterii științifice a oamenilor și deci a înrîuririi lor corespunzătoare scopurilor stabilite. Cunoașterea nu urmărește „să spioneze“ comportamentul militarului, nu-și ascunde intențiile, nu atrage artificial pe militar la acțiuni ce-i pot aduce prejudicii. Cunoașterea militarilor permite o planificare realistă, sistematică a intervențiilor educative, organizarea lor într-o perspectivă întemeiată pe studiul

realității, pe valorificarea potențialităților și afirmarea spiritului novator.

Militarii sînt cunoscuți în contextul devenirii lor, al mediului și relațiilor generate de pregătirea pentru apărarea patriei. Cunoașterea urmărește formarea multilaterală a militarilor, ca oameni capabili să stăpînească tehnica din dotare, să acționeze în condiții variate, să poată fi în orice moment capabili să lupte, să fie, în același timp, cetățeni încadrați în spiritualitatea societății noastre socialiste, integrați efortului constructiv al întregului popor.

2. ROLUL MOTIVAȚIEI ȘI AL AFECTIVITĂȚII. CULTIVAREA LA MILITARI A CONVINGERILOR

Motivația reprezintă o caracteristică generală de funcționare a psihismului ; pe baza ei, fiecare acțiune este declanșată de un motiv intern și direcționată de un scop. Afectomotivația face legătura între procesele de cunoaștere și acțiunea practică, prin aceea că solicitărilor procesului instructiv din armată le corespund trebuințe și dorințe, interese și convingeri. Acțiunile cerute de sarcinile pregătirii militare, de luptă și politico-educativă sînt motivate la nivelul fiecărui ostaș și al subunității.

Rezultatele învățării, trăinicia în timp a comportamentului ostășesc depind de motivele care-i orientează pe militari în acțiunile lor, de încărcătura afectivă a participării la realizarea scopurilor procesului instructiv-educativ. Competența comandantului este asigurată de cantitatea și calitatea cunoștințelor sale, dar și de arta pedagogică și metodologia pe care le folosește, de modul cum îi motivează pe militari, le trezește interesul față de îndatoriri, îi face să participe efectiv la îndeplinirea sarcinilor ce le revin.

Afectivitatea grupează calitățile psihice care contribuie la satisfacția (sau insatisfacția), relaxarea sau tensiunea produse de realizarea scopului acțiunii. Împreună cu motivația, afectivitatea constituie o componentă a personalității, care mediază între procesele de cunoaștere și comportament, reflectînd îmbinarea cerințelor interne ale organismului cu condițiile externe, ale mediului.

Pedagogia motivației în acțiunea militară

Motivația acționează la nivelul tuturor structurilor și funcțiilor psihice antrenate într-o acțiune ; chiar nivelele subconștientului respectă cerințele legii motivaționale.

La originea acțiunii motivate stau *trebuințele*, acele stări ale psihismului care exprimă dezechilibrele create între om și mediul unde se află. Trebuințele creează neliniște, o stare de tensiune nervoasă sau motrică, încordare. Ele exprimă necesități organice sau informaționale a căror satisfacere echilibrează relațiile omului cu mediul, produce relaxarea, înlesnește adaptarea. Cu excepția trebuințelor ereditare, instinctuale (de hrană, adăpost, reproducere) celelalte sînt dobîndite, învățate și cultivate prin educație. Și în armată se manifestă trebuințe de conviețuire interumană, de comunicare, muncă, cunoaștere, de utilitate socială. Gradul de activizare a acestor stări de necesitate poate fi reglat prin educație.

Trebuințele se găsesc fie în stare activă, fie în stare latentă, potențială. Întotdeauna ele se manifestă grupat ; situațiile de activizare a unei singure trebuințe sînt foarte rare. De la om la om trebuințele variază ca intensitate, durată, perioadă de activizare, modalitate de orientare și satisfacere, poartă amprenta individualității și se reflectă în comportament. Nesatisfacerea flagrantă a trebuințelor duce la stări maladive, la traume psihice, iar suprasatisfacerea le poate stinge sau orienta unilateral.

În trecerea de la starea latentă la cea activă trebuințele parcurg mai multe stadii. Momentul cînd organismul sesizează cerințele stării de necesitate, iar omul devine conștient de dezechilibrul creat, coincide cu apariția *motivului*.

Motivul explică conținutul și orientarea acțiunii, arată că raporturile exterioare ale omului cu mediul sînt dublate în interior de poziții personale, de stări specifice. Conduita este acționată întotdeauna de mai multe motive, dintre care — pentru educație — au o semnificație aparte cele cu valoare socială. De exemplu, acțiunea pentru însușirea la perfecție a tehnicii, comportamentul disciplinat în orice împrejurare sînt declanșate de motive sociale superioare, însușite prin educație. Chiar motivele generate de trebuințe primare (hrană, adăpost) pot fi în anumite limite educate, prelungindu-se satisfacerea lor. Interesele, trebuințele, motivele sînt acelea care „montează" persoana, fac posibil efortul susținut, angajarea fără rezerve a capacităților cognitive, a rezervelor energetice pînă la dimensiuni care uneori par supraomenești. O acțiune slab motivată se va afla totdeauna sub semnul incertitudinii, va fi puțin semnificativă în privința potențialului real al persoanei sau grupului uman. Motivația condiționează randamentul în activitate.

Pentru orientarea motivelor în raport cu sarcinile instruirii militare comandantul acționează în mai multe direcții :

— restructurarea și reorientarea motivației de ansamblu a tinerilor ostași în raport cu sarcinile procesului instructiv-educativ. De exemplu, motivele învățării sau cele ale acțiunii în grupuri umane sînt transformate în legătură cu cunoștințele din programele pregătirii de luptă, cu acțiunea coordonată a militarilor în cadrul subunităților (grupe, echipaje, plutoane) ;

— formarea motivelor specifice domeniului militar, activizarea trebuințelor necesare acțiunii militare, organizarea „învățării afectomotivaționale" la specificul armatei (de pildă, cultivarea interesului pentru însușirea regulilor de întrebuințare a armelor de foc se face în legătură cu trebuințele de securitate, de autoapărare, cu sentimentul răspunderii față de apărarea, cu arma în mînă, a patriei) ; învățînd cum să folosească armele de foc militarul își interiorizează și întărește acea motivare care îi susține și justifică eforturile pentru însușirea operațiilor de tragere, a comportamentului adecvat în cîmpul tactic, a priceperii de a descoperi obiective, de a aproxima distanțe ;

— educarea capacității de cenzurare a motivelor ce pot influența negativ acțiunea militară, de ierarhizare și subordonare a acestora corespunzător obiectivelor principale ale activității pe timpul stagiului militar ; astfel, se urmărește formarea rezistenței la privațiuni, la propaganda inamicului, antrenarea pentru acțiuni în condiții

de efort prelungit, stingerea tensiunilor, a conflictelor interne provocate de nesatisfacerea unor trebuințe cu care tînărul se obișnuise anterior stagiului, dar care nu mai sînt rezolvabile în noile condiții.

Motivul are diferite nivele de manifestare : cînd este perfect și clar conștientizat, acțiunea se desfășoară sub semnul deliberării și al responsabilității ; cînd se formează în zonele subconștientului poate rămîne pînă la însumarea acțiunii (de exemplu expresiile necontrolate, lapsus-ul ș.a.). *Educarea motivelor* și reglarea comportamentului se obțin prin activizarea dirijată a trebuințelor și adecvarea condițiilor din mediu la cerințele satisfacerii echilibrului.

Atunci cînd motivul declanșează o acțiune orientată către un anumit obiect din mediu, legea motivației determină apariția *scopurilor*. Motivul îl face pe om să acționeze, iar scopul să se angajeze într-un anume fel, să meargă pe o cale, considerată potrivită, să aleagă o variantă din mulțimea posibilităților pe care le conștientizează.

Militarul își construiește motivele, își formulează scopurile în raport cu solicitările comandantului, cu sarcinile ce decurg din funcția pe care o îndeplinește în subunitate. Motivația exterioară transmisă de comandant, de ceilalți factori educativi, într-o formă convingătoare este primită de ostași și se transformă astfel în motivație internă. Militarul reflectă și reproduce în conștiință cerințele mediului, constată dezechilibrul între posibilitățile de a acționa și solicitările ambianței, învață cum să-l depășească, își reformulează scopurile în raport cu ceea ce a acumulat la un moment dat. La transformarea motivației exterioare în motivație interioară concură nu numai explicațiile date de comandant, de celelalte forțe politice din subunitate, ci însăși atmosfera generală, caracterizată prin interes și seriozitate, contribuie la susținerea raporturilor și activităților la care ostașii participă.

Pe măsură ce se parcurg etapele instruirii, personalitatea militarului se constituie la nivele crescute de subiectivitate, devine mai receptivă și selectivă, se automotivează, realizează un activism înalt, se manifestă original.

Între motiv, scop și acțiunea concretă se interpun preferințele, dorințele, interesele, înclinațiile, adică acele produse ale motivației care prelucrează informația externă în conformitate cu scopurile și motivele interne ale persoanei, îi conferă autonomie funcțională relativă.

Motivarea pentru acțiunea militară ne apare ca un proces dinamic, pe parcursul căruia transformarea motivelor exterioare (transmise prin educație) în mobiluri interne ale conduitei și comportamentului se face prin învățare, prin acumulări succesive, prin reglaj și renunțări. Procesul are momente contradictorii, îndeosebi atunci cînd apar discrepanțe între calitatea ridicată a solicitărilor instrucției și disponibilitățile de acțiune reduse ale persoanei. Lupta motivelor este declanșată de faptul că sarcinile și solicitările externe sînt mai numeroase și mai variate decît motivele, scopurile și, deci, posibilitățile de acțiune. De exemplu, comportamentul soldatului-cercetaș, la un curs de apă, se compune dintr-o mulțime de acțiuni posibile și este influențat de numeroși factori. Alegerea variantei de acțiune concretă, într-o situație tactică determinată, este rezultatul unor trăiri complexe ; lupta motivelor se încheie, de regulă, prin impunerea celui mai important motiv pentru persoana care acționează.

Confruntarea motivelor are loc la nivelul voinței, care „leagă" conștiința individuală de cea socială, îndeosebi de forma ei morală. Opțiunea pentru un motiv sau altul presupune : luciditate, efort ; participare conștientă la rezolvarea confruntării motivaționale ; criterii de valorizare ; conștiință cetățenească pentru a da curs motivelor cu temei social ; forță de a depăși tentațiile, egoismul ; dorință de a fi util colectivității, de a-i face servicii ; integritate morală.

Modelele și normele socioculturale sau morale pătrund la nivelul voinței individuale în măsura în care sînt interiorizate de om. Faptul că militarul vrea, e decis, deci, să acționeze într-un anumit fel, semnifică o rezolvare a conflictului dintre motive divergente, dar o rezolvare internă, pornită din trăirile subiectului. Aceasta dă sentimentul libertății de acțiune, al autodeterminării în in-

teriorul unui mediu riguros organizat, cum este cel ostăşesc. Formarea capacităţii de a conştientiza lupta motivelor, de a găsi rezolvări ce duc la starea de echilibru se obţine prin educaţie, învăţare, prin dobîndirea unei culturi multilaterale.

Ansamblul cunoştinţelor, al programelor comportamentale prin care se exteriorizează cultura unui militar reflectă trăinicia instrucţiei şi educaţiei primite. Comandantul optează pentru o anumită conduită pedagogică în raport cu competenţa sa, cu gradul de cultură atins, cu motivele profesionale în virtutea cărora acţionează. Militarul, fiind coparticipant la instruire, poate alege din mai multe variante de acţiune acea cale care duce la rezultate mai trainice, cu un efort mai mare, într-un timp mai scurt, sau adeseori combinînd diverse criterii. O alegere întemeiată, realistă presupune cultură bogată, în care se împletesc cunoştinţele de specialitate cu cele politico-ideologice, tehnice, generale, înţelegerea împrejurărilor, a situaţiei concrete.

Acţiunea motivată, prin conştientizarea cerinţelor mediului militar, marchează trecerea din domeniul necesităţii înţelese în cel al libertăţii de acţiune. Reluînd în comportament ce a învăţat, chiar repetînd modelul comandantului, militarul motivat îşi manifestă libertatea în acţiune. Ponderea ocupată de cunoştinţele dobîndite într-un proces educativ organizat, faţă de cele empirice, reflectă gradul de libertate al militarului. Este mai liber în acţiune acela care şi-a însuşit temeinic cunoştinţele, a parcurs un proces de cunoaştere aprofundată a mediului militar, cu tot ce presupune un asemenea proces : explorare-investigare, prospectare, rezolvare de probleme ş.a. Militarii se deosebesc între ei şi prin gradul diferit de libertate de acţiune, datorat nivelului diferit de structurare a culturii lor.

Educarea motivaţiei determină formarea capacităţii de a hotărî în cunoştinţă de cauză, de a îmbina interesele personale cu cerinţele mediului, de a formula scopuri realiste şi a le îndeplini. În război asemenea calităţi influenţează comportamentul în luptă, iar pe un plan mai general potenţialul psihomoral al trupelor, stările de spirit. În luptă, motivaţia se diversifică în raport cu solicitările specifice situaţiilor-limită, cu stările tensionale deosebit de frecvente. De exemplu, chiar în cadrul aceleiaşi unităţi, militarii aflaţi în contact nemijlocit cu forţele agresoare sînt interesaţi în găsirea variantei de acţiune pentru a le nimici, pentru a-şi conserva fiinţa în condiţiile îndeplinirii integrale a misiunii. Militarii aflaţi în adîncimea dispozitivului sînt interesaţi de probleme cu un grad mai mare de generalitate, de evoluţia operaţiilor într-o fîşie mai largă, de perspectiva introducerii lor în luptă. Deosebirile motivaţionale disting comportamentele, duc la acţiuni cu grade diferite de rapiditate, la opţiuni diverse, chiar şi atunci cînd solicitarea externă este aceeaşi.

Dezvoltarea culturii determină formarea capacităţii de a acţiona în luptă pe baza unor motive superioare, incluse în datoria de a apăra patria socialistă. Ca efect al educaţiei motivelor şi scopurilor, militarul, înainte de a acţiona efectiv, probează acţiunea pe plan mental, îşi apreciază posibilităţile, trăieşte afectiv situaţia, îşi organizează şi planifică eforturile pe baza scopurilor, îşi consultă experienţa anterioară, acumulările dobîndite prin instrucţie pentru a depista şi reactualiza modele de conduită susceptibile de o nouă utilizare.

La declanşarea, desfăşurarea şi finalizarea acţiunii participă întregul psihism. Motivaţia influenţează toate elementele componente ale sistemului psihic, facilitează sau încetineşte deliberările în raport cu scopul acţiunii. De pildă, *prin mecanismele atenţiei*, centrate pe cuplul „concentrare-distragere", motivaţia influenţează calităţile inteligenţei, eficienţa hotărîrilor. La nivelul atitudinilor, prin mecanismele „atracţie-repulsie" şi „interes-dezinteres", motivaţia determină mobilizarea persoanei pe timpul acţiunii sau participarea la sistemul de relaţii interumane din subunitate. Prin mecanismele reglatorii ca : „voluntar-involuntar", „contemplativ-activ", „constrîngere-convingere" se influenţează maniera de rezolvare a sarcinilor, calităţile care definesc conduita. Prin mecanismele de filtraj, bazate pe cuplul funcţional „reactualizare-blocare", motivaţia activizează memoria şi, implicit, experienţa an-

terioară pentru a participa la rezolvarea unor sarcini actuale sau la prospectarea viitorului.

Prezența motivației în toate formele și compartimentele psihismului uman, valoarea socială și morală pe care o imprimă acțiunii și comportamentului ridică pedagogiei militare problema găsirii acelor căi și modalități de influențare optimă, reglabile funcționării acestei importante legi psihice.

Formarea motivelor pentru învățarea acțiunii militare, dezvoltarea interesului față de pregătire, a capacității de a elabora scopuri și a acționa în conformitate cu ele, stimularea înclinațiilor către un domeniu de activitate sînt obiective urmărite de comandantul de subunitate. Educarea motivației nu se realizează în ședințe separate, concepute special în acest scop. Fiind implicată în toate componentele psihismului, motivația se dezvoltă împreună cu ele. Pedagogia studiază modalitățile de adecvare a motivației la specificul calităților psihomorale, măsurile ce se impun pentru modificarea acțiunii legii motivaționale în raport cu specificul mediului militar.

Cunoașterea modului de funcționare a legii motivației înlesnește stabilirea unor scopuri de instrucție care țin seama de posibilitățile militarilor, de necesitatea adaptării lor progresive la solicitările vieții ostășești. Motivația reprezintă o pîrghie care acționată corect stimulează performanțele în procesul instructiv-educativ, în luptă, în viața socială ; ea accelerează sau încetinește participarea militarului la solicitările comandantului. Procesul instructiv-educativ nu poate fi, însă, desfășurat în afara cerințelor legii motivației, a respectării mecanismelor ei de funcționare.

Psihopedagogia afectivității în acțiunea militară

Afectivitatea se situează la intersecția proceselor de cunoaștere cu acțiunea reflectată în comportament. Solicitările mediului militar interiorizate în sistemul psihic, ca și răspunsurile exteriorizate, poartă o încărcătură afectivă, specifică fiecărui militar.

Acțiunea umană se situează între satisfacție și insatisfacție, între relaxare și tensiune. Continua restructurare a psihismului între aceste limite variază de la om la om și de la o situație la alta. Caracteristic este că de la relaxare la tensiune sau de la satisfacție la insatisfacție se parcurg stări care nu trec printr-un punct zero. Nu există momente fără participare afectivă la acțiune, fără trăirea emoțională a satisfacerii (sau nesatisfacerii) motivelor.

Afectivitatea în situațiile caracteristice războiului cunoaște valori crescute față de evenimentele din timp de pace, în apropierea limitelor (satisfacție-insatisfacție, relaxare-tensiune), în special în perimetrul tensiunii, ca modalitate de trăire a realității luptei. Experiența confirmă că în război registrul trăirilor afective este mai variat decît în timp de pace, ființa umană este mai sensibilă, mai înclinată să amplifice semnificația unor fapte sau întîmplări. Limitele de trăire emoțională sînt mai largi ; sentimentele ating valori superioare celor din timp de pace, prietenia, solidaritatea sînt trecute și verificate prin proba de foc. În condițiile unor solicitări variate, în situații-limită, motivația acționează deosebit, se activizează considerabil trebuințele primare de securitate și conservare a persoanei, dar și cele de cooperare, de întrajutorare. Trăirile afective de sens negativ de tipul fricii sau panicii apar mai frecvent ; întregul comportament se subordonează cerinței de a îndeplini misiunea.

Pregătirea psihologică pentru luptă, formarea afectivității în raport cu specificul acțiunii militare reprezintă un obiectiv pedagogic important. Fiecare militar are o conștiință afectivă care înglobează registrul trăirilor sale emoționale, dispozițiile, sentimentele, pasiunile, modul de participare la procesul de instrucție sau la luptă. Reacțiile afective la solicitările mediului militar preced procesele de cunoaștere și acțiune. Militarul trăiește viața ostășească în raport de stările de satisfacție sau relaxare, de insatisfacție sau tensiune pe care le parcurge. Învățarea este înlesnită de tonusul afectiv pozitiv și îngreuiată de cel negativ. Coparticiparea la pregătirea personală și a subunității în vederea apărării patriei depinde de dezvol-

tarea și trăinicia sentimentului datoriei militare, de măsura în care ostașii conștientizează această îndatorire morală și cetățenească de prim ordin.

Afectivitatea pregătește întreg psihismul militarului pentru acțiune, îl montează asupra scopului ce trebuie atins, îi mobilizează resursele spre îndeplinirea sarcinilor specifice mediului militar, îi produce plăcere atunci cînd motivele au fost satisfăcute. În raport cu sarcinile din armată, cu tehnica și armamentul din dotare, prin intermediul afectivității, militarul acordă valori mediului, în funcție de propria lui cultură, de criteriile sale de apreciere a ceea ce ușurează adaptarea. Afectivitatea permite opțiunea între mai multe situații posibile, alegîndu-se aceea care produce o satisfacție mai mare, o trăire emoțională mai intensă.

Prin intermediul afectivității se filtrează modificările cerute de mediu sau transformările ieșite din mediu. Cînd militarul trăiește starea de acceptare a cerinței educaționale adoptă un comportament de conservare a situației, de menținere a echilibrului între solicitările mediului și reacțiile lui. Cînd nu acceptă afectiv situația sau numai o parte a ei, militarul adoptă un comportament de înlăturare a elementelor care nu-i convin sau de acceptare formală, de circumstanță. Ambele atitudini funcționează pe baza mecanismului de comutare afectivă între satisfacție și insatisfacție, relaxare și tensiune.

Luarea în considerare a implicațiilor de natură metodologică ale trăirilor afective contribuie la organizarea corectă a procesului instructiv-educativ. Transmiterea cunoștințelor, formarea deprinderilor, învățarea comportamentului militar sînt obiective realizabile numai în condițiile coparticipării afective a militarilor, a efortului consimțit, motivat. Chiar ordinul trebuie să emoționeze, să declanșeze trăiri pozitive, să activizeze sentimente superioare. Organizarea științifică a procesului instructiv-educativ face ca resursa afectivă să devină astfel un factor favorizant al acțiunii. Ordinele de luptă ale comandanților în luptele de la Mărășești, Mărăști sau Oituz impresionează și astăzi nu numai prin rigurozitatea lor tactică, ci și prin mesajul emoțional pe care l-au transmis, prin forța mobilizatoare ce se degajă din ele.

Afectivitatea poate fi, în anumite limite, educată, transformată conform cerințelor acțiunii militare. La „învățarea afectivă" un rol important revine autoeducației. De pildă, trăirile luptătorului în timpul „botezul focului", în primele zile de război, diferă de cele din lunile următoare. Luptătorul se exteriorizează afectiv mai variat la început, decît atunci cînd a dobîndit experiență. Aceleași elemente de mediu care-i produceau trăiri emoționale intense în primele zile de front nu-l mai impresionează, deoarece și-a cultivat capacitatea de a struni frica, de a conștientiza dimensiunile pericolului la care se expune. Pe măsură ce progresează lupta, locul unor trăiri este luat de altele, apar noi configurații ale emoțiilor și sentimentelor, se produce o diversificare a modului de exprimare afectivă, de exteriorizare a trăirilor. Sînt evoluții care indică creșterea experienței, a capacității de echilibrare între un mediu dominat de factori destructivi, a maturizării militarilor ca luptători, ca ființe capabile de acțiune într-un mediu deosebit de stresant.

Pentru comandant trăirile afective ale subordonaților, stările lor de spirit sînt o sursă de cunoaștere. Studiul gesturilor, a atitudinii în mișcare, a fizionomiei generale, ritmului și tonalității vocii dă informații asupra modului cum militarii participă la instruire, reacționează la diferite solicitări, sînt (sau nu) pregătiți pentru ele sub raport afectiv.

În exprimarea afectivă se pot produce, prin educație, transformări astfel încît militarul să știe să se exteriorizeze în funcție de particularitățile situației, să-și controleze emotivitatea, să-și cenzureze gesturile, atitudinile. De pildă, exuberanța provocată de îndeplinirea unei ședințe de tragere, dacă se manifestă prin explozii de bucurie, însoțite de gesturi mai puțin controlate, poate produce incidente în poligon, anulînd astfel rezultatul. În luptă militarul trebuie să știe să „tacă afectiv", să nu exprime trăirile care i-ar putea influența negativ acțiunea ; în prizonierat o asemenea calitate este esențială. Pe calea învățării afective se dobîndește stăpînirea de sine — calitate cu multiple urmări în luptă.

Afectivitatea mediază şi relaţiile în cadrul subunităţii, inclusiv pe cele dintre comandant şi subordonaţi. Crearea unor „punţi afective“ între militari, instaurarea, la nivelul subunităţii, a unui tonus afectiv propice muncii duc la creşterea performanţelor în instrucţie, la întărirea coeziunii de grup, la solidaritate, mai ales în momentele dificile, cînd se impun mai mult ca oricînd calm şi luciditate.

Cunoaşterea trăirilor afective se face în funcţie de următorii parametri : intensitatea, care redă forţa şi profunzimea unui proces afectiv de a influenţa acţiunea ; polaritatea, prin care se exprimă orientarea acţiunii spre unul din cei doi poli (satisfacţie-relaxare, insatisfacţie-tensiune) ; caracterul stenic sau astenic al trăirii afective, care indică rolul energetizant al acestora în desfăşurarea acţiunii.

Pregătirea militară, procesul instructiv-educativ din armată se desfăşoară avîndu-se în vedere că în luptă nu există stări de relaxare (în raport cu condiţiile din timp de pace). Întrucît afectivitatea funcţionează, în orice împrejurare, după mecanismele sale, pe timpul acţiunilor de luptă se instalează uneori o stare de „relaxare în cadrul tensiunii“. Indiferent de modificările în tonus şi dinamică, survenite în luptă, afectivitatea influenţează, îşi pune amprenta pe acţiunea militarilor, îi dă o anumită coloratură, îi imprimă o anumită ritmicitate şi ea trebuie studiată de pedagogie. Militarii sînt oameni care acţionează în condiţii deosebite, dar nu rupte de contextul social. Ei trăiesc afectiv momentele vieţii ostăşeşti, au emoţii, sentimente, pasiuni. Nimic nu justifică ideea că militarii nu au nevoie de învăţare afectivă, că „fiind tari“ ei nu se emoţionează. Cele mai impresionante tablouri, acţiuni dramatice, situaţii complexe sînt cele de război.

Principalele manifestări ale afectivităţii care se cer cunoscute de comandant sînt :

Biotonusul afectiv general, adică starea normală, constantă a afectivităţii, care se exprimă în bucurie, veselie, euforie, tristeţe, apatie ş.a. Prin el se redă firea afectivă a omului, modul său de a trăi acţiunea şi rezultatele ei. Deoarece se găseşte difuzat în sistemul psihic, biotonusul

poate fi puţin influenţat ; el se păstrează printre constantele psihismului şi de aceea este circumscris uneori dimensiunii temperamentale.

Dispoziţiile sînt stări afective imprecis orientate şi variabile în timp ; ele conduc spre stări favorabile sau defavorabile acţiunii, sînt greu conştientizate ; omul „simte“ că este într-o bună dispoziţie pentru un anume gen de acţiune fără a-şi putea explica cauzele. În condiţii de luptă, ostilitatea mediului poate fi diminuată de dispoziţia pozitivă şi, invers, proasta dispoziţie va favoriza o percepere exagerată (subiectiv) a ostilităţii mediului.

Prin educaţie, militarul poate conştientiza factorii interni sau externi care generează stări de dispoziţie. Acţiunea nu trebuie însă condiţionată de modul cum este „dispus“ militarul s-o execute. După cum nu trebuie ignorat faptul că de modul cum militarul este dispus să execute un anumit tip de acţiune depinde şi performanţa ei. Este o constatare care conduce la ideea necesităţii educării dispoziţiilor. Instrucţia desfăşurată în stări de dispoziţie pozitivă (la întreţinerea cărora comandantul are un rol hotărîtor) duce la rezultate superioare mediei de acţiune. Cînd apar dispoziţii negative performanţa coboară sub nivelul mediei. Pentru comandant se pune problema de a învăţa mereu cum să influenţeze stările de spirit, cum să le înlăture pe cele care au un pronunţat caracter negativ.

Emoţiile se manifestă printr-o variaţie bruscă (creştere-scădere) a tonusului afectiv, produsă de factori interni sau externi. Realitatea luptei este un generator de emoţii, de la bucurie-tristeţe la exaltare, de la teamă la frică sau groază.

Emoţiile se caracterizează prin intensitate şi durată de manifestare ; ele pot apărea grupate. Uneori pot lua naştere emoţii cu conţinut contradictoriu (părţile lor componente se exclud reciproc). Într-un grup, aceiaşi factori externi pot produce emoţii total diferite. Variaţii bruşte ale factorilor emotivi produc traume afective, împiedică adaptarea la situaţie. De exemplu, exploziile bombelor pot produce şocuri pentru cei fără un antre-

nament adecvat, încît un timp ei nu mai sînt capabili de acțiune controlată.

Pregătirea afectivă pentru luptă începe cu stadiul emoțional. În procesul instructiv-educativ se face distincția între emoțiile înnăscute și cele dobîndite, învățate. De exemplu, frica, spaima, furia sînt parțial înnăscute, își au originea în instinctul de conservare. Emoția participării la acțiuni de grup, atît de frecventă în mediul militar, este parțial explicabilă prin instinctul gregar. Emoțiile înnăscute pot fi modificate prin instrucție și educație. De pildă, frica poate suferi transformări sub impulsul educației. Omul nu este fricos prin geneză. Instinctul de conservare declanșează mecanisme de apărare, de echilibrare adaptativă, exteriorizate afectiv prin trăirea fricii. În cursul devenirii sale omul învață să nu-i mai fie frică ; reacțiile de frică încep să fie conștientizate, cenzurate în comunicarea cu ceilalți. Curajul se dobîndește, înainte de toate, prin restrîngerea ariei de influență negativă a fricii.

Omul conștientizează progresiv factorii provocatori de frică. Copilul pare mai puțin fricos decît adultul, deși realitatea este cu totul alta ; el nu are criterii de evadare, de apreciere a riscului și de aceea întreprinde acțiuni ce par a sfida pericolul.

În cîmpul de luptă trăirea fricii apare frecvent ; acest lucru este firesc. Depinde de antrenamentul fiecărui militar, de educația primită, de capacitatea lui de acțiune, dacă poate diminua sau exclude reacțiile negative produse de frică. Aria de manifestare a fricii poate fi extinsă sau diminuată prin învățare. Etica socialistă și, în concordanță cu postulatele sale, pedagogia noastră militară exclud părerea după care militarul ar trebui format astfel încît să acționeze de frică. Depășirea urmărilor negative ale fricii, atenuarea reacțiilor pe care le declanșează presupun un program educativ individualizat și concret ; frica nu poate fi diminuată cu apelative de genul : „Să nu vă fie frică, băieți !", decît în cazul cînd îndemnul ar fi urmat de o acțiune practică care să-l întărească.

Fiecare emoție variază în intensitate și generează stări afective diverse. Mediul militar și educația reglează stările afective, le diferențiază și diversifică, le ierarhizează după criterii exterioare militarului. De exemplu, trăirea „stării de dor" îl însoțește permanent pe ostaș în cîmpul de luptă sau pe timpul stagiului. Nostalgia față de locurile natale și de familie sau mediul de proveniență sînt focare de emoții care influențează comportamentul militarului, eficiența acțiunilor. Istoria militară reține un „dor de pace" al luptătorilor, modul specific de a trăi lupta, dorința de a apropia momentul cînd vor putea adopta un comportament obișnuit, iar acțiunile lor poartă amprenta acestor trăiri.

Registrul emotivității cuprinde trăiri cum sînt : irascibilitatea, instabilitatea, enervarea, excitabilitatea, apatia și hiperapatia. Împreună sau grupate pe sfere mai mici ele influențează capacitatea de a răspunde adecvat solicitărilor din mediu, eficiența acțiunii. De pildă, trăiesc emotiv mai intens solicitările mediului militar cei care sînt pesimiști, depresivi, cu o instabilitate nervoasă și afectivă evidentă. Oboseala fizică, privarea prelungită de somn, foamea, necunoașterea situației sînt factori care intensifică instabilitatea emotivă. Lupta în condiții de noapte, ploaie, furtună creează o sensibiltate emotivă accentuată. Și în procesul instructiv sînt factori ce sporesc intensitatea și instabilitatea emoțiilor : un comandant care se răstește, care adoptă un ton rece sau excesiv de politicos, manifestă lipsă de simpatie față de subordonați, sensibilizează emotivitatea.

Sentimentele sînt stări afective durabile în timp, dobîndite prin învățare, mai puțin intense decît emoțiile, dar precis orientate în raport cu scopul acțiunii. Sentimentele se pot asocia, pentru o durată limitată, cu trăirea intensă a unor emoții ca bucuria, tristețea ș.a. dînd configurații de bunăvoință, speranță, simpatie, nihilism, mizantropie.

Acționînd în virtutea sentimentelor ce-l animă, militarul manifestă atitudini afective, adică se raportează la anumite situații, valorizează acțiunile lui sau ale altora, își creează, în sistemul motivațional, modele și idealuri. Prin sentimente afectivitatea se deschide către domeniul socialului. De pildă, patriotismul nu poate fi explicat numai din punctul de vedere al psihologiei individuale,

pentru că are o largă condiționare socială, morală și pedagogică, o semnificație practică, intim legată de afectivitate. În acțiunea militară sentimentul patriotic declanșează emoții intense și repetate, degajează energii utile acțiunii; patriotismul stă la baza unor acte de curaj, a faptelor de eroism.

Pasiunea este o altă componentă afectivă care exprimă stabilirea unor relații durabile și constante între om și un domeniu concret al acțiunii. Pasiunile se ierarhizează pe o paletă largă de preocupări, de la un „hobby" nevinovat, cum este colecționarea de insigne, pînă la pasiunea pentru tehnică, istorie sau geografie; ele se apreciază după criterii exterioare persoanei, după valoarea socială a acțiunilor la care conduc, după adecvarea lor la un mediu concret și atitudinea adoptată de cel pasionat.

Pentru comandant este important să cunoască orientarea și conținutul pasiunilor subordonaților săi, mai ales că în exterior acestea apar ca motivație principală, ca dominantă în orientarea conduitei, ca explicație de fond pentru rezultatele superioare. Pasiunea presupune conștiință, voință, punerea în ordine a vieții afective și, în general, a forțelor individului, fiind una din componentele interne principale în acțiunea umană. Nimic din ceea ce-i măreț nu se poate face fără pasiune.

Pasiunile sînt educabile, pot fi controlate prin educație și autoeducație, conținutul și orientarea lor pot fi dirijate spre scopuri utile. De exemplu, pasiunea pentru tehnică poate fi asimilată la specificul acțiunii militare. Oamenii pasionați pentru tehnică pot aduce inovații importante, pot fi repartizați în funcții cu un înalt grad de tehnicitate, acolo unde se cere mînuirea unei aparaturi de mare precizie. Dar, pasionații pot face și greșeli în urma unei curiozități paroxistice, pot demonta sau „repara" tehnică, făcînd, de fapt, pagube însemnate. Cînd pasiunea declanșează conduite negative, efectele pot fi diminuate sau orientate spre manifestări utile prin intervenții stăruitoare, atent construite, de durată.

Corect adecvate la specificul acțiunii militare pasiunile devin eficiente, descătușează energii, altfel latente, conduc la performanțe ieșite din comun. Și invers. Pasiunile ca stări ce scapă de sub controlul conștiinței conduc

spre conduite și comportamente potrivnice performanței, pot degenera în patimă, care devorează persoana, o descompun, o izolează de grup, o îndreaptă pe căi potrivnice intereselor personale, ale familiei și societății, De aceea, cunoașterea elementelor care compun afectivitatea, a transformărilor produse la impactul cu mediul militar, valorificarea rolului energizant jucat de afectivitate, stimularea sentimentelor și pasiunilor în concordanță cu cerințele acțiunii militare sînt obiective ale unui proces instructiv-educativ științific organizat și condus.

În procesul pregătirii pentru apărarea patriei, sub influența reglatorie a factorilor educativi, îndeosebi a comandanților, organizațiilor de partid și ale U.T.C., se formează structuri afective, grupate în jurul conținutului sentimentului datoriei militare. Armata reprezintă un mediu propice pentru formarea afectivă a tinerilor, un moment de continuitate în evoluția lor, de călire a emotivității în situații de încordare, de stabilizare a acelor sentimente care au valoare socială.

Comandanții, organele și organizațiile de partid, cele de tineret, întregul sistem al muncii politico-educative din armată contribuie la educarea patriotică, militară și morală a ostașilor și cadrelor, la formarea și consolidarea unor sentimente trainice care stau la baza constituirii calităților morale și de luptă necesare acțiunii în războiul de apărare a întregului popor.

Formarea convingerilor necesare luptătorilor

Dezvoltarea inteligenței, a culturii multilaterale și a capacității de a acționa potrivit cerințelor societății, înrîurirea convingerilor reprezintă obiective ale educației militare, ale formării personalității tinerilor în condițiile instruirii în vederea participării la apărarea patriei.

Formarea convingerilor vizează zone profunde ale conștiinței, influențarea acelor structuri și instanțe unde solicitările instruirii militare se conștientizează, se transformă în idei-forță care direcționează comportamentul, relațiile fiecărui tînăr ostaș cu ceilalți militari, cu comandantul său. Convingerea reprezintă norma (cerința)

socială transformată în necesitate internă, consimțămîntul personal (subscrierea) la un anumit mod de a concepe poziția, rolul și locul în cadrul colectivității. În convingeri sînt elemente de conștiință, de afectomotivație și de reglaj, de corecție. Ele sînt componente structurale în alcătuirea personalității, definitorii pentru întreaga configurare și evoluție a oricărui om, pentru valoarea sa, pentru fizionomia lui morală. Convingerea exprimă satisfacerea unor trebuințe cu ajutorul unor sisteme de idei, alegerea între mai multe valori sau situații posibile și se exteriorizează prin atitudini, prin raportarea specifică a fiecărei persoane la o anumită cerință socială concretă. Sistemul convingerilor devine așadar mecanismul de orientare a personalității.

Avînd ca obiectiv principal formarea concepției materialist-dialectice și istorice despre lume și viață, a concepției partidului nostru despre apărarea patriei, educarea convingerilor necesare luptătorului reprezintă o acțiune pedagogică complexă prin care se urmărește cultivarea valorilor supreme ale conștiinței socialiste : dragostea față de patrie, răspunderea față de apărarea ei, spiritul de sacrificiu, subordonarea intereselor personale celor colective ș.a.

Solicitările mediului militar produc transformări în structura unor convingeri deja formate ; sub influența educației militare iau naștere noi convingeri, se renunță la altele, se produc modificări în atitudini și, în funcție de aceasta, în randamentul activității, în modul de întemeiere a relațiilor personale, în poziția față de alții și față de sine.

Convingerile se consolidează împreună cu trăiri afective puternice. Acțiunea din convingere este motivată, se realizează ușor, produce satisfacții, declanșează energiile necesare pentru depășirea obstacolelor, mobilizează întregul psihism în conformitate cu scopul urmărit, cu conținutul însuși al convingerii. În direcție opusă acționează prejudecățile, care au un efect demobilizant, fac persoana fragilă, ușor influențabilă, nestatornică și nehotărîtă sau rigidă, lipsită de receptivitate, chiar și atunci cînd viața o confruntă cu fapte evidente, indiscutabile.

Criteriul esențial pentru verificarea tuturor ideilor, sentimentelor și convingerilor noastre este practica, acțiunea pentru rezolvarea problemelor care condiționează progresul, evoluția normală, ascendentă. În domeniul militar apariția prejudecăților este favorizată acolo unde se reduc preocupările pentru îmbogățirea culturii profesionale, generale, politico-ideologice, unde interesul pentru cunoaștere și motivația profesională sînt scăzute, unde și-au făcut apariția manifestări de rutină și conservatorism sau unde rezultatele muncii sînt vreme îndelungată sub așteptări.

În procesul evoluției tinerilor o parte din convingeri se formează ca reflectare mijlocită a relațiilor sociale, a valorilor sociale și morale. Procesul este influențat (uneori hotărîtor) de personalitatea educatorilor, de modelele oferite de familie, școală, colectiv de muncă. Efectul empatic, al transformării în acțiune a modelelor este determinant în formarea convingerilor. Educația militară ia în considerare stadiul de formare a convingerilor la tinerii ostași, dar și modalitatea lor de constituire, pentru a putea stabili direcțiile de acțiune în mediul militar, posibilitățile de valorificare a acumulărilor ce pot fi transformate în atitudini specifice acțiunii militare.

Convingerea ca scop și produs educativ se apreciază după criterii determinate social, exterioare conștiinței individuale. Comandantul are nevoie de criterii cu care să aprecieze măsura formării convingerilor la subordonați, stadiul atins, să estimeze posibilitatea înrîuririi educative, consecințele ce pot fi declanșate prin schimbarea unor convingeri.

În procesul de formare a convingerilor se parcurg, cel puțin, două etape :

a) *Etapa de cunoaștere*, cînd efortul educativ se centrează pe depistarea și orientarea convingerilor, a modului în care s-au format, a factorilor de influență, existenți înainte de venirea în armată, a rolului jucat de acești factori în comportamentul militarilor. Se cer cunoscute trebuințele militarilor pentru a le putea pune în relație cu ideile necesității apărării patriei, ale datoriei militare. Compatibilitatea între trebuințe și ideile directoare în

elaborarea conduitei constituie o condiție necesară, dar nu suficientă a formării convingerilor. Este nevoie de intervenția educativă organizată, de controlul formării corecte a convingerii, de înlăturarea trăirilor care pot stînjeni procesul. De exemplu, formarea convingerilor materialist-științifice nu se poate face prin păstrarea celor religioase. Trebuința de cunoaștere a lumii înconjurătoare nu poate fi satisfăcută în același timp și la aceeași persoană de către sisteme de idei care se exclud reciproc. Un militar nu poate avea în același timp convingeri materialiste și religioase, mistice.

b) *Etapa de influențare formativă* constă în cointeresarea și stimularea militarului pentru a-și satisface trebuințele de cunoaștere cu ajutorul sistemelor de idei propuse de factorii educativi din armată. Formarea sau transformarea convingerilor reprezintă acțiuni educative care angajează răspunderea morală a comandantului. Greșelile pot produce reprogramări neadecvate, divergențe psihice. Înlocuirea, de exemplu, a credinței religioase cu convingeri materialiste despre lume și viață îl angajează pe comandant sub aspect ideologic, profesional, filozofic, moral și social.

În formarea convingerilor, etapa de cunoaștere începe cu inventarierea trebuințelor cognitive ale militarilor și a ideilor cu care au fost puse în relație (nu neapărat satisfăcute). Pe baza datelor obținute se apreciază efectele educației primite anterior, stadiul de la care se pornește în educația militară.

Omul își exteriorizează trebuințele și ideile prin limbaj, acțiuni comportamentale, atitudini și stări afective. Observarea sistematică, experimentul, antrenarea militarilor în dialoguri atent dirijate de către comandant pot furniza educatorului date necesare cunoașterii convingerilor, aprecierii „capitalului" cognitiv, motivațional al subordonaților, direcțiile de acțiune în viitor.

Comandantul urmărește să orienteze procesele de cunoaștere și afectomotivaționale ale ostașilor, pe timpul stagiului, către ideile ce corespund obiectivelor pregătirii de luptă și politice. Formarea convingerilor se desfășoară diferențiat sub controlul ofițerului, care verifică

calitatea acumulărilor făcute de ostași. Nu toți militarii unei subunități au aceleași trebuințe de cunoaștere (acest lucru nu se poate realiza practic, deși rămîne un ideal al oricărui pedagog). În formarea convingerilor necesare acțiunii militare nu toți pornesc „de la zero" : se iau în considerație decalajele anterioare, calitățile psihice, receptivitatea diferită la cerințele instrucției, motivarea neuniformă a militarilor, comportamentul lor afectiv diversificat. În diferențele amintite își au originea situația frecvent apărută în instruirea subunităților că, deși comandantul acționează pentru formarea acelorași convingeri la toți militarii, la sfîrșitul unei etape sau chiar al stagiului tinerii reflectă totuși diferențe în instrucția lor.

Formarea convingerilor este posibilă prin asigurarea unei încărcături afectomotivaționale propice transmiterii unor mesaje de profunzime și durată. Militarii pot fi convinși prin argumente și acțiuni, dar și emoțional, stimulînd sentimentul participării, pasiunea pentru instruire. Trebuie avut în vedere că în receptarea mesajului informațional transmis de comandant în procesul educativ există limite a căror valoare variază de la om la om. Depășirea debitului maxim de informație nouă care se transmite (și, respectiv, se recepționează) într-o etapă de instrucție poate duce la abandonarea de către militar a mesajului propus ori limitarea acestuia la aspectele care i se par interesante.

Pentru consolidarea unei convingeri și încorporarea ei în structura personalității trebuie să se aprecieze corect gradul de adecvare a cunoștințelor transmise la sistemul afectomotivațional al militarilor, să se estimeze realist capacitatea lor de a accepta să fie convinși despre ceva, mai ales cînd în acel domeniu (sau în domenii învecinate) au formate unele cunoștințe.

În procesul de formare a motivației pentru profesia și acțiunea militară o influență hotărîtoare are integritatea morală a comandantului, deplina sa probitate profesională, modelul de acțiune pe care-l reprezintă. Dacă asemenea condiții sînt întrunite, este mai lesnicioasă conștientizarea, de către fiecare militar, a necesității pregătirii pentru a acționa într-un anume mod.

3. EDUCAREA CURAJULUI, PREVENIREA FRICII ȘI A PANICII

Din aspectul larg al afectivității umane o mare importanță au educarea curajului, prevenirea fricii și a efectelor sale dezorganizatoare. Se știe că în război acționează numeroși factori stresanți *, semnificativi prin intensitatea și durata lor, ce pun organismul uman într-o stare de tensiune deosebită, îl solicită pînă la epuizare. Contracararea influenței nocive a factorilor stresanți, dezorganizatori, reglarea comportamentului luptătorilor și stabilirea metodelor eficace de acțiune educativă pentru înlăturarea efectelor lor negative, pentru creșterea capacității de adaptare la situații dure și foarte dinamice, reprezintă laturi componente ale procesului formativ în armată.

* Prin stres se înțelege o vătămare sau o solicitare neobișnuită a organismului, la care acesta opune o sumă de reacțiuni nervoase, endocrine, metabolice, mai mult sau mai puțin specifice. Creatorul teoriei stresului, endocrinologul canadian Hans Selye, a ajuns la concluzia că principalele sisteme care iau parte la reacțiile organismului față de acțiunea agenților stresanți sînt glandele cu secreție internă. Cînd creierul semnalizează un atac, glandele suprarenale și hipofiza încep să secrete din belșug hormoni care stimulează reacțiile de apărare ale organismului. Prima reacție este alarma, apoi urmează mobilizarea instantanee a forțelor de apărare.

Dacă primejdia este înlăturată, se restabilește starea normală, însă prelungirea în timp a acțiunii agentului stresant duce la înrăutățirea treptată a stării organismului, pentru că și sistemul de protecție „se uzează" treptat.

Călirea voinței, stăpînirea de sine în fața primejdiei și tenacitatea, păstrarea lucidității în momentele de nesiguranță, toate aceste caracteristici de comportament se obțin prin educarea personalității, creșterea posibilităților sale integrativ-adaptative în care stările de spirit, dispozițiile afectiv-volitive se cer a fi înrîurite în mod corespunzător. Curajos nu este neapărat sinonim cu spectaculos (interpretarea aceasta este romantică), ci capabil de acțiune, de rezultate înalte, îndeosebi atunci cînd împrejurările sînt nefavorabile, cînd factorii de risc și pericol se amplifică considerabil, așa cum se întîmplă în război.

Factorii stresanți și influența lor asupra procesului de adaptare

Trăirile afectiv-emoționale sînt elemente constitutive ale psihismului uman, dependente de însușirea de personalitate — temperament, aptitudini, atitudini, interese — precum și de caracteristicile mediului ambiant. În împrejurările generate de război, de lupta armată, unitatea organism-mediu este extrem de contradictorie și supusă adesea la degradări. Problema care se pune, din perspectiva acțiunii educative, este de a evidenția caracteristicile reale ale unui mediu cu numeroase componente ostile omului, în scopul găsirii procedeelor eficace pentru anihilarea caracterului nociv al factorilor stresanți, pentru evitarea stărilor șocante, dezorganizatoare, pentru a păstra și chiar amplifica capacitatea de a da răspunsuri adecvate împrejurărilor.

Comparativ cu timpul de pace, războiul generează situații mult modificate, scoate viața de pe făgașurile ei obișnuite, provoacă schimbări în felul de a fi al oamenilor, în comportament. Nu se pot stabili aprioric criterii de încadrare a oamenilor într-o anumită schemă comportamentală ; o asemenea încercare ar fi și extrem de dăunătoare. Factorii stresanți acționează asupra luptătorilor, care conștientizează diferit riscul, în raport de situație, cunoștințe, experiență personală, misiune ș.a. În situații reale, la apariția avioanelor sau tancurilor agre-

soare în cîmpul de luptă, spre exemplu, simțămintele militarilor și ca urmare conduita lor se structurează diferențiat. În fața pericolului real, luptătorul mai puțin format, sau cu un sistem nervos slab, se poate inhiba, iar răspunsurile sale vor fi în dezacord cu nevoile de adaptare, pe cînd luptătorul format, cu o anumită experiență de luptă, dezvoltă un comportament eficient, care reduce pericolul. Comportamentul acestuia din urmă nu este dominat de presiunea evenimentelor, ci păstrează o anumită autonomie, este pregătit după o metodologie care ia în considerare datele situației.

Efectele nocive ale unui agent stresant pot fi controlate în anumite limite de rezistență biofizică a organismului uman ; absența prelungită a hranei, de exemplu, este agent stresant al cărui efect negativ devine maxim cînd se depășesc limitele normale de rezistență ale organismului uman * sau cînd acestea succed unor stări de spirit negative prelungite, unor relații interpersonale deteriorate. Efectul mai multor agenți stresanți, cum ar fi încordarea deosebită, determinată de lovituri puternice și repetate ale agresorului, absența hranei, insuficiența odihnei, supraaprecierea inamicului, datorată lipsei de informații și circulației zvonurilor, supune organismul la o solicitare intensă, făcînd să crească gradul de epuizare fizică și nervoasă.

Există însă și posibilitatea anihilării efectelor factorilor stresanți sau a diminuării lor. Problema fundamentală a educației în timp de campanie este de a realiza, prin forme și metode specifice, adaptarea luptătorilor la situațiile grele ale războiului : menținerea controlului asupra conduitei ; învingerea reacțiilor afectiv-emoționale de sens negativ, cum sînt : spaima, teama, frica, panica ; refacerea continuă a echilibrului psihic ; păstrarea calităților moral-politice, de acțiune pe toată durata luptei de apărare. Să examinăm pe scurt principalele trăsături ale stărilor afectiv-emoționale cu caracter negativ.

Spaima este o reacție emoțională de tipul reflexului necondiționat care activează instinctul de autoapărare

* Aceste limite sînt și ele variabile în raport de o serie de factori biopsihosociali.

față de agenți stresanți puternici, ce pun în pericol integritatea organismului. O explozie produsă prin surprindere, o izbitură puternică, o lumină orbitoare, apariția neașteptată a unui desant aerian ș.a. pot produce spaima. Organismul intră în alertă ; sînt mobilizate resursele de apărare împotriva efectelor de natură fizică sau psihică. Această emoție, cu funcția ei de apărare, se caracterizează prin durată scurtă ; ea încetează îndată ce omul se orientează asupra cauzelor care au provocat-o. Orice prelungire a emoției de spaimă devine periculoasă pentru luptător întrucît îl împiedică să înlăture pericolul, să-și apere propria viață de loviturile dușmane.

Groaza exprimă o emoție deosebit de puternică, o spaimă amplificată, provocată de un pericol mare, de un lucru înfiorător, de o calamitate etc. și are ca rezultat principal incapacitatea persoanei de a mai acționa („împietrit de groază"), de a-și coordona acțiunile, de a răspunde organizat la comenzi. Emoția de groază apare mai ușor atunci cînd militarilor li se vorbește exagerat de mult despre pericolele mari care pot fi întîlnite în cîmpul de luptă, despre puterea de distrugere deosebit de mare a unor mijloace de foc ale inamicului, despre durerile fizice și traumele psihice ce pot fi provocate de asemenea arme, dar nu se tratează la nivelul cuvenit problemele referitoare la modul în care se poate realiza protecția în diferite situații. Pentru un prizonier de război, de pildă, amenințarea cu moartea, schingiuirile repetate pot declanșa emoția de groază.

Teama, alt proces emoțional predominant negativ, are ca note caracteristice manifestări de genul insecurității, neliniștii, alarmei și agitației. Teama are caracter anticipativ ; ea precede de regulă îndeplinirea unei misiuni, prevestește primejdia și poate căpăta un caracter pronunțat în situația cînd luptătorul : nu dispune de pregătire suficientă — militară, politico-morală, volitivă — sau posedă o experiență redusă ; are o stare psihofiziologică alterată, datorată unor insuccese anterioare, oboselii prelungite, relațiilor încordate ; este dependent spiritual de concepții mistice, prejudecăți religioase sau de altă natură.

În stare de teamă persoana conștientizează pericolul probabil ca fiind mare, chiar dacă în realitate e mic, ceea ce amplifică nesiguranța, neîncrederea în forțele proprii și ale celorlalți luptători, în posibilitatea îndeplinirii misiunii. În această situație activitatea psihică a luptătorului își pierde din integritate, tinde să se dezorganizeze ; percepția, memoria, gîndirea și atenția funcționează la un nivel scăzut.

S-a constatat că la piloți teama de consecințele nereușitei în îndeplinirea misiunii (imprecizie în căutarea, descoperirea și atacul țintei, greșeli de calcul, întoarcerea la aerodrom pe timp de noapte și aterizarea la pistă), mai ales atunci cînd ei acționează în situații complexe, micșorează puterea de concentrare, mărește timpul de reacție, nesiguranța, favorizează manifestările de stîngăcie la manevre altfel bine cunoscute. Toate acestea pot genera decizii greșite, manevre inutile sau omiterea altora absolut necesare, care duc, în ultima instanță, la premise sau evenimente de zbor. În condiții complexe de acțiune, care provoacă încordare deosebită, solicitările nervoase, psihice pot atinge limitele posibilităților organismului, ceea ce reduce la minimum rezervele psihofiziologice ale omului.

Sentimentul de teamă apare și la luptătorii maturi, care s-au acomodat cu ambianța proprie războiului. Militarul format are capacitatea de a examina lucid jocul șanselor și nešanselor. Dar asemenea luptători mențin în anumite limite teama, o împiedică să evolueze pînă la copleșirea persoanei. Teama „strunită" îi dă militarului posibilitatea să fie prudent și atent, să evite acțiunile aventuroase, să se tîrască cu grijă pe cîmpul de luptă, să se ascundă vederilor inamicului, să fie vigilent la detalii mai puțin semnificative. În mod conștient acest luptător se va mobiliza pentru a-și asigura succesul în acțiune, manifestă șiretenie, precauție, ingeniozitate.

Teama amplificată pînă la neîncrederea în forțele proprii poate orienta gîndirea și imaginația individului spre planuri excesiv de prudente, conservatoare, spre o atitudine lipsită de inițiativă. Sensul negativ al emoției de teamă apare îndeosebi atunci cînd luptătorul e dominat

de instinctul de conservare. Greu de controlat, instinctul de autoconservare generează frica, cu efectele ei dezorganizatoare a proceselor afective și reglatorii, în general a psihismului, ducînd la apariția neîncrederii, a suspiciunii față de alții sau față de evenimente. Cel dominat de instinctul de conservare caută să se sustragă de la îndeplinirea datoriei, înfățișarea morală capătă trăsături negative profunde, obligațiile sociale sînt eliminate din cîmpul conștiinței, locul ocupîndu-l preocuparea de a evita pericolul, cu orice preț.

Frica propriu-zisă survine atunci cînd individul ajunge într-o împrejurare primejdioasă, fără a fi pregătit pentru aceasta, este surprins de desfășurarea evenimentelor. Spre deosebire de alte emoții negative, frica nu apare ca răspuns la o durere, suferință, resimțită nemijlocit de organism, ci ca răspuns la semnalele excitanților care vizează posibilitatea apariției unei suferințe, dureri sau la ceea ce se vorbește despre pericol.

Frica apare în situațiile în care individul nu și-a elaborat încă modalități adecvate de acțiune sau în condiții în care nu se pot prevedea evenimentele ce ar putea surveni. Orice situație în care există dificultăți de adaptare produce emoția de frică. Sentimentul de frică se amplifică atunci cînd nu se cunoaște situația de luptă, cînd inamicul reușește acțiuni prin surprindere, neașteptate, cînd luptătorul pierde contactul cu comandantul sau se află în afara subunității, cînd supraapreciază forțele inamicului, devine obsedat de gîndul morții sub impresia negativă produsă de pierderile în rîndul propriilor efective.

Pînă la un anumit grad, frica este o emoție, un sentiment de care omul își poate da, mai mult sau mai puțin, seama. Luptătorii însă pot avea atitudini diferite față de pericol, în funcție de particularitățile lor individuale. Dacă ostașul nu-și dă seama de primejdie sau o subapreciază, atunci la el nu poate să apară emoția de frică. Dar dacă în ciuda realității supraapreciază pericolul, atunci frica apare într-un grad amplificat. Adesea supraaprecierea pericolului este mai dăunătoare decît frica însăși întrucît se transformă în spaimă. Frica modifică

procesele psihofiziologice *, dispoziţia afectivă de ansamblu, montajul psihic, cît şi comportamentul omului, care va fi vizibil marcat în toate planurile de starea lui afectivă.

Frica amplificată împiedică autocontrolul asupra comportamentului, zonele de percepţie se îngustează, se pierd din vedere lucruri elementare, apar greutăţi chiar în aprecierea unei situaţii obişnuite, acţiunile şi mişcările insului ies adesea de sub controlul conştiinţei şi devin impulsive, vizibil dezordonate. Dar, chiar în aceste condiţii, comportamentul oamenilor poate fi diferit. Uneori omul fuge de ceea ce-l înspăimîntă, în căutarea adăpostului, se aruncă în apă sau pe fereastră, alteori înţepeneşte locului de frică şi tot din cauza fricii se poate arunca în faţa pericolului. Pot fi şi situaţii cînd reacţiile afective sînt contrare aşteptărilor. Într-o situaţie dificilă, o persoană cu sistem nervos puternic echilibrat, în loc să trăiască o stare de frică, poate simţi mînie sau curiozitate. Comportamentul omului cuprins de frică este influenţat şi de împrejurările în care se află. Într-un fel se comportă atunci cînd este singur în faţa primejdiei şi în altul cînd se găseşte împreună cu subunitatea.

Ofiţerul comandant de subunitate trebuie să cunoască esenţa expresilor emoţionale care pun în evidenţă atitudinea militarilor într-o împrejurare dificilă sau alta, în scopul influenţării pozitive a comportării acestora, ajutorării lor pentru a redobîndi încrederea în sine şi în ceilalţi luptători, în comandanţi.

* Reacţia celulelor nervoase la excitanţii externi deosebit de puternici încetează de a mai fi adecvată ; rolul inhibitor al scoarţei cerebrale este mai scăzut, ceea ce face ca stările afective să aibă un caracter dezorganizator pronunţat. În stare de frică se produc modificări însemnate : au loc o creştere a presiunii sanguine şi o accelerare a pulsului ; ca urmare a contractării vaselor sanguine creşte fluxul sanguin spre creier, inimă, plămîni şi descreşte în vasele care irigă organele digestive ; secreţia salivară descreşte, ceea ce provoacă senzaţia de uscăciune a gurii. În schimb alte secreţii, ca cele lacrimare, sudoripare cresc. Tensiunea musculară, mai pronunţată în muşchii gîtului, pune în evidenţă violenţa reacţiilor care au loc în stare de mînie sau frică. Totodată, au loc modificări în compoziţia chimică şi hormonală a sîngelui.

Deşi în stări de emotivitate puternică controlul conştiinţei asupra conduitei scade şi omul poate săvîrşi fapte pe care apoi să le regrete, aceasta nu-l scuteşte de responsabilitate pentru acţiunile sale. Responsabilitatea personală constituie un principiu etico-juridic aflat la temelia organizării tuturor acţiunilor umane, a cooperării dintre membrii colectivităţii pentru realizarea obiectivelor propuse. Dacă comandantul răspunde de îndeplinirea misiunilor încredinţate subunităţii sale, atunci şi militarii răspund de actele lor, de atitudinile lor, de acţiunea unită pentru cauza comună.

Panica, altă reacţie afectivă negativă, deosebit de gravă prin urmări, poate fi individuală sau colectivă şi semnifică frica împinsă la paroxism. Starea de panică poate să se producă în prezenţa unui pericol real sau imaginar ; simptomele ei caracteristice sînt dezorganizarea proceselor psihice, pierderea autocontrolului, dispoziţie crescută considerabil spre acte impulsive şi iraţionale, lipsa de răspuns adecvat la comenzi.

În ce împrejurări atitudinea celui căzut în panică poate influenţa negativ asupra altora ? S-a constatat că în situaţiile deosebit de periculoase, care solicită eforturi foarte mari, lipsa informaţiilor asupra luptei, influenţa slabă a comandantului asupra subordonaţilor fac să crească receptivitatea luptătorilor faţă de conduita celor care se manifestă negativ. Cel care încearcă să se salveze prin fugă dezordonată poate fi interpretat de ceilalţi luptători ca fiind bine informat asupra situaţiei în momentul dat şi în consecinţă este luat ca exemplu. Panica poate fi deci nu numai un produs al insului în cauză, ci şi sugerată, comunicată, amplificată în grupul incapabil să se mai stăpînească, de care este legat cel ajuns într-o asemenea stare.

Panica poate cuprinde simultan un număr mai mare de luptători, dacă excitantul este atît de puternic încît nimeni nu i se opune. În asemenea cazuri panica se dezlănţuie brusc şi violent. Situaţiile cele mai frecvente în care se produc şocuri puternice apar pe fondul mai multor stresuri cu acelaşi sens cum ar fi o accentuată oboseală fizică şi nervoasă, efort psihic sau intelectual pre-

lungit, surprinderea subunității de către inamic cu focul artileriei și aviației, supraaprecierea forțelor agresorului, folosirea de către acesta a unor procedee de luptă necunoscute sau mijloace cu deosebită forță de distrugere.

Educarea curajului, prevenirea fricii și panicii

Cunoașterea factorilor ce condiționează apariția fricii și panicii are o importanță deosebită pentru organizarea și desfășurarea procesului instructiv-educativ, menit a contribui la realizarea unor stări de spirit stenice, sub controlul rațiunii și reglajul permanent al conduitei în raport de cursul evenimentelor.

Curajul reprezintă o trăsătură volițională și constă în capacitatea persoanei de a înfrunta conștient pericole, de a acționa în condiții de risc crescut. Curajul implică nu absența fricii, cu care formează un cuplu cu multiple întrepătrunderi, ci stăpînirea și depășirea ei. Omul curajos este capabil să înfrunte cu îndrăzneală și demnitate primejdiile și neajunsurile de orice fel, să procedeze ferm în acțiuni, să-și apere ideile, convingerile în fața oricărei alte persoane. În sensul larg al cuvîntului, omul curajos adoptă hotărîri originale, acceptă riscuri, trece prompt la executarea deciziilor. Curajul presupune o împletire originală a îndrăznelii, perseverenței, stăruinței și hotărîrii, capacitatea de a învinge emoțiile de sens negativ, dorința de a sluji cauza prin acțiuni încununate de succes.

Curajul în accepțiunea militară are anumite particularități. În război, curajul se manifestă la militarul care, dîndu-și seama de pericol, caută conștient procedee potrivite pentru a îndeplini misiunea, pentru a înlătura obstacolele, fără sacrificii inutile ; el acceptă sacrificiul suprem în caz de absolută necesitate. Curajul nu are nimic comun cu imprudența, de cele mai multe ori expresie a imaginației, cu spiritul de bravadă care aduce rău nu numai celui în cauză, ci chiar unor subunități întregi.

Curajul implică cugetare, hotărîre, prudență, capacitate de a reacționa fulgerător, dar și forță de stăpînire. De exemplu, să aștepți apropierea tancului inamic la

distanța necesară executării focului eficace este un act de curaj, să execuți o misiune de cercetare în dispozitivul inamic, să fii parașutat într-o zonă ocupată de forțe agresoare și multe alte asemenea acțiuni de luptă pot fi aduse la îndeplinire de către luptătorii curajoși.

Curajul este compatibil cu prudența. Comandantul are datoria să organizeze cu scrupulozitate lupta, să manifeste prudență, ceea ce nu exclude, ci implică îndrăzneală cugetată, optimismul, încrederea în subordonați, în sine, în victorie. Reglementările în domeniul militar nu exclud ci, dimpotrivă, solicită din partea comandanților inițiativă, creativitate și capacitate de asumare a riscurilor rezonabile, justificate.

Curajul se formează și se dezvoltă în cadrul procesului instructiv-educativ. Întrucît acțiunile în cîmpul tactic generează situații ce pot fi percepute ca stresante, comandanții de subunități trebuie să acționeze de așa natură încît să obțină în procesul de pregătire creșterea capacității de control a militarilor asupra trăirilor, a afectivității. Pentru aceasta este necesar :

— Pregătirea de luptă din timp de pace să se facă în condiții cît mai apropiate cu putință de realitatea războiului. Aceasta se obține prin angajarea militarilor la efort și privațiuni, prin călirea lor psihofizică și morală. Exercițiile și aplicațiile tactice trebuie să urmărească formarea unor înalte calități morale și de luptă, creșterea valorii militarului în toate planurile — intelectual, afectiv și motivațional. În acest scop se vor evita orice ușurări și simplificări în programul de pregătire, orice concesie ;

— Între comandant și subordonați să se promoveze acele relații care, percepute de militari, să constituie factori de stimulare a demnității și integrității, de anihilare a oricăror porniri negative, de stimă și respect reciproc ;

— Dezvoltarea conștiinței politice la subordonați — element fundamental al stării morale —, a responsabilității sociale, cultivarea prin toate mijloacele a sentimentelor patriotice, a dragostei față de patrie, popor și partid, întărirea coeziunii subunității (unității) care trebuie să

se caracterizeze prin aspirații, idealuri și trebuințe comune, spirit de sacrificiu în executarea misiunilor primite ;

— Efectuarea unei temeinice pregătiri psihofiziologice a militarilor de toate gradele în scopul creșterii stabilității psihice și fizice la influența factorilor externi perturbatori, în raport de particularitățile diferitelor arme și specialități, a misiunilor la care urmează să participe subunitățile și unitățile.

Ansamblul de acțiuni instructiv-educative, ca și întregul sistem de raporturi interumane, contribuie implicit și explicit la creșterea puterii de adaptare a tinerilor ostași la medii puternic stresante, la situații dinamice ca cele generate de ambianța războiului, asigură stabilitatea psihică și comportamentală, educarea curajului ostășesc.

Instruirea temeinică și sistematică a efectivelor, în condiții complexe, este una din căile importante ale educării curajului, dîrzeniei și bărbăției în luptă. Exigența în respectarea baremurilor de tragere, în folosirea terenului, în executarea antrenamentelor au ca rezultat transformări în structura personalității fiecărui luptător, un proces accentuat de maturizare : crește acuitatea vederii și auzului, se formează deprinderea de a descoperi obiective ziua și noaptea, se perfecționează deprinderile intelectuale și motrice, se dezvoltă puterea de decizie. Deprinderile consolidate sporesc capacitatea de adaptare și reduc consumul de energie în executarea acțiunilor. În cazul unor deprinderi insuficient formate, a nesiguranței în acțiune apare starea de oboseală care, prelungită peste limitele admise, poate genera stări nevrotice (nevroza de adaptare).

Formarea gîndirii tactice are urmări esențiale asupra comportamentului ostașilor pe cîmpul de luptă. Militarul înlătură mai ușor emoțiile negative atunci cînd înțelege ce are de făcut și este capabil să întrebuințeze cu eficacitate armamentul individual și colectiv. Pregătirea tactică a militarului se realizează în procesul exercițiilor și aplicațiilor tactice — mediul cel mai favorabil pentru cunoașterea și călirea morală și de luptă a ostașilor.

În timpul marșurilor (respectîndu-se cu strictețe disciplina, organizarea, precizia în deplasare, pregătirea pentru rapida desfășurare și intrare în luptă), al aplicațiilor propriu-zise, în acțiunile pe viscol și ploaie, pe căldură și frig, în teren variat, sînt puse în evidență forțele spirituale și fizice, priceperile și deprinderile militarului. Aici el se înfruntă cu tot felul de greutăți, iar călirea luptătorului, formarea rezistenței lui psihice și fizice, consolidarea voinței și a caracterului său se realizează tocmai ca urmare a eforturilor depuse pentru învingerea greutăților.

Curajul se cultivă pe terenul asumării de răspunderi, al exersării de către fiecare militar a capacității de decizie, de a se stăpîni, de a merge pe căi nebătătorite, de a înfrunta obstacole neprevăzute. Controlul sistemelor de frînare, reglarea comportamentului în raport de situație presupun formarea capacității de reglaj, a putinței de a lupta cu propriile slăbiciuni, de a acționa sincron cu subunitatea.

În aplicațiile tactice efectivele își consolidează pregătirea, folosesc noi procedee de purtare a luptei, acționează pentru a învinge un inamic puternic, uneori superior cantitativ, bine înarmat. Tocmai asemenea situații cer încordarea forțelor intelectuale, morale și fizice, solicită intens și variat psihismul, calitățile morale și de luptă, inițiativa și ingeniozitatea, hotărîrea și curajul militarilor.

În procesul pregătirii de luptă, comandanții de subunități trebuie să cultive la militari voința, una din cele mai valoroase calități morale și de luptă. Pentru a executa acțiuni într-un anumit scop omul trebuie *să știe, să poată* și *să vrea*. Voința semnifică activitatea psihică a omului pentru a-și coordona ideile, trăirile afective, acțiunile necesare învingerii greutăților și obstacolelor întîlnite, realizării scopurilor propuse în numele unui ideal. Învingerea greutăților nu este doar prilej de verificare a calităților voliționale, ci mijlocul principal de educare a voinței. Crearea unor situații problematice în procesul instruirii, care țin seama de particularitățile militarilor și pun în competiție calitățile lor reprezintă premise ale educării voinței.

O voință puternică, corect orientată, înseamnă depășirea conformismului, implică stăruință, hotărîre, dîrzenie, inițiativă și stăpînire de sine, calități necesare oricărui luptător în executarea misiunilor, a ordinelor primite. Curajul în luptă dă expresie voinței puternice, moralului ridicat, bărbăției și eroismului. Dîrzenia, perseverența în executarea misiunilor sînt expresii ale unei înalte voințe. Nivelul pregătirii luptătorului din această perspectivă iese în evidență în cadrul acțiunilor care implică efort pentru învingerea unor greutăți neprevăzute, dar care apar frecvent pe timpul îndeplinirii misiunilor.

În aprecierea adversarului, în stabilirea obiectivelor misiunilor de luptă sînt inadmisibile șablonul, schematismul, simplificarea. Dimpotrivă, este necesar să se manifeste spirit creator, inițiativă și curaj în găsirea unor modalități de acțiune neașteptate pentru inamic, care să-l surprindă, să-l facă să piardă timp, să-l dezorienteze, reducîndu-i astfel capacitatea de acțiune, oportunitatea intervențiilor sale.

Aplicațiile oferă prilejuri pentru ca militarii să înlăture acele bariere psihice la temelia cărora stau de regulă stări emoționale negative, cum sînt : neîncrederea în propriile forțe, teama de înfrîngere. Pregătirea minuțioasă pentru luptă, cultivarea încrederii în propriile forțe, dorința de a purta acțiuni încununate de succes împotriva unui adversar puternic, conceperea unor variante tactice ingenioase, sînt modalități eficace de cultivare a curajului. De asemenea, la aceasta contribuie formarea unei imagini corecte asupra efectelor diferitelor categorii de armament, a armelor chimice și bacteriologice, învățarea procedeelor tactice de acțiune pentru limitarea și chiar evitarea acestor efecte, dezvoltarea încrederii militarilor în mijloacele de protecție.

Luptătorii nu reacționează identic la efectele distructive ale loviturilor provocate de diferite categorii de armament. Frica este produsă atît de caracteristicile loviturilor, ce cauzează rănirea sau moartea, cît și de modul în care sînt percepute zgomotul exploziilor, emisiile puternice de lumină ș.a. În al doilea război mondial

acestea s-au dovedit cele mai eficace în producerea fricii. Unii militari au fost puternic afectați de bombardamentele în picaj și de folosirea rachetelor pentru iluminarea terenului. La alții frica a fost cauzată nu atît de precizia armamentului, cît de condițiile în care s-au desfășurat ostilitățile. Cei mai mulți se temeau, în mod deosebit, de atacurile executate pe timpul nopții. Totodată, armele chimice produc o multitudine de efecte de genul celor neuroparalitice, cum sînt pierderea cunoștinței, delirul, convulsiile și coma, iar în plan psihologic : frica și tremurul, coșmaruri și insomnie, apatie, depresiune, dificultăți de concentrare și de memorie. S-a constatat însă că influența psihologică este mai mare decît puterea lor reală de distrugere asupra acelor luptători care supraapreciază efectul armelor menționate, sînt deficitari la capitolul pregătire moral-volitivă.

Sentimentul de frică se manifestă cu putere mare la cei care intră pentru prima dată în luptă sau la militarii din eșalonul întîi față de cei din eșalonul doi, la cei care așteaptă semnalul începerii acțiunii față de cei care desfășoară lupta. Din experiență s-a desprins concluzia că cei mai mulți luptători încearcă sentimentul de frică în mod deosebit înainte și nu în timpul luptei.

Demersul educativ trebuie să se facă diferențiat în timp, pe faze ale luptei și în raport de particularitățile psihice ale militarilor în diferitele momente ale luptei. Pentru menținerea sau refacerea echilibrului psihic are importanță participarea nemijlocită a militarului la rezolvarea de situații tactice cu mare încărcătură emoțională menite a-i dezvolta capacitatea de autoreglare și autocontrol. Cu cît împrejurările impuse sînt mai apropiate de realitatea războiului, cu atît cultivă mai bine curajul — mijlocul principal pentru dominarea fricii și prevenirea panicii.

Emoțiile negative pot fi trăite de militar atît înainte de primirea misiunii, cît și după terminarea execuției. Cel ce urmează să primească misiunea de luptă manifestă o anumită stare de neliniște. După executarea misiunii, emoțiile pot apărea în cel puțin trei împrejurări : atunci cînd militarul nu are certitudine că rezultatul este cel

așteptat ; cînd dintr-un motiv sau altul a comis greșeli ; cînd acțiunea la care participă se soldează cu eșec.

Caracterul și intensitatea emoțiilor sînt în bună măsură condiționate și de natura raporturilor dintre șefi și subordonați. Dacă, atunci cînd acțiunile au reușit doar parțial și s-au comis greșeli, subordonatul se așteaptă la o atitudine dură din partea comandantului, el va trece printr-o stare tensională negativă, va încerca eventual să nu raporteze greșelile comise, va căuta să apară în ochii șefului cît mai bine. Cu cît se dezvoltă o stare tensională, cu atît ea implică necesitatea descărcării, a relaxării.

Studii efectuate în acest domeniu reliefează că, în unele situații, piloții evitau să raporteze greșelile comise în tehnica pilotajului și în lucrul cu aparatura, inclusiv despre oprirea motoarelor aeronavei, apropierea periculoasă dintre aparate, despre iluzii optice de genul confundării norilor cu solul, a luminilor de la sol cu stelele, a liniei înclinate a norilor cu orizontul. Una din cauze constă în teama că recunoașterea erorilor în pilotare ar putea avea repercusiuni asupra viitoarei activități de zbor, asupra autorității, ar putea fi considerată premisă de zbor, cu urmarea atît de neplăcută pentru piloți — radierea de la zbor.

Apariția iluziilor nu exprimă o stare de boală, o slăbiciune a pilotului, ci un fenomen fiziologic posibil atît la pilotul tînăr, cît și la cel cu experiență de zbor bogată. De aceea se impune cu necesitate cunoașterea situațiilor și condițiilor în care apar asemenea iluzii, a cauzelor care le provoacă și a corectivelor ce se cuvin a fi introduse în procesul de antrenament și individualizarea pregătirii piloților. Acolo unde între comandant și subordonați există deplină încredere asemenea erori sau greșeli sînt raportate cu deplină sinceritate, constituind tot atîtea prilejuri de analize a cauzelor obiective și subiective în scopul adoptării măsurilor necesare îmbunătățirii procesului de pregătire.

Închegarea și organizarea subunităților după principii regulamentare și etice exercită o puternică influență formativă asupra fiecărui luptător. Acest proces de osmoză este opera comandantului, rezultanta cooperării între toți

militarii, sub comandă unică. Climatul de ordine și disciplină reprezintă mediul prielnic pentru formarea unor caractere ferme, pentru statornicirea relațiilor conforme cu normele de comportare ostășească. Spiritul de solidaritate ostășească se poate manifesta numai la o trupă disciplinată și organizată. În condițiile luptei fisurile de natură organizatorică, actele de indisciplină aduc serioase prejudicii capacității combative a subunităților și unităților. Slăbirea ordinii și disciplinei militare, insuficienta organizare a acțiunilor de luptă pot genera manifestări de neîncredere și nesiguranță, premise ale stărilor negative, pot duce la slăbirea coeziunii subunităților.

Restabilirea energică și cu orice preț a ordinii și disciplinei în momentele dificile este unica cale de a reda puterea și vigoarea unei subunități sau unități care a trecut printr-o încercare deosebit de grea. Disciplina fermă ajută la stimularea și direcționarea energiilor voluntare în direcții necesare. Luptătorii temeinic organizați, care înțeleg importanța disciplinei ferme sînt în stare să-și învingă emoțiile negative, să acționeze cu curaj.

Activitatea educativă desfășurată de ofițeri, de organele și organizațiile de partid și ale U.T.C. trebuie să ia în considerație caracteristicile oamenilor și ale situației de luptă. Teama care apare pe timpul executării misiunii poate fi înlăturată prin influența și intervenția activă a comandantului. Militarului care a ajuns să-i fie teamă îi este necesar un impuls, un apel la rațiune, un cuvînt de îmbărbătare pentru a se elibera de această stare, pentru depășirea tensiunii psihice maxime, pentru a deveni apt de reacții adecvate cerințelor ambianței. Impulsul comandantului se poate concretiza fie într-o comandă energică, fie într-un alt semnal care cheamă la acțiune.

Comandantul trebuie să-și stabilească atent procedeele de lucru cu acei militari care au un sistem nervos slab, o rezistență neuropsihică scăzută. Dacă pe timpul luptei un militar ajunge în stare de panică, el trebuie imediat izolat, trecut în refacere, pentru a se evita influența lui negativă, care se poate propaga foarte repede. Un grup cuprins de panică, în esența sa, încetează de a mai fi formațiune militară, se transformă în niște indivizi neor-

ganizați. De aceea, lucrul cel mai important îl constituie prevenirea fricii și a panicii. În acțiunea de prevenire un rol deosebit de important îl au :

— exemplul personal al ofițerilor, conducerea cu fermitate a subunităților ;

— informarea oportună a trupelor asupra situației din zonă, a măsurilor de protecție ce trebuie să le ia, a acțiunilor necesare în vederea contracarării loviturilor forțelor agresoare ;

— adoptarea de măsuri energice pentru contracararea zvonurilor și a propagandei inamice ;

— o susținută activitate politico-educativă pentru dezvoltarea sentimentului patriotic, a sentimentului datoriei și onoarei ostășești ;

— depistarea și izolarea la timp a acelor militari cu o structură psihofiziologică labilă, cu manifestări comportamentale aberante ;

— organizarea și conducerea acțiunilor de luptă de așa natură încît să facă posibilă prevenirea unei oboseli fizice și psihice premature a oamenilor ;

— adoptarea de măsuri corespunzătoare pentru pregătirea celor ce intră prima oară în luptă ;

— angajarea permanentă a luptătorilor în activități care-i solicită psihic și fizic, evitîndu-se pe cît posibil momentele de așteptare îndelungată. Experiența de război arată că tocmai aceste momente de așteptare, caracterizate printr-un activism redus, duc la creșterea tonusului emoțional și apariția sentimentului de frică. Cu cît insul se gîndește mai mult la pericol, se montează afectiv, prin imaginație, cu atît își intensifică sentimentul de frică.

Combaterea propagandei agresorului, informarea la timpul cuvenit a militarilor asupra misiunilor ce urmează a fi executate, asupra valorii și acțiunilor probabile ale inamicului, transmiterea de date referitoare la situațiile nou apărute în dinamica luptei, combaterea zvonurilor și a propagandei inamice subversive, reduc dimensiunile necunoscutului, a stărilor de incertitudine într-o situație sau alta, contribuie la diminuarea rezonanței lor emoționale.

Comandantul are obligația să se preocupe constant de menținerea unui moral ridicat în rîndul subordonaților.

Fiecare soldat trebuie să cunoască foarte bine misiunea de luptă, să fie stăpînit de înalte convingeri privind dreptatea cauzei pe care o apără, să aibă cunoștințele necesare despre agresor, să fie hotărît de a merge pînă la sacrificiul suprem în numele apărării patriei, al independenței sale. Dacă rațiunea este dușmanul fricii, atunci necunoașterea constituie unul din izvoarele ei.

Influența educativă a comportamentului comandantului în situații de luptă

Cunoscînd condițiile care provoacă trăirile emoționale negative pe timpul luptelor, comandanții și activiștii de partid, organizațiile de partid și de tineret pot stabili măsuri de influențare pozitivă, de amplificare a capacităților voliționale. Fermitatea comandantului în executarea ordinelor, legătura continuă cu masa soldaților, calmul sînt calități care exercită influență pozitivă, îi ajută pe militari să-și îndeplinească misiunile. Comportarea comandantului în război capătă rezonanțe din cele mai complexe, unele chiar greu de bănuit la prima vedere. De la comandant militarii învață să iubească meseria armelor, să fie curajoși, disciplinați, credincioși jurămîntului față de patrie. În orice situație s-ar afla, ofițerul trebuie să insufle subordonaților încredere în forțele lor, să le transmită hotărîrea și certitudinea sa asupra succesului.

Fermitatea comandantului reprezintă o cale pentru punerea în mișcare a unor mase de oameni în organizarea și ducerea luptei. Stilul de muncă al ofițerului, autoritatea sa morală, comportamentul de zi cu zi, trezesc în subordonați dorința de a merge și ei pe urmele acestui model. „Tăria autorității unui comandant constă în mare măsură în capacitatea lui de a fi strîns legat de masa militarilor din subordine, de modul în care știe să mențină, în orice condiții, această legătură și să o consolideze neîntrerupt“ [1].

[1] General-colonel Ion Coman, *Forța disciplinei militare conștiente*, Editura militară, București, 1971, p. 57.

Sentimentul de stimă față de comandant stimulează pe militari la îndeplinirea cu simț de răspundere a misiunilor. În aceste condiții ordinele devin obiectul rațiunii, simțămintelor și voinței subordonaților ; norma exterioară propusă devine convingere internă, act consimțit. Acțiunile hotărîte ale comandantului, stăpînirea de sine, prezența lui de spirit sau sîngele rece, cum i se mai spune, ajută subordonații ca în împrejurări dramatice să-și păstreze cumpătul, să manifeste calm, să acționeze eficace.

Experiența războaielor arată că una din cauzele favorizante ale reacțiilor emoționale negative a constat în slaba conducere a subunităților și unităților de către comandanți, în reducerea înrîuririi acestora asupra stării morale și psihice a oamenilor. Lupta împotriva unui agresor puternic, experimentat, cere să se angajeze cît mai judicios forțele, să se evite tot ce ar putea provoca irosiri, cheltuieli nejustificate de energii umane. În asemenea condiții apar clar urmările nefaste ale unui stil de conducere care ar tracasa trupele, le-ar diminua potențialul moral prin ordine neclare, atitudine defetistă, ezitări sau manevre nejustificate, prin incompetență.

Lupta întregului popor trebuie considerată înainte de toate ca o severă confruntare a iscusinței și capacităților moral-volitive. Pe timpul luptei, analiza și sinteza unui mare volum de informații, adesea cu distorsiuni, presupun pricepere de a deosebi ceea ce este adevărat de fals, verosimilul de neverosimil, posibilul de imposibil, de a sesiza ușor semnificația detaliilor, de a elabora programul acțiunii adaptat împrejurărilor concrete. Pentru a devansa inamicul în privința capacității de a decide și acționa, ofițerul trebuie să fie în permanență lucid, să-și domine simțămintele, să-și păstreze puterea de a se concentra asupra problemelor stringente, de a schimba metodele și chiar modul de gîndire pentru a interpreta corect schimbările ce se produc în cîmpul tactic.

În război acționează o multitudine de împrejurări previzibile și imprevizibile, favorabile sau nefavorabile, care pot duce la răsturnări bruște de situații în raportul de forțe existent la un moment dat, în favoarea unuia

sau altuia dintre beligeranți. Împrejurările nefavorabile sînt amplificate de faptul că fiecare dintre beligeranți întreprinde și acțiuni, special concepute, cu scopul de a induce în eroare partea adversă, căutînd să se pună unul pe altul în situații cît mai complicate cu putință, fac tot posibilul pentru a micșora riscul pentru sine și a-l amplifica pentru adversar.

Orice acțiune de luptă, cît de bine gîndită și pregătită ar fi, își are riscurile ei. De aici decurge una din marile calități ale comandantului, cu mare forță de înrîurire educativă, curajul de a-și asuma riscuri, înțelegînd prin aceasta întreprinderea unor acțiuni temerare, neașteptate pentru agresor. În război riscul devine o componentă a metodologiei de concepere, organizare și conducere a luptei, capătă caracter de legitate, condiționat fiind de însăși natura acțiunilor, de necesitatea obținerii victoriei prin toate mijloacele posibile și în orice condiții.

Surprinderea agresorului, prin organizarea de lovituri îndrăznețe, neașteptate, este unul din principiile de bază ale luptei în condițiile războiului de apărare. El impune ca acțiunile să se desfășoare astfel încît agresorul să fie lovit atunci și acolo unde se așteaptă mai puțin și în modalități pentru care este nepregătit sau le consideră imparabile. Prin acțiuni energice va fi pus în derută, iar operațiunile concepute de el se vor putea desfășura după principiile cunoscute, inițiativa va fi de partea forțelor apărătoare. Capacitatea comandantului de a găsi forme de manevră și procedee de acțiune la care inamicul se așteaptă mai puțin este importantă pentru că amplifică gradul de nedeterminare (și, în consecință, de risc) pentru inamic.

Abordînd comportamentul comandantului din perspectiva capacității de a acționa cu îndrăzneală în desfășurarea luptei, se impune atenției două momente mai importante. Îndrăzneala nu trebuie să fie sinonimă cu nesăbuința. Din premisa că în război numai cine riscă poate cîștiga nu trebuie să se tragă concluzii false privind organizarea acțiunilor de luptă. Ignorarea componentelor situației, a cadrului general existent, cu eveni-

mentele sale principale, atitudinea aventuristă, lipsită de răspundere, au consecințe negative ca și tendința opusă, de a evita cu orice preț riscul, care undeva este sinonimă cu a nu acționa. Analiza situației, organizarea luptei, studierea factorilor și împrejurărilor implicate în construirea stărilor de spirit, totul trebuie făcut cu temeinicie ; comandantul are datoria să se călăuzească după principiul : *pierderi minime, avantaje maxime.* Numai în situațiile extreme, aparent fără ieșire, să accepte soluții cu o doză crescută de risc. Și în asemenea situații acțiunile gîndite, curajos concepute sînt de natură să diminueze în fapt pierderile de vieți omenești.

Pornind totdeauna de la obiectivele misiunii de luptă și de la evoluția situației concrete, comandantul adoptă o anumită tactică și în privința riscului. Desigur, acest lucru apare cu atît mai evident cu cît urcăm spre marile eșaloane. Nu rareori se pot ivi situații cînd comandantul va accepta rezultate mai slabe pe o direcție pentru a obține avantaje mari pe o altă direcție ; acceptă o situație aparent dezavantajoasă de moment pentru a obține efecte favorabile importante mai tîrziu.

Atunci cînd forțele de care dispune comandantul pentru executarea misiunii de luptă sînt insuficiente, dar situația impune să se treacă neapărat la acțiune, riscul acceptat are întemeiere dacă contribuie la creșterea succesului general. Dacă situația de luptă impune, se pot iniția acțiuni foarte îndrăznețe, dar care vor conține și o doză sporită de risc. Cînd există o superioritate evidentă în forțe și mijloace asupra inamicului totul se cere calculat de așa natură încît riscul să fie minim, protejîndu-se la maximum forțele și mijloacele proprii. Aceste variante nu epuizează nici pe departe multitudinea de situații în care calculul riscului poate să îmbrace forme foarte diverse. Calculul riscului permite comandantului să aprecieze cît de indicată este o modalitate de acțiune, avînd în vedere scopul misiunii, să aprecieze forțele și mijloacele disponibile, situația concretă în care se pot găsi trupele în momentul dat, precum și acțiunile probabile ale inamicului.

În toate momentele luptei, „cînd ia o măsură, comandantul trebuie să anticipeze și reacția subordonaților, efectul ei asupra stării lor de spirit, a dispozițiilor din momentul respectiv, iar ulterior să compare comportamentul militarilor cu anticipările sale, să facă judecățile cuvenite. Acela care s-ar dovedi puțin preocupat de ceea ce vor gîndi și simți subordonații săi cînd formulează o cerință, cînd îi solicită la o acțiune care urmărește să provoace o schimbare în metodele de luptă, spre exemplu, cu greutate ar izbuti, pentru că reușita este legată de participarea motivată, consimțită a militarilor, existența sau lipsa adeziunii lor la mobilurile acțiunii punîndu-și amprenta pe modul cum vor evolua raporturile dintre șef și subordonați“ [1].

Conducerea eficace a acțiunilor de luptă necesită legături permanente ale comandantului cu efectivele, cunoașterea operativă și cît mai exactă a dispozițiilor, a trăirilor afectiv-emoționale, pozitive și negative, a factorilor ce le influențează, măsuri energice care să ducă la creșterea stabilității motivaționale, a voinței luptătorilor, a încrederii lor nestrămutate în victorie.

---

[1] Colonel Emil Burbulea, *Creativitatea — componentă a personalității comandantului,* Editura militară, București, 1978, p. 55—56.

4. PSIHOPEDAGOGIA GRUPURILOR MILITARE

Cercetările contemporane asupra educației includ și perspectiva socială sau situațională. Învățarea umană, în sensul larg de achiziție a unor elemente inexistente în experiența anterioară, reprezintă un proces cu dublă natură — individuală și socială.

Individuală, în sensul că aparține și se realizează de către un anumit subiect concret, cu o anumită dezvoltare intelectuală, înclinații și predispoziții, nivel de aspirație, temperament și caracter. *Socială*, pentru că învățarea se face într-un context situațional cu o multitudine de variabile exterioare conștiințelor individuale, unele dependente de ele, altele independente ; variabilele condiționează diferit desfășurarea și rezultatele procesului instructiv-educativ. În această categorie se înscriu : climatul de muncă, starea de spirit, opinia colectivă, coeziunea, moralul și moralitatea grupului ș.a.

Cercetările interdisciplinare evidențiază că formarea personalității depinde de numeroase variabile ; cele mai multe au caracter psihosociologic și se constituie la nivelul grupului mic — colectivitate umană ireductibilă la indivizii izolați sau la suma lor aritmetică. Abordarea științifică a grupului conduce la explicarea profundă a mecanismelor prin care se transmite și exercită acțiunea educativă a colectivului asupra personalității membrilor săi, oferă metode și tehnici de cunoaștere a fenomenelor

specifice grupului, ajută la înțelegerea particularităților individuale (deosebirilor calitative) ale membrilor componenți. În plan acțional, abordarea științifică oferă posibilitatea elaborării unui sistem de cerințe pedagogice unitare, sugerează modalități educative concrete de intervenție asupra grupului spre a-l orienta în vederea realizării obiectivelor pentru care ființează.

Pornind de la trăsăturile caracteristice ale grupului putem formula de la început trei idei importante pentru munca educativă și anume :

— indiferent de natura lui, grupul nu este o societate în miniatură, ci posedă parametri prin care se delimitează de societate și are o independență relativă față de aceasta ;

— chiar dacă sînt de aceeași factură, grupurile, dincolo de anumite caracteristici generale, se diferențiază. Fiecare grup are trăsături distincte, un mod propriu de a se comporta, de a reacționa în anumite împrejurări, de a trata evenimente, oameni, întîmplări, are fizionomia lui particulară desemnată prin termenul de sintalitate ;

— cunoașterea grupului nu se reduce la cunoașterea personalităților care-l compun, după cum cunoașterea individuală nu dă o imagine suficientă despre colectiv ca ansamblu unitar ; ea vizează înțelegerea unor trăsături specifice acestuia ca coeziunea, dinamica, raporturile interpersonale, tradițiile, performanțele în activitate, aspirațiile, climatul existent ș.a.

Caracteristicile psihosociale ale grupurilor militare

Noțiunea de grup mic, primar, îmbracă, în literatura de specialitate, sensuri diferite. Deosebirile provin din faptul că grupul include domenii diferite ale realității sociale, are un conținut determinat de fenomenele specifice ale acestei realități. Ele apar și datorită unghiului sub care se privește o anumită realitate umană — sociologic, psihosocial sau sociometric. Astfel, sociologul va insista asupra realității „supraindividuale“ rezultate din conviețuirea indivizilor componenți, psihologul social se va ocupa îndeosebi de

conținutul psihologic al fenomenelor din interiorul grupului, pe cînd sociometricianul se va opri asupra relațiilor afective.

În percepția socialului, grupurile mici și mijlocii sînt factor de dezvoltare personală și, totodată, reglator al conduitelor individuale, chiar sursă de constrîngere. Inteligența, afectivitatea, atitudinea se formează treptat, ca urmare a posibilităților native, sub influența mediului sociocultural. Dacă individul își percepe mai puțin apartenența la grupurile mari, apoi el devine sensibil la interacțiunile în microgrupuri, în care joacă și percepe eficiența unui rol sau altuia.

Acțiunea în comun și confruntările din interiorul grupului întăresc moral, pregătesc indivizii pentru viața socială. Maturitatea și bărbăția nu se cîștigă într-un mediu lipsit de probleme, de griji și obstacole, prin evoluții solitare. În cadrul grupului se dobîndesc cele mai alese virtuți umane, se dezvoltă spiritul colectivist, se formează capacitatea de (auto) apreciere și (auto) evaluare în raport cu cerințele și evenimentele la care persoana participă.

Tînărul încorporat și repartizat într-o subunitate începe într-un anumit sens o viață nouă, intră într-un sistem de relații în multe privințe deosebit de cele în care s-a integrat anterior, într-un mediu dominat de raporturi oficiale, regulamentare. El se va confrunta chiar din primele zile cu un program de viață și instrucție aparte, cu un sistem de valori deosebit, cu o atmosferă specifică și cerințe pe care trebuie să le cunoască și să le respecte, întrucît numai așa se va integra în noile relații ostășești. Colectivul ostășesc trebuie să poată afirma : „E de la noi din pluton", iar individul să simtă că : „E grupa (sau plutonul) meu". Numai în asemenea circumstanțe militarul se manifestă nestingherit, primește influența subunității și o poate exercita pe a sa.

Sub raport psihosocial, subunităților militare, ca grupuri umane cu anumite particularități, le sînt caracteristice trăsături cum ar fi : comunitatea scopului ; coeziunea ; structuri diferite — cognitive, afective, comunicative, de rol ș.a. ; tradiții, experiență, aspirații colective ; un set de valori moral-politice și patriotice.

a) *Comunitatea scopului.* Din punct de vedere psihosocial, tinerii, oricît ar fi de legați prin existență în același spațiu și program de activitate, nu alcătuiesc un grup decît atunci cînd urmăresc aceleași scopuri, sînt uniți efectiv prin aspirații comune. Tinerii ostași doresc să devină buni apărători ai patriei, să preia și să consolideze realizările contingentelor anterioare în pregătirea de luptă și de specialitate, în activitatea cultural-artistică și sportivă. În armată tinerii parcurg o etapă importantă cu caracter formativ din viața lor, sînt confruntați cu solicitări de natură să le înrîurească de fond personalitatea, ceea ce ușurează de la început procesul de integrare, cointeresarea militarilor în îndeplinirea ordinelor, în executarea misiunilor.

Scopul comun exercită o influență reală asupra subunităților, influență ce se amplifică treptat, pe măsură ce fiecare ostaș conștientizează îndatoririle ce-i revin din programul pregătirii de luptă și politice, consecințele pozitive la nivel individual al efortului consimțit, susținut. „Nimic, nici o constrîngere exercitată din afară, nici un sentiment, nici o iluzie nu poate da vieții atîta vigoare și eficiență ca limpezimea unui scop care a ajuns să ne stăpînească" [1].

Gradul de subordonare a militarilor unei subunități față de scopul general indică polarizarea colectivă, iar eforturile depuse pentru îndeplinirea sarcinilor comune definesc nivelul participării la viața colectivă. Cele două fenomene menționate — polarizarea și participarea — sînt complementare, gradul lor de profunzime depinzînd în mare măsură de preocuparea comandanților de plutoane și de companii pentru instruirea și educarea temeinică a fiecărui militar din subunitate, pentru promovarea unor raporturi regulamentare, în acord cu normele eticii.

Participarea activă a militarilor la procesul instructiv-educativ este condiționată tocmai de înțelegerea rolului lor în lupta subunităților și unităților. Folosirea de către

[1] Cristofor I. Simionescu, *Gînduri*, Editura Junimea, Iași, 1978, p. 43.

comandant a unor procedee adecvate pentru a explica convingător utilitatea eforturilor ce trebuie depuse, pentru evidențierea legăturii organice ce există între sarcinile concrete ale fiecăruia și întărirea capacității de luptă a subunității, are urmări însemnate în perceperea corectă de către ostași a comunității scopului. Actul apropierii și apoi al identificării tinerilor militari cu sarcinile programului pregătirii de luptă și politice, cu obiectivul comun se materializează în rezultatele obținute la instrucție, în preocuparea constantă ca subunitatea să se prezinte foarte bine la toate activitățile, să aibă o poziție de frunte în cadrul unității.

O contribuție importantă la înțelegerea scopului comun aduc organizațiile de partid și de tineret prin activitățile consacrate cunoașterii temeinice de către tinerele generații a locului și misiunilor armatei în edificarea și apărarea societății socialiste multilateral dezvoltate, a biografiei unității și subunității.

b) Micrograpul se constituie în vederea desfășurării unor *activități* legate de pregătirea militară, învățămînt, educație și cultură, producție. Activitatea micrograpului este dependentă de o multitudine de factori, cum sînt : natura scopului acțiunii la care aderă integral sau parțial întregul grup sau numai o parte a sa ; caracterul acțiunii, modul său de a fi, complex sau simplu ; durata acțiunii indivizilor pentru realizarea atribuțiilor funcționale ; componența socioprofesională și culturală a membrilor ; starea raporturilor interpersonale (preferențiale sau de indiferență) ; mijloacele de influențare individuală și colectivă folosite de comandant ; tipul de autoritate și stilul de muncă.

c) *Influența reciprocă.* Pentru a se menține și a-și realiza obiectivele, micrograpul, în general, cel ostășesc, în special, are nevoie de o anumită uniformizare a comportamentelor membrilor ce-l compun. Individul se comportă conform imperativelor grupului său din cauza unor motive referitoare la : efectul sugestiv al prestigiului ; recunoașterea puterii obiceiurilor și tradițiilor ; nevoia obiectivă de a participa la viața grupului ; pedepsirea încălcării normelor. Actul de influențare poate fi pozitiv sau negativ, cultivînd astfel încrederea în sine, dorința de fapte nobile sau, dimpotrivă, pasivitatea, apatia, pesimismul.

d) *Coeziunea* este un factor esențial de care depinde existența, funcționalitatea și vitalitatea oricărei colectivități sociale ; ea se înscrie ca o dimensiune importantă a psihologiei micrograpului, desemnînd unitatea psihosocială dintre membrii săi.

Coeziunea reprezintă comportamentul subunității ca grup unitar, caracterizat prin hotărîrea de a acționa pentru îndeplinirea ordinelor, a tuturor îndatoririlor ostășești, pentru realizarea obiectivelor fiecărei etape de instrucție, prin sentimente de atașament reciproc și de apartenență la grup. Elementele menționate fuzionează și se stabilizează în cadrul coeziunii, conferindu-i atributul de caracteristică sintetică a grupului, de rezultantă a unor factori obiectivi și subiectivi. Printre factorii obiectivi care dezvoltă coeziunea se pot enumera :

— *contactul spațial,* plasarea în același spațiu ;

— *mărimea grupului,* raporturile directe de comunicare și participare la viața comună sînt mai puternice în grupurile restrînse ;

— *angajarea grupei (echipajului), a plutonului în acțiuni comune,* cu participarea și conjugarea eforturilor tuturor. Aplicațiile tactice, tragerile de luptă cu subunitatea, activitățile gospodărești sau productive în economia națională, manifestările cultural-artistice și altele se realizează ca urmare a eforturilor colective ale cadrelor și militarilor în termen ;

— *eficiența activității ;* unitatea eforturilor individuale duce la rezultate, iar acestea la recunoașteri și aprecieri pozitive, la amplificarea prestigiului colectiv, la întărirea motivației pentru acțiune, la apropierea afectivă dintre militari, dintre comandanți și subordonați ;

— *sistemul de obligații și drepturi,* de recompense și pedepse, permanent reglat și corectat pentru a se evita distorsiunile; respectarea tuturor îndatoririlor de către toți membrii grupului, acordarea la timp a drepturilor, folosirea recompenselor ca pîrghie stimulativă.

Din rîndul factorilor psihologici care contribuie la închegarea subunității fac parte, printre alții, consensul cognitiv și afectiv, normativitatea.

— *consensul cognitiv și afectiv* indică formarea unor atitudini asemănătoare la toți militarii din grupă sau pluton față de aceleași evenimente ;

— *normativitatea* dă expresie atitudinii de acceptare conștientă și respectare fermă, în toate împrejurările, a normelor vieții militare, capacității de autoorganizare și autocontrol la nivelul subunității.

Subunitatea acționează ca entitate distinctă, cu personalitatea ei, numai din momentul realizării unui nivel minim de coeziune, atunci cînd s-au constituit diverse structuri care antrenează și includ pe toți sau aproape toți militarii din grupă (echipaj) sau pluton. Includerea în structurile cognitive, afective sau comunicative nu se face în același mod pentru toți membrii. Cu cît însă ponderea lor în fiecare structură este mai mare, cu atît coeziunea prezintă stabilitate și, invers, cu cît rămîn în afara structurilor mai mulți membri, cu atît coeziunea este mai slabă. „Coeziunea poate fi considerată drept cea mai importantă variabilă de grup, deoarece, tocmai datorită ei, grupul există, se menține și funcționează ca o entitate coerentă, relativ de-sine-stătătoare“ [1].

e) *Structura configurațională proprie.* Fiecare grup posedă o anumită structură ce decurge din interdependența statusurilor și rolurilor componenților săi. Ținînd cont de conținutul și funcțiile statusurilor și rolurilor, se pot distinge variante structurale ce se întrepătrund și nasc relații de complementaritate. Astfel, se poate vorbi de o structură de comunicare, după felul în care se realizează comunicarea ; o structură decizională și executivă, după modul în care se exercită conducerea în interiorul grupului ; în funcție de distribuția afinităților și atracțiilor interpersonale se poate vorbi de o structură sociometrică ș.a.

[1] Pantelimon Golu, *Psihologie socială,* Editura politică, București, 1971, p. 192.

Structurile constituie un tot unitar, ele fiind expresii nuanțate ale configurației de ansamblu. Cunoașterea lor are o importanță deosebită întrucît oferă comandantului posibilitatea de a pătrunde în intimitatea proceselor ce se produc în grup, de a interveni dirijat din exterior pentru adaptarea subunităților, în totalitatea lor, la cerințele cu care sînt confruntate pe diferite planuri, pentru a face din ele colective puternic sudate, capabile să îndeplinească misiunile ordonate.

f) *Climatul de muncă* din subunitate se înscrie ca o caracteristică psihosocială a grupului cu adînci implicații în rezultatele activității, în valorificarea capacităților militarilor, în afirmarea plenară a personalității fiecăruia, în dezvoltarea unor comunicații durabile, în întărirea coeziunii. „Climat favorabil — remarca M. Ralea — înseamnă moral ridicat ; moral ridicat înseamnă capacitate sporită de muncă și creație“ [1]. Climatul exprimă atitudinea grupului față de problemele specifice funcționării sale, activității în comun și poate fi optimist, stimulativ, favorabil afirmării sau, dimpotrivă, încărcat de tensiune, incertitudini și rigiditate.

Climatul favorabil muncii și afirmării exercită o dublă acțiune pozitivă : în primul rînd, permite militarilor să angajeze capacitățile la exercitarea atribuțiunilor ostășești ; în al doilea rînd, stimulează entuziasmul, generează sentimente de siguranță, formează oameni încrezători în ei, în resursele de creștere a individului și colectivității, favorizează manifestarea unor calități morale definitorii ostașului-cetățean ca cinstea, altruismul, franchețea, solidaritatea, demnitatea și onoarea.

g) *Nivelul aspirațiilor colective* este o trăsătură psihosocială ce se definește în legătură cu nivelul și calitatea performanțelor pe care grupul, subunitatea, în cazul nostru, își propune să le atingă în activitatea sa. De nivelul aspirațiilor depind în bună măsură și rezultatele în muncă. Practica evidențiază că în subunitățile unde comandanții își stabilesc obiective realiste (un raport rezo-

[1] M. Ralea, *Schița unui sistem de psihologie,* în „Revista de psihologie“ nr. 4/1964, p. 28.

nabil între dorințe și posibilități), încadrate în termene precise pentru un ciclu (an) de instrucție, apoi pe fiecare etapă, acolo unde militarii înțeleg bine obiectivele, știu precis ce sarcini le revin, se dobîndesc rezultate superioare în pregătirea de luptă (la exerciții și aplicații tactice), la trageri, în executarea misiunilor ordonate.

Rezultatele pozitive se concretizează în obținerea titlului de militar și subunitate de frunte, specialist de clasă, într-o ordine și disciplină regulamentară, în relații de întrajutorare și solidaritate. Obiceiul de a lua angajamente care nu pot fi aduse la îndeplinire are urmări negative de natură educativă asupra grupului, reduce nivelul aspirației colective, favorizează formalismul.

h) *Tradițiile și experiența subunității* îndeplinesc, de asemenea, un rol important în conturarea personalității colectivului (sintalitatea), în asigurarea continuității prin păstrarea „zestrei" contingentelor anterioare, în ridicarea nivelului de aspirație și a performanțelor, în aprecierea realistă a posibilităților. Tinerii ostași, încadrați în plutoane și companii care dețin titlul de „subunitate de frunte", își întăresc motivația pentru acțiune și rezultate superioare, prin sentimentul de mîndrie și satisfacție, ca și dorința de a fi demni continuatori ai tradițiilor înaintate.

i) *Dinamica* constituie o altă notă definitorie a grupului care relevă că în țesătura de raporturi existente în subunitate au loc mișcări și transformări continue, se produc procese de adaptare și acomodare reciprocă, apar tendințe și orientări noi, diferențieri sau uniformizări.

Dinamica se manifestă pe două planuri — unul intern și altul extern. Dinamica internă sau intragrupală include toate transformările ce au loc în structurile grupului, în caracteristicile personalității membrilor săi ; dinamica externă sau intergrupală este expresia schimburilor în cadrul relațiilor dintre grup și alte grupuri, dintre grup și ambianța socială pe fondul căreia ființează.

Notele definitorii ale grupului se află într-o strînsă interdependență, derivînd unele din altele. Avînd un caracter general și necesar pentru existența și funcționarea oricărui grup, conținutul lor diferă de la un domeniu la

altul — productiv, artistic, școlar, sportiv, militar. În literatura de specialitate se disting trei nivele : *general*, include notele definitorii comune tuturor grupurilor, indiferent de natura lor ; *particular*, cuprinde pe lîngă notele generale acele caracteristici determinate de specificul domeniului ; *singular*, reflectă tot ceea ce este propriu unui grup concret, vieții lui și îl diferențiază de alte grupuri asemănătoare (specificitate desemnată prin conceptul de sintalitate).

La grupul militar se detașează caracteristica subordonării, faptul că se află permanent sub o comandă unică, în măsură oricînd să execute ordine, să îndeplinească o misiune. De aici nevoia realizării unității de gîndire și acțiune, a coeziunii trainice și profunde, a unui spirit de grup solid, unitar.

Dinamica grupului poate fi examinată și în raport de natura activităților la care el participă. Un anumit mod de organizare și conducere a subunității se folosește la cîmpul de instrucție, în poligon sau la aplicație și relativ altele, inclusiv în planul exercitării actului de comandă, atunci cînd subunitatea lucrează pe un șantier sau în agricultură. De aici și concluzia privind necesitatea adecvării comportamentului și modului de lucru al comandanților, al tuturor cadrelor cu tinerii militari, în raport de variabila situațională. Aceste variații și variabile, însă, specifice unei situații sau alteia, nu pot schimba sau altera caracteristicile grupului oficial, acelea care îl definesc ca subunitate militară, ca grup aflat permanent sub comandă unică.

Metodica organizării și conducerii grupurilor militare

Comportamentul persoanei este înrîurit de diferite microgrupuri umane cărora îi aparține, în mod concomitent sau succesiv. „Dezvoltarea individului este determinată de dezvoltarea tuturor celorlalți indivizi cu care se află în relații directe sau indirecte. Istoria unui individ, departe de a putea fi despărțită de

aceea a indivizilor care l-au precedat sau îi sînt contemporani, este, deopotrivă, determinată de ea"[1].

Metodologia organizării și conducerii grupurilor militare trebuie să se întemeieze pe cunoașterea acelor caracteristici ale subunității care o definesc ca entitate distinctă, ca grup social, a acelor date și manifestări de natură psihosocială ca : structura colectivului, coeziunea și dinamica sa, climatul socioafectiv și altele. Acțiunile educative pentru formarea și consolidarea colectivului au sorți de izbîndă atunci cînd sînt în concordanță cu condițiile sale interne. Influențele și măsurile educative îndreptate în direcția formării conștiinței și conduitei ostășești dau rezultate scontate, în măsura în care țin seama de caracteristicile socioprofesionale generale și individuale ale tinerilor încorporați.

Grupul, colectivul militar, prin tot ceea ce rezultă din interacțiunea componenților săi, prin acele fenomene „supraindividuale" (dar care pleacă de la indivizi și se manifestă prin ei), acceptă sau respinge opiniile individului, îl stimulează într-o activitate și îl frînează în alta ; îl aprobă și îl apreciază pentru unele rezultate și comportări și îl critică, îl dezaprobă pentru altele ; îl ajută să-și îndeplinească îndatoririle, dar îi cere să acorde la rîndul său ajutor altora, ia în considerație aptitudinile, înclinațiile și pasiunile sale, oferindu-i posibilități de manifestare ; laudă pe cel modest, „biciuiește" pe cel încrezut ; apreciază pe cel harnic, critică pe cel comod ; stimează pe cei cinstiți și sinceri, ia atitudine fermă față de fățărnicie și egoism. Influența colectivului se exercită, așadar, asupra unor zone largi, lasă amprente puternice asupra profilului profesional și politico-moral al tuturor componenților săi.

Relațiile fiecărui militar cu ceilalți militari din subunitate înrîuresc caracterul, mentalitățile și aspirațiile sale, convingerile și comportamentul, au urmări pozitive sau negative. „Fiecare raport între indivizi (începînd cu

[1] K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 3, Editura politică, București, 1960, p. 458.

cel dintre doi indivizi), scrie Piaget, îi modifică pe indivizi"[1].

Pentru ostaș armata nu este doar o noțiune abstractă, ci semnifică, în primul rînd, ceea ce trăiește, ce i se dezvăluie sub ochi în grupa, plutonul și compania lui. Judecățile sale de valoare privind rolul armatei în societate se vor întemeia, în mare parte, pe ceea ce a văzut și simțit efectiv în subunitatea sa. Viziunea tînărului despre armată înainte de satisfacerea stagiului, pe timpul acestuia și ulterior cunoaște restructurări numeroase și esențiale.

Exigența și principialitatea, gradul de ordine și disciplină, grija comandantului pentru traiul zilnic al militarilor din subordine pentru împlinirea lor spirituală, vor fi cîntărite de ostași nu după ceea ce li se spune, ci după cum le văd în acțiune, practicate în grupa și plutonul lor de către ofițeri și gradați, de ceilalți militari. Evenimentele la care participă pe timpul stagiului lasă urme asupra personalității militarului. De aici, importanța ca grupul să fie permanent orientat și condus spre a-și valorifica uriașul său potențial formativ-educativ. Condiția de bază pentru atingerea acestui deziderat o reprezintă cunoașterea structurilor principale ce funcționează în cadrul subunității, care se intercondiționează reciproc, determinînd fizionomia, o anumită sintalitate a grupului și „marcă" a individului.

Structurile formale și informale, cognitive și perceptive.

Orice subunitate (grup, echipaj, pluton) reprezintă un subsistem cu o structură psihosocială complexă și cu caracteristici atitudinale și comportamentale ireductibile.

O parte deosebit de importantă din relațiile ce ființează în grupul militar sînt *formale*, adică legiferate, oficializate prin regulamente ; altele sînt *informale*, neoficializate, relații născute spontan în cadrul și în afara

[1] Jean Piaget, *Psihologia inteligenței*, Editura științifică, București, 1965, p. 198.

subunității, raporturi dependente în mare măsură de factori psihologici. Relațiile informale nu trebuie considerate mai puțin importante decît cele formale pe motiv că s-ar dezvolta paralel cu modul organizat al subunității; deseori ele au semnificații tot atît de însemnate pentru viața psihosocială a colectivului militar ca și relațiile oficiale.

Cunoașterea relațiilor informale este necesară întrucît în grupul informal comunicarea este spontană și verbală, statusul fiind bazat mai mult pe realizări personale decît pe poziție, iar relațiile profesionale sînt de regulă subordonate celor umane. Pe măsura evoluției sale, grupul capătă o viață socioafectivă proprie, cu norme și reguli proprii, cu un bun spirit de *„noi"* (grupa noastră, plutonul nostru), toate contribuind la instaurarea climatului de cooperare și ajutor reciproc, la creșterea randamentului în procesul instructiv.

De asemenea, sfera relațiilor interumane oficiale — oricît de bine ar fi încadrată și surprinsă prin regulamente, ordine și dispozițiuni — nu poate niciodată, în mod obiectiv, să acopere totalitatea nevoilor de comunicare dintre militari. Raporturile interpersonale, fiind strict dependente de existența reală și activă a oamenilor, de ceea ce li se întîmplă în viața de zi cu zi, au o arie destul de largă, cu caracter de spontaneitate, de instabilitate, ceea ce îngreuiază supravegherea și controlul lor. Fiind însă părți ale aceluiași întreg — sistemul relațiilor interumane, instituționalizate și neinstituționalizate —, se întrepătrund și se influențează reciproc în proporții ce variază în funcție de numeroși factori obiectivi și subiectivi.

Relațiile dintre formal și informal se pot apropia și pot evolua pînă la o relativă suprapunere, generînd o cooperare rodnică, trainică. Așa se și explică interesul pentru cunoașterea lor de către comandanți. La orice nivel al ierarhiei s-ar afla, comandanții nu pot fi indiferenți față de modul cum este alcătuit colectivul pe care îl conduc, cum funcționează, care este starea de spirit, motivația membrilor săi, ce aspirații au, ce așteaptă de la comandanți, care sînt relațiile dintre ei, caracteris-

ticile climatului. Fiind structuri dinamice, colectivele își schimbă mereu starea, ceea ce necesită o permanentă cunoaștere a tuturor variabilelor, a raporturilor numeroase de intercondiționare ce se instituie între relațiile formale și cele informale.

Dinamica structurii informale scoate la iveală militari cu anumite calități, buni trăgători, sportivi, cu înclinații artistice, buni organizatori, cu autoritate reală în subunitate, prin următorul mecanism: fiecare individ dorește să satisfacă anumite nevoi, să-și mențină un echilibru; o bună parte a trebuințelor se satisfac numai prin raporturile cu alți indivizi sau cu grupul; momentul activ de satisfacere a trebuințelor personale dă naștere unor procese de influență. Influențele reciproce nasc ascendente personale, afirmă prestigiu, scot la iveală personalități cum ar fi la instrucția de specialitate — cel mai bun tehnician; la activitatea cultural-artistică — cel mai bun interpret; la sport — cel mai bun organizator, jucător sau conducător de joc ș.a.

Deci, militarii care dovedesc abilitate și capacități deosebite în îndeplinirea diverselor sarcini ale subunității, fiind cunoscuți, sînt angajați în mobilizarea grupului, întrucît îndeplinesc o serie de funcții psihologice ca de pildă: „punct focal" — în jurul lor se grupează cei mai mulți la o acțiune sau alta; „catalizator de energie" — concentrează aspirațiile, așteptările celorlalți și îi mobilizează pentru a le împlini; „sursă de idei" — dovedesc ușurință în a obține adeziunea celorlalți la opiniile și inițiativele lor; „model" — fiind percepuți de colegi ca cei mai buni cunoscători ai problemelor dintr-un anumit domeniu, mai eficienți și de aceea imitați și urmați de ceilalți.

Structuri cognitive și perceptive. Pînă la intrarea sa în subunitate, tînărul a trecut prin mai multe tipuri de micro-grupuri umane: familia, școala, organizația de pionieri, de tineret, colectivul de muncă, de prieteni. „Este foarte probabil că mare parte din viața psihică superioară, din viața spirituală a oamenilor, își are rădăcina în relațiile interpersonale, care în mod practic, se desfășoară în trei planuri principale: în relațiile de familie, în

frunte cu maternitatea, în relațiile de muncă, în frunte cu tovărășia, în relațiile de conviețuire, în frunte cu amiciția"[1]. Unele din acestea au fost de lungă durată, altele mai puțin. Confruntări și acomodări, renunțări sau reușite, progrese sau regrese, bucurii ori insatisfacții — o gamă largă de situații și trăiri sufletești prin care a trecut și s-au fixat sub formă de amintiri, dar și de opinii, mentalități, (pre) judecăți și atitudini. Subunitatea îi solicită tînărului cunoștințe, deprinderi, atitudini și comportamente relativ diferite de cele anterioare și îndeosebi cu un înalt suport motivațional, din care se detașează elementul datoriei militare.

În prima etapă a constituirii subunității, relațiile interpersonale au la bază criterii de apropiere, îndeosebi afective, sînt rodul primelor impresii. Pe măsura adîncirii cunoașterii reciproce, locul primelor impresii este luat de convingeri întemeiate pe logică și acțiune, pe criterii de justificare socială ca : puritatea și fermitatea morală, curajul, cinstea, modestia, simțul de răspundere, atitudinea față de muncă, spiritul de disciplină, de echitate, aptitudini, pasiuni și capacități de acțiune ș.a. „Opțiunea pentru un individ sau pentru cîțiva indivizi presupune, de obicei, efectuarea unor comparații între valori și în cele din urmă o ierarhizare a lor, adică a unor operații mijlocite de cunoaștere"[2].

Cunoașterea acestor mecanisme de constituire a relațiilor interpersonale dă posibilitate comandantului de subunitate să influențeze raporturile cognitive prin preocuparea sa de a instrui temeinic și pune astfel în valoare, în egală măsură, capacitățile fiecărui militar, precum și prin modificări, atunci cînd este cazul, în sistemul de apreciere, de evaluare a subordonaților, prin relevarea a ceea ce-i bun și frumos în caracterul și conduita lor.

De asemenea, comandantul de pluton trebuie să cunoască în aceeași măsură efectul fenomenului denumit *distonanță cognitivă*. Fiecare individ se caracterizează

[1] M. Ralea, Tr. Herseni, *Psihologia socială,* în „Viața Românească" nr. 12./1963, p. 200.
[2] A. Mihu, *Sociometria, Eseu critic,* Editura politică, București, 1967, p. 91.

printr-o anumită stare de coerență, în sensul că sentimentele, ideile, reprezentările, concepțiile și actele sale constituie un ansamblu ce se află într-o stare de echilibru, de omogenitate și consonanță. Cu alte cuvinte, orice persoană posedă un set de valori, constituit de-a lungul evoluției sale, care devine sistem de referință, comparație și filtraj pentru tot ceea ce acționează asupra lui.

Atunci cînd individul este obligat să facă un act ori declarație contrară sistemului propriu de valori, cînd se produce o ruptură în starea sa de consonanță internă, între sentimentele sale și reprezentarea pe care i-o determină opinia sau fapta altora, se creează o „distonanță", stare ce constituie sursa unei indispoziții sau frămîntări interioare ce va genera reacții diferite în raport de individ și de situație. Pentru ca lucrurile să nu evolueze în direcția deteriorării coeziunii colectivului, comandantul va trebui să sesizeze momentul în care neconcordanța opiniilor, atitudinilor și comportamentelor ar putea duce la creșterea accentuată a inconfortului psihosocial și să acționeze în sensul atenuării distonanței.

Relația comandant-subordonați se construiește avîndu-se în vedere modul cum tinerii militari percep intențiile, atitudinile și acțiunile comandantului de subunitate. Este o prejudecată a se crede că organizînd activități comandantul nu trebuie să obțină adeziunea militarilor la metodele de muncă folosite și la atitudinile adoptate, sau să se aprecieze că cei care se străduiesc să cîștige încrederea subordonaților greșesc, deoarece aceștia sînt datori să execute necondiționat toate ordinele primite. Asemenea optici simplificatoare denotă o gravă neînțelegere a muncii cu omul, a esenței procesului de educație, a consecințelor pe care le au un comportament sau altul asupra grupului. Modul distant de conducere instalează o atmosferă glacială, în care oamenii vor fi reținuți, chiar timorați, ceea ce va genera obstacole în calea comunicării interpersonale.

Comunicînd frecvent cu subordonații, comandantul de subunitate poate cunoaște dominantele caracteriale ale acestora, trăsăturile psihologice fundamentale, dacă aparțin tipului introvertit sau extravertit, care tip predomină

în pluton și implicațiile asupra relațiilor interpersonale. Persoanele extravertite se integrează mai ușor în acțiuni practice, mențin permanent un contact strîns cu mediul, sînt entuziaste, sociabile și dinamice. Introvertitul, orientat preponderent către sine și legat mai mult de lumea ideilor, are un comportament liniștit, o atitudine meditativă, mai puțin comunicativă.

Pentru influențarea pozitivă a relațiilor interpersonale se cer avute în vedere deci și asemenea caracteristici deoarece în rețeaua afectivă a grupului cei retrași, mai puțin comunicativi (poate de aceea mai puțin apreciați și preferați) sînt astfel nu datorită unor deficiențe caracteriale sau comportamentale, ci pentru că așa le este firea. Conștientizînd aspectele menționate și la nivelul colectivului, pe parcurs se pot reconsidera anumite atitudini, ușurîndu-se integrarea deplină a fiecăruia în activitatea și viața subunității, se pot obține transformări pentru a se evita atitudinile extreme, cînd unii sînt prea vorbăreți, iar alții taciturni, unii prea înclinați către acțiune, iar alții prea meditativi.

Deși în subunitate are loc un proces de relativă uniformizare a comportamentelor, ca urmare a acceptării conștiente de către militari a normelor regulamentare și a cerințelor vieții ostășești, se întîlnesc și tineri cu anumite tare caracteriale care, prin efectele lor, creează dificultăți în construirea și evoluția normală a raporturilor interumane. Iată cîteva dintre „personajele" care joacă un rol negativ, dizolvant în cadrul grupului : egocentristul, cel ce caută să-și demonstreze superioritatea cu orice prilej și îndeosebi în prezența șefului ; slugarnicul, care se grăbește să fie întotdeauna de acord cu cei mai mari în grad sau (și) funcție, indiferent care îi sînt adevăratele opinii ; tipul „bine informat" ce pozează în atotștiutor și e deseori, în fapt, promotor de zvonuri, „noutăți" șocante, sau cel care, sub masca grijii față de bunul mers al activității din subunitate, informează pe comandanți cu diverse aspecte, exagerînd, minimalizînd sau inventînd diferite probleme.

Militarii din subunitate reușesc să se edifice, să-i depisteze într-un timp relativ scurt pe cei ce au asemenea apucături, dar ei trebuie să fie cunoscuți și de comandantul subunității pentru ca personal și prin intermediul colectivului să evite la timp anumite animozități. După cum din preocupările educative ale comandantului de subunitate nu pot fi omiși nici capricioșii, nestăpîniții, aroganții, precum și cei ce nutresc o exagerată, dar nejustificată, încredere în ei înșiși. Și unii și alții sînt predispuși la greșeli și abateri. Îngîmfații, de pildă, pot obține anumite rezultate în activitate, dar comit neașteptat abateri pentru că își supraestimează capacitatea de a se descurca în orice situație, sînt nereceptivi la sentimentele colectivului sau comandantului, se socotesc infailibili și cu timpul pierd tot mai mult teren, sînt depășiți de alți militari care păreau mai puțin dotați.

Alteori întîlnim tineri hipersensibili, stăpîniți de complexe, care percep sau înțeleg greșit comportarea față de ei a comandantului sau a celorlalți militari, a comuniștilor sau utemiștilor. Cunoscînd asemenea carențe umane, comandantul de subunitate poate să-i folosească pe militarii cu calități și conduită apreciată de colectiv pentru a-i ajuta pe cei deficitari să lupte cu deficiențele lor, să se corijeze.

Relația cognitivă comandant-subordonați trebuie să o vedem într-un dublu sens : între comandanți și subordonați se stabilesc procese de cunoaștere reciprocă, desigur cu diferențe în ceea ce privește modul de valorificare a datelor obținute. Pe măsură ce subordonatul își cunoaște comandantul, relația dintre cei doi suferă modificări pozitive sau negative, în funcție de însușirile reale ale comandantului și de capacitatea subordonatului de a le conștientiza corect.

Comandantul trebuie să se comporte astfel încît să obțină stima, încrederea și respectul subordonaților. În același timp, creditul de care se bucură trebuie folosit pentru a educa discernămîntul subordonaților, pentru a dezvolta capacitățile lor de a face aprecieri corecte, de a folosi, în judecățile apreciative, criterii politice, profesionale și morale promovate de societatea noastră. Înțelegerea față de subordonați, receptivitatea la nevoile și trebuințele lor de o natură sau alta sînt necesare nu

numai din motive afective, ci pentru că prin apropiere și adeziune se obține fertilizarea terenului pe care are loc educarea, se asigură efecte trainice, de lungă durată.

Atribuțiile funcționale ale comandantului implică și elemente de finețe, de înțelegere nuanțată a urmărilor poziției în relațiile sale cu subordonații. Subordonatul va căuta să apară în ochii comandantului îndeosebi cu ceea ce are pozitiv, să „acopere" părțile nefavorabile, pentru a face o impresie bună ; asemenea fenomene de mascare vor crea dificultăți în intervenția educativă mai cu seamă pentru acel comandant care se oprește la un nivel superficial de cunoaștere, întemeiată pe date sumare, neconcludente.

Cunoașterea adevăratelor posibilități ale subordonaților permite comandantului să repartizeze judicios sarcinile, să intervină adecvat și diferențiat. Satisfacția muncii împlinite va înlocui tensiunea izvorîtă din neconcordanța forțelor și capacităților proprii cu gradul de dificultate a obstacolelor. Eliberați de efortul simulării și al disimulării, militarii își vor putea canaliza energiile psihice spre ceea ce ajută efectiv posibilitățile lor. Stima colectivului va spori față de cel care dă dovadă de capacitate de reflecție și spirit autocritic, raporturile cu tovarășii săi din colectiv se vor dezvolta în sensul colaborării și întrajutorării reciproce, al încrederii și respectului reciproc.

A exista înseamnă a fi o realitate atît pentru sine, cît și pentru alții. Dar conștiința faptului că cineva se gîndește la tine are o semnificație adîncă. Interesează cum se gîndește altul la mine, care este atitudinea lui față de mine. Nu este suficient deci să exiști în conștiința altuia ; se cere convingerea că ființa, prin activitatea proprie, este acceptată, dorită și apreciată de colectivitatea căreia îi aparține. Or, acest sentiment poate fi sădit prin sensibilizarea colectivului la eforturile fiecăruia, prin cultivarea deprinderilor de a-și exprima poziția atunci cînd sînt succese dar și insuccese, de a înconjura cu înțelegere și căldură pe cei care depun eforturi stăruitoare pentru a obține rezultate bune în pregătirea de luptă și politică.

Structurile afective și comunicative din cadrul grupului

Conlucrînd zi de zi, tinerii militari reușesc să se cunoască reciproc, să se aprecieze pentru ce au bun, să-și formeze unii față de alții o atitudine, să se apropie afectiv. Sub influența aprecierilor reciproce, exteriorizate sau bănuite, se formează în interiorul fiecărei subunități o rețea de *sentimente care pot fi : de atracție, de respingere sau de indiferență*. Natura raporturilor interpersonale condiționează viabilitatea microgrupului. Desigur, este dificil de presupus că între toți militarii din subunitate ar putea exista atracție reciprocă, cu toate că situația ar fi ideală, iar astfel de coeziune ar garanta și performanțe înalte în pregătirea de luptă, în întreaga activitate.

Metodologic, acțiunea educativă trebuie îndreptată în direcția intensificării apropierii dintre militari, a întăririi coeziunii subunității. Trebuie avut în vedere că pentru climatul existent în colectiv semnificative sînt relațiile ce apar cu frecvență mare. Dacă majoritatea militarilor dintr-o subunitate se preferă, există reciprocități preferențiale, dacă cei care nu se preferă nici nu se resping, putem afirma că în grupul respectiv sînt premise pentru realizarea unei coeziuni puternice. Într-un climat caracterizat prin stimă reciprocă, prietenie și colaborare tovărășească, fiecare își poate angaja capacitățile, poate fi el însuși.

Pentru a se manifesta adecvat și în plan afectiv, colectivul de militari (grupă, pluton) trebuie să acționeze potrivit principiului că nevoia de afecțiune și înțelegere nu poate fi satisfăcută fără a ști ce anume așteaptă ceilalți de la noi și fără a acorda la rîndul nostru înțelegere și afecțiune celor cu care sîntem legați prin scopuri și activități comune. O atitudine atentă, cooperantă față de ceilalți are ca răspuns nu numai bunăvoința, apropierea, ci și modificarea favorabilă a moralului întregului colectiv.

Rezultatele la instrucție — trageri, exerciții tactice, instrucția de front, cunoașterea regulamentelor — constituie o bază a orientării preferențiale. Militarii care se disting prin capacități intelectuale și rezultate bune dovedesc colectivism, modestie și spirit de întrajutorare fac parte cel mai frecvent din categoria celor preferați.

Cei rămași în urmă devin uneori obiect de ironie, sînt priviți cu oarecare indiferență. Cei cu rezultate mediocre, de regulă, sînt slabi și în privința satisfacerii relațiilor cu alții. Reacțiile sînt diferite, în funcție de particularitățile individuale. Unii se izolează, se descurajează, alții, dimpotrivă, se ambiționează, vor să depășească stadiul în care se găsesc, pentru ca prin rezultate să ocupe o poziție meritorie în fața celorlalți.

Datorită acțiunii, în timp, statusul se poate schimba, în sensul că unii din cei izolați devin populari, iar alții care se bucură de apreciere își pot pierde din prestigiu. În cazul celor rămași în urmă trecerile se realizează mai greoi. Cel care întîmpină anumite dificultăți la instrucție le va depăși singur într-un timp mai îndelungat și e destul de dificil să se schimbe atitudinea și poziția afectivă a celorlalți față de el. De aceea, comandantul are datoria ca, pe baza unor progrese reale ale subordonaților, chiar mai puțin evidente, să le reliefeze în fața colectivului, să arate importanța lor în perspectivă.

Felul și motivele relațiilor afective dintre militari pot fi stabilite de către comandantul de subunitate prin observarea unor aspecte ca : tonul și conținutul discuțiilor, al ironiilor și glumelor ; atitudinea față de acei militari care încearcă să se sustragă de la îndeplinirea îndatoririlor ; reacția față de succesele, eșecurile, greutățile și frămîntările unora, felul în care ostașii se grupează în timpul liber și natura preocupărilor lor.

Relațiile de simpatie reciprocă pot fi stabiiite îndeosebi cu ajutorul unor indici ca : tendința de a acționa împreună în serviciu sau în afara serviciului, acordarea de ajutor in activitate, petrecerea împreună a timpului liber, folosirea în comun a unor obiecte. Prin analogie cu cele de mai sus, pot fi determinate și antipatiile reciproce sau unilaterale.

Testul sociometric, ușor de întocmit și aplicat, la îndemîna oricărui comandant de subunitate, uzitat periodic, oferă posibilitatea de a afla despre fiecare tînăr informații cu privire la : ce intensitate are simpatia sau antipatia manifestată pentru ceilalți militari din subunitate ? ; cîți prieteni are și din ce categorie îi alege ? ; ce trăsături și

calități întrunesc persoanele pe care le apreciază, dar cele pe care le respinge ? ; cît de prețuit și de căutat este el de către ceilalți și pentru ce motive ? ; în caz că este izolat, aceasta se petrece din dorința sa sau a grupului ? ; ce fel de influență manifestă în cadrul subunității : este un factor de coeziune sau de disociere ?

Dispunînd de asemenea informații, comandantul poate da „asistența“ necesară din punct de vedere psihosocial fiecărui subordonat, poate monta și individualiza intervenții de educare. Mai mult, el poate preveni din timp gesturi sau atitudini discordante în cadrul subunității apelînd, în caz de nevoie, la acei militari care se bucură de popularitate, pentru a-i ajuta pe cei izolați, cercetînd cauzele care duc la apariția unor stări de spirit negative, ameliorînd continuu situația existentă. O asemenea „terapie“ educativă se impune pentru că izolarea, indiferența față de viața și preocupările celui de alături sînt stări nefirești, care afectează negativ însăși capacitatea de angajare și acțiune, realizarea personală, slăbesc forța colectivului. Indiferența contravine dorinței de afirmare a omului, iar afirmarea presupune recunoașterea de către cei din jur. Nesatisfacerea acestei dorințe va naște inevitabil temeri și incertitudini, sentimentul de însingurare, neînțelegere sau chiar nedreptățire.

În cadrul structurilor afective din interiorul grupului trebuie avută în vedere și problema *compatibilității* sau a *incompatibilității* persoanelor de a interacționa la modul optim. Există diferențe considerabile în contactele personale ale indivizilor, tocmai datorită fondului lor psihic specific. O structură dinamică, cu descărcări tumultuoase și rapide, va intra mai dificil în interacțiune cu una lentă, apatică, excesiv interiorizată. Gradul de compatibilitate afectivă este deosebit de important cu deosebire cînd militarii urmează să fie grupați pentru îndeplinirea unor misiuni ocazionale, pentru organizarea timpului liber într-un program recreativ, să fie asociați într-o echipă de lucru a cărei desfășurare și finalitate depind, în primul rînd, de interacțiunea grupală — un echipaj de tanc, o grupă pentru executarea unei misiuni de cercetare sau incursiune în dispozitivul „inamic“.

Un colectiv eficient poate fi creat prin selecționarea militarilor atît după performanțele lor individuale, cît și în raport cu compatibilitatea dintre ei. Cooperarea în cadrul echipei influențează la fel de puternic rezultatele generale ca și aportul fiecăruia. Dacă în formarea colectivelor se are în vedere și principiul atracției reciproce, atunci se satisface o condiție importantă pentru eficiență, prin afirmarea plenară a tuturor militarilor, prin promovarea stărilor de spirit pozitive.

Metodologia cunoașterii și influențării interdependențelor dintre militarii subunității trebuie să aibă în vedere că în domeniul relațiilor interpersonale sînt posibile evoluții integrative sau dezintegrative. În prima situație predomină relațiile preferențiale, o apropiere continuă, sub raport psihic și social, dintre oameni.

Starea de spirit pozitivă și înțelegerea reciprocă depind în mare măsură de priceperea comandantului de a promova relații tovărășești, în concordanță cu cerințele eticii și echității socialiste, cu prevederile regulamentare. Încrederea, spiritul de echitate, tactul pedagogic, îmbinarea exigenței cu respectul față de subordonați produc o stare psihică tonifiantă, cu înrîuriri decisive asupra coeziunii. Situația dezintegrativă este generată de predominanța sentimentelor și atitudinilor de antipatie, respingere și indiferență. Absența spiritului cooperativ se repercutează negativ nu numai asupra fiecăruia dintre cei doi subiecți, ci și a microgrupului din care fac parte.

Promovarea relațiilor de prietenie, caracterizate printr-o apropiere dominată de raționalitate și principialitate, sinceritate și loialitate, este de natură să frîneze apariția unor fenomene conflictuale sau să limiteze extinderea lor. Realizîndu-se în limitele aceleiași sfere — grupul militar cu un număr delimitat de membri — este evident că orice apariție, extindere sau intensificare a fenomenelor amicale se va face în detrimentul sferei de influență a fenomenelor conflictuale sau de indiferență și, invers, orice manifestare a fenomenelor conflictuale sau de indiferență va afecta în mod inevitabil raporturile amicale.

Participarea la diferite manifestări cultural-artistice și sportive, petrecerea în comun a timpului liber duc la

expansiunea și consolidarea relațiilor de amiciție. Efecte pozitive au și întîlnirile periodice fără tematică prestabilită ale comandanților cu tinerii militari ; angajîndu-se dialoguri autentice și creînd posibilitatea ca fiecare să-și exprime gîndurile, să facă propuneri și sugestii, militarii se vor cunoaște mai bine, va crește sentimentul lor că trăiesc între oameni pe care te poți bizui oricînd, te ascultă, sînt alături de tine la nevoie.

Structurile comunicative din cadrul grupului. Pîrghia principală prin care se realizează activitatea în grup o reprezintă comunicarea. Ea circumscrie un cîmp problematic practic imposibil de delimitat, începînd cu chestiuni de strictă specialitate, instruire curentă sau de cultură generală, și pînă la cele sociale sau individuale, certe sau probabile.

Dezvoltarea personalității se află în relație directă cu lărgirea cîmpului comunicațiilor interumane. Cuvîntul constituie cel mai puternic mijloc de sugestie și influență asupra omului. „Prin cuvinte și fapte, în jurul oamenilor se creează o atmosferă de sugestie, de condiționare lentă de gînduri și atitudini, germinînd în adîncuri și vădindu-și puterea fecundantă, adesea la zeci de ani după ce au fost înregistrate“. [1] În contactul zilnic cu subordonații, comandantul de subunitate trebuie să folosească un limbaj regulamentar, deopotrivă elevat, clar și concis, care să conțină informații utile și încărcătură emoțională adecvată împrejurărilor.

Comunicarea în cadrul grupului are dublu rol : unul de informare — o noutate se cere împărtășită, adusă la cunoștința altora ; altul de influențare reciprocă — odată cu știrea individul își dezvăluie și părerea lui despre cele întîmplate, cu intenția de a-i influența pe cei ce receptează ideea în adoptarea unei atitudini corespunzătoare.

Prin intermediul informației militarii cunosc *ce* trebuie făcut, *cînd* anume, *cum*, în *ce cadru* și *cu ce mijloace*. Informația se dovedește completă și apată să-i

---

[1] Ion Biberi, *Arta de a trăi*, Editura enciclopedică română, București, 1970, p. 137.

satisfacă pe cei cărora li se adresează numai dacă acțiunea este motivată. Subordonații vor și au dreptul să știe în ce scop trebuie făcut un anumit lucru. În subunitățile unde comandanții aduc la cunoștință militarilor sarcinile imediate și de perspectivă, semnificația activităților la care vor fi angajați, explică convingător utilitatea unei ședințe sau exercițiu de pregătire, prin prisma nevoilor impuse de lupta de apărare a întregului popor, participarea intelectuală, moral-volitivă, afectivă și fizică a fiecărui militar va fi mare, întrucît i se asigură *suport motivațional.*

Comandantul de subunitate trebuie să evite blocajele și barierele ce pot apărea în comunicarea verbală directă. Printre factorii ce împiedică cursivitatea și acceptarea informației se înscriu : atitudinile refractare și de neînțelegere din partea comandantului de subunitate care duc la distorsionarea deliberată a informației (subordonații nu comunică decît ceea ce apreciază că i-ar conveni șefului) ; modul de referință diferit în care comandantul și unii subordonați percep aceeași informație (fiecare tinde să perceapă ce se potrivește cu propriile interese și nevoi) ; lipsa de răbdare în a urmări pînă la capăt opiniile subordonaților, pentru a le înțelege bine semnificația și conținutul ; exprimîndu-și prematur acordul sau dezacordul, trăgînd concluzii spontane, pe bază de valorizări pripite, ofițerul ridică obstacole în procesul comunicării.

Dacă comunicarea formală se mulează pe structura organizatorică, comunicația informală urmează liniile graficului relațiilor interpersonale. În raport cu starea relațiilor interpersonale, structura rețelei de comunicare informală coincide parțial sau nu coincide deloc cu cea a rețelei de comunicare formală. Comandantul trebuie să aibă, pe cît posibil, acces permanent la rețeaua informală de comunicație, pentru ca s-o poată influența și folosi în scopul sporirii eficienței activității subunității. Totodată, trebuie avut în vedere că operațiile de comunicare cuprind

nu numai ordine și dispoziții care trebuie executate ca atare, ci și concepții, opinii, sugestii, ipoteze de lucru, variante de acțiune în perioada ce precede adoptarea unei hotărîri, precum și modalitatea de analiză a muncii și aprecierea strădaniilor oamenilor, activități în cadrul cărora mînuirea cuvîntului poate fi mobilizatoare, determinînd căutări și opțiuni noi. Cuvîntul poate fi „măciuca sau palma ori piciorul, după cum poate fi mîna care dezmiardă, sărutul sau strîngerea în brațe... după împrejurări, poate da usturime de bici sau avea efect de balsam“ [1]. Alegerea cuvintelor, a expresiilor, a gesturilor constituie o necesitate. „A raționa cu un limbaj rău întocmit — nota André Maurois — este ca și cum ai cîntări cu greutăți false“.

Orice comunicare are eficacitate dacă „receptorul“ o și acceptă în mod real. Această concluzie se opune acelei imagini „tradiționale“ a autorității ce merge invariabil numai de sus în jos pe calea ierarhiei. Sînt cazuri cînd persoane, care nu dispun de autoritate formală, le pot influența pe celelalte din grupul formal constituit prin observații, păreri și sugestii, pot accelera sau bloca transmiterea informațiilor. Influența se poate exercita voluntar sau involuntar, datorită puterii de convingere, a sugestiei.

Structurile de opinii, de atitudini și de subordonare

Modul specific de a fi al fiecăruia se recunoaște prin *atitudinile* adoptate, prin *opiniile* exprimate în legătură cu anumite fapte, stări de lucruri, prin comportament. „Atitudinea persoanei variază în funcție de grupul din care face parte, de poziția ei în grup, de configurația dictată de calitatea membrilor și a liderului, de climatul colectivului și a obiectivelor urmărite de acesta.“ [2]

Se naște întrebarea : cum se formează opinia și comportamentul colectivului, în ansamblul său, în subuni-

[1] Cristofor I. Simionescu, *Gînduri,* Editura Junimea, Iași, 1978, p. 36.

[2] V. Pavelcu, *Metamorfozele lumii interioare,* Editura Junimea, Iași, 1976, p. 217.

tate, cînd fiecare militar are felul său particular de a se manifesta? Unitatea de apreciere și acțiune, unitate ce apare la nivelul colectivității, este rodul influenței reciproce a membrilor săi. Adesea remarcăm că un ins cunoscut se comportă în mod cu totul neașteptat atunci cînd se integrează într-un ansamblu. Lucrul devine explicabil dacă se cunosc influențele pe care le suferă insul din partea celorlalți. Din interacțiunea indivizilor se naște un comportament al colectivului, comportament ce își pune amprenta asupra tuturor.

Ostașii își formează opinii proprii în legătură cu faptele și evenimentele la care participă, cu situațiile problematice ce se ivesc. Dar nu toate au aceeași importanță în manifestările exterioare, în comportarea lor, în efectul ce-l exercită asupra gradului de angajare. De aceea, comandantul de subunitate va crea și va menține la subordonații săi opinii clare, precis conturate în legătură cu obligațiile lor ostășești, ca: atitudinea față de pregătirea lor tactică, tehnică și de specialitate, politico-ideologică; respectarea rigorilor vieții militare; îngrijirea armamentului, a tehnicii de luptă și a celorlalte bunuri din dotare; comportarea civilizată, demnă în unitate și în afara acesteia; participarea activă la viața spirituală a subunității.

Chiar de la începutul ciclului (anului) de instrucție, odată cu organizarea și desfășurarea primelor activități, comandantul va studia atent grupul de opinii dominante. Schimburile de idei cu tinerii militari în diverse împrejurări vor dezvălui păreri, sentimente și convingeri, atitudinea lor față de diferite cerințe și situații problematice. Analizînd structura și orientarea opiniilor individuale din subunitate, precum și modul în care se grupează militarii în raport cu acestea, comandantul se va ghida după criteriul importanței aspectului la care se referă, al numărului (proporția) de militari care adoptă atitudinea respectivă și măsura în care opiniile individuale ale totalității sau cel puțin majorității coincid în problemele principale. El trebuie să înțeleagă cauzele care dau naștere diferitelor atitudini greșite: lipsa de

experiență, unele tare caracteriale, obișnuințe sau deprinderi greșit formate, anumite concepții înapoiate, prejudecăți ș.a.

Opinia colectivă exercită înrîurire formativă acolo unde îndemnul la combativitate este completat cu preocuparea pentru a se crea toate condițiile necesare manifestării combativității. Atît în procesul instructiv-educativ, cît și în afara lui trebuie înmulțite prilejurile care să solicite punctul de vedere propriu al militarilor, să favorizeze confruntarea părerilor cu pasiune și intransigență, dar argumentat și în limitele principialității și respectului reciproc, analiza critică și autocritică a stărilor de lucruri din viața și activitatea subunității respective, să găsească ei înșiși cele mai potrivite rezolvări.

În anumite situații toți militarii subunității apreciază asemănător anumite fapte și atitudini. Alteori, față de același fapt, se iau poziții diferite: unii îl aprobă, alții îl resping; unii nu doresc să-și exprime punctul de vedere sau nu au o părere. Important este ca în asemenea situații, înainte de a solicita intervenția opiniei colective într-un cadru organizat, comandantul să cunoască poziția majorității, să intervină personal și prin ajutoarele sale pentru a se face binecunoscută fapta, aspectele principale și consecințele ei, asigurîndu-se în acest mod o intervenție în cunoștință de cauză.

Atunci cînd colectivul analizează activitatea unui militar, atmosfera trebuie să fie dominată de seriozitate și respect față de adevăr. Lipsa de înțelegere, necunoașterea cauzelor stărilor de lucruri, căutarea de vinovați cu orice preț, pentru un eșec sau altul, prezentarea mereu a acelorași oameni ca fiind răspunzători pentru neajunsuri, acoperirea faptelor negative ale unora din interes mărunt, favoritismul sînt de natură să diminueze sau chiar să anihileze rolul preventiv, corectiv al opiniei colective. După cum, în aceeași măsură, criticismul excesiv, minimalizarea succeselor cu relevarea disproporționată a neajunsurilor devine deseori paralizantă, îndeosebi pentru

persoanele cu posibilități mai limitate sau cu sensibilitate excesivă.

Pentru a-și păstra funcția educativă, opinia colectivă trebuie să evite exagerarea meritelor sau a lipsurilor, precum și orice tendință de a eticheta, jigni, leza cu ceva demnitatea celui în cauză. Prin modul în care se prezintă faptele celui ce face obiectul dezbaterii colective, prin atitudinea ce o iau participanții să se vadă cu claritate dorința de a ajuta.

Valoarea oricărei intervenții este dată de spiritul constructiv, de preocuparea pentru a găsi soluții corespunzătoare, căi de urmat. Echilibrul în analiză, moderația în aprecieri, principialitatea, exprimarea încrederii în posibilitățile de îndreptare a militarului creează acestuia, pe de o parte, disponibilități afective de recepționare a observațiilor critice, iar pe de altă parte, îl mobilizează și îi creează convingerea că este în măsură să evite asemenea situații în viitor. Odată cu discutarea militarului, cu exprimarea opiniei colectivului, cazul nu se poate încheia, e nevoie de ajutor efectiv, iar eforturile personale pentru a răspunde exigențelor trebuie remarcate, în modalități adecvate și în timp util.

Structurile de subordonare, de autoritate și prestigiu. Relații cu un pronunțat specific în grupurile militare sînt cele de subordonare ; ele reprezintă un schimb direct de informații, cu repercusiuni asupra acțiunilor ambilor termeni. De aici decurg două cerințe : prima, circulația informației în ambele sensuri impune să se asigure condiții de climat ; a doua privește însăși organizarea relațiilor de către comandant. Oricît de numeroși ar fi subordonații, comandantul trebuie să fie accesibil pentru problemele care reclamă informarea, analiza și hotărîrile sale. Se cer evitate extremele : accesibilitatea prea mare, tendința de a fi la dispoziția oricui, oricît de des, ca și izolarea de cea mai bună sursă a ideilor — contactul nemijlocit cu subordonații.

Menținerea deschisă a canalelor de comunicație se realizează optim acolo unde se iau în considerare particularitățile psihice ale militarilor. Diferențele de structură psihică, de cultură și capacitate de înțelegere între oameni constituie elemente care intervin în modul concret de manifestare a relației de (supra) subordonare.

În relațiile dintre comandant și subordonat întîlnim de obicei trei tipuri psihologice de subordonare, în funcție de particularitățile personalității subordonaților :

— primul tip este cel în care subordonarea dobîndește semnificație de necesitate înțeleasă, bazată pe sentimentul datoriei, fără a constitui o frînă a spiritului de inițiativă. Este tipul valoros de subordonare, cu rezultate meritorii ; spre el trebuie să-și orienteze comandanții de subunități eforturile consacrate formării militarilor ;

— al doilea tip este reprezentat de cei care se complac în situația de subordonat, acționează de fiecare dată doar în cadrul strict precizat, se conduc mai mult după litera regulamentului și mai puțin după spiritul lui ; nu riscă nici o inițiativă, avînd un comportament care „îi scutește“ de eforturi intelectuale și responsabilitate ; acest fel de subordonare devine rapid obișnuință, mod comod de existență, conduită prin excelență conformistă ;

— un alt tip este dat de cei care suportă greu subordonarea, considerînd-o ca o relație forțată, impusă din exterior ; în conștiința lor predomină sentimentul dezagreabil de supunere, înțelegerea motivelor logice ale subordonării și datoriei lipsind sau fiind slab conturate ; această categorie acceptă mai ușor un ordin formulat în termeni prietenești, decît unul concis și transmis în termeni imperativi.

În lumina clasificării menționate se pot evidenția cîteva cerințe ale organizării relației comandant de subunitate-subordonați :

— să se încurajeze sinceritatea subordonaților în așa fel încît nimeni să nu considere că exprimarea deschisă a gîndurilor și opiniilor personale referitoare la diferite aspecte ale muncii ar putea atrage după sine consecințe negative ;

— comandantul trebuie să-și însușească un stil de muncă care să-l facă accesibil : să asculte și să urmărească cu atenție ceea ce i se raportează ; ideile noi ale subor-

donaților să le primească cu atenție și interes, să le încorporeze în activitatea zilnică ;

— aprecierea inițiativelor valoroase să fie promptă și publică ; atunci cînd un subordonat și-a asumat o răspundere, întreprinde ceva util, trebuie venit în întîmpinarea lui, ajutîndu-l și încurajîndu-l ;

— raporturile cu subordonații să fie în așa fel dirijate de comandant încît ele să reprezinte o modalitate de confruntare a colectivului subunității cu sine însuși, cu propriile rezultate ; confruntarea trebuie să ducă la concluzii și sentimente cu caracter mobilizator, evitîndu-se orice tendință de scepticism sau negativism ; în cazul cînd rezultatele nu sînt cele scontate, să se explice cauzele insuccesului, ca și elementele pozitive din activitatea subunității care, dezvoltate, vor asigura în viitor rezultatele așteptate ;

— subordonații să cunoască cu precizie ce anume se așteaptă de la ei ; să înțeleagă necesitatea de a acționa în sensul ordonat și să fie convinși că li se acordă toată încrederea de către comandantul lor ; la rîndul său, comandantul să aibă certitudinea că a făcut tot ce era posibil pentru mobilizarea resurselor subunității și asigurarea participării sale depline la acțiunile comune.

Comandantul de subunitate conduce în sensul deplin al cuvîntului atunci cînd „știe să se poarte", și-a însușit tehnica de bază a relațiilor interpersonale (se adresează regulamentar, este exemplu personal, politicos, corect), obține rezultate mereu mai bune. „Nu-i suficient să vrei să fii corect, ci trebuie să știi cum anume, să ai clare semnificațiile atît ale cuvintelor mari, cît și ale detaliilor de comportament. Pentru a evita familiarismul, dizolvarea în masa subunității, unii ajung să fie distanți față de subordonați, rigizi, zîmbesc rar și cu economie, sînt foarte zgîrciți cînd este vorba să laude pe cineva, vorbesc în orice împrejurare pe un ton voit (forțat) «oficial». Distantul va întîmpina în raporturile sale de viață obstacole de natură afectivă. Nimănui nu-i place să fie tratat de sus. Omul simte nevoia omului ; atitudinea pedantă, distantă, învăluie omul, cel adevărat, firesc, într-o mantie, lăsînd la exterior ceva confecționat, nenatural. Subordonatul simte această transfigurare și refuză contrafăcutul, refuză comunicarea cu aparența" [1]. La vîrsta pe care o au, tinerii militari manifestă spirit de observație foarte dezvoltat, studiază cu mare atenție pe comandantul lor, sînt receptivi la influența directă a educatorilor.

Autoritatea reală a comandantului este o rezultantă între autoritatea naturală și cea instituțională. Prima decurge din calitățile sale personale, cea de-a doua are la bază statutul juridic al funcției pe care o îndeplinește. Adevărata autoritate, prestigiul real decurg nu doar din gradul și funcția îndeplinită, ci se formează pe baza efortului susținut pentru dobîndirea unor cunoștințe temeinice, a măiestriei profesionale, precum și pe baza exigenței față de subordonați îmbinată cu respectul față de personalitatea lor. Comandantul are datoria să militeze cu consecvență pentru înnobilarea relațiilor regulamentare prin trăsături proprii comunistului, ca : modestia, franchețea, apropierea față de oameni. Îndemnul lui A. S. Makarenko rămîne valabil oricînd : „Cît mai mult respect pentru om și cît mai multă exigență față de el... Însuși faptul că ceri mult omului arată că-l respecți, iar respectul te obligă prin el însuși să fii exigent".

Autoritatea instituită prin măsuri administrative, prin ținerea subordonaților la distanță, prin contacte rare și numai oficiale este șubredă, generează o atmosferă de inaccesibilitate, introduce bariere artificiale. Teama că apropierea, comunicarea psihică dintre comandant și subordonați ar frîna exigența, ar slăbi autoritatea, este nefondată. În fapt dăunează relațiile neprincipiale, extremismul, inconsecvența. Diminuarea exigenței duce la o popularitate ieftină și șubredă. Severitatea excesivă poate crea victime la fel ca și blîndețea excesivă, izvorîtă din slăbiciune. O calitate, în anumite împrejurări, poate să devină un defect. Totul depinde de finalitatea actului pedagogic, de particularitățile psiho-temperamentale ale celui căruia ne adresăm, de contextul în care se situează intervenția educatorului.

---

[1] Colonel Emil Burbulea, *Etica ordinii și a disciplinei militare*, în volumul „Probleme de etică", Editura militară, București, 1972, p. 271.

Pentru ca să dezvolte la subordonaţi dragostea faţă de viaţa ostăşească, comandantul trebuie să fie el însuşi un pasionat al ei, ca să sădească convingeri trebuie să fie mai întîi el purtătorul unor convingeri ferme. Dacă comandantul şi-ar îndemna ostaşii să se angajeze pe drumul unei împliniri pe care el însuşi nu o poate prezenta ca realizată, atunci efectele apelurilor se vor lăsa aşteptate. „Nu înveţi pe altul — afirma un pedagog — ceea ce ştii, ceea ce vrei, ci ceea ce eşti".

Discordanţa dintre vorbe şi fapte, dintre cerinţele formulate de comandant în faţa tinerilor militari şi propria lui comportare are un efect nedorit. Unii ar putea ajunge la concluzia că cerinţele de comportare morală nu sînt obligatorii pentru toţi. Dacă a greşit, comandantul are datoria să recunoască faptele aşa cum sînt, să ia măsuri de îndreptare. Pentru a-i educa pe alţii, ofiţerul are obligaţia să se educe permanent pe sine însuşi.

Structurile apreciative axiologice în cadrul grupului. Ca în orice colectivitate, şi în subunităţi viaţa şi activitatea în comun generează relaţii apreciative, cu implicaţii asupra climatului de muncă, înţelegerii şi cooperării între militari, a randamentului la instrucţie.

Nevoia de încredere şi stimă se încadrează în sfera motivaţiilor superioare şi apare bine conturată la tinerii militari. „Pentru omul care ţine la părerea colectivului, care are nevoie de aprecierea lui, ameninţarea de a nu fi acceptat sau aprobat capătă proporţii stresante. De multe ori nici nu ne dăm seama cît de important este să încurajăm, să subliniem, să apreciem pozitiv şi chiar să lăudăm eforturile şi rezultatele tovarăşilor noştri de muncă... chiar dacă acestea sînt mai moderate. Efectele aprecierilor pozitive constituie nu numai o recompensă, nu numai un imbold către autodepăşire, ci şi un îndemn la reciprocitate, la o asistenţă pe care individul, la rîndul lui, trebuie să o acorde celorlalţi" [1].

Subordonatul aşteaptă firesc să ştie ce gîndeşte comandantul despre el, despre munca depusă, aşteaptă

[1] *Stressul Psihic*, Editura enciclopedică română, Bucureşti p. 114.

aprecieri din partea lui. Aceasta îl ajută să-şi dea mai uşor seama ce are de făcut, unde trebuie să persevereze şi unde să revină. Reţinerea de la aprecierea meritelor subordonaţilor nu se justifică prin nici un principiu al conducerii oamenilor. După cum şi excesul în acordarea recompenselor, departe de a crea o atmosferă angajantă, are efect contrar, forţa de înrîurire se diminuează, semnificaţiile stimulatoare dispar. De justa apreciere a activităţii depinde însăşi angajarea sau frînarea energiilor creatoare ale militarilor şi subunităţilor. Subaprecierea poate avea consecinţe negative pe plan afectiv, duce la demobilizare, la scăderea încrederii în forţele proprii. Supraaprecierea creează o imagine falsă despre propria persoană, de unde pericolul apariţiei superficialităţii şi automulţumirii.

Viaţa reală din unităţi şi subunităţi nu urmează un curs rectiliniu. Perioadele de succese alternează cu momente cînd dificultăţile se depăşesc mai greu. În viaţa personală a ostaşilor şi cadrelor se ivesc şi situaţii neprevăzute. Ōr, toate schimbările şi fluctuaţiile sînt înregistrate de colectiv şi apreciate într-un fel sau altul. Succesele unor militari sînt recunoscute şi apreciate, altele pot fi trecute cu vederea sau puse sub semnul îndoielii. Nici o situaţie nu rămîne fără urmări. De aceea, comandantul trebuie să se ocupe sistematic de crearea corespondenţei între aprecierea instituţionalizată şi cea spontană, dat fiind rolul deosebit al celei din urmă. Dezacordul zdruncină sistemele de valori, face loc disfuncţiilor. Aşa cum în medicină se vorbeşte de boli „iatrogene", adică provocate, în mod neintenţionat, de medic, tot aşa în educaţie se constată existenţa unor vicii „didascogene" [1], provocate de educator. „Orice umbră de adversitate, de ostilitate, de invidie, ranchiunele înăbuşite şi îndeosebi tratamentul nedrept şi în general inechitatea desfiinţează procesul pedagogic" [2].

[1] Vezi, Vasile Pavelcu, *Metamorfozele lumii interioare*, Editura Junimea, Iaşi, 1976, p. 176.

[2] M. Maliţa, *Idei din mers*, Editura Albatros, Bucureşti, 1975, p. 282.

Satisfacția obținută în urma succesului recunoscut și apreciat, îndeosebi de comandantul subunității, devine factor stimulativ. Amenințarea cu pedeapsa, constrîngerea generează sentimente de împotrivire și negativism, lezează demnitatea umană. Repetarea avertismentelor și a pedepselor imunizează ostașii, reduce considerabil forța de înrîurire educativă a sancțiunilor.

Consecințe multiple naște corelația dintre apreciere și percepție. Datorită imobilismului percepției, între aprecierea evoluției indivizilor sau a colectivului și evoluția reală a acestora apar decalaje. Altfel, spus, perceperea și aprecierea comportamentului actual al unui individ sau grup se fac uneori prin prisma comportamentului anterior, a rezultatelor trecute și nu în funcție de valoarea prezentă. Practic, datorită inerției de percepție, valorii actuale a conduitei individului i se substituie valoarea conduitei anterioare. La aceasta se adaugă și situațiile, bine cunoscute, cînd datorită faptului că cineva se remarcă în mod deosebit, într-un domeniu, ceilalți sînt înclinați să-i atribuie, prin transfer, prin generalizare și alte calități, în domenii chiar mai îndepărtate decît cel în care dovedește realmente aptitudini și pasiune. S-a demonstrat că efectul menționat („efectul hallo“), diminuează validitatea aprecierii în aceeași măsură ca și apropierea excesivă, familiaritatea față de cineva.

Corectitudinea aprecierii este influențată și de starea celui care percepe, de intensitatea tonusului afectiv și natura acestuia. Emoțiile plăcute, o stare de exaltare psihică pot duce la o percepere eronată, la formularea unor judecăți de valoare supradimensionate, după cum starea de indispoziție, de tristețe sau îngrijorare poate duce la percepții cu subdimensionări valorice.

Uneori, sub influența bunei dispoziții, provocată de un succes în muncă, de o veste plăcută, comandantul tinde să fie îngăduitor, bun. Altădată, un insucces, o critică, o discuție contradictorie îi pot provoca insatisfacție și atunci se manifestă aspru, devine necruțător. Oscilarea între extreme are efecte dăunătoare în educația subordonaților. A te lăsa în voia stărilor de moment înseamnă

a renunța la o conduită consecventă, unitară. Or, munca educativă pretinde stabilitate, consecvență în atitudini, cerințe și aprecieri. Dacă comandantul dă subordonaților un exemplu, urmat de o cerință morală, nu i se admite ca mîine să tolereze nesocotirea ei, iar poimîine să pretindă cu asprime să fie respectată.

Practica pedagogică demonstrează că atît aprobarea, cît și dezaprobarea stimulează dacă sînt apreciate ca juste de cei cărora li se adresează. Dezaprobarea este stimulativă numai cînd alternează cu încurajarea, cu evidențierea progreselor. Cercetările și practica pedagogică arată că nu este necesar ca după fiecare exersare să urmeze o „întărire“ (aprobare, dezaprobare), dar ea trebuie să apară totuși periodic, mai ales în momentele dificile pentru cei care se instruiesc, cînd tînărul tinde, datorită eforturilor intense și de durată, să renunțe sau să adopte o poziție pasivă.

Ostașii au nevoie de încurajări, de aprecieri asupra activității lor. La sfîrșitul fiecărei zile de instrucție, la bilanțurile și analizele periodice, în adunările organizației U.T.C. comandantul trebuie să arate cum a muncit un militar sau altul. Știind că eforturile lor sînt urmărite, cunoscute și apreciate ca atare, tinerii ostași se vor strădui să muncească mai bine. Se naște astfel în subunitate un climat de încredere tovărășească, o emulație colectivă. Totodată, aprecierea comandantului trebuie să schițeze o perspectivă, să fie anticipativă și optimistă. Tendința de a accentua cu precădere eșecurile tinerilor, de a face prognoze descurajatoare, nu poate fi decît inhibantă.

Activitatea structurilor apreciative răspunde și *trebuinței de autocunoaștere și autoevaluare*. Ca urmare a relațiilor cu ceilalți se dezvoltă la fiecare militar dorința de a ști ce poate și cît poate, la ce e bun sau mai puțin bun. Interesul pentru cunoașterea posibilităților nu are la bază o pură curiozitate, ci o motivație profundă, nevoia de a se menține și crește în propria stimă și în stima altora. O persoană care nu are măsura propriilor capacități este expusă la dificultăți în relațiile cu ceilalți oameni. Fie că nivelul aspirațiilor depășește pe cel al posibilităților, fie că se consideră capabilă în probleme în care nu este pregătită, ambele situații vor avea efecte

stresante în urma contactului cu realitatea. De aceea, comandantul, subunitatea în ansamblul său trebuie să ajute pe fiecare militar pentru a se cunoaşte, pentru a-şi forma o imagine realistă despre posibilităţile prezente şi direcţiile de ameliorare şi autodepăşire.

* * *

Climatul de muncă reprezintă o sinteză a întrepătrunderii structurilor dinamice ale grupului, un efect dar şi un element constitutiv al moralului militarilor. Ambianţa psihosocială în cadrul căreia militarii îşi desfăşoară activitatea reprezintă unul din factorii cu profunde înrîuriri în creşterea randamentului procesului de instrucţie şi educaţie.

Comandantul poate contribui la menţinerea unui climat optim de muncă atunci cînd : organizează temeinic toate activităţile ; manifestă încredere în subordonaţi ; îi informează asupra problemelor ce-i interesează şi ţine seama de părerile lor ; manifestă înţelegere pentru rezolvarea situaţiilor intervenite în viaţa şi activitatea subordonaţilor ; este principial în acordarea recompenselor şi pedepselor ; transmite fiecăruia sentimentul aprecierii valorii pe care o reprezintă ; îşi asumă răspunderea pentru ordinele date ; îşi recunoaşte greşelile în caz de insucces şi nu-i ranchiunos ; îşi ajută subalternii, fiind alături de ei la bine şi la rău ; foloseşte şi promovează pe subordonaţi corespunzător aptitudinilor şi rezultatelor concrete ale fiecăruia.

Climatul optim de muncă are asemenea variabile, cum ar fi : oameni cu un moral ridicat, cu motivaţii puternice şi încredere în forţele proprii, în forţele comandantului şi colectivului în ansamblu ; coeziune, spirit de cooperare, atitudine angajată şi responsabilă a fiecăruia faţă de sarcinile comune ; ajutor prompt şi dezinteresat. Într-o asemenea ambianţă se obţine maximum de eficienţă cu uzură minimă, există posibilităţi reale ca în orice moment să se angajeze eforturile colectivului.

Respectul şi înţelegerea reciprocă, încrederea oamenilor în posibilităţile lor, menţinerea echilibrului între „încordare" şi „relaxare" sînt note caracteristice ale climatului favorabil afirmării. Dimpotrivă, starea permanentă de tensiune, neprincipialitatea şi aprecierile eronate reduc dinamismul şi randamentul în muncă. Un comandant impulsiv, lipsit de autocontrol degajă o stare de tensiune şi nervozitate paralizantă pentru orice tentativă de dialog sau iniţiative, alimentează pripeala sau ezitările în acţiune. „Într-o atmosferă de încordare, de tracasare şi irascibilitate, este greu să lucrezi. Cînd un şef este «foc şi pară» chiar dacă mînia lui se revarsă numai asupra unuia singur, toţi ceilalţi din colectivul respectiv o resimt, dacă nu dureros, cel puţin dezolant [1]. Din contră un şef „bine dispus", organizat şi calm, creează în jurul său o atmosferă destinsă, propice iniţiativelor valoroase, randamentului optim în muncă.

Crearea climatului de înţelegere şi bună dispoziţie nu înseamnă a face rabat la calitate, toleranţă faţă de manifestările negative. Compromisurile, poza de om înţelegător ştirbesc personalitatea celui care se manifestă astfel, viciază climatul în colectivul respectiv. Un comandant care se vrea „popular" cu orice preţ, admite o atmosferă călduţă, de tihnă, face deservicii fiecăruia şi colectivului, treburile vor fi lăsate nu o dată să meargă de la sine ; lipsurile diminuate sau ascunse şi laudele fără acoperire duc la rezultate mediocre.

Indicatorul sintetic al climatului de muncă îl reprezintă moralul militarilor din subunitate. Puterea morală a fiecărui ostaş în parte şi a colectivului în ansamblu este dată de trăinicia şi profunzimea convingerilor comuniste, de modul practic în care comandantul asigură în subunitatea sa respectarea legalităţii, a principiilor şi normelor eticii şi echităţii socialiste. Spre deosebire de stările de spirit — frecvent fluctuante, cu treceri de la un pol la altul, determinate uneori şi de factori nesemnificativi —, moralul e reprezentat de idei, sentimente, convingeri şi aspiraţii îndeobşte stabilizate care, pe fondul unei înalte conştiinţe socialiste, a unor relaţii de grup bine structurate şi conduse, nu poate fi zdruncinat.

---

[1] General-colonel Ion Coman, *Etica comunistă şi conduita militară*, Editura militară, Bucureşti, 1975, p. 122.

Călirea morală a fiecărui militar trebuie făcută din perspectiva cerințelor luptei armate; militarul insuficient pregătit politico-moral e predispus a cădea victimă zvonurilor și altor informații false lansate de inamic, poate fi ușor cuprins de nesiguranță, frică, panică ori derută, sub efectul acțiunilor de persuasiune ideologică și psihologică ale agresorului.

Educarea patriotică, cultivarea unor trăsături de personalitate ca spiritul colectiv și de întrajutorare, încrederea totală în justețea cauzei pentru care luptă, în comandant și tovarăși, dovedite practic încă din timp de pace, sînt de natură a fortifica moralul tinerilor militari. Moralul ridicat presupune nu automatism, ci o înrîurire educativă sistematică, precis orientată, capacitate de a ridica masa de ostași la nivelul înțelegerii conștiente a sarcinilor ce le revin. Conceput într-o asemenea viziune, programul pregătirii de luptă și politice trebuie întemeiat pe principiile umanismului revoluționar, pe principiile politico-ideologice și educative ale partidului nostru, avînd ca scop esențial formarea de luptători conștienți de misiunea lor, pătrunși de justețea cauzei pe care, prin pregătirea multilaterală, sînt în măsură oricînd s-o apere.

Organizarea și conducerea subunităților vizează, așadar, optimizarea tuturor tipurilor de structuri — formale și informale, ține seama totodată că prin intermediul colectivului se satisfac variate nevoi psihosociale ca: nevoia de a fi integrat în colectiv, de a nu fi neglijat, „nebăgat în seamă"; nevoia de afecțiune (fiecare dorește să fie înțeles, preferat de șefii și tovarășii săi); nevoia de demnitate, pe care o întîlnim la cei mai mulți oameni și destul de accentuat la tineri ș.a.

Cunoașterea interacțiunii colectiv-individ, a interdependenței dintre subunitate și militarii ce o compun, necesită dezvăluirea conținutului și tendințelor manifestate în totalitatea raporturilor din cadrul grupului militar, orientarea și influențarea celor care duc la sporirea coeziunii subunității, la afirmarea fiecărui tînăr ca ostaș ce pune mai presus de orice interesele apărării patriei, cauză pentru care își dăruiește întreaga sa capacitate și energie în a se instrui cît mai temeinic.

SECȚIUNEA A III-A

PROBLEME PEDAGOGICE ALE PROCESULUI DE INSTRUIRE A MILITARILOR

1. TEORII ŞI METODE PRIVIND ÎNVĂŢAREA CU APLICABILITATE ÎN ARMATĂ

Pentru a se putea adapta cerinţelor complexe ale războiului de apărare, militarul armatei noastre trebuie să aibă cunoştinţe tactice, priceperi şi deprinderi în mînuirea tehnicii şi armamentului din dotare, să fie posesorul unor virtuţi morale, să acţioneze conştient de menirea sa ca apărător al cuceririlor revoluţionare ale poporului, al independenţei şi suveranităţii patriei.

Un rol esenţial în formarea calităţilor de luptător la tinerele generaţii, a celor politico-morale îl are procesul de învăţare din armată — activitate fundamentală prin care se rezolvă sarcinile instrucţiei şi educaţiei militare, întrucît :

— se transmit cunoştinţe militare (noţiuni de tactică, de balistică, topografie, date privind caracteristicile armamentului şi tehnicii de luptă din înzestrare, prescripţiuni regulamentare) ; se acţionează în direcţia consolidării gîndirii logice, a însuşirii modalităţilor de comunicare cerute de particularităţile domeniului militar ;

— se formează sau se întăresc deprinderi, priceperi şi abilităţi reclamate de acţiunea în cîmpul de luptă, printre care amintim : deprinderea de a mînui cu uşurinţă armamentul şi tehnica de luptă, de a acţiona eficient în cadrul grupei, plutonului sau individual, de a executa rapid şi corect ordinele, priceperea de a lua hotărîri în situaţii complicate şi în timp scurt, de a folosi avantajele terenu-

lui, de a se apăra împotriva mijloacelor de atac ale inamicului;

— se obţin restructurări mai mici sau mai mari de natură motivaţional-afectivă şi reglatorie.

Învăţarea dezvoltă calităţile intelectuale, în primul rînd, gîndirea, imaginaţia şi memoria, dar formează, în acelaşi timp, la fiecare ostaş deprinderile caracteristice pentru omul acţiunii practice, capabil să reacţioneze prompt la solicitări variate, să-şi reorganizeze rapid şi corect modalităţile de intervenţie, să fie apt de restructurări comportamentale în condiţii neobişnuite, de risc.

În război luptătorul este supus unor solicitări care se supradimensionează, din toate punctele de vedere, în comparaţie cu gradul de solicitare din timp de pace. Echilibrul psihic al militarului, stările sale de spirit se află permanent supuse acţiunii unor puternici agenţi dezorganizatori, ca: loviturile din aer ale aviaţiei sau de pe pămînt ale artileriei, zgomotele motoarelor, înainte de toate ale tancurilor. Toate acestea necesită un activism accelerat, susţinut de calităţi volitive şi motivaţional-afective. Dificultăţile de adaptare, replica întîrziată în caz de război pot avea urmări grave asupra luptătorului şi a subunităţii, pot provoca criza de timp, mişcarea haotică care devine ea însăşi sursă a tot felul de pericole.

Consideraţii generale privind învăţarea în armată

Avînd în vedere circumstanţele specifice ale acţiunii militare, procesul învăţării din armată trebuie să realizeze în timp relativ scurt formarea de luptători, de subunităţi şi unităţi sudate, temeinic pregătite. Finalitatea instruirii se regăseşte în mutaţiile ce se produc în potenţialul grupelor, plutoanelor, companiilor ca entităţi apte să îndeplinească misiuni în timp de pace sau de război. *Instrucţia* reprezintă un canal principa prin care se acţionează pentru dezvoltarea personalităţii militarilor, pentru consolidarea concepţiei lor înaintate despre lume şi viaţă.

Ca şi în alte medii sociale, procesul instructiv-educativ în armată are un caracter integrativ. Nu se pune problema de a face din fiecare ostaş un depozit de cunoştinţe, ci de a-l forma astfel încît să obţină randament mereu sporit în activitatea practică, să fie apt de perfecţionări. Învăţarea are ca scop să dezvolte capacitatea de decizie chiar atunci cînd militarul este pus în situaţia de a acţiona independent.

Învăţămîntul nu poate fi centrat doar pe acumularea de cunoştinţe. Instruirea militară dezvoltă personalitatea tinerilor veniţi să-şi satisfacă stagiul, prin acumularea de informaţii şi sistematizarea acestora, prin înţelegere, formativitate, exersări şi rezolvări de probleme asemănătoare întrucîtva cu cele ce se petrec în cîmpul de luptă. Capacitatea de cunoaştere a ostaşilor trebuie să fie dominată de gîndirea creatoare care, la rîndul ei, se caracterizează prin calităţi ca: receptivitate, flexibilitate, fluiditate şi originalitate. Instruirea urmăreşte să transmită acele cunoştinţe care, odată integrate, adică „cuplate" la ansamblul informaţional anterior, prin conştientizarea legăturilor de dependenţă, să permită promovarea noului, dezvoltarea capacităţii tînărului militar de a acţiona în împrejurări variate, des schimbătoare.

Pregătirea personalităţii umane pentru muncă şi creaţie face obiectul disputei a numeroşi psihologi şi pedagogi de pretutindeni. Încă Benet remarca că inteligenţa este pluridimensională şi ea nu poate fi măsurată printr-o singură probă. Acumularea de cunoştinţe pe baza memoriei, de pildă, nu înseamnă inteligenţă. O lipsă de memorie, susţinea Benet, se poate asocia cu mult raţionament, după cum o memorie bună poate să o aibă şi un prost veritabil.

Referindu-se la aceeaşi problemă, un reputat pedagog susţinea că cei care nu sînt adepţii creativităţii şi desfăşoară mereu aceeaşi activitate se aseamănă cu un ventilator care recirculă acelaşi aer stătut, iar renumitul psiholog şi pedagog Jean Piaget arăta, la rîndul său, că: „integrarea reală a individului în această lume a mutaţiilor depinde, într-o măsură determinantă, de reuşita formării unor creatori, a unor spirite novatoare. Indivizii

capabili doar să repete ceea ce au învățat de la generațiile precedente sînt iremediabil sortiți eșecului"[1].

În același timp, învățămîntul militar nu poate ignora efectul pe care metodele de învățare, folosite de comandanți, de cadrele didactice, le au asupra interesului, motivației, în canalizarea efortului individual pentru pregătire, în formarea convingerilor și a însăși concepției despre învățare. Fără dezvoltarea interesului, a curiozității, fără instituirea unei motivații corespunzătoare, ostașul învață sumar, ceea ce se va repercuta negativ asupra nivelului pregătirii sale. Lipsa de cointeresare prelungită devine o frînă, nu numai pe planul pregătirii militare, ci și în calea dezvoltării multilaterale a personalității tînărului.

Cu cît mediul social, deci și cel militar, este mai bogat în incitări, cu cît se aplică sisteme justificate științific care sporesc, prin antrenamente și rezolvări de probleme, capacitatea de efort și calitățile volitive, cu atît cresc premisele de amplificare a forței productive a tinerilor militari. Engels scria că în istorie contează voința, conștiința oamenilor, motivele și scopurile lor.

Învățarea are două laturi : una *informațională* și alta *operațională* (formativă). Sub raport funcțional o însemnătate esențială are valoarea adaptativă a schimbărilor ce se produc în comportament ca urmare a învățării. O informație are valoare adaptativă dacă este înțeleasă și integrată în activitatea mintală a ostașului.

Creierul funcționează ca un întreg, tinzînd să integreze, să unifice activitatea diverselor sale sectoare. Noile informații, în măsura în care sînt înțelese, suferă un proces de sistematizare, ierarhizare și grupare ; ele devin funcționale, pot ajuta la rezolvarea problemelor, numai dacă sînt asimilate, integrate de mintea omenească. Însușite mecanic, izolat, fără a fi înțelese și cu efort mare, informațiile astfel dobîndite se uită repede, nu îmbogățesc resursele mintale. Militarul care se rezumă să repete cunoștințele dobîndite fără a le înțelege, nu va

[1] Jean Piaget, *Meridiane pedagogice*, Editura didactică și pedagogică, București, 1973, p. 156.

reuși să le utilizeze în activitatea practică și ca atare comportamentul său nu va suferi schimbări, iar noile informații cu care a venit în contact nu au valoare adaptativă, n-au consecințe asupra activismului psihic, nu determină o îmbogățire a acestuia.

Învățămîntul militar contribuie la pregătirea tinerilor în perspectiva depășirii de obstacole complexe în măsura în care reușește să dezvolte *operațiile* intelectuale ale tinerilor, să asigure integrarea noilor informații în ansamblul activității mintale, pentru creșterea randamentului în rezolvarea problemelor la cîmpul de instrucție sau, dacă situația o va impune, în războiul de apărare împotriva agresorului imperialist.

Este deci important să știm nu numai „*ce*" se învață, ci și „*cum*" învață militarii, în ce mod angajează intelectul, întregul lor psihism. Procesul de învățare, modalitățile de instruire și de ridicare a eficienței și a calității acestuia fac obiectul explicației în cadrul teoriilor asupra învățării.

Teoria asociativă a învățării

Sub raportul modelului psihologic, explicarea învățării a fost realizată din cele mai vechi timpuri prin teoria *asociativă*. Încă din antichitate, Aristotel a descifrat legile după care se formează legăturile asociative și se desfășoară procesul de memorare. Explicațiile filozofului grec privind memorarea s-au bazat pe legile apropierii în timp și spațiu, ale asemănării și contrastului. Astfel, dacă trăim în același timp și loc două evenimente, între procesele psihice ce se formează se instalează o legătură. Ulterior este suficient să aibă loc unul din evenimente pentru a apărea în conștiință și celălalt. De asemenea, trăirea unui eveniment plăcut sau neplăcut poate provoca reapariția în conștiință a altuia cu un conținut similar ori opus.

Teoria asociaționistă și-a găsit sprijin în neurofiziologia reflexelor condiționate. Prin reflexul condiționat, Pavlov explică în fond și teoria asociativă. Cînd omul percepe simultan informații despre două evenimente, în

scoarța cerebrală sînt puse sub tensiune două zone diferite care au legătură între ele. Ulterior este de ajuns ca unul din puncte să fie excitat, sub influența repetării unuia din evenimentele recepționate anterior, pentru a se excita și celelalte puncte din cortex care au înregistrat evenimentul respectiv. Teoria asociativă a învățării se întregește prin datele despre stereotipul dinamic. Înlănțuirea mai multor reflexe într-o anumită ordine generează un sistem sau o *matrice funcțională*. Este de ajuns să se declanșeze un reflex pentru a intra în acțiune toate celelalte componente din stereotipul dinamic format.

La începutul secolului XX psihologul și pedagogul Thorndike a descoperit noi legi în procesul învățării asociative, mai importante fiind : legea frecvenței, legea apropierii în timp și cea a efectului. Legea frecvenței relevă că repetarea recepționării informației duce la o reținere mai bună ; ceea ce e trăit mai de curînd, arată legea apropierii, se reține mai ușor ; legea efectului stabilește că în procesul învățării se consolidează acele încercări care facilitează obținerea succesului și totodată se răresc și chiar se elimină încercările nereușite. Thorndike a subliniat că o bună parte din învățare se realizează prin încercări și erori.

Teoriile asociative ale învățării explică numai formele simple ale învățării ; ele pot fi aplicate cu succes îndeosebi atunci cînd în procesul instructiv-educativ militarii trebuie să memoreze informații, cum ar fi cele referitoare la caracteristici tehnico-tactice ale armamentului sau mașinilor de luptă ș.a.

Din teoriile asociative rezultă și necesitatea distribuirii materialului ce trebuie învățat pe părți și însușirea sa ritmică, evitarea studiului în asalt, pe campanii. De asemenea, examinările și aprecierile cît mai dese, dar fără a depăși o anumită limită, cerute de legea frecvenței, au importanță corectivă în întreg procesul instructiv-educativ.

Valorificînd elementele pozitive din teoriile asociative, ofițerul comandant de subunitate trebuie să aibă în vedere cercetările și experimentele mai recente care evidențiază noi posibilități de ridicare a eficienței învățării. De pildă, în legătură cu întipărirea, psihologia și pedagogia modernă formulează și explică principiul potrivit căruia memorarea și învățarea, prin repetări eșalonate în timp, dă rezultate superioare comparativ cu repetările concentrate. Gheorghe Zapan a demonstrat însă că o memorie trainică se obține datorită repetărilor concentrate în același timp cu ridicarea tonsului cortical, posibilă prin exerciții judicios programate, climat psihic propice concentrării, activizarea intelectului prin angajarea lui la soluționarea de probleme, la formularea de probleme ș.a.

Cercetările arată că dacă datorită repetărilor concentrate rezultatele dobîndite în procesul întipăririi sînt remarcabile, nu același lucru se poate spune despre efectele acestui procedeu în procesul de păstrare. Astfel, pentru păstrarea unor cunoștințe este necesar ca revederea materialului să se facă la un interval de aproximativ 24 de ore, cu posibilitatea de a fi mărită progresiv cantitatea de informație parcursă. Rezultă de aici că, dacă comandanții de subunități vor combina judicios cele două sisteme, adică memorarea unor principii, norme, reguli de acțiune în cîmpul tactic, de folosire a armamentului ș.a.m.d., prin repetări concentrate, paralel cu stimularea tonusului cortical și consolidarea ulterioară a întipăririi, prin repetări eșalonate, se va obține un efect optim.

Limitele teoriilor asociaționiste rezidă însă în faptul că scot insuficient în relief rolul motivației în procesul de învățămînt, pun accentul pe acumularea de cunoștințe și mai puțin pe înțelegere și problematizare.

Teoria gestaltistă a învățării

Un important salt calitativ în procesul învățării s-a făcut prin teoria gestaltistă (cuvîntul german *gestalt* înseamnă figură, fenomen, formă). Adepții teoriei gestaltiste pun la baza învățării procesul înțelegerii, prin intermediul căreia subiectul sesizează situația problematică, ca parte dintr-un ansamblu mai larg, care trebuie completată cu așa numita formă bună, adică cu rezolvarea

problemei. Pentru a fi rezolvată, o situație problematică trebuie înțeleasă în relația ei reciprocă cu celelalte elemente dintr-un context anumit.

Teoria gestaltistă a învățării scoate în evidență importanța înțelegerii, ca o componentă organică a procesului unitar de gîndire căruia îi aparține, și parțial a motivației în rezolvarea situațiilor problemă. „Forma bună" reprezintă o „situație — scop" urmărită de subiect pentru depășirea obstacolului. Acțiunile care duc la succes sau eșec sînt transformate în consecințele lor ; se scoate în relief *legea efectului*. În procesul învățării se poate constata că o acțiune însușită activ, pe baza înțelegerii și a unei motivații puternice, are avantajul că reduce timpul pentru exersare și poate fi extinsă la rezolvarea obstacolelor din alte activități, asemănătoare sau comparabile. Astfel, cel ce învață prin înțelegere este apt să aplice rezultatul primei activități de învățare, prin transfer, la situații noi.

Conform teoriei gestaltiste procesul de învățare trece prin patru faze distincte : faza pregătirii sau orientării în problemă ; faza de incubație sau de liniștire aparentă ; faza iluminării sau a inspirației (efectul sau înțelegerea) ; faza verificării.

La început, pentru rezolvarea unei situații problematice trebuie să se cunoască datele problemei, iar pe această bază se intuiesc posibilitățile de acțiune. Apoi, prin încercări și erori, se ajunge la micșorarea și eliminarea încercărilor fără succes, reflectîndu-se în continuare asupra problemei de rezolvat. Se ajunge treptat la așa-numita fază de liniștire aparentă, în care mintea continuă să caute rezolvarea corectă. La un moment dat apare înțelegerea, cu efectul „Aha". Ulterior, soluția găsită se aplică în practică și în același timp se verifică. Nu este obligatoriu ca în rezolvarea unei probleme să se treacă neapărat prin toate cele patru faze enunțate. De pildă, atunci cînd se cunoaște situația, se poate proceda direct la rezolvarea problemei, fără faza de incubație.

Teoriile gestaltiste constituie un model opus celui asociaționist. Viața psihică operează cu totalități, cu structuri. Învățarea intervine ca o restructurare a ceva

preexistent, iar nu ca un adaus de verigi la un lanț. Pentru a se menține restructurările este necesar să se inducă o situație tensionată, de conflict, deci o situație problematică. Gestaltismul are și meritul de a fi relevat însemnătatea problematizării pentru învățare.

Atît teoria asociaționistă, cît și cea gestaltistă suferă de un anumit exclusivism : prima absolutizează analiza, iar cea de-a doua acordă prioritate sintezei. Ulterior, s-au încercat formule echilibrate analitico-sintetice, din care a rezultat o dezvoltare mai fecundă a procesului învățării. Una dintre ele a fost teoria instruirii programate.

Instruirea programată

Întrucît teoria asociativă explică doar formele mecanice ale învățării, iar cea gestaltistă înțelegerea și parțial problematizarea și motivația, s-a simțit nevoia unor orientări teoretice mai cuprinzătoare ale fenomenului învățării. Acestea au fost furnizate, în mare măsură, de psihologia acțiunii, care înainte de toate, răspunde la întrebarea „de ce învață omul, care este rolul învățării în viața sa ?".

Adaptarea omului la mediu are un caracter inteligent și activ, învățarea fiind o condiție sau o modalitate a acestei adaptări. În chip necesar subiecții își însușesc modele de acțiune. Operațiile mintale se formează prin interiorizarea acțiunilor al căror model îl oferă societatea. Operațiile mintale se grupează și se dezvoltă stadial, relevînd anumite legi și regularități. Cu ajutorul operațiilor posibilitățile de asimilare a cunoștințelor se lărgesc continuu. Asimilarea de noi cunoștințe poate crea însă o situație în care sistemele de operații mintale preexistente să nu mai fie corespunzătoare. De aici va rezulta o modificare a acestora, acomodarea lor la noul conținut.

Învățarea ca activitate izvorîtă din anumite motive este orientată spre atingerea scopurilor propuse. În consecință, din punct de vedere practic, decisiv va fi modul cum este orientată și organizată această activitate. Deosebită importanță are orientarea pe care și-o formează, în cazul nostru, militarul asupra sarcinii de a învăța. Opi-

nii mai vechi considerau că învățarea se desfășoară întotdeauna conform schemei încercări-erori. Mai tîrziu s-a subliniat însă că activitatea intelectuală este dirijată și se desfășoară, în cea mai mare măsură în conformitate cu o strategie. S-a observat că în învățămînt deficitar este îndeosebi controlul asupra efectelor acomodative obținute la elevi, la fiecare din articulațiile instruirii.

Adoptînd în procesul instructiv-educativ din armată strategii reproductive, ostașii rămîn în urmă în ceea ce privește formarea și exersarea operațiilor mintale specifice. Introducerea instruirii programate permite ca materialul să fie parcurs cu pași mici, iar controlul să se efectueze din aproape în aproape, militarul neputînd să treacă la segmentul următor pînă nu și l-a însușit pe cel precedent.

Programarea învățării este inspirată de teoria cibernetică și poate fi realizată prin tehnica cibernetică. Se are în vedere că în procesul învățării se transmit informații, iar aceasta presupune existența unui sistem cu anumite părți componente și anume : emițătorul sau sursa de informații, în cazul nostru reprezentat prin ofițerul-instructor ; canalul de transmisie, întruchipat în regulamente și manuale ; receptorul sau destinatarul informațiilor, adică militarul, care își însușește informațiile și prin activizare concură la rezolvarea de probleme. Răspunzînd unei întrebări puse de către comandantul de subunitate, militarul arată în fond dacă și-a însușit sau nu informația. Acceptarea răspunsului de către instructor întărește informația și face posibil mersul înainte prin transmiterea unei noi informații. Dacă răspunsul este greșit, se caută cauzele, instructorul dă îndrumări și explicații pînă cînd militarul ajunge la rezolvarea corectă.

Esențialul în lucrul cu programe este alcătuirea lor, atît din punct de vedere informațional, cît și al exigențelor operaționale. În condițiile învățămîntului programat instructorul și ostașii alcătuiesc un veritabil sistem cu autoreglaj, informațiile circulînd continuu în ambele sensuri, ceea ce permite elaborarea promptă a comenzilor corective.

Însușirea informațiilor în cadrul instruirii programate se face, atunci cînd condițiile și materia permit ordonarea, pe baza *metodei algoritmizării*. Algoritmul este un sistem de operații ce se desfășoară întotdeauna în aceeași ordine pentru a prelucra informațiile și a rezolva problemele de un anumit tip. Dacă se respectă algoritmul, după un număr de operații, în mod cert soluția problemei se va găsi. Algoritmul predării poate fi oferit și individual fiecărei persoane, cu ajutorul manualelor programate sau al mașinilor de învățat.

În aceasta rezidă una din calitățile instruirii programate, metodă pe care nu am întîlnit-o în învățămîntul tradițional. Dacă instructorul expune în forma „clasică" o temă de balistică sau topografie, el nu poate să controleze operativ și gradul de însușire a cunoștințelor predate, de către fiecare ostaș. De asemenea, predarea, chiar și cea mai reușită, ține seama doar de nivelul mediu al auditoriului, fapt ce face ca cei mai buni să nu se dezvolte în raport cu capacitățile lor, să piardă timp, iar cei mai slabi să nu poată ține pasul cu ceilalți.

Instruirea programată este de două tipuri : cu programe liniare și cu programe ramificate.

Programele liniare presupun ca materia să fie împărțită în unități (poziții sau pași) mici de învățare. Persoana care învață, după fiecare mic pas, răspunde la anumite întrebări și primește confirmarea succesului său după fiecare rezolvare corectă. Astfel, cel ce învață înaintează cu pași mici și nu poate face decît greșeli minore. Programarea liniară are însă un mare dezavantaj : dezvoltă îndeosebi memoria și gîndirea reproductivă, nu duce la formarea proceselor gîndirii complexe și originale.

Programele ramificate pun în fața elevilor, a militarilor sarcini complexe care solicită în mai mare măsură gîndirea, încercările și căutările ; ele oferă celor ce învață mai multe răspunsuri la secvența dată, cerîndu-le să-l aleagă pe cel corect. Rezolvarea poate fi greșită, dar militarului i se comunică greșeala și ce elemente ar trebui să ia în considerare pentru soluționarea corectă a problemei ; prin explicații suplimentare militarul este ajutat să depășească obstacolul, după care se trece la o nouă secvență.

Majoritatea specialiştilor recunosc superioritatea programelor ramificate în dezvoltarea unei gîndiri productive faţă de programele liniare, dar, în acelaşi timp, ei subliniază că nici pe această cale nu se pot cunoaşte şi conduce procesele de gîndire. Important este să se ştie dacă cel ce învaţă comite erori sau nu, iar dacă comite atunci despre ce erori poate fi vorba, pentru a se efectua corecţia.

În armată s-a elaborat şi construit un sistem de cadrane cu legături între ele cu ajutorul căruia se poate preda, după cerinţele instruirii programate, o lecţie, de pildă, la instrucţia focului.

Utilizînd sistemul, instructorul predă în faţa unui cadran cu 24 plăcuţe legate de 24 cadrane mici, aşezate cîte unul în faţa fiecărui militar care audiază lecţia. Cadranul aflat în faţa militarului are 5 butoane. După ce instructorul predă primul pas, pe ecran apar 5 răspunsuri posibile la secvenţa transmisă, dintre care numai unul este corect. Să presupunem că răspunsul 3 este cel corect. Toţi militarii care cunosc răspunsul corect apasă pe butonul 3 al cadranului, declanşînd căderea plăcuţelor corespunzătoare de pe cadranul instructorului. Presupunînd că doi militari nu au apăsat pe butonul 3, plăcuţele de pe cadranul instructorului cu numărul lor nu vor cădea şi se va cunoaşte că ei nu pot rezolva problema dată. Ulterior, instructorul le dă informaţii suplimentare şi urmăreşte ca şi ei să rezolve corect problemele.

În ceea ce priveşte programele liniare, au fost experimentate cu succes mai multe metodologii. Spre exemplificare vom reda succint documentele care se elaborează în acest scop şi un fragment al programei de topografie militară generală cu subiectul „Cote absolute şi relative utilizate cu rezultate pozitive în cîteva unităţi", publicată de Editura militară într-o lucrare de instruire programată *.

Pînă la predarea temei, militarii şi-au însuşit cunoştinţe referitoare la sistemul de proiecţie Gauss, citirea caroiajului hărţii, formele tip de relief şi reprezentarea unor detalii de planimetrie pe hărţile de proiecţie. Scopul urmărit : citirea corectă pe hartă de către militari a cotelor absolute şi relative şi deosebirea acestora faţă de alte semne cifrice. După elaborarea programei, militarul o poate studia şi învăţa fără prezenţa instructorului în sala de studiu.

* Este vorba de „Instruirea programată în învăţămîntul militar", Editura militară, 1971.

Materialul de însuşit a fost structurat logic după obiectivele urmărite : noţiuni şi operaţii noi, reguli şi observaţii, în felul următor :

Nr. crt.	noţiuni şi operaţii noi	Reguli	Observaţii
1	Cotă	Prin cota unui punct se înţelege diferenţa de nivel între o suprafaţă de referinţă şi acel punct.	
2	Cotă absolută	Cota absolută a unui punct este cota care are ca suprafaţă de referinţă suprafaţa geoidului. La hărţile în proiecţie Gauss nivelul de referinţă este Marea Baltică.	
3	Semn convenţional pentru cote absolute.	Se reprezintă printr-un număr înscris lîngă punctul respectiv.	
4	Determinarea altitudinii unor puncte importante.	Prin cote absolute se marchează puncte importante din teren care pot servi pentru orientare. Cotele punctelor de comandament se scriu cu caractere mai mari decît cotele obişnuite.	
5	Cotă relativă.	Cota relativă este cota care are ca suprafaţă de referinţă suprafaţa solului din jur.	
6	Semn convenţional pentru cotele relative.	Se prezintă printr-un număr înscris lîngă punctul respectiv. Cotele relative ale detaliilor artificiale sînt precedate de semnul (+) sau (—).	
7	Determinarea diferenţelor de nivel ale unor detalii faţă de suprafaţa solului din jur.	Detaliile din teren care se marchează cu cotele relative sînt : movilele, rîpele, căile de comunicaţie în rambleu şi debleu, stîncile etc.	

La rubrica observații s-a precizat că obiectivele de învățat se pot atinge prin exerciții pe hartă care sînt prevăzute în programă.

După studiul programei militarul trebuie să fie în măsură să execute următoarele operații : să definească cota ; să dea definiția cotei absolute ; să explice necesitatea reprezentării unor puncte importante de pe hartă prin cote absolute și să specifice care sînt aceste puncte ; să dea definiția cotei relative ; să explice necesitatea reprezentării unor detalii de pe hartă prin cote relative și să specifice care sînt aceste detalii.

Militarului i se mai explică că programa este compusă dintr-o succesiune de secvențe, că fiecare secvență se rezolvă după ce se citește conținutul, iar spațiile goale trebuie obligatoriu completate. Rezolvarea corectă a fiecărei secvențe se găsește notată în dreapta acesteia însă ostașului i se cere să acopere răspunsul cu un cartonaș și numai după rezolvare să facă confruntarea cuvenită, pentru a vedea dacă răspunsul său este corect. Practica a mai arătat necesitatea de a preciza militarilor că după parcurgera programei fiecare va fi verificat de comandantul subunității.

În continuare prezentăm cîteva elemente, pe care le considerăm esențiale, din programa finală pe care o completează militarul după ce a învățat fragmentul „Cote absolute și relative" :

Dacă unul din răspunsurile ostașului nu este corect, i se precizează ce secvențe trebuie să recitească pentru a putea să treacă la pasul următor.

În sinteză, pentru organizarea instruirii programate trebuie să se aibă în vedere mai multe principii și anume :

a) *Principiul participării active* a subiecților la însușirea cunoștințelor. Militarul trebuie să înțeleagă informația transmisă și apoi să construiască sau să aleagă răspunsul corect pe baza propriului efort de gîndire ;

b) Să se respecte întotdeauna *principiul pașilor, al porțiilor*. Pașii sau porțiile să nu suprasolicite pe militar, dar nici să nu fie prea ușor de rezolvat. Între pași să existe o strictă consecvență logică. Rezolvarea primului

Nr. crt.	Conținutul secvențelor	Răspunsuri
4.1.1.	I. *Cote absolute și relative* Într-o ședință anterioară de topografie ai învățat că pe hărțile militare sînt reprezentate elementele topografice ale terenului adică : — relieful (nivelmentul) ; — planimetria ; Îți amintești ce se înțelege prin relief ? Scrie în spațiul de mai jos definiția : ________ ________ ________ ________	Prin relief se înțelege totalitatea neregularităților scoarței pămîntești.
4.1.2.	Cînd ai studiat formele de relief ai văzut că acestea sînt : înălțimea, depresiunea, creasta, valea și șaua. Recunoaște din machetele pe care le ai în față, ce formă de relief reprezintă fiecare.	
4.1.3.	Scrie mai jos definiția cotei absolute. ________ ________ ________ ________	Prin cotă absolută a unui punct se înțelege diferența de nivel dintre suprafața geoidului și acel punct
4.1.4.	Cota relativă se deosebește de cota absolută prin faptul că diferența de nivel nu se consideră față de nivelul mării, ci față de ________	suprafața din jur.
4.1-5.	Cota relativă a unui punct indică ________ dintre ________ și ________ Cota absolută a unui punct indică____ ________ dintre ________ și ________	diferența de nivel. suprafața solului din jur acel punct diferența de nivel. suprafața (nivelul) mării sau o geoidului acelui punct, nivelment,
4.1.6.	Cotele relative și absolute sînt semne convenționale de ________	nivelment.

pas să permită înțelegerea celui de-al doilea și în final tema programată ;

c) *Principiul repetiției.* Cunoștințele acumulate să fie întărite prin repetiții, concepute și desfășurate pe temeiuri științifice. Prin efectuarea de exerciții să se urmărească formarea de priceperi și deprinderi. După ce se învață un capitol din programă să se prevadă teme de sinteză, recapitulative ;

d) *Principiul întăririi răspunsurilor* cere ca după fiecare răspuns al militarului, instructorul să precizeze dacă el este corect sau nu. Mulți pedagogi consideră principiul întăririi imediate ca deosebit de însemnat în instruirea programată.

Avantajele instruirii programate sînt : eficacitatea ridicată în procesul învățării (după datele și aprecierile existente rezultă că în aceeași unitate de timp, prin instruirea programată, se învață cu 20—200% mai mult decît în învățămîntul curent) ; dezvoltă independența elevului, a militarului, care descoperă rezolvările de probleme prin efort de gîndire propriu.

Instruirea programată are dezavantajul că se pretează foarte greu la învățarea unor teme sau capitole ale științelor sociale. Instruirea programată formează și dezvoltă mai greu decît în învățămîntul tradițional sentimentele și gustul pentru frumos al militarului. Acestei metode i se mai impută pulverizarea materiei în pași mărunți ce nu ridică dificultăți serioase, astfel că elevii, militarii nu sînt puși în fața unor probleme care să le solicite spiritul creator, gîndirea originală. În sfîrșit, învățămîntul programat necesită mașini, echipe de specialiști din diferite domenii de activitate, timp mai îndelungat pentru elaborarea de programe.

Atunci cînd instruirea programată se organizează pe o bază științifică și sînt create condițiile materiale, avantajele depășesc cu mult minusurile. Dealtfel așa se explică de ce statele dezvoltate ale lumii introduc învățămîntul programat pe scară largă în școli și universități.

Problematizarea învățării

Instruirea programată nu cuprinde întregul proces de învățare și acționează limitat în formarea motivației superioare, în dezvoltarea spiritului critic și în special a gîndirii independente și euristice.

Una din metodele prin care tînărul se instruiește și se dezvoltă stimulat de crearea unor situații conflictuale în propria gîndire și de cerința de a rezolva chestiuni practice și teoretice independent este problematizarea. *Problematizarea* constituie o „metodă didactică de activizare prin care se solicită elevilor un susținut și complex efort intelectual, pentru a descoperi noi adevăruri, a găsi soluțiile unor probleme, inclusiv a le verifica și explica“ [1].

În procesul de instruire și educare a trupelor apar nenumărate situații problematice. Ele se pot datora mai multor cauze, dintre care subliniem : dezacordului dintre vechile cunoștințe și ceea ce urmează să se rezolve ; alegerii din ansamblul cunoștințelor numai a celor necesare rezolvării problemelor ; existenței unor deosebiri între modul de rezolvare teoretică și practică a unei situații ș.a.m.d.

În soluționarea dilemelor menționate, cît și a altora, problematizarea constituie o metodă eficientă deoarece :

— contribuie la dezvoltarea gîndirii independente a militarilor și a altor calități fără de care nu se pot depăși situațiile complexe ce se întîlnesc în procesul instructiv-educativ ;

— învățămîntul reproductiv dezvoltă în special memoria și atenția. Or, în rezolvarea situațiilor complexe memoria și atenția sînt absolut trebuitoare, dar nu satisfac totalitatea cerințelor echilibrării raporturilor dintre militar și mediul său de viață. În afară de memorie și atenție luptătorului trebuie să i se creeze condițiile pentru a-și forma și dezvolta spiritul de observație, imaginația bogată, independența în gîndire și în acțiune ;

— problematizarea supune pe tineri la un efort real de gîndire, cere îndrăzneală, spirit creator și observație

---

[1] Tiberiu Căliman, ***Învățămînt, inteligență, problematizare***, Editura didactică și pedagogică, București, 1975, p. 42.

riguroasă, paralel cu solicitări ample în planul memoriei și atenției.

Problemele nu apar pe loc gol. În orice problemă există ceva cunoscut și ceva necunoscut. Pornind de la cunoscut se caută rezolvarea necunoscutului. Astfel, prin metoda problematizării militarul surprinde, cu ajutorul gîndirii, întreaga structură a problemei în cauză, reflectează asupra raportului reciproc dintre elementele cunoscute, descoperă apoi elementele care lipsesc, legăturile dintre ele și pe această bază caută să completeze structura dată.

În rezolvarea problemelor se interpun o suită de verigi dintre care esențiale sînt următoarele : punerea problemei ; rezolvarea ei pe baza apariției unor idei noi ; verificarea rezultatului.

Rezolvările de probleme sînt de diferite grade. Cînd o problemă este formulată de instructor, iar ostașii răspund și o verifică, gradul de independență este mai mic decît în cazul în care militarul reușește să sesizeze și să-și pună singur problema nouă, s-o rezolve corespunzător și apoi să verifice corectitudinea rezolvării sale.

Termenul de problemă în cadrul problematizării se folosește numai atunci cînd în fața militarilor stau dificultăți reale, teoretice și practice, pentru depășirea cărora se cer eforturi de gîndire productivă și creativă. Caracterul problematic al unei situații pentru un grup de ostași dispare în momentul cînd unul dintre ei comunică răspunsul la întrebarea aflată în dezbatere. Dacă pentru ostașul care a descifrat primul întrebarea a fost nevoie de un efort al gîndirii productive și creative, pentru ceilalți ostași, în depășirea unor obstacole identice sau asemănătoare, nu mai este nevoie decît de un efort pe linia gîndirii reproductive.

Așadar, ofițerul, comandant de subunitate, poate contribui la dezvoltarea gîndirii productive și creative a ostașilor pe care îi instruiește dacă în procesul de pregătire face apel la metoda problematizării. Aceasta presupune efort pentru a construi situații problematice la instrucție, în procesul de învățămînt, pentru crearea cadrului propice angajării cunoștințelor, a gîndirii la rezolvarea lor de către subordonați. Instructorii care nu pun probleme și nu cer militarilor să depășească obstacole

prin eforturi intelectuale, conștient sau inconștient, favorizează apariția comodității în gîndirea subordonaților. Tinerii neobișnuiți să rezolve probleme dificile rămîn „dezarmați“ atunci cînd întîlnesc obstacole complexe, nu sînt capabili să le depășească, dovedesc nesiguranță și devin apatici. Dimpotrivă, tinerii învățați să depășească obstacole în situații deosebite, pe lîngă faptul că desfășoară activități la un înalt nivel calitativ, trăiesc, în urma succeselor obținute, satisfacții deosebite ce energizează și amplifică continuu potențialul creator de care dispun.

Problematizarea în procesul pregătirii de luptă, precum și în procesul de învățămînt pornește de la lecții care au o structură specifică, urmărindu-se crearea situațiilor problematice ce pot să motiveze și să mobilizeze oamenii la efort pentru a le rezolva. Așa de pildă la lecția : „Temperamentul și luarea lui în considerare în procesul de instruire și educare a trupelor“, după ce se transmit elevilor sau ofițerilor informații privind : temperamentul și particularitățile sale ; însușirile sistemului nervos central — forța, mobilitatea și echilibrul —, cu ajutorul cărora caracterizăm temperamentul unei persoane ; caracteristicile celor patru forme temperamentale — sangvinic, coleric, flegmatic și melancolic ; necesitatea luării în considerare a temperamentului în procesul de instruire și educare a trupelor, formulăm situații problematice de felul următor :

— pe baza cunoștințelor primite și a experienței dumneavoastră de viață, precizați forma temperamentală din care faceți parte ;

— determinați temperamentul soldatului „x“ și explicați în ce fel trebuie să se țină seama de particularitățile lui în procesul instructiv-educativ ;

— în ce măsură este nevoie să se ia în considerare formele temperamentale în repartizarea ostașilor pe specialități.

Situațiile problematice se dezbat pe rînd, iar elucidarea lor se realizează prin contribuția activă a participanților. Succesul în rezolvarea situațiilor problematice depinde însă și de respectarea și utilizarea riguroasă a timpului prevăzut pentru studiul individual al materialului biblio-

grafic indicat. Fără studiu individual nu se realizează nici măcar un învățămînt reproductiv.

Problematizarea se poate aplica cu mult succes la instrucția tactică, avîndu-se în vedere marea varietate de situații ce pot să apară în cîmpul de luptă și care solicită capacitatea de decizie și acțiune autonomă a luptătorilor. Rezolvările de probleme solicită capacități intelectuale și sensibilitate la desprinderea ideilor care permit descoperirea de către militari, pe de o parte, a lacunelor din structurile problematizate, iar pe de altă parte, a dificultăților ce se cer a fi înlăturate. Priceperile și cunoștințele dobîndite cu ajutorul problematizării, prin eforturi proprii intense și metodic organizate, sînt de regulă superioare și mai persistente în comparație cu cele dobîndite prin metodele tradiționale.

Totodată, problematizarea favorizează transformarea cunoștințelor pasive în cunoștințe active și în același timp facilitează descoperirea de noi cunoștințe și aplicarea lor în practică. Datorită avantajelor, problematizarea este folosită pe scară tot mai largă atît în țară, cît și peste hotare. Se reactualizează astfel vechea metaforă a lui Socrate după care ideea trebuie să se nască în spiritul elevului, iar instructorul are datoria să ajute acest proces.

Capacitatea de a învăța prin metoda problematizării se poate amplifica continuu prin activizarea minții omenești, prin creșterea gradată a nivelului de dificultate a problemelor. În privința gradului de dificultate deosebim următoarele stadii :

— ofițerul instructor pune problema și o formulează, iar ostașii trebuie să descopere singuri căile de rezolvare ;

— ostașii formulează singuri și rezolvă problema pe care le-o indică comandantul de subunitate — grupă, pluton sau companie ;

— instructorul nu mai indică problema ; ostașii trebuie să o descopere singuri, s-o formuleze și s-o rezolve.

Izvorul activizării rezidă în contradicția dintre nivelul cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor ostașilor și dificultățile care apar în rezolvarea problemelor.

Specialiștii consideră necesar să se trateze distinct predarea prin problematizare, de învățarea prin problematizare. *Predarea* prin problematizare înseamnă activitatea deliberată a ofițerului instructor de a crea situații problematice, în expunere, dirijarea activității cu cei ce învață, formularea și rezolvarea problemelor didactice care condiționează însușirea noilor cunoștințe, formarea capacităților creatoare. *Învățarea* prin problematizare înseamnă un mod deosebit de organizare a activității elevilor pentru însușirea cunoștințelor și acțiunilor în cursul analizării situațiilor problematice, formulării problemelor și rezolvării lor pe calea ipotezei, fundamentării, demonstrării, precum și a verificării modului de soluționare a problemei. Rezultate bune dă următoarea succesiune în desfășurarea unei situații problematice : prezentarea de către comandant a situației problematice ; analiza situației problematice ; formularea întrebării ; discutarea și fixarea căii de rezolvare a contradicțiilor ; rezolvarea propriu-zisă a problemei (găsirea răspunsului la întrebarea formulată). Militarii sînt obligați să-și motiveze soluțiile descoperite.

În legătură cu instruirea programată și problematizarea, există discuții în ceea ce privește deosebirile dintre cele două metode. Deosebirea esențială constă în faptul că dacă în instruirea programată cel ce învață se conduce după algoritmul reprezentat de instrucțiunile de comportare stabilite de altcineva și care prevăd efectuarea operațiilor într-o ordine precisă, învățarea problematizată se bazează pe reguli euristice, lasă libertate militarului în alegerea ideilor de rezolvare și verificare a problemelor, iar într-un stadiu evoluat de instruire ea permite chiar libertatea subiecților de a formula probleme, a le rezolva și verifica.

Învățarea creativă

În procesul de învățămînt problematizarea se îmbină și se completează armonios cu creativitatea. Dacă prin metoda problematizării se depășește stadiul învățării reproductive și se vizează rezolvarea de probleme în general, prin învățarea creativă se urmărește, în special, dezvoltarea învățării prin „descoperire".

Termenul de creativitate a fost introdus relativ recent, de psihologul G. Alport, în 1938, în urma înțelegerii faptului că substratul psihic al creației este ireductibil la aptitudini și presupune o dispoziție generală a personalității spre nou. Acest termen include și termenii „spirit inovator“ și „inventivitate“ și se concretizează în realizarea unor produse caracterizate prin noutate și valoare socială de către un subiect sau colectiv.

În procesul instructiv-educativ din armată folosirea acestei metode, adică învățarea creativă, stimulează activitatea intelectuală a luptătorului, o canalizează spre descoperirea de cunoștințe și adevăruri noi despre lupta armată, despre comportamentul militarului în diferite situații. Ea înarmează ostașii cu obișnuința de a rezolva singuri, prin efort propriu, problemele noi. Soldatul robot, transformat în postura de simplu executant pentru care gîndește comandantul, reprezintă o imagine depășită, inacceptabilă sub toate aspectele în societatea noastră.

În armată, procesul dezvoltării gîndirii creatoare îmbracă și note specifice :

a) cei ce vin să se instruiască sînt formați în multe privințe, întrunesc elementele constructive ale personalității apte de responsabilități sociale. Nu se pune deci problema de a forma de la început gîndirea tinerilor ci, cunoscînd cît mai îndeaproape stadiul în care se află fiecare, comandanții pot să intervină corespunzător pentru realizarea unor corective, pentru îmbogățirea și maturizarea lor spirituală ;

b) situațiile obișnuite nu solicită omul atît de variat și intens ca situațiile de luptă. În orice activitate socială există mai mult sau mai puțin dezvoltat un ansamblu de elemente relativ stabile, repere de orientare permanentă. În război, fiecare acțiune are un pronunțat caracter de noutate, elementele neprevăzute abundă, pericolele îl pîndesc pe om la fiecare pas, de aceea și nevoile de restructurare sînt mai frecvente ca oriunde și oricînd. Pentru ca ostașul să poată acționa într-un mediu extrem de dinamic, soluționînd eficient momente foarte diverse, se simte nevoia ca procesul învățării să evite cu hotărîre elementele șablonarde, rigide, să fie suficient de maleabil și subtil. Luptătorii cu formație intelectuală închistată, subordonată canoanelor s-ar dovedi incapabili de acțiune, inadaptabili la condițiile războiului întregului popor : foarte manevrier, cu schimbări greu sau imposibil de prevăzut, cu numeroase elemente originale. Accentuarea caracterului formativ al învățămîntului reprezintă, în raport cu asemenea caracteristici, un deziderat permanent.

Adîncirea caracterului formativ al învățămîntului angajează reconsiderări în planul metodologic, orientarea fermă către formele active, care fac din învățămîntul militar un flux viu de comunicare între comandant și subordonat. Principalele metode care duc la promovarea tendințelor formative sînt problematizarea și învățarea creativă.

Astăzi devine mai evident ca oricînd că se cer promovate formele didactice prin care dobîndirea cunoștințelor devine consecința efortului și demersurilor propriei gîndiri, a descoperirilor proprii. Activitatea militarului în procesul de pregătire, creșterea cotei de participare la soluționarea problemelor ce se pun spre rezolvare, la o temă sau alta, ridică gradul de cointeresare, dezvoltă interesul, dă satisfacția realizării, generează o motivație favorabilă mobilizării resurselor intelectuale, a capacităților cognitive.

2. ROLUL ŞI LOCUL ŞEDINŢEI PRACTICE ÎN SISTEMUL DE INSTRUIRE A MILITARILOR *

Şedinţa practică ca formă de organizare a instruirii ocupă majoritatea timpului afectat pregătirii de luptă şi constă în activităţi executate pe teren sau în săli de specialitate. Are ca scop predominant înarmarea militarilor cu *deprinderi practice* în mînuirea armamentului şi altor mijloace tehnice de luptă, în folosirea terenului, observarea acestuia, descoperirea obiectivelor şi determinarea distanţelor prin procedee expeditive sau cu aparate, mişcarea sub focul adversarului, formarea capacităţii de a rezolva în timp scurt situaţii tactice diverse. Pe lîngă scopul predominant se urmăreşte, de asemenea, însuşirea unor cunoştinţe noi, consolidarea celor însuşite anterior şi dobîndirea priceperii de a le aplica în practică, verificarea cunoştinţelor şi deprinderilor mai vechi, includerea acestora în lanţuri de operaţiuni şi acţiuni tot mai complexe ; formarea calităţilor morale necesare pe cîmpul de luptă.

Denumirea *şedinţă practică* nu este cea mai potrivită, cuvîntul şedinţă ducîndu-ne cu mintea la ceea ce de regulă se derulează într-o sală, avînd ca obiectiv dezbaterea unei probleme oarecare. În limbaj obişnuit găsim şi expresiile exerciţiu practic (la instrucţia de front sau la instrucţia tactică etc.), aplicaţie, antrenament. Ceea ce în armată s-a încetăţenit ca şedinţă practică, în învăţămîntul general este cunoscut ca lecţie practică sau lecţie pentru formarea deprinderilor.

* Acest capitol a fost realizat de colonelul Dragoş Drăgoi.

Şedinţele practice excelează prin marile posibilităţi oferite instructorului de a acţiona asupra subordonaţilor pe multiple planuri, de a-i pune în împrejurări intens formative, de a-i cunoaşte în situaţii de efort fizic şi psihic accentuat, în contextul unor relaţii interumane bogate în semnificaţii. Totodată, şedinţele practice pretind comandantului să utilizeze pe deplin bagajul cunoştinţelor de specialitate, militare generale, psihopedagogice, politico-ideologice. Nici o activitate de instruire nu solicită atît de mult, sub raportul fructificării deprinderilor organizatorice, utilizării bazei materiale de care dispun trupele, valorificării timpului din program, competenţei instructorilor, participării active a executanţilor la propria lor pregătire, ca şedinţa practică.

Clasificarea şedinţelor practice

Clasificarea necesită luarea în considerare a mai multor criterii. Ca urmare, apar numeroase tipuri dintre care prezintă particularităţi vizibile, în ce priveşte algoritmul desfăşurării, următoarele :

— *şedinţele practice de pregătire individuală*, al căror scop esenţial constă în formarea deprinderilor individuale necesare în luptă ;

— *şedinţe practice de închegare a subunităţilor* pentru luptă, vizînd formarea priceperilor şi deprinderilor de lucru în colectiv, aşa cum este cazul servanţilor pieselor de artilerie, al acţiunilor tactice ale subunităţilor ş.a. ;

— *şedinţe practice de învăţare* consacrate parcurgerii primei etape a formării deprinderii — înţelegerea acţiunii, familiarizarea cu ea, însuşirea acesteia pînă la nivelul de pricepere (execuţie urmărită conştient fază cu fază, deci în ritm mai lent decît performanţa atinsă în etapa automatizării acţiunii) ;

— *şedinţe practice de antrenament* prin intermediul cărora se realizează, prin repetări sistematice, transformarea priceperii în deprindere, în stereotip dinamic, iar

mai tîrziu menţinerea şi perfecţionarea deprinderii în vederea atingerii unor performanţe superioare ;

— *şedinţele practice combinate* sînt acelea care întrunesc scopurile menţionate la cele de învăţare şi de antrenament, deoarece o parte din timp este destinată însuşirii unor cunoştinţe şi acţiuni noi, iar cealaltă perfecţionării celor anterioare, integrării acestora în acţiuni mai complexe.

Din cele 5 tipuri de şedinţe practice enumerate, primele două au la bază criteriul numărului de participanţi la acţiune. Ultimele trei ţin seama de specificul etapelor formării deprinderilor. S-ar mai putea adopta şi al treilea criteriu de clasificare şi anume caracterul deprinderii, trăsătura dominantă : motrică sau intelectuală. Dar cum practic deprinderile sînt totdeauna alcătuite în proporţii variate din elemente intelectuale, motrice şi senzoriale, nu este stringent necesară o asemenea clasificare. O anumită utilitate există totuşi ; însuşirea fiecărui tip de deprindere are o serie de particularităţi destul de lesne sesizabile ; o şedinţă de instrucţie de front sau de instrucţie genistică (amenajarea terenului) se deosebeşte vădit de structura altora cum sînt cele de formare a deprinderii de a efectua rapid calcule sau de cercetare a unui obiectiv în cîmpul tactic.

Metode de organizare a lucrului

În raport cu problemele de învăţat, cu scopurile urmărite, cu baza materială de care se dispune, precum şi cu numărul de ajutoare ale comandantului de pluton, lucrul se poate organiza după metoda frontală, pe ateliere sau pe funcţiuni. Spunem că se aplică prima variantă de organizare cînd subunitatea, împărţită pe grupe (piese, echipaje, posturi de luptă), efectuează concomitent aceeaşi activitate de instruire. Sînt şi situaţii cînd plutonul, spre exemplu, lucrează întrunit şi nu pe grupe ca la instrucţia tactică, la exerciţiile pregătitoare din etapa plutonului.

Desfăşurarea instrucţiei pe ateliere se adoptă îndeosebi cînd baza materială existentă nu permite lucrul simultan al grupelor pentru însuşirea aceleiaşi probleme

de învăţat. Grupele trec în acest caz succesiv pe la toate atelierele, după un grafic judicios întocmit. Unii comandanţi comit eroarea de a nu împărţi timpul în atîtea părţi egale cîte ateliere au organizat şi ca urmare unele probleme de învăţat sînt omise sau li se acordă doar cîteva minute. Altă greşeală constă în alegerea unor asemenea probleme de învăţat pentru fiecare atelier încît parcurgerea lor necesită un număr de minute foarte diferit ; în vreme ce la atelierul nr. 1, bunăoară, nu poate fi efectuată în întregime activitatea prevăzută, la atelierul nr. 2 totul se termină după cîteva minute. În fine, o abatere de la regulile metodice elementare constă în împărţirea mecanică a problemelor de învăţat pe ateliere, fără să se ţină seama că acestea trebuie parcurse obligatoriu într-o succesiune determinată. Un exemplu : se prevede însuşirea pregătirii pentru tragere la primul atelier, executarea la al doilea şi încetarea la al treilea. Or, este evident că nu poţi trece la încetarea tragerii fără a fi parcurs în ordine primele două probleme de învăţat.

Lucrul pe ateliere în complex sau în flux continuu este procedeul care se aplică atunci cînd se organizează *zile pline de instrucţie*. Esenţa procedeului constă în parcurgerea problemelor de învăţat la mai multe categorii de pregătire ce concură la formarea deprinderilor şi calităţilor de luptători. Şi în acest caz trebuie să se dea atenţie succesiunii logice a drumului fiecărei grupe, să se evite învăţarea unui lucru dacă nu s-a însuşit veriga anterioară. Cînd problemele de învăţat aparţin unor categorii de pregătire diferite este mai uşor să se stabilească succesiuni fireşti. Nu se greşeşte dacă la un atelier se învaţă, să zicem, utilizarea unei categorii de armament sau de tehnică de luptă, iar la altul se execută trecerea prin culoarele din barajele instalate de „inamic" sau străbaterea porţiunilor infectate cu substanţe toxice de luptă. Ar fi însă nepotrivit să se procedeze astfel înainte ca militarii să fi deprins deplasarea sub focul inamicului sau folosirea mijloacelor de protecţie individuală. Problema combinaţiilor posibile se rezolvă de comandantul de pluton ajutat de cel de companie, mai ales că zilele pline de instrucţie se desfăşoară de regulă pe companii (bate-

rii), cu participarea tuturor ofițerilor, subofițerilor și gradaților subunității.

Cînd la unele ateliere intensitatea lucrului este prea mică se organizează subateliere sau ateliere ajutătoare, conduse de gradați sau militari de ciclul doi, bine pregătiți în prealabil. Existența atelierelor ajutătoare obligă pe șeful de atelier să calculeze și să respecte cu strictețe timpul de rotire a grupurilor de militari pe la toate punctele de instruire. De fapt în cadrul atelierului trebuie să se aplice aceeași schemă ca în cadrul subunității : militarii să parcurgă în întregime toate problemele de învățat, altfel vor surveni goluri în pregătirea individuală.

Organizarea lucrului pe funcțiuni contribuie la formarea deprinderilor colective în cadrul cărora fiecare militar efectuează una sau mai multe operațiuni într-o succesiune și coordonare strictă cu ale celorlalți, spre a se atinge scopul urmărit. Clasică este tragerea cu materialul de artilerie cînd, din momentul opririi autovehiculului ce tractează piesa pînă la reluarea mișcării, după executarea misiunii, fiecare servant îndeplinește o serie de părți ale acțiunii colective deosebit de precis delimitate. Întrucît fiecare piesă are comandant, la pluton se va organiza lucrul la piese, ceea ce aduce cu metoda frontală, dar nu raportată la indivizi, ci la subunități.

Uneori întîlnim ședințe practice cu ateliere pe categorii de luptători. Aceasta se întîmplă în situațiile cînd în grupe există, ca la infanterie și în echipajele mașinilor de luptă, în unitățile de luptă de pe nave, militari care pe timpul îndeplinirii misiunii prestează operațiuni specifice (ochire, încărcare, pregătirea loviturii) sau efectuează tragerea cu diferite categorii de armament (pușcă mitralieră, pistol mitralieră, aruncător de grenade). Deoarece gradatul nu poate să se ocupe concomitent de mai mulți subordonați înzestrați cu mijloace de foc diferite, s-a recurs la gruparea pe companie, sub comanda unui gradat, a tuturor ostașilor cu aruncătoare de grenade antitanc, de pildă. Cum pentru unele categorii de armament numărul de militari depășește pe cel optim la un atelier (6—9), este indicat ca grupul inițial să fie divizat spre a putea fi controlat cu ușurință de către instructor.

Ședințele practice, indiferent de tipul lor, presupun utilizarea în proporție variabilă a tuturor metodelor și procedeelor de instruire. *Expunerea* apare atît la începerea lucrului, cît și ulterior, sub forma explicațiilor scurte ce se dau executanților pentru ca ei să realizeze scopul acțiunii de învățat, modul corect de executare, ce erori trebuie evitate, cum să se procedeze pentru a le lichida dacă totuși au apărut. Regula de bază este următoarea : să se vorbească puțin, să nu se înlocuiască execuția practică cu explicații. *Demonstrarea* constă în prezentarea ireproșabilă de către instructor sau de către unul dintre ajutoarele lui a mișcării, a operațiunii, a acțiunii. Demonstrarea se face o dată sau de cîteva ori, în ritm regulamentar, pentru a oferi oamenilor un model spre care trebuie să tindă, apoi în ritm încetinit, însoțind-o cu explicații scurte. *Exersarea* reprezintă metoda de bază pentru formarea deprinderilor ; ea constă în reluarea acțiunii de însușit, pentru a o învăța fără greșeli, pentru a o transforma în deprindere, în acțiune automatizată ce se execută cu efort minim, cu control parțial și la microintervale de timp.

Deși accentul cade pe execuția practică, ședințele de acest gen cunosc și momente cînd se folosește *metoda discuției* pentru a verifica unele cunoștințe anterioare, priceperi sau deprinderi pe care se sprijină cele de învățat în continuare. Discuția este mai bine reprezentată ca metodă la ședințele practice de instrucție tactică sau de specialitate, pe parcursul cărora se urmărește formarea deprinderilor și priceperilor intelectuale sau acțiunilor mintale cum mai sînt denumite. După clarificarea prin întrebări și răspunsuri a problemelor puse în discuție, se trece la execuție.

Pregătirea ședințelor practice

Ședințele practice sînt eficiente în măsura în care sînt pregătite temeinic și conduse cu pricepere, asigurîndu-se ca participanții să lucreze intens pe toată durata lor. În etapa pregătirii, comandantul de subunitate are de soluționat următoarele probleme :

— actualizarea cunoştinţelor şi deprinderilor sale pe linie de specialitate, în raport cu conţinutul temei din program ;
— elaborarea documentului necesar pentru organizarea şi conducerea activităţii ;
— pregătirea teoretică şi metodică a ajutoarelor ;
— pregătirea materialelor ;
— alegerea terenului pe care se va organiza şedinţa ;
— mobilizarea (motivarea) executanţilor.

Pregătirea personală a instructorului constă în revederea celei mai recente bibliografii în legătură cu tema, în repetarea acţiunilor motrice sau intelectuale de predat subordonaţilor, în precizarea schemei pe baza căreia se va desfăşura şedinţa practică. Pentru temele mai complexe sau cu vădit caracter de noutate, pregătirea este organizată de comandantul companiei sau bateriei, iar uneori de cel de batalion (divizion) sau chiar de statul major al unităţii. Oricare ar fi eşalonul ce organizează pregătirea, studiul individual temeinic, făcut cu răspundere, nu poate fi prin nimic înlocuit. Exerciţiile demonstrative, metodice, indicaţiile verbale date de comandanţii ierarhici sînt utile, dar au caracter ajutător. Demonstraţiile pot fi făcute cu ajutorul unor militari pregătiţi în prealabil, a unor subunităţi sau recurgîndu-se la filme de instrucţie.

Ultima parte a pregătirii personale este dedicată precizării modului de desfăşurare a şedinţei şi elaborării planului conspect, care va fi prezentat comandantului ierarhic la aprobare, eventual îmbunătăţit pe baza indicaţiilor ce se primesc, pentru a-l folosi la pregătirea ajutoarelor, a comandanţilor de grupe (echipaje). Conţinutul documentului trebuie să servească la organizarea şi conducerea activităţii. Sub formă de text şi scheme se inserează acele elemente ce permit altei persoane, în cazul absenţei neprevăzute a autorului, să conducă şedinţa fără dificultăţi excesiv de mari. Denumirea temei, scopurile concrete, timpul global şi pe probleme de învăţat, folosirea deplasării pentru repetarea unor acţiuni însuşite anterior, materialele, modul de dispunere a atelierelor, baremele, precum şi numele militarilor cu care se va

lucra individual mai intens se dovedesc utile şi, de regulă, suficiente. La temele simple, cum sînt cele de instrucţie de front, nu se întocmesc planuri conspecte sau de desfăşurare, mai ales de către comandanţii cu experienţă. În aceste cazuri se inserează în programul zilei repartiţia timpului pe problemele de învăţat.

De cîtăva vreme este în actualitate problema planurilor conspecte-tip, difuzate la unităţi prin grija eşaloanelor superioare, în care comandantul de subunitate completează în spaţiile albe anume lăsate doar elementele specifice. Rezultă economie de timp, dar şi pericolul de a se neglija studiul bibliografiei, de a nu se elabora cu grijă, în funcţie de condiţiile concrete ale subunităţii, cea mai potrivită schemă pentru desfăşurarea activităţii.

Pregătirea ajutoarelor, a şefilor de ateliere. Se face obligatoriu, pe cît posibil în teren, pe locul unde se va desfăşura şedinţa practică, mai ales pentru instrucţia tactică. În ora afectată zilnic pregătirii programului pentru ziua următoare, comandantul de pluton comunică şefilor de ateliere ce răspunderi le revin, problemele de învăţat din planul conspect pentru fiecare dintre ei, timpul afectat, materiale necesare, cum vor fi utilizate. De asemenea, arată ce scopuri concrete şi bareme au fost stabilite, ce erori trebuie evitate, în ce situaţie tactică (dacă este cazul) se va lucra. Verifică apoi efectiv măsura în care gradaţii stăpînesc acţiunile sau operaţiunile, au deprinderi metodice de lucru individual sau cu grupa. Cea mai mare parte a pregătirii programului este bine să se sprijine pe verificarea practică a calităţii execuţiei. Dă rezultate bune procedeul formării unei grupe din gradaţii prezenţi şi punerii lor succesive în rol de comandant de grupă (şef de atelier) pentru a parcurge cel puţin o dată problemele de învăţat în program.

După trecerea unui timp de la începerea ciclului de instrucţie, gradaţii, dacă se munceşte bine cu ei, vor stăpîni desigur deprinderile metodice propriu-zise, iar la pregătirea programului pentru a doua zi accentul va cădea pe verificarea execuţiei corecte a mişcărilor, operaţiunilor, acţiunilor şi pe precizarea aspectelor organizatorice, a sarcinilor pentru asigurarea materială a şedinţei.

Asigurarea materială completă contribuie substanțial la atingerea scopurilor de învățămînt. Prima problemă constă în asigurarea aparatelor, dispozitivelor și altor mijloace ; a doua — verificarea prealabilă și punerea la punct a acelora ce necesită reglaje pentru a nu se pierde timpul destinat formării deprinderilor ; a treia se referă la dispunerea lor în teren potrivit schemei de organizare a atelierelor, platformelor de lucru, pe cît posibil în intervalul dintre sosirea pe locul de instruire și începerea activității. Pentru aceasta pot fi folosiți gradații ajutați de militari de ciclul doi. Dispunerea materialelor poate fi folosită ca un moment plin de efecte formative : echipelor li se indică doar flancul drept al primului atelier și, pe baza schemei studiate din seara zilei precedente, ostașii dispun materialele la distanțele și la intervalele stabilite. Se cultivă astfel precizia, promptitudinea, prevederea, spiritul de ordine și răspundere.

O regulă a asigurării materiale : nu se ia la cîmp decît tehnica cu care se va lucra efectiv. Transportul și instalarea, precum și utilizarea de către ostași a aparaturii și diferitelor dispozitive, este un bun prilej pentru cultivarea grijii față de bunuri. Această trăsătură educativă este întărită și prin atenția cu care materialele folosite sînt adunate, numărate și repuse în ordine la sfîrșitul activității, apoi depuse în locurile de păstrare.

Numeroase ședințe practice se desfășoară în poligoane, în tancodroame, în săli de specialitate dotate cu aparatură complexă. Conducerea mașinilor de luptă presupune consumuri apreciabile de carburanți, lubrifianți și energie electrică. Imprimînd fiecărei activități de instruire un caracter educativ manifest, comandantul va veghea asupra nivelului optim al consumului, va evita orice risipă.

Alegerea terenului pentru desfășurarea ședinței practice contribuie, dacă-i bine făcută, la îndeplinirea integrală a scopurilor de învățămînt. Cînd comandantul de pluton are posibilitatea să opteze, el va alege locul situat la o distanță convenabilă de căile de acces intens circulate, pentru a se evita distragerea atenției executanților. Terenul trebuie să corespundă sub raportul creării situației tactice, dispunerii materialelor, realizării distanțelor pînă la obiective, să ofere condiții de nivelment și planimetrie pentru obținerea învățămintelor necesare — pante, porțiuni greu accesibile, acoperiri, repere.

Organizarea perfectă și asigurarea materială, oricît de bine realizată, nu sînt suficiente pentru a face din ședințele practice o adevărată „școală“ a luptei. De o foarte mare importanță este motivarea executanților pentru performanțe cît mai ridicate, pentru îndeplinirea ireproșabilă a obiectivelor stabilite. Participarea conștientă a celor ce se instruiesc la propria lor pregătire este decisivă pentru calitatea lucrului. Sensibilizarea militarilor cere o muncă educativă dusă cu pricepere, prin toate mijloacele disponibile, în forme variate, cu participarea tuturor factorilor educaționali din subunitate.

Lucrul intens este în mare măsură stimulat de întreținerea atmosferei de emulație între grupe. Din cînd în cînd, la sfîrșitul ședințelor sau pe parcursul acestora se pot organiza momente de concurs între grupe sau ostași. Întrecerile generează în pluton și în grupe o stare psihomorală deosebit de favorabilă lucrului cu spor, concentrării tuturor forțelor în direcția atingerii obiectivului comunicat inițial de comandant.

Întrucît problemele muncii educative pentru sporirea motivației superioare nu diferă în cazul ședințelor practice de alte forme ale instruirii, menționăm doar importanța stabilirii de obiective concrete, mobilizatoare prin a căror atingere să se creeze sentimentul de satisfacție pentru munca bine făcută. Executanților trebuie să li se comunice ce anume se așteaptă de la ei la sfîrșitul ședinței. Sublinierea modului de lucru, al rostului exersării și antrenamentului pentru formarea deprinderii au și ele un rol deloc neglijabil. Toate acestea dau sens concret, imediat activității, sporesc interesul, voința de afirmare, spiritul de răspundere. Coparticiparea celor ce se instruiesc la propria lor pregătire este mai eficientă dacă ei se pot autocontrola asupra gradului de apropiere de performanța finală. Aceasta dă fiecărei exersări tensiunea izvorîtă din dorința vie de a progresa.

Desfășurarea ședințelor practice

Ca algoritm, cele mai complexe sînt ședințele practice pentru învățarea acțiunilor motrice, formate din numeroase verigi, fiecare urmînd a fi însușită una cîte una și apoi reunite pe măsură ce s-a învățat cea anterioară.

Convențional, vom considera începerea ședinței de instrucție din momentul ajungerii subunității pe locul prevăzut pentru începerea activității. Terminarea ședinței coincide cu punerea subunității în marș spre cazarmă. Deplasarea și folosirea timpului ce i se destină pentru perfecționarea unor deprinderi însușite mai înainte, precum și depunerea materialelor utilizate în ordine și în stare de funcționare la locul de păstrare, fiind comune tuturor felurilor de ședințe practice nu constituie obiectul acestor rînduri.

Mai întîi o enumerare a activităților :

În partea introductivă

— repunerea în ordine a materialelor în locul indicat de comandant, pentru a nu incomoda pînă la începerea lucrului ;

— luarea formației de instrucție (în careu, pe un rînd sau pe două rînduri) ;

— anunțarea subiectului ședinței de instrucție, a problemelor de învățat, a rostului acestora în luptă sau în timp de pace, a obiectivului de atins (baremul zilei) ;

— verificarea acțiunii însușite în ședința anterioară, îndeosebi dacă servește învățării celei noi.

În partea fundamentală

— demonstrarea acțiunii în ritm regulamentar ;

— demonstrarea acțiunii în ritm încetinit, pe părți, cu explicații ;

— darea de lămuriri suplimentare acelor militari care nu au înțeles unele detalii ;

— trecerea la formația de instrucție cu intervale între militari, deplasarea grupelor pe locul unde s-a stabilit să lucreze fiecare ;

— demonstrarea cu explicații, de către șeful de atelier, a primei părți a acțiunii ;

— elaborarea de către executanți a planului mintal de trecere la efectuarea primei părți a acțiunii ;

— executarea individuală a primei părți a acțiunii ;

— exersarea individuală în ritm lent și corectarea de către instructor a greșelilor de execuție ;

— demonstrarea, cu explicații, a părții a doua a acțiunii ;

— se repetă încercările individuale de execuție a primei părți ;

— se repetă exersarea individuală în ritm lent și corectarea execuției ;

— executarea individuală întrunită a primelor două părți ale acțiunii, în ritm lent, cu corectarea de către instructor a greșelilor de execuție ;

— demonstrarea cu explicații a părții a treia a acțiunii, după care se procedează ca mai sus, pînă la efectuarea întrunită a primelor trei părți ale acțiunii, trecîndu-se, apoi, la însușirea celei de-a patra.

La partea de *încheiere a ședinței practice* principalul constă în verificarea însușirii mișcărilor sau operațiunilor, precum și ținerea unui scurt bilanț pentru a comunica militarilor dacă au fost atinse obiectivele stabilite la început. După caz, se fac evidențieri.

Algoritmul prezentat, apt de adaptări la situație și la specificul temei din program, asigură atingerea obiectivelor, dacă sînt întrunite condiții normale de organizare a lucrului, competența instructorilor și motivarea executanților. Modificările pot fi numeroase, dar nu întîmplătoare sau arbitrare. De pildă, verificarea acțiunii anterioare sau a cunoștințelor predate la alte teme poate lipsi dacă legătura cu ceea ce urmează este slabă, nesemnificativă. Alteori, demonstrarea acțiunii o face nu comandantul de pluton pentru întreaga subunitate, ci fiecare gradat sau șef de atelier, după ce militarii au ocupat locurile de instruire destinate.

Partea fundamentală a ședinței poate fi simplificată în cazul cînd acțiunea este simplă, se poate învăța din-

tr-odată, ca la instrucția de front (întoarcerile, de exemplu).

Din prescripția algoritmică lipsește așa-numita execuție model de către unul dintre ostași și nu apare nici cunoscuta exersare cîte doi, față în față. Din motive întemeiate este mai bine ca, după ce a privit demonstrația făcută de comandant, militarul să treacă imediat la încercări individuale, de voie, în ritm individual, evitîndu-se perturbarea reprezentării vizual-motrice din cauza unui „model“, cel mai adesea cu greșeli de execuție. De asemenea, nu-i indicat să-i punem pe militari cîte doi față în față, atîta timp cît nu au înțeles corect acțiunea și o efectuează ca atare. Procedeul se utilizează mai tîrziu, îndeosebi în școlile de gradați, în etapa formării deprinderilor metodice, care survine abia după ce în calitate de executanți au însușit acțiunile din program.

Demonstrarea pe părți a acțiunii se face tocmai pentru a-i ajuta pe executanți să rămînă cu o reprezentare proaspătă, de ultim moment, a ceea ce au de făcut. În aceeași idee, din clipa cînd a terminat demonstrarea, instructorul se abține de la orice explicații, comenzi sau observații ; se mărginește să spună : „Încercați să executați la fel“.

Planul mintal de trecere la execuție reprezintă răgazul în care militarul reflectă la ceea ce a văzut și executat, după care încearcă să reproducă corect, fără a fi distras de comenzi, indicații sau critici. Instructorul urmărește atent cum procedează subordonații, spre a se edifica dacă acțiunea a fost înțeleasă bine. Dacă greșelile de execuție apar la mai mulți militari, el oprește exersarea și repetă demonstrarea, insistînd asupra corecțiilor ce trebuie făcute. Dacă erorile sînt individuale, se lucrează individual, începînd cu cei care comit greșeli mai mari. În situația cînd sînt mulți militari cu care trebuie lucrat individual, comandantul poate opri execuția spre a evita fixarea erorilor, automatizarea lor parțială la unii dintre ostași. Odată ce s-a convins că militarii nu mai fac greșeli mari, dă ordin să se treacă la exersare individuală în ritm lent, la autocomandă, iar instructorul lucrează cu cîte un militar.

În continuare, schema de lucru face o buclă, se repetă în scopul învățării celei de-a doua părți, după care aceasta se efectuează împreună cu prima. La fel se procedează cu părțile ce urmează. Avantajul acestui mod de a proceda constă în aceea că deprinderea ia naștere în mod firesc ; în vreme ce ultima parte a acțiunii abia se învață, cele anterioare se fixează, prin reluare, apropiindu-se de treapta automatizării. Atenția militarului se poate concentra mereu asupra a ceea ce este nou și necesită efort voluntar sporit, control conștient. Integrarea acțiunii urmează o cale naturală, optimă ; calitatea execuției crește cu fiecare repetare prilejuită de adăugarea altor verigi.

În etapa descrisă, denumită etapa analitică a formării deprinderii, nu se merge niciodată pînă la automatizarea completă, accentul fiind pus pe execuția corectă sub control conștient. Abia după fixarea fără greșeli a acțiunii se trece la exersarea pentru atingerea treptată a baremului.

Înlăturarea greșelilor de execuție. Pentru a asigura succesul activității de instruire, comandantul de pluton trebuie să coopereze cu ostașul, să trezească dorința vie a acestuia de a realiza efectiv și relativ repede o calitate ridicată a lucrului. Or, dacă comandantul manifestă grabă excesivă, neîncredere în subordonați, nu are deprinderi metodice corespunzătoare pentru a le insufla încredere în forțele lor, climatul psihomoral propice se va instala cu destulă greutate. Termenul cooperare exprimă mult mai mult decît perechea „autoritate-subordonare“. Dialogul didactic dintre comandant și ostaș se înscrie însă în aria subordonării, adică se admit întrebări despre cum poate fi efectuată bine, corect acțiunea, dar nu și discuții asupra utilității ei sau asupra stadiului atins în formarea deprinderii.

Esențialul în corectarea erorilor de execuție constă în observarea modului de lucru, în sesizarea greșelilor, stabilirea cauzelor lor și în repetarea demonstrării împreună cu explicațiile urmate de reluarea exersării de către ostaș pentru îmbunătățirea calității lucrului. Nu totdeauna trebuie să se repete demonstrarea. Frecvent ajung cîteva indicații verbale. Greșeala se consideră înlăturată

cînd acțiunea sau mișcarea a fost efectuată de cîteva ori consecutiv fără abateri de la model. Atunci cînd greșelile apar frecvent, se începe cu acelea care denaturează acțiunea și nu cu cele provenite din încordarea caracteristică începutului.

Numărul de exersări joacă un rol important în organizarea muncii, în stimularea interesului oamenilor; practic este necesar să se țină seama de timpul la dispoziție precum și de dificultatea acțiunii. La exercițiile care necesită eforturi fizice mari sau solicită cu precădere aceleași grupe de mușchi, fiind deci foarte obositoare, nu este eficient să se ordone mai mult de 10—15 exersări în cadrul aceleiași ședințe practice. După efectuarea numărului stabilit de repetări, ostașul se prezintă la comandant spre a fi verificat asupra calității execuției.

Individualizarea muncii și evidența progreselor reprezintă o cerință pedagogică importantă și derivă nemijlocit din psihologia învățării. Deprinderile și priceperile, precum și calitățile morale se formează repede și trainic atunci cînd instructorul se ocupă de fiecare om în parte, ține seama de particularitățile fizice și psihice individuale, unde își au izvorul erorile de execuție. Tonusul muncii crește deosebit de semnificativ dacă instructorii țin evidența progreselor realizate de subordonați, le consemnează în carnetul comandantului de pluton. Metoda notelor de cîteva rînduri pentru fiecare constatare este greoaie și ineficientă. Textul cere timp mult pentru a fi scris și citit, mai ales că în teren condițiile nu sînt deloc propice. Cel mai simplu este să se alcătuiască un tabel nominal, pe grupe, cu coloane pentru fiecare deprindere de bază sau parte semnificativă a unei deprinderi importante și cu linii pentru numele militarilor. La intersecția coloanelor cu rîndurile se trec cu semnul plus sau cu minus, după caz, constatările ce se fac pe timpul lucrului. Nu se recurge la inițialele calificativelor deoarece s-ar umple prea repede spațiul și așa destul de restrîns. La fiecare nouă ședință practică de la tema respectivă se schimbă culoarea utilizată. Folosirea tabelului este extrem de simplă; deschizînd la pagina grupei, instructorul vede

dintr-odată cum se prezintă situația privind calitatea execuției, în raport cu semnele înscrise.

Faptul că nu se notează ce anume a executat greșit militarul nu are importanță practică; pentru comandant va fi suficient să privească încă o dată acțiunea sau mișcarea și va constata fără greș dacă apare sau nu vreo lipsă în comparație cu modelul. Un mare avantaj al tabelului, liniat direct în carnetul comandantului, constă în aceea că orice altă persoană care l-ar înlocui temporar sau definitiv la comanda subunității va putea ști cum se prezintă fiecare om în parte, la fiecare deprindere distinctă. Dînd muncii individualizate caracter concret, imprimîndu-i o notă vădită de rigoare, metoda contribuie și la sporirea interesului comandanților de grupe pentru instruirea temeinică a subordonaților.

Ședințele practice pentru formarea deprinderilor (acțiunilor) intelectuale

Deprinderile de luptător nu se reduc nici pe departe la cele motrice, ca de exemplu salturile sub focul inamicului, deplasarea tîriș, tragerea cu diferite categorii de armament, săparea locașului de tragere ș.a. În cîmpul tactic sînt necesare priceperi intelectuale sau acțiuni mintale, precum și numeroase deprinderi de ordin senzorial. Adesea este vorba de elemente combinate în diferite proporții. Rezolvarea unei situații tactice, bunăoară, necesită o intensă activitate a gîndirii; la fel stau lucrurile și cu tragerea în diferite condiții de teren, de stare a vremii, de mobilitate a obiectivului. Fără ca luptătorul să posede la nivel de deprindere anumite moduri de a acționa, el nu va dispune niciodată de timpul necesar pentru a ieși cu bine din situațiile dificile frecvente pe timpul luptei.

Una dintre cele mai simple deprinderi, dar frecvent folosită, este aceea de a determina corecția de ochire pentru tragerea pe timp de vînt sau în ținte mobile. Determinarea vitezei obiectivului, a distanței pînă la acesta, a duratei pe traiect a glonțului, a unghiului sub care se deplasează față de trăgător, nu poate fi făcută prin calcule de tip creion-hîrtie, ci exclusiv prin calcule mintale, efec-

tuate după un anumit algoritm, ceea ce reprezintă tocmai deprinderea avută în vedere. Ședințele practice pentru formarea unor asemenea moduri operaționale sînt precedate, de regulă, de lecții la clasă pe parcursul cărora se însușesc cunoștințele teoretice ce urmează a fi aplicate ulterior în teren, în situații variate. Din momentul în care au fost însușite formulele de calcul și militarii cunosc de unde își pot extrage datele necesare, se trece la exersări, inițial în situații relativ simple, apoi mai complexe pentru formarea deprinderii. Începerea ședinței practice se desfășoară, în genere, după algoritmul cunoscut, cu deosebirea că se poate proceda la o verificare a cunoștințelor cu care se va opera în orele următoare. Despre o demonstrare model a acțiunii în adevăratul înțeles al cuvîntului nu se pune problema ; se creează situații concrete, dîndu-li-se militarilor timp pentru a stabili datele de lucru, a face calculele pe cît posibil mintal, cu rotunjiri și aproximații acceptabile, după care cei numiți raportează rezultatele.

Este indicat și procedeul ca, după crearea situației, unul dintre executanți să desfășoare acțiunea mintală cu glas tare, arătînd ce operațiuni efectuează pînă ajunge la rezultat. În vederea menținerii atenției tuturor este bine ca, după cîteva operațiuni legate de rezolvarea problemei, să fie numit alt militar pentru a continua. Confruntările de rezultate, arătarea eventualelor erori de către ceilalți militari din subunitate înviorează ședința, o fac atractivă, eficientă. Convingîndu-se că s-a înțeles modul de lucru, comandantul creează altă situație și o dă spre rezolvare tuturor participanților. Aceștia găsesc soluția pe cont propriu, iar cei numiți sau care se oferă raportează rezultatul final sau pe cele parțiale, precum și modul de lucru, dacă se apreciază util.

Spre deosebire de deprinderile motrice care necesită zeci de exersări pentru a se forma, cele intelectuale se configurează doar după 7—10 repetări, cu sublinierea că fiecare dintre ele trebuie să cuprindă elemente noi, deosebite. Parametrii sînt modificați în anumite limite, urmărindu-se ca treptat să sporească și viteza de lucru. Problemele ce se dau spre rezolvare trebuie să fie strîns

legate de practică, să exprime cerințe ale cîmpului de luptă și nu simple operațiuni matematice, abstracte.

Gama deprinderilor intelectuale este extrem de variată ; foarte multe se referă la automatizarea într-o anumită măsură a prescripțiilor algoritmice ce servesc la rezolvarea situațiilor tactice. Analiza inamicului presupune deprinderi intelectuale ce constau în utilizarea într-o succesiunea determinată a cunoștințelor din domenii variate. Și astfel de lanțuri de operațiuni mintale se însușesc tot prin exersări la clasă sau în teren, în situații tactice al căror grad de complexitate crește treptat. Spre succesiune determinată a cunoștințelor din domenii vapretează utilizarea pe scară largă a procedeului exprimării de către participanți a observațiilor și criticilor cu privire la calitatea lucrului unuia sau altuia dintre ei. Foarte indicată această cale în activitatea pentru formarea deprinderilor metodice. Criticile pot fi urmate de repetarea acțiunii de către aceiași militari sau de către alții.

Acțiunile mintale comportă în mare măsură, comparativ cu celelalte, modificarea condițiilor de lucru, obținîndu-se astfel dezvoltarea creativității, sporirea capacității de adaptare la situațiile concrete care, așa cum se știe, nu se aseamănă între ele decît în linii mari.

În cazul însușirii deprinderilor intelectuale mai complexe, bunăoară darea ordinului de luptă, se poate recurge inițial la procedeul urmăririi ordinii operațiunilor elementare după o listă întocmită în prealabil — punctele ordinului de luptă. Eliberîndu-se conștiința de grija urmăririi succesiunii punctelor, ea se poate concentra cu folos asupra conținutului fiecărui punct în parte. Ulterior, prescripția algoritmică se transformă în deprindere și nu mai constituie o dificultate. Încă o regulă de mare însemnătate, în cazul deprinderilor complexe, este aceea a învățării părților în mod separat.

Pe toată durata exersării pentru formarea acțiunilor mintale sau operațiunilor, grija instructorului trebuie să fie îndreptată spre cultivarea flexibilității gîndirii oamenilor, spre evitarea rigidității în rezolvarea problemelor,

fenomen ce survine dacă repetările se fac în condiţii neschimbate.

Printre deprinderile sau acţiunile mintale există unele care se bazează pe informaţiile furnizate de către un anumit organ de simţ cum ar fi văzul, auzul, mirosul, simţul tactil, cel al echilibrului. De exemplu, determinarea din vedere a distanţei pînă la un obiectiv din teren, în împrejurări variate de luminozitate, fond, mărime a obiectului, reprezintă o asemenea deprindere. Desigur, o considerăm senzorială pentru că, practic, nu poate fi concepută fără participarea decisivă a văzului. La fel se întîmplă cu determinarea după miros a unor substanţe cu o anumită semnificaţie în cîmpul tactic sau în situaţii obişnuite. Demontarea, remedierea incidentelor de tragere şi montarea armamentului sau altor modele de tehnică de luptă solicită intens simţul tactil, mai ales în condiţii de întuneric. Cum şi asemenea abilităţi au un rol important în îndeplinirea misiunilor primite, ele trebuie formate, perfecţionate şi apoi ferite de degradare, fie prin intermediul unor şedinţe practice anume organizate, fie în cadrul altora, ca probleme complementare de învăţat. Pentru a le dobîndi, militarii au nevoie de anumite cunoştinţe, de însuşirea anumitor reguli. Bunăoară la determinarea distanţelor prin aprecierea din vedere se cer ştiute influenţele iluminării terenului, ale reliefului, ale contrastului dintre obiectiv şi fondul pe care se proiectează.

După însuşirea acestor reguli se trece la exersare. Comandantul indică sarcina de rezolvat, militarii stabilesc răspunsul apoi raportează concluzia la care au ajuns. Ascultînd mai multe rapoarte, comandantul de pluton pune în discuţie rezultatele şi modul de lucru, trăgînd concluzii asupra calităţii răspunsurilor, scoţînd în evidenţă erorile comise şi cauza acestora. Repetînd problema de învăţat, se urmăreşte micşorarea valorii erorilor comise de către militari. Important este ca, în cadrul pregătirii şedinţei practice, comandantul să fi efectuat măsurătorile respective, să dispună de o schemă cu toate datele.

Pentru exemplificare, subliniem că deprinderea de a aprecia în limitele erorilor admise distanţele pînă la diferite obiective devine ulterior un simplu element constitutiv al unor deprinderi mult mai complexe. Tragerea, ea însăşi o asemenea deprindere, se soldează cu lovirea obiectivului numai dacă înălţătorul a fost pus corespunzător distanţei. Dar tragerea, la rîndul ei, reprezintă o parte a acţiunii tactice complexe de nimicire a agresorului. Concluzia funcţională ce se degajă este următoarea : nici o deprindere nu se învaţă ruptă de contextul tactic în care ea se dovedeşte utilă. Militarii trebuie să ştie la ce serveşte ceea ce li se cere să înveţe, aceasta fiind o condiţie esenţială a participării conştiente, active la desfăşurarea propriei instruiri.

Şedinţele practice pentru formarea deprinderilor de lucru în colectiv au ca specific faptul că fiecare militar din grupă sau din echipaj efectuează o operaţie anume în cadrul acţiunii comune. Dificultatea constă în a realiza succesiv sau concomitent două deprinderi distincte. Mai întîi, cea individuală şi apoi inserţia acesteia în activitatea grupei, dar de aşa natură încît lucrul să se desfăşoare închegat, cu eficienţă maximă. În unele cazuri este posibil ca elementele individuale să fie învăţate în grupe constituite ad-hoc din toţi militarii cu aceeaşi funcţie din subunitate. După atingerea unui anumit nivel de pricepere se trece la reconstituirea subunităţilor potrivit organizării de luptă şi la desfăşurarea exersării în grup, fiecare militar armonizîndu-şi operaţiunile cu ale celorlalţi. Cînd din diferite motive nu se poate adopta această soluţie, se procedează în modul următor : o grupă sau un echipaj format din militari de ciclul doi demonstrează acţiunea întrunită, comandantul explică, insistînd asupra părţilor mai dificile, după care se trece la exersare în grup, în ritm lent, ajutînd cu indicaţii pe militari, precizînd ordinea intrării fiecăruia în rol.

Demonstrarea se poate face şi cu ajutorul filmului de instrucţie, al diapozitivelor sau fotografiilor, cum este cazul acţiunilor de luptă ale grupei de infanterie, pe parcursul cărora între militari se păstrează anumite distanţe şi intervale, al grupurilor de asalt, al echipelor de vînători de tancuri. Dificultăţi sporite se întîlnesc atunci cînd echipajul îşi îndeplineşte atribuţiunile funcţionale în spa-

ții foarte restrînse, cum se întîmplă cu tanchiștii. Cei din exterior nu pot observa ce se petrece în „cutia blindată". În asemenea situații, dacă nu se dispune de filme didactice, se trece direct la exersare potrivit indicațiilor succesive ale instructorului, lucrîndu-se cu cîte un echipaj. Celelalte, pentru a nu pierde timpul, repetă acțiuni însușite anterior într-o anumită măsură, perfecționîndu-le pînă la transformarea în deprinderi. Foarte adesea se recurge la organizarea instruirii în complex, cu probleme de învățat de la discipline de pregătire înrudite — cunoașterea materialului, de exemplu, sau balistică exterioară, reguli de tragere ș.a.

Pe timpul desfășurării ședințelor practice, menite să ducă la închegarea pentru luptă a subunităților, apar unele greutăți suplimentare în legătură cu înlăturarea greșelilor individuale de execuție. Militarii se află la oarecare distanță de instructor, ceea ce naște tendința de a se face observații cu voce mai ridicată ca de obicei. Spre a se evita punerea comandantului în situații neplăcute, este indicat ca după fiecare exersare, dacă se simte nevoia, să se comunice observațiile asupra calității lucrului numai după adunarea subunității. Cînd acțiunea se desfășoară în apropierea imediată a comandantului de pluton, nu se adună subunitatea, ci doar se oprește exersarea printr-un semnal sonor, după care se arată neajunsurile constatate.

Componența educativă a ședințelor practice. Cea mai complexă dintre toate formele de pregătire, ședința practică contribuie substanțial, atunci cînd este pregătită și condusă cu pricepere, la dezvoltarea calităților psihomorale. Avantajul lucrului practic constă în faptul că depășește etapa informării orale, obținută prin lecții, discuții pe grupuri mici sau indivduale, solicită aplicarea în viață a principiilor, normelor și regulilor etice de comportament. Pe parcursul îndeplinirii în comun a acțiunilor, în chip firesc se naște dorința de a coopera potrivit normelor morale. Eforturile fizice depuse în timpul ședințelor practice, situațiile care angajează rezistența, curajul, tenacitatea, fermitatea în confruntarea cu greutățile, spiritul de

inițiativă și întrajutorare sînt deosebit de propice educării trăsăturilor înaintate ale militarilor armatei noastre.

Solicitările multiple se soldează cu efecte formative și în chip spontan. Desfășurînd temele din program, manifestînd exigență, corectînd greșelile, punînd militarii în situații problematice, ei vor rămîne, pe lîngă cunoștințe și deprinderi, cu anumite achiziții în plan caracterial. Instrucția, ca orice activitate, exercită asupra militarului influențe multiple, mult mai profunde, durabile, individualizate și direcționate dacă instructorul își gîndește fiecare exercițiu într-o concepție unitară, dacă stabilește, pe lîngă obiectivele informative și pe cele de natură formativă.

Îmbinarea iscusită a instrucției cu educația înseamnă să alegi, pentru fiecare activitate din program, acele trăsături de personalitate care prezintă interes pentru armată, în primul rînd, pentru societate în general și care se potrivesc cu posibilitățile oferite de conținutul problemelor de învățat, de condițiile în care se lucrează. Odată selecționate obiectivele educative din lista cu numeroase trăsături de personalitate, este necesar să se concentreze atenția asupra creării așa numitelor situații educaționale pe care, trăindu-le, ostașii să fie stimulați să acționeze în consecință. Așa, de exemplu, dacă vrem să educăm capacitatea subordonaților de a trăi în absența facilităților furnizate de civilizația de tip citadin, vom planifica teme ce urmează a fi executate pe parcursul cîtorva zile sau săptămîni în terenuri corespunzătoare. Taberele de instrucție, cele mobile îndeosebi, sînt de mare ajutor în călirea fizică și moral-volitivă a militarilor, în deprinderea lor cu condiții de viață apropiate de viața în campanie. Solicitările trebuie să fie neapărat gradate, puse în acord cu comandanții ierarhici, bazate pe consultarea medicului și pe măsuri de prevenire a evenimentelor deosebite.

Virtuți educative are orice activitate practică de instruire, chiar și cele cu durata de 1—2 ore. De fiecare dată trebuie lucrat ceea ce răspunde necesităților și posibilităților. Astfel, ofițerul preocupat de îmbunătățirea metodologiei instruirii va da atenție alegerii terenului

pentru desfăşurarea şedinţelor practice; pentru cultivarea spiritului de orientare la subordonaţi nu va evita terenurile cu acoperiri înalte sau pe cele cu denivelări accentuate, dacă vizează dezvoltarea spiritului manevrier; pe cele plate şi descoperite atunci cînd se gîndeşte la sprijinul reciproc între luptători sau subunităţi. Pentru a-i deprinde pe ostaşi să se descurce în situaţii neprevăzute, să facă faţă surprinderii realizate de agresor, comandantul va crea într-un anumit mod situaţiile tactice, va planta în locuri alese cu grijă mijloacele de marcare a focului, va da ordine şi dispoziţii orientate spre atingerea scopurilor prevăzute şi, la bilanţ, va arăta dacă s-a răspuns sau nu aşteptărilor.

Şedinţa practică oferă numeroase prilejuri de a se acţiona organizat pentru dezvoltarea atenţiei militarilor, a răbdării, rapidităţii în reacţii, iniţiativei, curajului, ingeniozităţii, a capacităţii de a suporta cu bărbăţie greutăţile luptei, a grijii faţă de bunuri, de armament şi tehnică de luptă, colectivismului, hărniciei şi simţului de răspundere, a spiritului de ordine şi disciplină, a hotărîrii de a îndeplini misiunea primită pînă la capăt, în pofida oricăror dificultăţi.

3. CONDIŢII ALE DESFĂŞURĂRII PROCESULUI DE ÎNVĂŢĂMÎNT ÎN ARMATĂ

Procesul de instrucţie militară are în vedere însuşirea de către fiecare ostaş a prevederilor regulamentelor militare. Prin conţinutul lor, regulamentele exprimă sintetic, sub aspect normativ, esenţa activităţilor şi proceselor vieţii militare. De aceea, studiul regulamentelor constituie o condiţie hotărîtoare pentru desfăşurarea procesului de învăţare în armată. Dar învăţarea nu se limitează la însuşirea experienţei. Se simte nevoia unor adăugiri şi completări, chiar corective, acomodări cu depăşire, cum se remarcă pe drept cuvînt în psihologia modernă, care să vină în întîmpinarea necesităţilor ce decurg din promovarea noului.

În instruire, militarul, aşa cum s-a arătat, nu trebuie să se limiteze la memorarea de prescripţiuni regulamentare. Tendinţa de a cere militarului să repete doar formule din regulamente şi instrucţiuni, de a se pune accentul pe elementele exterioare, goana după un rezultat imediat, insuficienta preocupare pentru creşterea capacităţii subordonaţilor de a desfăşura muncă intelectuală independentă, respingerea sub o formă sau alta a interpretărilor personale, evidenţiază o concepţie în dezacord cu stadiul actual, cu cerinţele de progres rapid, care pot fi îndeplinite de oameni armonios şi plenar dezvoltaţi. Ridicarea calitativă a învăţămîntului reclamă introducerea cu hotărîre a metodelor moderne. „Aceasta înseamnă

să se elimine cu hotărîre aspectele de rutină și conservatorism care încă se mai manifestă, asigurîndu-se promovarea noului în toate domeniile de activitate"[1].

Dezvoltarea gîndirii creatoare — coordonată a procesului de învățămînt

Noul în învățămînt se obține prin utilizarea, într-un registru larg, a creativității, care în esență presupune :

— însușirea prevederilor regulamentare să constituie un mijloc de bază, nu scopul învățării ;

— studiul regulamentelor să se facă în strînsă legătură cu practica, cu acțiunea pe terenurile de instrucție, ale aplicației, în poligoane, tancodroame ;

— în raport de schimbările ce au loc în domeniul tehnicii, a formelor de organizare militară, în evoluția tinerelor generații, înseși regulamentele să fie susceptibile de perfecționări, completări, reconsiderări ;

— opoziția dintre unele reguli stabilite anterior și noile cerințe ale vieții militare în continuă transformare să fie înțeleasă ca expresie a caracterului contradictoriu al dezvoltării, ca necesitate obiectivă, proces firesc, care obligă la confruntări, la aprofundarea realității concrete, la aport personal și căutări permanente ;

— evitarea oricărei tendințe spre șablonizare, de folosire excesivă a acelorași procedee de lucru, de construire a unor edificii intelectuale rigide, întrucît închistează gîndirea, duce la platitudine spirituală.

La baza gîndirii creatoare stau strategiile euristice* în cadrul cărora succesiunea operațiilor este relativ imprevizibilă, făcîndu-se explorări incomplete, valorificîndu-se doar informațiile și traiectoriile dovedite a fi statistic mai eficiente. Gîndirea creatoare implică demersuri operaționale neriguroase, sprijinirea pe intuiție, vizualizarea

[1] General-colonel Ion Coman, *Cuvîntare la ședința activului de bază de comandă și de partid din armată*, „Apărarea patriei" din 20 septembrie 1978.

* Denumirea de euristică vine de la cuvîntul grecesc heuriskein, care înseamnă a afla.

soluției și acceptarea curajoasă a posibilităților de a comite anumite erori.

Așa cum s-a arătat la începutul acestei secțiuni, gîndirea creatoare se caracterizează prin receptivitate, fluiditate, originalitate și flexibilitate. *Receptivitatea* reflectă atitudinea de curiozitate și interes față de idei și acțiuni, dorința de a modifica o realitate în scopul perfecționării raporturilor umane cu ambianța umană și naturală. Înalta productivitate, bogăția, rapiditatea și ușurința în formularea ideilor, în realizarea asociațiilor reprezintă *fluiditatea*. Rapiditatea în gîndire, mai ales în condițiile războiului modern, este o necesitate stringentă. Dar aceasta nu înseamnă că dacă cineva gîndește repede este obligatoriu inteligent sau creativ. Capacitatea de a găsi rapid soluții, de a realiza asociații între termeni foarte îndepărtați ca natură (bisociații sau asociații de mare distanță) reprezintă *originalitatea*. Prin *flexibilitate*, altă trăsătură importantă a creativității, se înțelege capacitatea de a modifica rapid traiectoria gîndirii în situațiile obiective des schimbătoare. Aceste calități, alături de altele, se au în vedere cînd se adoptă strategii euristice. Procedeele noi de rezolvare a problemelor descoperite în plan euristic pot fi ulterior algoritmizate.

Euristica prevede întrebări, instituirea de situații problematice, căutarea a cît mai multe și variate răspunsuri, soluții la întrebările și problemele puse. De fapt euristica solicită, ca însuși ostașul să vină cu rezolvări originale atunci cînd situația o cere. În cadrul metodei euristicii întrebările puse de instructor obligă la gîndire. Comandanții de subunități trebuie să țină seama de această cerință și să nu transforme metoda într-o examinare pe bază de întrebări și răspunsuri.

Principalele procedee euristice subliniate în lucrările de specialitate sînt următoarele : aplicarea unei teorii cunoscute, într-un nou domeniu ; amestecul a două teorii diferite ; revizuirea ipotezelor ; explorarea zonelor intermediare între două discipline ; definirea conceptelor ; transferul unui model dintr-un domeniu în altul ; contrazicerea unei teze acreditate ; reformularea teoriilor ;

modelarea intuitivă ; axiomatizarea ; clasificarea ; transformarea prin emergență a cantității în calitate.

Au existat păreri după care creativitatea ar depinde numai de inteligență. Cercetările au dovedit netemeinicia acestor afirmații. Între coeficienții de inteligență și factorul de originalitate nu există o corelație semnificativă. În consecință creativitatea nu poate fi redusă la un proces psihic, indiferent care ar fi el. Într-o măsură mai mare sau mai mică toate procesele psihice sînt implicate în dezvoltarea creativității. Cum am putea influența creativitatea fără a avea în vedere imaginația constructivă ? Mai mult, încă Th. Ribot arăta că emoțiile și trăirile afective îndeplinesc funcția de „resorturi" ale creației. Dar nu orice motivație influențează pozitiv actul creativ. Poate exista un asemenea climat psihic, astfel de relații între șefi și subordonați, care să favorizeze rutina, conservatorismul, învățămîntul reproductiv. Un comandant de subunitate care nu cere ostașului decît să repete cuvintele sale, care ironizează sau chiar respinge propunerile subordonaților, împiedică dezvoltarea creativității.

Aptitudinile nu sînt creative prin ele însele, ci devin astfel în măsura în care sînt activate și valorificate prin motive și atitudini creative. Creativitatea trebuie înțeleasă ca o expresie a funcționării depline și plenare a personalității.

Psihologi și pedagogi militari din Occident consideră dezvoltarea creativității drept un pericol pentru disciplina militară. Creativitatea după ei ar însemna izvor de anarhie, de respingere sau încălcare a ordinii, de slăbire a responsabilității în respectarea prevederilor regulamentare și a ordinii interioare ș.a. Realitatea demonstrează însă că lacunele existente în domeniul disciplinei, în armatele țărilor capitaliste, au cu totul alte cauze și nu se datoresc spiritului de creativitate al ostașilor. Exploatarea omului de către om, scopurile diametral opuse ale comandanților și ale ostașilor, duritatea și inducerea în eroare a maselor de militari, pregătirea și chiar purtarea de războaie în scopul subjugării și exploatării unor state independente, sînt numai cîteva din principalele cauze ale stărilor de spirit ce stau la baza numeroaselor abateri disciplinare existente în rîndul principalelor armate ale țărilor capitaliste.

În armata noastră învățarea creativă este o problemă politică și educativă. Stimularea, educarea și dezvoltarea capacităților creative sînt veritabile comenzi politice în vederea elaborării și perfecționării metodelor active și formative care să faciliteze — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — *„cultivarea spiritului de creație proprie, a mîndriei de a aduce o contribuție originală la progresul rapid al patriei noastre"* [1].

În armata noastră există largi posibilități de utilizare a metodelor formative, a strategiilor euristice în procesul învățării. Posibilitățile însă nu se transformă în realitate de la sine, ci prin intermediul oamenilor, prin angajarea capacităților creative ale militarilor. „Toți luptătorii trebuie să fie formați ca oameni obișnuiți să judece propria lor condiție, să se descurce în situații complicate, în orice împrejurare, să intervină cu inițiativă și pricepere, să nu se rezume la executarea ordinelor și indicațiilor primite, ci pentru a le asigura viabilitate, să investigheze permanent zona în care acționează și, în raport de evenimente, să corecteze comportamentul lor, să-i imprime o notă personală, autenticitate, să fie ei înșiși în tot ce fac ; optimizarea conducerii se realizează prin afirmarea personalității cadrelor și a fiecărui luptător" [2].

Climatul creativității și relațiile dintre militari

Dezvoltarea creativității în procesul de învățare depinde și de relațiile dintre educator și educat. Relațiile principiale, partinice, aprecierea corectă de către șefi a eforturilor subordonaților de a înțelege și rezolva cu ingeniozitate problemele contribuie la instaurarea unui climat propice dezvoltării gîndirii productive și creative.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 66.

[2] Colonel Emil Burbulea, *Creativitatea — componentă a personalității comandantului*, Editura militară, București, 1978, p. 29.

Nu se mai pot accepta relațiile de tipul magistrocentrism cînd instructorul se purta cu oamenii — după expresia unor critici ai lucrărilor pedagogului german Herbart — ca un monarh față de supușii săi. În tipul de relații de magistrocentrism instructorul își impune voința față de ostași brutal, într-un sistem de instrucție redus la predare și verificare, participarea activă a militarilor fiind aproape sau total ignorată. Împotriva acestui tip de relații s-au ridicat pedagogi și psihologi de talie mondială întrucît împiedica dezvoltarea creativității, libera manifestare a personalității. Aceștia au elaborat principiul libertății, prin care cer dezvoltarea aptitudinală și caracterială, respect față de cel instruit și educat.

Învățămîntul din armata noastră valorifică, în cadrul unor relații regulamentare, principiale între comandantul de subunitate și ostaș, tot ceea ce a fost bun în trecut în acest domeniu. Prin promovarea metodelor moderne de instruire, în strînsă legătură cu practica, se dezvoltă atît aptitudinile cît și înclinațiile ostașilor, se îndeplinesc la un nivel calitativ superior sarcinile puse de partid, de comandantul suprem în fața armatei.

Relațiile dintre comandanți și ostași în procesul de învățare urmăresc, odată cu afirmarea plenară a personalității, întărirea ordinii și disciplinei militare, *„dezvoltarea simțului de răspundere, astfel încît fiecare să înțeleagă, în mod conștient, răspunderile ce-i revin și să execute necondiționat, fără discuție, sarcinile și ordinele ce i se dau“* [1].

Cînd acest aspect esențial în relațiile dintre instructor și ostaș nu este înțeles se poate ajunge la manifestări de indisciplină, de liberalism ce trebuie combătute cu toată hotărîrea. În astfel de cazuri intervenția comandanților și activiștilor de partid pentru asigurarea ordinii și disciplinei este obligatorie, reprezentînd o acțiune menită a păstra cadrul propice dezvoltării creativității și îndeplinirii prompte și eficiente a ordinelor primite. Nu pot fi

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,* vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 78.

admise propuneri, oricît de „creative“ ar fi ele, care ar viza ușurări în activitatea instructiv-educativă sau admiterea de improvizații în cadrul procesului pregătirii de luptă și politice. Înfrîngerea unui agresor imperialist, superior numericește și ca înzestrare, în cadrul războiului de apărare al întregului popor, presupune angajarea amplă a capacităților fizice, psihice și creative ale tuturor militarilor.

Un factor hotărîtor al educării creativității militarilor este comandantul, în dubla sa calitate de instructor și educator. El trebuie să înțeleagă necesitatea educării ostașilor în spirit creativ, să-i cunoască, să stăpînească metodele de acțiune pentru dezvoltarea creativității la subordonați, să acționeze cu abilitate pentru ca, odată cu dezvoltarea creativității ostașilor, să obțină și întărirea disciplinei, să-și consolideze autoritatea în subunitate. Exemplul său, dorința de perfecționare continuă, atitudinea pozitivă față de nou, probată în practică, sporește activismul și interesul ostașilor în îndeplinirea misiunilor și a sarcinilor instruirii.

Pentru a activiza gîndirea subordonaților, comandanții folosesc cu succes metoda *cazurilor*, care constă în elaborarea, pe baze reale, a unei anumite situații. Astfel, comandantul prezintă în fața ostașilor faptele, iar aceștia elaborează variantele de rezolvare posibile. De asemenea, se folosește *modelul*, un sistem teoretic sau material, creat pentru a imita, în mod esențial și din anumite puncte de vedere, un sistem organizat, mai complex. Pe baza analogiei cu sistemul real, modelul servește pentru a studia proprietățile și transformările sistemului original.

Există mai multe tipuri de modele corespunzătoare nivelului la care se realizează cunoașterea. Astfel sînt : modele obiectuale, care caută să reproducă în mic un obiect material (machete, mulaje, hărți în relief etc.) ; modele figurale, prin care obiectul este reprodus în plan (fotografia, desenul, proiectele arhitectonice etc.) ; modele grafice esențializate, cum sînt schițele, reprezentările geometrice și vectoriale, hărțile cu hotărîrea comandantului pentru luptă sau hărți care redau dinamica acțiunilor,

schițe etc. ; modele logice, care operează cu simboluri și redau scheme de gîndire ca, de exemplu, silogismele și analogiile ; modele matematice, prin care se transcriu în limbaj matematic anumite relații ; modele teoretico-speculative prin care, pornîndu-se de la o anumită idee, se construiește un sistem principal de interpretare a unui anumit domeniu.

Modelele mai complexe se folosesc în special de cadrele de comandament, iar cele relativ simple (modele grafice, hărți) în pregătirea militarilor din subunități. Dinamica militară presupune ca în fiecare situație de învățare să se acorde prioritate celui mai concludent model.

În principal modelele au două funcții : cognitive și ilustrative. Cele ilustrative servesc pentru înțelegerea obiectului originar, prezentîndu-l simplificat, ca de pildă macheta. Alteori modelul servește pentru investigații, cunoașterea mai profundă a realității, observării și interpretării acestora prin transformări care pot conduce la descoperirea de adevăruri.

Reținem că actul creator nu este numai un atribut al ostașului, ci și al grupurilor militare. În războiul de apărare a țării de către întregul popor creativitatea colectivelor prezintă o însemnătate cu totul deosebită. Victoria în luptă nu se obține de un luptător sau de altul, ci de toți laolaltă. Astăzi armamentul este deosebit de complex și numai forțele unite a mai multor ostași dau posibilitatea folosirii sale eficiente.

* * *

Teoriile și metodele învățării, în tot ce au ele mai bun, se completează și se împletesc, dînd posibilitate instructorilor să le folosească succesiv și combinat, în raport de scopuri, condiții și timpul avut la dispoziție. Apelăm la instruirea programată dacă dorim ca un număr de ostași să-și însușească un volum de informații mai mare într-un timp scurt și combinăm instruirea programată cu problematizarea și euristica dacă în afara unui

volum de informații militarii trebuie înarmați cu deprinderi și priceperi de a elabora diverse variante pentru îndeplinirea unor misiuni pe cîmpul de luptă.

Utilizarea eficientă a teoriilor și metodelor învățării ridică permanent probleme și pe linia calificării instructorilor, a măiestriei lor metodice, pe linia exigenței din partea celor cu atribuții de îndrumare și control, pe linia asigurării condițiilor de timp, în vederea pregătirii cadrelor, a menținerii permanente a culturii lor profesionale în pas cu cuceririle științei, cu experiența dobîndită de armata noastră.

SECȚIUNEA A IV-A

LATURI ALE PROCESULUI DE EDUCAȚIE ÎN ARMATĂ

1. EDUCAȚIA POLITICO-MORALĂ ȘI JURIDICĂ

Educația politico-morală, parte componentă a educației comuniste, joacă un rol hotărîtor în *formarea pentru muncă și viață* a tinerelor generații, în dezvoltarea la toți cetățenii a conștiinței patriotice, cetățenești, a spiritului de responsabilitate pentru destinul comun al națiunii române, pentru viitorul tot mai luminos al patriei socialiste. Educația politico-morală și juridică au ca obiectiv central înrîurirea conștiinței maselor, formarea omului multilateral dezvoltat, animat de spirit revoluționar, de idealurile socialismului și comunismului, capabil să participe activ și creator la opera constructivă, să se dezvolte în raport cu schimbările ce se produc, cu mersul mereu ascendent al societății noastre, să se bucure de binefacerile socialismului.

Conținutul și direcțiile educației politico-morale și juridice a militarilor

Educația politico-morală este îndreptată în direcția înrîuririi *gîndirii, trebuințelor, sentimentelor și convingerilor celor ce muncesc, a atitudinii față de muncă, a comportamentului* lor în toate împrejurările ; ea influențează hotărîtor componentele esențiale ale formației umane, ale profilului moral. Principialitatea, conștiinciozitatea, efortul personal constant pentru autodepășire, cinstea și corectitudinea, combativitatea față de ceea ce-i retrograd,

neîmpăcarea cu suficiența, umanismul revoluționar, situarea intereselor generale mai presus de cele personale, atitudinea demnă, integră în orice împrejurare, disciplina conștientă și înalta responsabilitate, toate acestea reprezintă chintesența valorii sociale a omului.

Criteriul de apreciere a eficienței educației politice este tocmai măsura în care oamenii pun cunoștințele lor în slujba progresului social, le folosesc ca instrumente ale acțiunii practice transformatoare. *„Prin muncă și gîndire, omul s-a format pe sine și s-a autoperfecționat mereu, transformînd totodată natura și societatea"* [1].

Educația politico-morală în spirit revoluționar dă posibilitate oamenilor muncii să se orienteze în procesele social-economice, deosebit de complexe, să înțeleagă justețea orientărilor elaborate de partid și să participe ei înșiși la întreaga viață social-politică a țării. Sub înrîurirea educației politice se dezvoltă sentimentul demnității și al mîndriei naționale, ideea cooperării umane se materializează în fapte de viață cotidiene, fericirea personală se leagă vizibil și prin numeroase fire de fericirea generală, sentimentul de incluziune și apartenență la propria națiune este amplificat de cel al solidarității cu forțele revoluționare, democratice și progresiste din întreaga lume.

Datorită educației politico-morale oamenii ajung să înțeleagă rosturile și răspunderile lor sociale, caracterul complex al procesului de formare a omului nou, importanța deosebită pe care o dobîndește munca educativă, însușirea ideologiei revoluționare, să-și reprezinte corect însemnătatea pe care o au legile în plan juridic și normele de comportare în plan etic pentru reglarea tuturor activităților umane. Gîndirea și atitudinea politică are efecte determinante asupra organizării cooperării la nivel macro și micro social, a conștientizării de către fiecare cetățean a importanței ordinii și disciplinei conștiente, liber consimțite, a participării active și în forme variate la procesul transformator.

Potrivit concepției Partidului Comunit Român, educația politică, ca parte componentă a educației comuniste

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 83.

presupune : continua perfecționare a *pregătirii profesionale*, de specialitate a oamenilor, ca o condiție de bază pentru integrarea lor socială activă, pentru o muncă eficientă, de înalt randament ; *pregătirea politico-ideologică* temeinică, formarea unei concepții înaintate despre lume și viață pe baza însușirii materialismului dialectic și istoric, a socialismului științific, a politicii Partidului Comunist Român, care reprezintă marxism-leninismul creator în condițiile României ; *lărgirea orizontului cultural*, însușirea valorilor științei, artei și culturii naționale și universale ; însușirea principiilor comuniste de viață, ale *eticii și echității socialiste*, formarea unei *atitudini cetățenești înaintate*. Activitatea politico-educativă trebuie să aibă permanent drept țel făurirea omului nou, făuritor al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului. *„La baza întregii activități ideologice* — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la cel de-al XII-lea Congres al partidului — *trebuie să stea materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, Programul partidului — Carta noastră fundamentală, ideologică, teoretică și politică, expresia marxism-leninismului creator în România"* [1].

Conștiința politică apare astfel ca un factor care concentrează și valorifică întreaga înrîurire instructiv-educativă ce se exercită în societatea noastră asupra tuturor cetățenilor și se constituie, ca un factor diriguitor în procesul de formare a omului multilateral dezvoltat, cunoscător al legilor dezvoltării lumii, a cuceririlor culturii și științei moderne, deplin conștient de menirea sa, receptiv la mesajele sociale, animat de înalte simțăminte patriotice, revoluționare, hotărît să pună întreaga sa capacitate și energie în slujba înfloririi patriei socialiste. Educația politică îi înarmează pe oameni cu criterii de apreciere a valorilor umane, morale, îi ajută să facă deosebirea între ceea ce folosește cu adevărat intereselor naționale, între comportamentul înaintat și atitudinile rutiniere, dominate de imobilism, de viziuni înguste și interese minore.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 83.

Concepută ca o înrîurire complexă asupra personalității umane, educația politică urmărește să dezvolte la fiecare cetățean : capacitatea de gîndire, de înțelegere științifică a proceselor și înnoirilor ce se produc în societate ; o atitudine în deplină concordanță cu cerințele Codului etic comunist, spirit critic și autocritic, promovarea combativității față de manifestările negative, de mediocritate, de atitudinile înapoiate față de muncă și avutul obștesc a intoleranței față de egoism ; promovarea colectivismului, a intransigenței față de influențele ideologiei burgheze și prejudecățile mistico-religioase ; un înalt spirit de vigilență revoluționară. În Programul partidului, în hotărîrile Congresului al XII-lea, indicațiile și orientările date de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu diferite prilejuri găsim prefigurat un amplu program de intensificare a activității de educare politico-ideologică pentru formarea omului nou, constructor conștient și devotat, militant consecvent pentru progresul material și spiritual al poporului nostru, al patriei socialiste.

În armată educația politico-morală are ca *obiectiv central cunoașterea temeinică de către toți militarii a politicii interne și externe a partidului și înfăptuirea ei neabătută*, îndeplinirea exemplară a tuturor misiunilor încredințate de conducerea partidului, de Comandantul suprem al forțelor armate. Întreaga activitate politico-educativă este îndreptată în direcția cultivării răspunderii personale pentru apărarea patriei, a maturizării tinerelor generații, a dezvoltării lor sub toate raporturile. Consolidarea noii concepții despre lume și viață, a convingerilor și deprinderilor proprii omului înaintat, animat de spiritul revoluționar, reprezintă condiția hotărîtoare pentru ca fiecare cetățean *„să fie în stare — așa cum astăzi înfăptuiește politica partidului de edificare a socialismului — să apere cuceririle socialiste, independența și suveranitatea patriei noastre“* [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1975, p. 527—528.

Armata noastră — participantă activă la înfăptuirea politicii partidului comunist de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, este instrumentul de apărare a cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității naționale ; ea se află angajată în opera de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. „*De fapt* — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — *nu există latură a activității economico-sociale din patria noastră în care armata să nu fie participantă activă, să nu-și aducă contribuția sa de mare însemnătate. Tocmai de aceea, militarii forțelor noastre armate sînt înconjurați permanent de grijă, cu dragoste de partid, de popor, de conducerea partidului și statului*“ [1].

Participarea armatei la înfăptuirea marilor obiective ale socialismului ilustrează contribuția ei la progresul general al patriei, identificarea sa cu interesele și aspirațiile poporului. Prezența activă a armatei în viața social-politică exercită o puternică influență educativă asupra militarilor, a fizionomiei lor morale, amplifică legăturile indestructibile dintre armată și popor. Se dezvoltă pe această cale conștiința înaltelor răspunderi pentru întărirea capacității de apărare a patriei, hotărîrea de a fi la înălțimea așteptărilor, de a sluji poporul cu orice sacrificiu.

Armata reprezintă în societatea noastră *o școală a poporului, o instituție de educație politică, patriotică și cetățenească*. Principiile educației partinice, ale socialismului științific, aplicate la condițiile prezente și la cerințele viitoarei Românii stau la baza activității de educare politică ce se desfășoară cu cadrele și militarii în termen și este îndreptată cu precădere în direcția cunoașterii politicii științifice a Partidului Comunist Român, a glorioaselor tradiții de luptă ale înaintașilor, a realizărilor obținute de poporul nostru în măreața operă de edificare a socialismului.

Misiunea nobilă încredințată armatei de a apăra, împreună cu întregul popor, cuceririle revoluționare, inde-

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1975, p. 605.

pendența și suveranitatea patriei, precum și de a participa la întreaga operă constructivă, conferă serviciului militar o profundă semnificație patriotică. Îndeplinirea obligațiilor pe timpul stagiului constituie un prilej pentru fiecare cetățean de a se maturiza sub raport moral-politic, de a-și împlini personalitatea, manifestîndu-și multilateral aptitudinile și pregătirea, investindu-le în procesul pregătirii, în îndeplinirea misiunilor.

Cultivarea trăsăturilor nobile ale patriotismului revoluționar, socialist, ale devotamentului față de patrie, partid și popor, dezvoltarea convingerilor comuniste de viață, formarea unui comportament în deplină concordanță cu cerințele eticii și echității, ale ordinii și disciplinei, reprezintă pilonii de susținere ai întregii activități politico-educative desfășurată de comandanți, organele și organizațiile de partid și U.T.C. Munca politico-educativă dezvoltă respectul și stima față de oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, creatorii tuturor valorilor materiale și spirituale, înrîurește direct componentele centrale ale conștiinței, concură la înțelegerea rolului și obligațiilor fiecărui militar, îl deprinde să aprecieze în raport de exigențele actuale toate faptele și atitudinile personale și ale colectivului în care trăiește.

Devotamentul față de țară nu poate fi apreciat doar prin simple declarații, ci se concretizează în comportamentul de fiecare zi, în fapte și atitudini, în angajarea conștientă la muncă pentru realizarea tuturor îndatoririlor. Patriotismul autentic decurge din fapte și presupune muncă și luptă, chiar jertfă pentru binele și fericirea patriei și a poporului, adeziune în fapt la interesele generale ale societății. Conștiința politică înaltă se vede în faptul că fiecare la locul său își face datoria pînă la capăt și înțelege menirea sa, face totul pentru progresul patriei.

Educația politico-morală în armată are ca obiectiv principal formarea și dezvoltarea calităților de luptător la toți militarii. A pregăti pe tinerii militari pentru a putea să acționeze în ambianța deosebit de dură a războiului, înseamnă, într-un anumit plan, a forma oameni realiști, care să evite exagerarea pericolelor, dar nici să

nu subestimeze forțele inamicului, stăpîni pe ei, echilibrați, capabili să se controleze, să-și refacă echilibrul în orice situații, chiar încurcate și grele, să probeze constanță în comportament, ridicarea valorică a persoanei fiind posibilă în condiții cînd există stabilitate relativă în comportament.

Integritatea politico-morală dă în plan etic expresie echilibrului uman, conservă fondul pozitiv prin acțiuni variate, folositoare patriei și poporului. Societatea noastră a făcut din om valoare supremă tocmai pentru că îl demistifică, îl așază la locul potrivit, îi dezvăluie natura lui infinit perfectibilă, educabilă, indiferent de vîrstă, corecția permanentă fiind indispensabilă pentru creșterea capacităților sale creatoare. Orice om are numeroase și variate posibilități de realizare, poate ajuta pe alții și are nevoie de sprijin, cooperare și întrajutorare, de confirmări, de comunicare permanentă cu semenii săi. În societatea noastră oamenii sînt uniți prin aceleași idealuri, interese economice, ideologice, ceea ce crează premise pentru o coeziune și unitate de nezdruncinat în jurul călăuzei încercate — Partidul Comunist Român.

În procesul instructiv-educativ un rol de seamă îl are, de asemenea, *educarea juridică a militarilor*. Funcțiile conștiinței juridice în condițiile socialismului capătă un conținut cu totul nou ; ele asigură o cunoaștere profund științifică, adecvată a existenței sociale, înarmează pe oamenii muncii cu criterii noi de apreciere a dreptății și echității, de reglementare a relațiilor sociale în directă legătură cu cerințele și principiile democrației socialiste, cu interesele generale ale societății și ale lor înșiși, îndreptînd acțiunile lor spre realizarea țelurilor edificării societății socialiste, în condițiile promovării neabătute a spiritului de legalitate.

Reflectînd principiile fundamentale ale legislației noastre socialiste, precum și principiile construcției, organizării și pregătirii armatei noastre, regulamentele militare generale și cele de specialitate reprezintă un cod de norme obligatorii, în întreaga activitate ostășească. Regulamentele militare stabilesc regulile și modalitățile de instruire și educare a trupelor, de folosire a mijloacelor tehnice

de luptă din înzestrarea unităților, normele de conduită a militarilor în diferite situații, raporturile dintre șefi și subordonați, dintre superiori și inferiori etc. Este pe deplin dovedit de practică faptul că eficiența procesului instructiv-educativ din unități, capacitatea trupelor de a răspunde ca un singur om la ordinele primite, depind în măsură hotărîtoare de situarea fermă, neabătută a vieții ostășești, a întregii activități din armată pe temeiul legilor, precum și al regulamentelor militare. De aceea, cunoașterea legislației noastre socialiste, a legilor țării, precum și a prevederilor regulmentelor militare, educarea și formarea militarilor și în acest domeniu constituie o sarcină importantă a tuturor factorilor educaționali din armată.

Tinerii care vin să satisfacă stagiul militar astăzi au deja calități generale definitorii pentru omul societății noastre socialiste. Sub înrîurirea procesului de instruire militară, a pregătirii de luptă și activităților politico-educative, sub influența condițiilor vieții ostășești are loc o maturizare a tinerelor generații, desăvîrșindu-se formarea lor ca cetățeni și apărători ai patriei socialiste. În armată noile generații învață să mînuiască armamentul și o aparatură de luptă complexă, să acționeze în cadrul unor situații tactice de luptă, își dezvoltă bărbăția, curajul, stăpînirea de sine în fața primejdiilor, spiritul de disciplină și ordine, capacitatea de a birui greutăți și de a acționa în grup și independent timp îndelungat, își împlinesc pregătirea pentru viața activă.

În raport cu caracterul activităților, cu solicitările fizice, intelectuale, moral-volitive au loc transformări de o natură sau alta cu efecte asupra formației de ansamblu a personalității umane. Astfel, învățămîntul politico-ideologic, prin studiu individual și dezbateri sau consultații, răspunsuri la întrebări, contribuie la adîncirea gîndirii, înainte de toate la înțelegerea conexiunilor generale și particulare ale proceselor vieții sociale și ale celei militare, a evoluției principalelor tendințe ce se manifestă astăzi pe plan mondial, la consolidarea convingerilor și sentimentelor superioare, înainte de toate a datoriei militare. După cum aplicațiile tactice, ca activități cu caracter de sinteză, au efecte pozitive numeroase printre care dezvoltarea capacității de orientare a luptătorilor, a gîndirii tactice, a solidarității ostășești și a coeziunii subunității, a rezistenței la eforturi variate și îndelungate, disciplinizarea conduitei ș.a. De asemenea, opinia colectivă, formată sub înrîurirea comandanților, a organizațiilor de partid și ale U.T.C. favorizează consolidarea profilului moral al omului înaintat, capabil să facă totul pentru apărarea independenței și suveranității patriei. Activitățile cultural-artistice organizate în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" contribuie la dezvoltarea și afirmarea capacităților artistice ale militarilor, înrîuresc conștiința patriotică, nivelul de aspirație, dezvoltă echilibrul interior, optimismul, contribuie la clădirea relațiilor interumane a colectivului pe principii etice revoluționare.

În formarea profilului de om înaintat, a calităților de luptător, devotat fără margini patriei, partidului și poporului, rolul hotărîtor îl are munca. Datorită muncii, produsul personal se naște și trece în patrimoniul social; prin intermediul muncii ne legăm trainic de ceea ce au înfăptuit înaintașii noștri, de contemporani și pregătim „mesajele" noastre pentru generațiile de mîine. Munca pune astfel omul în relație cu ceilalți oameni dar și cu înaintașii precum și cu cei ce vor veni. În procesul muncii, al activității omul se realizează ca ființă multilateral dezvoltată, se perfecționează mereu, dobîndește certitudini, conștiința propriei valori.

Sub influența muncii și a cooperării se formează cele mai frumoase trăsături ale chipului moral, ca: solidaritatea, prietenia, modestia, setea de cunoaștere și dorința de a realiza ceva folositor, încercăm marile satisfacții ale împlinirii, ale reușitei și tot în acest cadru se dezvoltă viziunea realistă asupra lumii, se corectează acțiunile și trebuințele, se dezvoltă tenacitatea, puterea de a depăși încercările. În strînsă legătură cu munca, ajungem să înțelegem adînc cît de important este să refuzăm orice formulă de viață „călduță", traiul la adăpost de orice griji, ele fiind expresii ale alterării profilului politico-moral, ale orizontului limitat. Așadar, munca ne leagă prin nume-

roase fire de lumea omului, de ceilalți militari, ne apropie mereu, tot mai mult și pe nesimțite de propria noastră esență.

În cadrul muncii verificăm și modelele noastre despre om și omenie, ne dăm mai bine seama cu cine ne asemănăm și de cine ne deosebim și în ce privințe, înțelegem ce avem de făcut pentru noi și pentru alții. Munca, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul culturii și educației socialiste, *„trebuie înțeleasă ca o necesitate, ca o îndatorire de onoare a fiecărui cetățean și totodată ca principalul mijloc de afirmare a personalității umane, a forței creatoare a fiecărui cetățean“* [1]. În procesul muncii se realizează transferul de idei și experiență între cadrele vîrstnice și cele tinere, se întărește coeziunea de nezdruncinat în realizarea idealurilor comune ale întăririi capacității de apărare a țării.

După cum cultivarea respectului față de legile țării, de cerințele Jurămîntului militar și ale regulamentelor militare, întronarea unei discipline ferme și a ordinii interioare desăvîrșite constituie o latură esențială a întregii munci politico-educative desfășurate de comandanți, organele și organizațiile de partid și ale U.T.C. care dezvoltă comportamentul ostășesc și cetățenesc înaintat, integritatea și demnitatea, atitudinea intransigentă față de manifestările reprobabile, valorificarea în deplină ordine și siguranță a energiilor și capacităților, întărirea continuă a subunităților și unităților ca entități luptătoare.

Rolul cadrelor militare în educarea morală și juridică a subordonaților

Activitatea educativă în armată dezvoltă fondul moral dobîndit înainte de venirea în unitățile militare, formează noi calități, specifice luptătorului, înlătură anumite prejudecăți despre viață ale ostașului, din comportamentul său, cultivă atitudinea înaintată față de muncă, de îndatoririle cetățenești și ostășești.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 54.

Calitățile morale și de luptă se formează în cadrul vieții și activității, atît în procesul de însușire a cunoștințelor politico-ideologice, științifice și culturale cît și prin activitatea practică în sălile de specialitate, poligoane, tancodroame, pe cîmpul de aplicație, în efortul susținut pentru îndeplinirea planului de producție. Calitățile morale și de luptă formează un tot unitar ; ele pun în evidență înfățișarea morală a militarului, conduita sa corectă și activă în toate împrejurările.

Activitatea de educare se realizează cu participarea tuturor factorilor de răspundere, organe și organizații de partid și de tineret, ofițeri, maiștri militari și subofițeri. Cadrele cultivă în rîndul subordonaților, a militarilor în termen sentimentul datoriei ostășești, le dezvoltă motivația pentru cunoașterea și mînuirea tehnicii de luptă, a armamentului, pentru însușirea principiilor și procedeelor de ducere a luptei, pentru ridicarea nivelului politico-ideologic și cultural, buna gospodărire și folosire rațională a bunurilor din dotarea unităților, realizarea de economii la carburanți și lubrifianți, la materialele ce se folosesc în procesul pregătirii de luptă.

Viața ostășească, activitatea în unități și subunități se desfășoară uneori în condiții grele care călesc și maturizează omul, punîndu-l de multe ori în situații și împrejurări în care ingeniozitatea, voința, puterea de a discerne sînt puse la grea încercare. În asemenea împrejurări, ies în evidență spiritul datoriei ostășești, înaltele calități morale și de luptă. De aceea, un obiectiv important al muncii politico-educative din unități îl constituie *cultivarea în rîndul militarilor a sentimentului datoriei ostășești*, al dragostei față de patrie, a hotărîrii de a se contopi cu năzuințele poporului și cu cauza partidului, a apăra cu orice sacrificiu libertatea și independența națională. *„Un obiectiv de cea mai mare importanță al propagandei* — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — *este dezvoltarea spiritului patriotic al oamenilor muncii, a devotamentului față de partid, față de patrie, față de cauza socialismului, a hotărîrii lor de a-și pune întreaga*

energie și forță creatoare în slujba înfloririi continue a României socialiste" [1].

Pentru dezvoltarea sentimentului datoriei ostășești organele și organizațiile de partid, cadrele promovează larg în rîndurile ostașilor mîndria față de eroismul dovedit de poporul nostru în apărarea ființei sale și asigurarea continuității pe vatra strămoșească, față de bogatele tradiții făurite de masele populare, de clasa muncitoare și de partidul nostru comunist în lupta pentru înfăptuirea celor mai nobile idealuri revoluționare, cultivă tradițiile militare care demonstrează că oștirea română a fost legată de poporul din care s-a născut, a luptat pentru libertate și neatîrnare, a fost animată de hotărîrea nestrămutată de a apăra pămîntul țării.

Datoria de a sluji poporul, de a face totul pentru binele patriei, pentru cauza socialismului, a constituit și constituie scopul esențial al acțiunii cadrelor, mobilul principal al activității lor. Procesul instructiv-educativ, îndeplinirea atribuțiilor regulamentare ostășești reprezintă pentru personalul armatei sfera principală de acțiune în care se manifestă cerințele datoriei militare. Înțelegerea de către ostași și aderarea totală la cerințele datoriei, constituie un obiectiv principal al activității politico-educative desfășurate de toate cadrele — de comandă, activiști de partid, stat-majoriști, ingineri militari, medici, alți specialiști. Conștienți de menirea lor, de semnificațiile datoriei, tinerii militari participă activ și cu pasiune la munca din unitate, la îndeplinirea sarcinilor ce le revin în procesul instructiv-educativ, ceea ce facilitează într-o măsură hotărîtoare acțiunea comandantului ca instructor și educator al subordonaților.

Pentru ca fiecare militar să înțeleagă în profunzime conținutul și cerințele datoriei ostășești, este necesar ca toți factorii educaționali din unitate să acționeze cu pricepere și răbdare, folosind formele și mijloacele ce le au la dispoziție — procesul de instrucție cu toate laturile lui, învățămîntul politico-ideologic, informațiile politice, munca politico-educativă de masă, propaganda vizuală, activitățile cultural-educative, discuțiile și convorbirile individuale pentru cunoașterea tradițiilor glorioase de luptă ale poporului nostru, a realizărilor grandioase din anii construcției socialiste, a perspectivelor de dezvoltare. Cadrele militare, în calitatea lor de comandanți și activiști politici, sînt chemate să contribuie, prin munca instructiv-educativă, la dezvoltarea conștiinței socialiste a militarilor, să-i înarmeze cu valorile morale ale socialismului, să le consolideze concepția materialist-dialectică despre lume și viață, să-i ajute în formarea de convingeri trainice, să-i educe în spiritul muncii și eticii comuniste.

Răspunderea și seriozitatea cu care se organizează și se desfășoară procesul de instrucție, munca din ateliere sau în săli de specialitate, lucrul la materialul de artilerie, de transmisiuni ș.a., serviciul de zi și de gardă, activitățile politico-educative, întreaga activitate din unitate, de la deșteptare pînă la stingere, toate au o mare înrîurire asupra educării și formării militarilor, angajării lor efective la realizarea misiunilor ce revin unității, a datoriei ostășești.

Cultivarea sentimentului datoriei ostășești la subordonați în cadrul procesului instructiv-educativ necesită pasiune și pricepere, măiestrie pedagogică, competență. Aceasta impune ridicarea la nivelul exigențelor puse de partid a conținutului și eficienței muncii educative, a transforma cantitatea într-o nouă calitate, a perfecționa neîncetat toate laturile pregătirii. Sub conducerea și îndrumarea organizațiilor de partid, cadrele armatei trebuie să formeze și să dezvolte la subordonați înalte calități morale și de luptă, să asigure pregătirea tinerilor militari pentru muncă și viață, formîndu-le o înaltă conștiință revoluționară, responsabilitate față de prezentul și viitorul națiunii noastre socialiste.

Legea, ca expresie a voinței întregului popor, constituie instrumentul normativ principal de realizare a obiectivelor făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și de statornicire a ordinii și disciplinei în relațiile sociale. Însuși planul de dezvoltare economică și socială a țării,

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comnist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 84.

după ce este amplu dezbătut de către oamenii muncii, și apoi sancționat de forul legislativ suprem, dobîndește putere de lege.

În strînsă legătură cu prefacerea din temelii a vechii societăți se modifică fundamental și relația dintre lege și cetățean, se modifică atît legea, cît și concepția despre lege, despre rostul și locul ei în viața societății, despre căile de înfăptuire a legalității. Caracteristic etapei actuale este creșterea rolului opiniei publice, a colectivelor de oameni ai muncii în apărarea legalității și prevenirea faptelor antisociale, în reeducarea prin muncă a celor ce au săvîrșit infracțiuni cu un grad de pericol social mai redus. În spiritul acestei concepții profund umaniste, inspirate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în momentul de față se aduc modificările corespunzătoare Codului penal, Codului de procedură penală, întregii legislații.

Activitatea armatei se desfășoară în strictă conformitate cu legislația socialistă a țării, cu prevederile constituționale, referitoare la apărarea statului, precum și pe baza unor reglementări speciale date în spiritul legii fundamentale și a celorlalte legi. Activitatea subunităților, unităților, marilor unități se realizează în coordonate precis delimitate de ordinele comandantului suprem al forțelor armate ; jurămîntul militar ; regulamentele militare — generale și de luptă ; ordinele ministrului apărării ; ordinele comandanților și șefilor ierarhici. Întregul conținut al vieții ostășești îmbracă forma unor raporturi riguros statuate juridic.

Cadrele armatei au datoria să-i formeze pe militari ca cetățeni conștienți de necesitatea respectării legilor, a jurămîntului și regulamentelor militare, în orice împrejurare, de obligația ce o au de a veghea ca nimeni să nu săvîrșească fapte nedemne, abateri disciplinare sau alte fapte, mai grave, care cad sub incidența legii penale (infracțiuni). Munca politico-educativă trebuie să dezvolte la tinerii ostași spiritul civic, dorința de a sprijini organele de stat în descoperirea și tragerea la răspundere a celor vinovați de săvîrșirea unor fapte reprobabile. Indiferența față de încălcări ale legii este dăunătoare, contrarie spiritului cetățenesc înaintat.

Prevenirea și combaterea încălcării legilor apar, de aceea, ca îndatoriri cetățenești de maximă importanță pentru promovarea spiritului de ordine și legalitate. Adeseori, o faptă ilicită sancționată și înlăturată prompt, poate preveni amplificarea unor manifestări antisociale și, ca atare, consecințele la care ea ar putea duce. Dar, dincolo de această constatare, militarul trebuie format pentru a înțelege că orice încălcare a legii, cît de neînsemnată ar părea ea, aduce prejudicii intereselor generale. *„Orice încălcare a legilor, orice știrbire a disciplinei și ordinii* — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — *dăunează desfășurării cu succes a întregii activități, intereselor întregului popor și, de aceea, trebuie combătute cu toată hotărîrea, neadmițîndu-se manifestarea lor sub nici o formă în activitatea de partid și de stat"* [1].

Prin funcțiile ce le dețin în subunități, unități sau comandamente, cadrele au obligația să constituie pentru toți exemple de respectare a legilor, să nu ceară niciodată nimănui să facă concesii de la spiritul legii și să nu facă, la rîndul lor, nici o concesie nimănui la acest capitol, să ajute pe subordonați să se comporte legal și regulamentar în orice situație și să le dezvolte trebuința de a trăi astfel și convingerea că numai așa se poate asigura liniștea, libertatea tuturor. Pentru a evita faptele reprobabile, activitatea de control trebuie să pună în evidență de fiecare dată măsura în care activitatea este conformă cu regulamentele, într-un domeniu sau altul, fie că-i vorba de mînuirea unor valori materiale sau documente, de consumuri sau de acordarea la timp și integrală a tuturor drepturilor pe care le au militarii — de hrană, bănești, de asistență medicală și medicamente ș.a.

Prin natura instituției, cadrele, indiferent de treapta ierarhică pe care se află, sînt investite cu prerogative și drepturi deosebite, care conferă actului de comandă, îndeosebi, precum și tuturor deciziilor, o forță executorie. Orice ordin sau dispoziție dată de un ofițer, comandant, statmajorist sau activist de partid, inginer militar trebuie

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,* vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 667.

să fie conform cu legile statului, cu prevederile regulamentelor militare, cu atribuțiile ce decurg din funcția ce ocupă respectivul în sistemul ierarhic. Nici un ordin sau dispoziție, indiferent de eșalonul la care lucrează cel ce le dă, nu poate să înlocuiască legea, reglementările în vigoare și cu atît mai puțin să le nesocotească. Se impun a fi combătute cu toată fermitatea nu numai încălcarea sau eludarea prevederilor legale și regulamentare, ci și orice încercare de prevalare, indiferent sub ce formă, de autoritatea ordinelor și dispozițiilor. Se cuvin a fi înlăturate orice tendințe de abuz, de a folosi în scopuri „personale" autoritatea funcției, de a obține pe această cale un avantaj de o natură sau alta, de a nesocoti persoana, drepturile, competențele altor militari, întrucît favorizează bunul plac, liberalismul, subminează coeziunea subunității, unității, aduc daune morale.

Comandanții, organele și organizațiile de partid și ale U.T.C. popularizează legislația de interes general în rîndurile militarilor, folosind, în acest scop, mijloacele muncii politice, ca : informarea ostașilor asupra legilor care urmează să fie adoptate de către Marea Adunare Națională și fac obiectul dezbaterii publice ; studierea și dezbaterea în cadrul subunităților a acelor prevederi legale care reglementează diferite laturi ale activității ostășești, începînd cu prevederile Constituției, ale Legii privind apărarea națională a Republicii Socialiste România ; organizarea în cadrul punctelor de documentare a unor activități menite să ducă la clarificarea militarilor prin întrebări și răspunsuri asupra unor prevederi legale de interes comun. Pentru cunoașterea unor reglementări, cum ar fi : regulile de exploatare și folosire a tehnicii auto în parc, regulile de circulație, organizarea serviciului de gardă ș.a. se poate folosi cu mult succes filmul didactic. Modalitatea esențială de a face educație juridică tuturor militarilor este aceea de a așeza întreaga activitate și fiecare acțiune în parte, ca și toate raporturile dintre militari, pe temelia de neclintit a legalității.

În dezvoltarea conștiinței juridico-cetățenești o contribuție calificată aduc ofițerii de justiție, alte cadre cu pregătire corespunzătoare, care prin expuneri de specialitate dau consultații, răspunsuri la întrebări cu privire la conținutul legilor, la modul lor de aplicare în armată, ca și pe teme generale de legislație socialistă — legislația muncii, Codul familiei, ș.a., participă la propaganda juridică. Deosebit de eficiente se dovedesc și prelucrările periodice privind unele abateri de la prevederile legii, explicarea pe larg a dispozițiilor care au fost încălcate, judecarea unor militari care au săvîrșit abateri în cadrul unității, cu participarea celorlalți ostași. Asemenea acțiuni pot contribui eficient la activitatea de prevenire, de întărire a spiritului de legalitate socialistă și ordine, la educarea cetățenească a militarilor, la cultivarea respectului față de lege în rîndul personalului armatei ; ele au o influență pozitivă asupra militarilor în orice mediu al societății noastre s-ar afla la un moment dat, contribuie la promovarea neabătută a politicii Partidului Comunist Român, a cerințelor eticii și echității socialiste, a legalității socialiste.

2. EDUCAȚIA INTELECTUALĂ A MILITARILOR

Educația intelectuală ocupă un loc central în sistemul educațional, în formarea ansamblului de cunoștințe, concepții, convingeri, deprinderi și obișnuințe care stau la baza comportamentului uman. Capacitatea de a aborda și înțelege realitatea așa cum este ea, de a examina o situație problematică sau alta și de a elabora atitudini în concordanță cu împrejurările, cu necesitățile de progres uman depind de pregătire și experiență. În societatea noastră socialistă, educația intelectuală are ca principal obiectiv mărirea puterii de acțiune umană, a randamentului în activitate, participarea crescîndă a tuturor cetățenilor la elaborarea și soluționarea problemelor pe care le ridică progresul economic, cultural și științific al țării.

Conținutul și importanța educației intelectuale

Privită în strînsă legătură cu acțiunea practică, educația intelectuală constituie una din condițiile de bază ale formării și dezvoltării multilaterale a personalității. Sub influența educării intelectului, capacitățile cognitive evoluează, condiționînd, la rîndul lor, consolidarea unei anumite concepții despre lume și viață, a convingerilor și sentimentelor umane. Posibilitatea de a opta, în cunoștință de cauză, pentru un anumit mod de a rezolva o problemă sau alta, ca manifestare

a libertății, este rezultatul învățării (în sensul larg al cuvîntului), al educației, înainte de toate al celei intelectuale.

Educația intelectuală constituie un proces complex care urmărește înrîurirea întregii formații spirituale — a concepțiilor, deprinderilor și obișnuințelor, a atitudinii față de cunoaștere, a trebuințelor, motivațiilor și aspirațiilor ș.a.m.d. Prin educația intelectuală a subordonaților, comandantul urmărește să realizeze un raport optim între volumul de informații necesar activității în cîmpul tactic și gradul de dezvoltare a capacităților cognitive, operaționale ale militarilor, a putinței lor de a-și însuși organic cunoștințele transmise ; formarea unei gîndiri ușor restructurabile și proiective, capabilă să „descopere" cu ușurință ceea ce are specific un moment, o situație, natura conexiunilor într-un șir de evenimente care evoluează rapid și necesită intervenții prompte pentru a le înrîuri cursul ; caracterul contradictoriu al momentelor și proceselor luptei armate și însușirea căilor și modalităților de soluționare a unor laturi contrarii, cu aspect antagonic ; creșterea rolului elementului conștient în controlul și corecția permanentă a conduitei pentru o adecvare corespunzătoare a acțiunilor individuale (sincronizare) cu cele ale subunității ; exersarea capacității de a decide și trece de îndată la aplicarea în practică a celor hotărîte ; formarea sentimentelor intelectuale, a bucuriei de a descoperi, a dorinței de a cunoaște tot mai profund viața și a-i înțelege meandrele, înrîurirea trebuințelor spirituale ; educarea respectului față de adevăr, amplificarea receptivității la cerințele vieții, a discernămîntului critic, a puterii de a lupta împotriva prejudecăților, a mulțumirii de sine, cultivarea setei de cunoaștere permanentă, a dorinței de a verifica în practică toate cunoștințele, concluziile și rezultatele la care se ajunge în procesul pregătirii de luptă.

Dezvoltarea capacităților intelectuale — discernămînt, imaginație, putere de sesizare și anticipare, de valorizare — se asigură prin promovarea unei gîndiri orientate spre cerințele acțiunii, prin crearea unei atmosfere de căutare și dezbatere, care îl confruntă pe militar cu situații pro-

blematice variate, îl obligă să caute soluții practice, rezolvări mereu îmbunătățite. Exercițiile tactice, activitățile de pregătire la tehnica de luptă trebuie concepute așa încît să solicite gîndirea, puterea de analiză și sinteză, de deducție, de sesizare, să dezvolte deprinderea militarului de a cumpăni șansele și neșansele, de a compara alternative, de a-și întemeia logic acțiunea viitoare, să-i exerseze voința, capacitatea de a hotărî. Pentru a-l stimula, comandantul are datoria să-l sprijine pe ostaș atunci cînd ia hotărîri îndrăznețe ori să-l tempereze dacă actul este nefondat și militarul manifestă un accentuat spirit de aventură, să-l ajute să înțeleagă pericolul unui comportament insuficient elaborat și a unor decizii pripite, a hotărîrilor superficial gîndite, pentru el și subunitate, să discearnă efectele posibile ale unui comportament sau altul, inclusiv pe cele de natură etică, umană.

Ordinele pe care comandantul de subunitate le dă militarilor pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă trebuie să solicite inițiativă, răspunsuri întemeiate și elaborate în legătură cu contextul creat. Capacitățile intelectuale se dezvoltă (exersează) prin aplicarea cunoștințelor tactice, tehnice și de cultură militară generală în raport de împrejurări concrete, de particularitățile situațiilor ce se ivesc în cîmpul de luptă, prin adaptarea principiilor la împrejurări, pentru atingerea scopurilor propuse. Chiar formarea deprinderilor motrice, cum ar fi simpla deplasare dintr-un loc sau altul în „cîmpul de luptă", trebuie să fie pusă în legătură cu obiectivele pregătirii tactice, cu necesitatea de a asigura protecția, securitatea persoanei împotriva loviturilor inamice, de a folosi cu eficiență armamentul din înzestrare, de a-l surprinde pe agresor și a-i provoca pierderi însemnate ș.a. Un fapt obișnuit deci, oarecare, ridică numeroase probleme ce trebuie să fie gîndite de luptător, pentru care el trebuie să fie format, educat înainte de toate în plan intelectual.

Datorită capacităților intelectuale investite în programe concrete de acțiune și a reușitelor în procesul pregătirii de luptă, militarul ajunge să trăiască sentimentul libertății, să se considere puternic și să fie convins că are forțe suficiente și disponibilități pentru a se ridica deasupra evenimentelor dramatice ale războiului și a le impune cursul dorit, necesar, pentru a pătrunde dincolo de evenimentele prezente, anticipînd, construind mereu ceea ce va fi, devenirea situațiilor, evoluția evenimentelor.

Educația intelectuală, ca parte a educației comuniste, trebuie să aibă permanent în atenție scopul fundamental al întregii educații militare — formarea luptătorului capabil să decidă în împrejurări dramatice, să înțeleagă cerințele unor misiuni dificile, să dezvolte un comportament diversificat față de împrejurări, să fie capabil de a-și restructura mereu modalitățile de acțiune. Direcționarea efortului intelectual spre memorizare constituie un procedeu vulnerabil sub următoarele aspecte :

— în primul rînd, datorită fenomenului uitării ; cunoștințele însușite mecanic, ca scop în sine, prin simplă memorare mecanică, nu generează noi scheme operaționale, nu folosesc la elaborarea de atitudini pentru organizarea acțiunilor ; nefiind integrate la structurile anterioare de cunoaștere și acțiune ele se pierd repede, se uită ;

— cunoștințele se uzează rapid și datorită vitezei mari cu care apar azi cunoștințele noi în orice domeniu al cunoașterii, inclusiv în cel militar ;

— situațiile cu care luptătorul va fi confruntat în război vor fi în multe privințe deosebite de cele din timp de pace, iar o modalitate de a le anticipa cu fidelitate nu există. Concretul cîmpului de luptă din timp de pace se deosebește esențial de cel din timp de război ; or, în procesul instructiv lucru cel mai important nu este să se păstreze un număr de variante de acțiune, care să fie actualizate la nevoie, ci căutarea de soluții, cît mai multă căutare pentru că astfel se produce o angajare înaltă a intelectului, care evoluează variat, este supus unor restructurări, ceea ce are ca rezultat principal maturizarea persoanei, creșterea capacităților sale de a decide și acționa, adică se dezvoltă intelectul în plan operațional, se formează deprinderi de muncă intelectuală favorabile transformării, se întăresc anumite convingeri, apar trebuințe noi, se călește voința, puterea de a depune un efort (și intelectual) organizat și mereu crescut. Învățarea de lucruri pe dinafară, pe de rost, reprezintă un procedeu

înapoiat tocmai pentru că el nu este aproape cu nimic legat de creşterea capacităţii acţionale a omului, ci dă cunoştinţe ca scop în sine, şi atît.

Educaţia intelectuală reprezintă un proces permanent, ce se întinde pe toată viaţa, chiar dacă sarcinile ei diferă, în funcţie de vîrstă, profesiune, îndatoriri sociale. Ea permite individului să menţină un contact neîntrerupt şi adecvat cu noile achiziţii ale ştiinţei şi tehnicii, ascute spiritul de observaţie şi puterea de sesizare, face din om o fiinţă capabilă să recepţioneze şi să prelucreze corect informaţiile noi, să le integreze în structuri logice, să ia decizii viabile, adecvate condiţiilor acţiunii şi necesităţilor ce decurg dintr-o realitate concretă, să aibă o conduită corectă în problemele cunoaşterii.

Nevoia continuă de reîmprospătare (şi reconfigurare) a cunoştinţelor profesionale şi a metodelor de muncă intelectuală, de lărgire a orizonturilor cultural-ştiinţifice a determinat şi determină Partidul Comunist Român să ia măsuri consecvente pentru extinderea învăţămîntului general obligatoriu, pentru specializarea şi reciclarea cadrelor care lucrează în economie, în aparatul de partid şi de stat, în celelalte sectoare ale vieţii sociale, pentru legarea strînsă a învăţămîntului cu practica, cu nevoile producţiei materiale, pentru aşezarea lui pe temelii trainice, moderne.

Caracteristic pentru educaţia intelectuală în societatea noastră este faptul că ea nu-şi propune doar o creştere a disponibilităţilor indivizilor de a asimila cunoştinţe, ci înrîurirea întregii formaţii spirituale, prin realizarea permanentă a unui raport optim între volumul de informaţii, de cunoştinţe aflat în continuă creştere (pentru orice domeniu al cunoaşterii) şi capacităţile cognitive, structurile operaţionale.

Educarea intelectului pe timpul stagiului militar porneşte de la necesitatea formării unei gîndiri uşor restructurabile, proiective, capabile să descopere cu uşurinţă conexiunile şi interacţiunile dintre procese şi fenomene; creşterea ponderii elementului conştient în controlul şi corecţia permanentă a conduitei; exersarea capacităţii de a decide şi trece de îndată (în timp operativ) la aplicarea

celor hotărîte; formarea sentimentelor intelectuale, înrîurirea concepţiei despre lume şi viaţă, a convingerilor şi trebuinţelor de natură spirituală. Educaţia intelectuală contribuie la formarea concepţiei materialist-dialectice despre lume, a gîndirii investigatoare, deschise, permanent înclinată spre cercetare, descoperire, receptivă la nou, căreia îi este străină orice tendinţă de a încadra viaţa în tipare, de a pune soluţii „definitive" pe situaţii complexe, extrem de dinamice, aşa cum sînt cele din „cîmpul de luptă", aşa cum vor fi într-un grad incomparabil mai înalt cele proprii războiului de apărare.

Efectuată în strînsă legătură cu practica socială, educaţia intelectuală are ca scop să dezvolte spiritul de iniţiativă, imaginaţia creatoare, memoria, exigenţa faţă de produsele intelectuale proprii şi ale altora, combativitatea faţă de ideile, concepţiile şi teoriile retrograde şi ideile preconcepute, obstacol deosebit de periculos în calea progresiunii cunoaşterii — faţă de impostură şi diletantism. Ea ajută pe fiecare să înţeleagă că învăţătura nu-i un scop în sine, nu se rezumă la aspecte iluministe, ci constituie mijlocul principal cu ajutorul căruia ne însuşim cultura şi experienţa umană înaintată, menţinem contactul cu noile produse ale ştiinţei, fiind astfel permanent în actualitate, ne ridicăm mereu competenţa profesională.

În acelaşi timp, educaţia intelectuală are menirea să cultive respectul faţă de adevăr, setea de cunoaştere, să formeze şi să amplifice trebuinţe cognitive, satisfacţia pentru succesele obţinute în dezlegarea problemelor de viaţă, dorinţa de a şti şi a putea mai mult, de a progresa fără limită. Prin educaţie se formează curajul de a privi o anumită realitate într-un mod nou, cum n-au privit-o alţii şi de a susţine un punct de vedere original, chiar în opoziţie cu constituirile anterioare *, se asigură tactul şi maleabilitatea necesară faţă de opiniile altora, se evită poziţiile exclusiviste.

Ca finalitate, educaţia intelectuală urmăreşte formarea unei conduite conştiente, pe deplin responsabile, a unui

* Cel ce şi-a format o cultură preponderent livrescă manifestă o mare dependenţă faţă de mentorii săi spirituali şi o slabă autonomie în faţa evenimentelor realităţii.

comportament supus permanent controlului și corecției, în concordanță cu cerințele sociale actuale, cu etica comunistă, formarea unor deprinderi de muncă intelectuală care să se păstreze de-a lungul întregii vieți : studiu organizat, metode eficiente de investigare a izvoarelor culturii și civilizației naționale și universale, contact permanent cu realitățile economice, social-politice și științifice, discernămînt în acțiunile întreprinse. O latură principală a educației intelectuale și o rezultantă este creșterea capacității de a sesiza coordonatele definitorii ale propriei personalități și a interveni corespunzător pentru împlinirea ei în acte sociale utile.

Educația intelectuală urmărește, de asemenea, promovarea în activitatea cotidiană a unor norme de igienă intelectuală, concretizate în dozarea corectă a eforturilor, evitarea lucrului în salturi, stabilirea precisă a sarcinilor de învățat, a metodelor de studiu, investirea noilor achiziții în acțiuni practice.

Direcțiile educației intelectuale a militarilor

Educația intelectuală a militarilor are în vedere cerințele pe care conducerea superioară de partid și de stat, comandantul suprem le pune în fața armatei. Se are în vedere nevoia de a forma luptători capabili să rezolve situații complexe de luptă, să folosească armamentul și tehnica cu randament maxim în timp de război, militari devotați fără margini patriei socialiste și poporului, Partidului Comunist Român — inspiratorul marilor victorii, garanția mersului accelerat spre noi trepte ale civilizației socialiste și comuniste. Educația intelectuală constituie fundamentul rațional al convingerilor comuniste, al adeziunii depline la politica științifică a partidului nostru. Intervențiile educative au în vedere gradul de maturitate, nivelul de cultură, precum și particularitățile psihice și de personalitate ale tinerilor militari.

a) Educația intelectuală în armată urmărește înarmarea militarilor cu *ansambluri de cunoștințe asupra domeniului militar*, formarea gîndirii luptătorului capabil să

acționeze în situațiile foarte diferite ale cîmpului de luptă, să îndeplinească optim hotărîrile comandanților, să ia decizii prompte și adecvate. Aceste obiective se ating prin dezvoltarea la cadre și la tinerii militari a unei gîndiri orientate spre cerințele practicii, a gîndirii prospective, care își pune necontenit probleme, caută soluții, „verifică" justețea alegerilor făcute.

Activitățile de pregătire la sală și mai ales exercițiile și aplicațiile din teren, îndeosebi cele tactice, trebuie concepute astfel încît să-i solicite ostașului puterea de analiză și sinteză, de a face comparații, să-i exerseze capacitatea de deducție, de anticipare. Comandantul trebuie să dezvolte la subordonați deprinderea de a cumpăni și hotărî chiar atunci cînd au informații puține, să-i încurajeze cînd iau hotărîri îndrăznețe, dar fondate, interesante, să manifeste receptivitate față de ideile surprinzătoare.

Metodologia folosită de comandantul subunității trebuie să-l solicite pe militar în a-și gîndi atent propria-i acțiune viitoare, motivîndu-și-o și în plan rațional, construind cu anticipație ceea ce este principal, urmînd ca elementele de detaliu să fie precizate pe parcurs. Ordinele pe care comandanții de plutoane și grupe le dau militarilor pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă trebuie să pretindă inițiativă, efort personal consacrat înțelegerii temeinice a situației. Educația intelectuală este eficientă dacă cunoașterea legilor și regulamentelor militare, generale și de luptă, este completată, concretizată în acțiuni care să angreneze capacitatea militarilor de a le aplica în raport de împrejurări, evitîndu-se replicile șablonarde, închiderea ochilor în fața realităților, ca și refuzul de a ajunge pînă la specificul fiecărei situații și moment.

Studiul regulamentelor de luptă și a celor generale, cunoașterea lor constituie o condiție hotărîtoare pentru desfășurarea procesului de educare în armată. Regulamentele conțin instrumentarul noțional, limbajul tehnico-tactic cu ajutorul căruia poate fi investigat cîmpul de luptă, se pot compara situațiile „inventate" de comandant cu altele care s-au petrecut anterior (bătălii sau lupte reale), se pot detașa elemente specifice pentru noile acțiuni, se pot construi modele pentru activitatea practică

de pregătire, se promovează noul, se asigură progresul, continua perfecționare a gîndirii tactice, se îmbogățește arsenalul metodelor de luptă. Pentru o singură acțiune de luptă, cum ar fi organizarea ambuscadei, spre exemplu, se pot provoca variații numeroase care să aibă în vedere componența inamicului de capturat, terenul unde se organizează lupta, modul de constituire a dispozitivului, modul de acțiune a forțelor proprii, de folosire a armamentului și celorlalte mijloace, deznodămîntul preconizat ș.a.m.d.

O educație intelectuală care să favorizeze dezvoltarea gîndirii, mărirea puterii de judecată a cadrelor și militarilor trebuie să aibă în vedere că :

— însușirea prevederilor regulamentare constituie un mijloc de bază și nu scopul învățării ;

— studiul regulamentelor este pe deplin eficient atunci cînd se face în strînsă legătură cu practica, cu acțiunea pe terenurile de instrucție sau aplicație, în poligoane sau tancodroame ;

— în raport cu schimbările ce au loc în domeniul tehnicii de luptă și armamentelor, a formelor de organizare militară, în evoluția socioprofesională și culturală a tinerelor generații, de rezultatele și experiența dobîndită de cadre și comandamente în procesul de instruire ș.a. înseși prevederile regulamentare sînt susceptibile de completări, perfecționări și reconsiderări ;

— opoziția dintre unele reguli de ducere a luptei stabilite anterior și noile cerințe ale vieții militare în continuă transformare dă expresie unui proces normal care decurge din caracterul contradictoriu al dezvoltării, exprimă o necesitate obiectivă ; recunoașterea existenței sale obligă la completări, la aprofundarea continuă a noilor realități așa cum sînt ele, obligă la căutări permanente și efort personal ;

— orice tendință de șablonizare (a dispozitivelor, misiunilor, a acțiunilor educative), folosirea excesivă a unora și acelorași procedee de lucru, fără nuanțare, diversificare, construirea unor edificii intelectuale rigide, au ca rezultat inevitabil o închidere a gîndirii, o specializare foarte îngustă care, în fața variațiilor infinite ale vieții, a bogăției sale nesfîrșite și a dinamicii ei extraordinare, duce inevitabil la inadaptare și eșec. Pentru un educator care urmărește creșterea subordonaților săi sub toate aspectele, lipsa repetată de opinie personală în fața situațiilor problematice ale vieții la un ostaș sau altul, trebuie considerată ca un fenomen îngrijorător, ca situație nenormală ce trebuie înlăturată.

Solicitîndu-le permanent capacitățile psihice, realizînd exerciții pe baza unei metodologii științifice, comandantul de subunitate îi ajută pe subordonați să-și consolideze gîndirea logică, sistematică, aptă să ajungă la descoperiri, la previziune. Cu cît instrucția angajează mai intens și variat gîndirea militarului, cu atît sînt întrunite mai multe premise pentru dezvoltarea ei. Mult lăudatul apel „Faceți ca mine !“ trebuie considerat folositor atunci cînd e vorba de formarea unor deprinderi, automatisme, cum ar fi cele legate de însușirea mișcărilor la instrucția de front. Dar nici în acest caz, prezentarea demonstrativă nu trebuie să înlocuiască instructajul verbal și efortul propriu pentru înțelegerea noțiunilor și aplicarea lor în viață. Simplismul hrănește mentalitățile vulgarizatoare, sărăcește gîndirea. Limitarea învățării la noțiuni disparate este nedorită, dezvoltă în mică măsură interesul militarului, are consecințe nesemnificative asupra procesului formativ.

b) Educația intelectuală are menirea să dezvolte *atitudini intelectuale la militari.* Comandantul de subunitate cultivă pasiunea pentru cunoaștere, înrîurește trebuințele cognitive, incită sau nu curiozitatea științifică, dorința de a căuta și bucuria de a descoperi lucruri noi prin studiu, respectul și admirația față de cuceririle științei și culturii naționale și universale, față de marii creatori. Educația intelectuală urmărește să influențeze procesul de restructurare a intereselor cognitive, a aspirațiilor, a capacității de autoapreciere, a exigenței față de calitatea pregătirii personale sub raport profesional.

Educația intelectuală este implicată în formarea spiritului de responsabilitate față de îndatoriri, în înțelegerea multilaterală a semnificațiilor patriotice a datoriei ostășești. Pentru a forma sentimente pozitive, comandantul de subunitate are obligația ca în procesul instruirii să evite

acele practici care generează stări de frustrare, de teamă, să evite atitudinea cicălitoare sau moralizatoare.

c) Educația intelectuală a militarilor vizează *consolidarea deprinderilor și a priceperilor de muncă intelectuală corectă*. Aceasta are în vedere modul de organizare a studiului, a lecturilor personale, de fixare a cunoștințelor, de menținere la curent cu informațiile asupra unor domenii ș.a. Este vorba de formarea și perfecționarea trăsăturilor caracteristice unui stil rațional de activitate intelectuală, prin amplificarea priceperilor de a lucra metodic (fără însă a se ajunge la pedanterie), sistematic, organizat, de a valorifica în scop de cunoaștere orice împrejurare de viață.

Fiecare militar, și îndeosebi ofițerul, trebuie ajutat să își formeze priceperea de a consulta surse de informații (documente de partid, legi, publicații, regulamente, instrucțiuni, memoratoare, materiale de învățămînt politico-ideologic etc.), să le folosească corect, învățîndu-i pe soldați cum să studieze lucrările cu caracter militar sau politico-ideologic în procesul de pregătire. Se pot forma și deprinderi greșite, cum ar fi, de exemplu, în școala militară, pregătirea elevului exclusiv după notițele de la predare. Formarea unor deprinderi negative poate fi rezultatul neînțelegerii, al comodității sau lipsei de timp, dar și al deficienței metodice a profesorului, a comandantului de subunitate.

Educația militară contribuie la formarea unui luptător potențial, gata în orice moment să-și exercite îndatoririle la ordinul patriei. De aceea educația intelectuală trebuie să aibă un caracter temeinic, anumite lucruri învățate, anumite deprinderi trebuind să se păstreze vreme îndelungată, chiar toată viața, să fie folositoare în întreaga activitate.

Pentru a mări eficacitatea pregătirii se cere ca antrenamentele să aibă un caracter sistematic, foarte bine organizat și diferențiat în raport de nevoile formative ale fiecărui militar ; creșterea succesivă a gradului de dificultate în antrenamente, aplicații sau exerciții ; evitarea oricăror simplificări, încadrarea în bareme atît pe timpul inspecțiilor cît și al exercițiilor obișnuite ; crearea unor

situații cît mai apropiate de cele posibile în războiul de apărare, pe cîmpul de luptă ; orice acțiune practică să fie precedată de instructajul teoretic corespunzător, iar pe temeiul acțiunilor în teren să se rețină de fiecare dată concluzii și învățăminte pentru execuție și decizie (comandă), pentru militarii din subordine, pentru cadrele din subordine și pentru comandant.

În legătură cu deprinderile intelectuale se cer examinate și metodele de învățare, foarte importante pentru evoluția persoanei. Se cunosc două feluri de a învăța :

Primul, plecînd de la principiul că „oricît ai uita, tot mai rămîne", constă de fapt din „îndoparea" tînărului cu cunoștințe cît mai multe și din domenii variate. E un procedeu care face apel înainte de toate și în principal la memorie. Însușirea cunoștințelor necesită eforturi foarte mari, iar randamentul este mic, informațiile dobîndite se pierd mai ușor, tocmai pentru că achiziționarea lor s-a făcut ca un scop în sine, disparat, fără a se realiza integrarea într-un sistem flexibil, ușor de structurat în raport de nevoi, fără a le pune în conexiune cu alte cunoștințe și a realiza astfel o adîncire a înțelegerii proceselor reale care stau în „spatele" noțiunilor abstracte. Cel în cauză se simte adesea dezarmat în fața problemelor concrete pe care le ridică viața, raporturile interumane, infinite în varietatea și complexitatea lor.

Dezavantajul acestui mod de a învăța constă în faptul că solicită puțin celelalte facultăți intelectuale, ceea ce, în timp, are urmări negative asupra dezvoltării psihice. Bine spunea cineva : „Repetiția este *mama vitregă* a învățăturii", întrucît tendința de a pune accentul pe capacitatea subordonaților de a asimila articole, texte întregi din diferite lucrări și instrucțiuni și a le reproduce la comandă, insuficiența preocupărilor în direcția formării tinerilor militari ca oameni apți de muncă independentă, de acțiune independentă în condiții de risc sporit, reprezintă o practică dăunătoare și o concepție în dezacord cu cerința de progres rapid în toate domeniile de activitate, cu etica afirmării multilaterale a personalității umane, cu nevoile specifice ale formării luptătorului dîrz, neînfricat, capabil de a înfrînge un dușman superior numericește.

Concretul situațional și relațional din timp de pace se deosebește fundamental de cel din timp de război, iar soluțiile la confruntări, așa cum vor fi ele, vor trebui să fie găsite atunci, de oameni capabili s-o facă, adică formați multilateral, atît în ceea ce privește fondul intelectual operațional, motivațional-afectiv și reglatoriu, cît și în plan acțional.

Apelul repetat numai la una sau alta din facultățile intelectului duce mai devreme sau mai tîrziu, la o specializare îngustă, la o pauperizare spirituală a educatului și chiar a educatorului. Un învățămînt care și-ar propune doar depozitarea de cunoștințe (deci va solicita preponderent memoria) nu va reuși să pătrundă legăturile intime, esențiale, nu va ajuta suficient la formarea omului capabil de decizie în împrejurări diferite.

Al doilea mod de învățare, eficient și trainic, constă tocmai într-o activitate intelectuală intensă pentru asimilarea cunoștințelor în sisteme logice, suficient de elastice, care să permită restructurări, atitudine critică, reevaluări a înseși noțiunilor și categoriilor cu care se operează. Pe această cale cunoștințele devin instrumente de acțiune în a dobîndi informații noi, se realizează un antrenament care dezvoltă capacitatea de a înțelege și transforma realitatea. Dezvoltarea puterii de gîndire, de judecată constituie esența educației intelectuale, așa cum este ea concepută astăzi în societatea și în armata noastră. Zestrea care se capătă devine tot mai solidă, crește spiritul de observație, puterea de a face generalizări corecte, se dezvoltă fantezia creatoare, memoria logică, se ajunge la autoinstruire, la dezvoltarea individualității.

Calitățile gîndirii rodesc bogat acolo unde există capacități acționale, înainte de toate deprinderi și abilități în mînuirea tehnicii și armamentului, unde militarul și-a însușit algoritmi de lucru bine puși la punct (automatizați), manifestă spirit întreprinzător, se orientează rapid, are putere de detașare față de constituirile anterioare, pentru a ajunge la specificul fiecărei situații. O formație intelectuală solidă mai înseamnă și activism în limite relativ constante și atunci cînd se produc variații mari în ritmul solicitărilor și sînt prezenți factori cu un puternic efect dezorganizator, înseamnă independență față de dinamismul evenimentelor, pentru a asigura funcționalitatea psihismului în ritmuri normale, curaj în a lua decizii în momente dramatice și a impune modificări radicale în decursul evenimentelor, dacă acest lucru este necesar.

Formarea și dezvoltarea permanentă a capacităților intelectuale, educația intelectuală, departe de a se rezuma la aportul de informații (chestiune esențială), are consecințe asupra tuturor laturilor psihismului și comportamentului uman : asupra convingerilor, sentimentelor și caracterului, a configurării trebuințelor și intereselor, a capacității de valorizare și decizie.

Înțelegerea superioară a datoriei militare, deci seriozitatea și angajarea fără rezerve în procesul de instruire, respectarea conștientă și motivată a normelor ordinii și a disciplinei sînt firești și elementare numai pentru cel ce se poate ridica la nivelul conștientizării acestor necesități. Randamentul înalt se obține tocmai datorită efortului consimțit, adeziunii libere, acțiunii în cunoștință de cauză (deliberată), cu mijloace (instrumente) potrivite.

d) Educația intelectuală are ca obiectiv *dezvoltarea capacității de decizie în condiții grele*, și atunci cînd sînt informații suficiente și cînd nu se dispune decît de un număr redus de informații, și cînd există timp și cînd s-a produs „criza de timp". Se realizează prin solicitări variate a intelectului, a puterii de deducție, de a face comparație și analogii, de a reține detalii semnificative, de a anticipa cursul evenimentelor, evoluții probabile. Educația intelectuală vizează dezvoltarea curajului de a hotărî și a trece prompt la acțiune, de a avea inițiativă pe timpul desfășurării evenimentelor. Formarea originalității, a capacității de decizie personală necesită de asemenea eforturi în direcția ordonării și disciplinizării gîndirii prin soluționarea de probleme cu grad mereu crescut de dificultate.

Înflorirea multilaterală a personalității umane are ca unul din indicatori progresele pe care societatea le înregistrează în planul dezvoltării culturale, în însușirea de către mase a valorilor spirituale, a culturii umane. Așa

de exemplu, înțelegerea mesajului unei opere de artă, emoția artistică este rod al activității intelectuale, al nivelului de cultură ; sesizarea valorilor morale, condiție a prelucrării și interiorizării lor, presupune același lucru.

Educația intelectuală, ușurința în a te orienta în lumea abstracțiilor, îmbinată cu o temeinică edificare asupra diferitelor domenii ale realității contribuie nemijlocit la formarea unui sistem deschis de convingeri care să determine constanță în problemele fundamentale ale acțiunii practice, o atitudine corectă față de cunoștințe și cunoaștere, față de purtătorii informațiilor, de sursele de informare și, înainte de toate, față de oameni, ca surse permanente de informații, ca creatori de informații.

e) Educația intelectuală a militarilor are ca parte integrantă și ca direcție principală de realizare *lărgirea continuă a orizontului politico-ideologic al tinerilor, a tuturor cadrelor.* Aceasta se realizează prin învățămîntul politic, prin diverse forme ale muncii politice de masă, propaganda prin conferințe, activitatea cultural-educativă a organizațiilor de partid și ale U.T.C., prin munca cluburilor de unitate, prin citirea presei, a literaturii, vizionarea unor emisiuni de televiziune și altele. Educația politico-ideologică reprezintă domeniul central al formării noii conștiințe, al concepției materialist-dialectice, al atitudinii militante, revoluționare.

Realizarea în practică a cerințelor ce decurg din Programul partidului se face în strînsă legătură cu promovarea normelor eticii și echității socialiste. Educația politico-ideologică are drept scop să-i înarmeze pe militari cu politica științifică a partidului nostru de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, să-i ajute să înțeleagă procesele ce au loc în lumea contemporană, natura schimbărilor ce survin pe plan mondial, să descifreze problematica omului contemporan, legitățile progresului social. Ea întărește simțămintele patriotice, convingerile comuniste de viață, răspunderea față de îndatoriri, spiritul critic și autocritic, dezvoltă combativitatea față de teoriile și mentalitățile înapoiate, retrograde, față de concepțiile obscurantiste, mistico-religioase.

Înrîurirea ideologică joacă un rol hotărîtor în formarea de idealuri și aspirații cu motivație socială, constituind

liantul între educația intelectuală și cea morală. Nivelul și orientarea politico-ideologică condiționează poziția omului în orice împrejurare. „*Trebuie să avem permanent în vedere* — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — *că sarcinile tot mai complexe ale construcției socialiste cer cunoștințe multilaterale, spirit organizatoric, cutezanță și perseverență, devotament nemărginit față de partid, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului. Tocmai pornind de la aceste criterii, partidul nostru pune in centrul activității sale ridicarea nivelului politico-ideologic al activului, al tuturor comuniștilor*“ [1]. Intensificarea educației socialiste constituie o problemă care privește întregul nostru popor și ea se realizează în strînsă legătură cu celelalte transformări revoluționare ce au loc în societatea noastră.

[1] Nicolae Ceaușescu, ***România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,*** **vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 539—540.**

3. EDUCAȚIA MATERIALIST-ȘTIINȚIFICĂ

În procesul formării și dezvoltării conștiinței socialiste, revoluționare a oamenilor muncii din patria noastră, un loc însemnat ocupă educarea materialist-științifică. Epoca noastră, epocă de profunde transformări sociale, marcată de o dezvoltare vertiginoasă a științei, tehnicii și culturii, de acumulare extraordinară a informațiilor din toate domeniile, îl confruntă permanent pe om cu cerința de a-și forma o temeinică pregătire teoretică și practică, o vastă cultură și orizont politico-ideologic, de a se înarma cu o concepție înaintată despre lume și viață. Aceste exigențe general-umane au valori sporite pentru omul societății noastre socialiste datorită însemnătății mereu crescînde a activității conștiente, a amploarei deosebit de mari a procesului constructiv. Însușindu-și concepția materialist-dialectică, avînd convingeri ateist-științifice ferme oamenii muncii înțeleg just legile obiective ale dezvoltării sociale, noile tendințe și forțe care se afirmă în lumea contemporană, sarcinile și îndatoririle ce le revin în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, în ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Materialismul dialectic și istoric — concepție revoluționară, științifică despre lume și viață

Înfăptuirea sarcinilor grandioase ale construcției socialiste și comuniste, caracterul legic al dezvoltării sociale, participarea activă, conștientă a oamenilor muncii la conducerea treburilor statului, la îndeplinirea îndatoririlor lor sociale, obștești și familiale, continua perfecționare a vieții sociale și a personalității umane, precum și înțelegerea tendințelor de progres, a noului în orice domeniu de activitate — toate acestea presupun o înaltă conștiință socialistă, o mare capacitate de a înțelege lumea așa cum este ea, de a explica cauzal procesele ce se produc, ca și căile pe care trebuie mers pentru a obține transformările voite, necesare și posibile. Munca educativă are menirea să contribuie la modelarea „...*fizionomiei omului nou, cu un larg orizont de gîndire, cunoaștere și înțelegere, cu o etică superioară și o bogată viață spirituală, făuritor al propriului său destin, al viitorului socialist și comunist*" [1].

Formarea unei concepții înaintate despre viață este de neconceput fără cunoașterea profundă a ideologiei și politicii partidului nostru, fără asimilarea organică a unor convingeri ferme, revoluționare, ideologia partidului nostru reprezentînd nucleul constitutiv al conștiinței socialiste. De asemenea, progresul culturii și al științei, cunoașterea realizărilor lor de către oamenii muncii duc la dezvoltarea conștiinței socialiste, la lărgirea orizonturilor umane, la continua afirmare a personalității ; valorile culturale și artistice înaintate, cunoștințele și cuceririle științifice îmbogățind astfel continuu viața spirituală a omului societății noastre.

În procesul formării omului nou, partidul nostru pune pe prim plan *educarea materialist-științifică, ateistă a oamenilor*, îndeosebi a tineretului, înarmarea lor cu concepția despre lume și viață a clasei muncitoare, cu ideile socialismului științific, cu obiectivele politicii interne și internaționale a partidului. Procesul educativ are ca unul din obiectivele sale fundamentale formarea concepției filozofice materialist-dialectice și istorice, a convingerilor științifice privind materialitatea lumii înconjurătoare. „*Însușirea concepției științifice despre lume, dezvoltarea*

[1] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul educației și învățămîntului,* Editura politică, București, 1980, p. 19.

conştiinţei socialiste a maselor constituie un factor esenţial al edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi trecerii la comunism“ [1].

Dintotdeauna, oamenii au constatat prin experienţa lor existenţa obiectivă a lumii înconjurătoare, faptul că fenomenele şi evenimentele din natură şi societate se desfăşoară după o anumită ordine, după legile lor proprii. Filozofia materialist-dialectică dă o explicaţie ştiinţifică acestei convingeri întemeiate, încrederii străvechi a omenirii în existenţa obiectivă a lumii materiale. Afirmarea caracterului material şi legic al lumii, a existenţei ei independente de om, de gîndirea şi conştiinţa sa, se constituie ca esenţa concepţiei despre lume a materialismului dialectic şi istoric. Concepţia materialistă asupra naturii — arăta Engels — nu înseamnă altceva decît simpla concepere a naturii aşa cum se prezintă ea, fără nici un adaos străin.

Concepţia materialist-dialectică şi istorică despre lume şi viaţă înarmează pe oameni cu conştiinţa faptului că toate fenomenele din natură şi societate, sub orice aspect s-ar prezenta, sînt forme de manifestare a materiei în mişcare, a realităţii, îi învaţă să privească totul prin prisma legităţilor obiective, să înţeleagă caracterul contradictoriu al proceselor ce au loc, să studieze fenomenele în multitudinea raporturilor şi determinărilor lor esenţiale, necesare, legice. Concepţia materialist-dialectică şi istorică dă oamenilor o reprezentare clară asupra rostului lor în societate, demonstrează că lumea şi legile ei pot fi cunoscute şi folosite în interesul oamenilor, al progresului material şi spiritual.

Avînd un caracter profund optimist, manifestînd încredere nelimitată în posibilităţile omului, filozofia materialist-dialectică înarmează pe oameni cu criterii ştiinţifice pentru înţelegerea perspectivelor şi a sensului dezvoltării istorice, a imperativelor majore ale vremurilor noastre, pentru a pătrunde conţinutul şi semnificaţiile îndatoririlor ce le revin, pentru a recepţiona corect comenzile sociale şi a valorifica mai deplin capacităţile

[1] *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism*, Editura politică, Bucureşti, 1975, p. 128.

şi aptitudinile în procesul muncii, al producţiei, al activităţii obşteşti. Însuşirea concepţiei materialist-dialectice influenţează direct toate laturile conştiinţei umane, comportarea în societate, atitudinile morale, politice şi juridice ale oamenilor, formarea concepţiei ateiste, militante despre viaţă. *„Întreaga activitate politico-ideologică de făurire a unei înalte conştiinţe socialiste* — arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu — *trebuie să se realizeze pe baza concepţiei despre lume a clasei muncitoare — materialismul dialectic şi istoric... Numai însuşindu-şi temeinic această concepţie, metoda de analiză dialectică a fenomenelor, cadrele de partid şi de stat vor putea înţelege bine atît legile obiective ale dezvoltării sociale, cît şi noile tendinţe şi forţe care se afirmă şi sînt în stare să asigure progresul societăţii omeneşti*“ [1].

În concepţia partidului nostru educarea materialist-ştiinţifică a oamenilor muncii, a tineretului presupune, ca o direcţie principală, ridicarea nivelului general de cunoaştere al membrilor societăţii. Nu se poate forma o concepţie înaintată, o conştiinţă revoluţionară susţinută de convingeri trainice, fără cunoaşterea cuceririlor ştiinţei, fără un fundament cultural trainic, fără să fii asimilat marile cuceriri ale ştiinţei contemporane. Efortul pentru ridicarea nivelului de pregătire ştiinţifică şi de cultură generală este astăzi una din trăsăturile distinctive ale omului înaintat, expresia aspiraţiei sale la civilizaţie şi progres, este condiţia esenţială a integrării în viaţa socială. Cuceririle ştiinţei, verificate prin cutezătoare aplicaţii practice, dovedesc cu mare forţă de convingere justeţea concepţiei materialist-dialectice, precum şi capacitatea oamenilor de a transforma natura, de a o adapta nevoilor, după proiectele lor. Dezvăluirea noilor taine ale naturii — aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, ale materiei, activitatea pentru a face ca roadele cunoaşterii să se materializeze cît mai curînd în producţie, în viaţa socială, în progresul şi bunăstarea poporului constituie un scop nobil. De aceea, în viziunea partidului

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, Bucureşti, 1972, p. 643.

nostru omul nou, constructor al socialismului și comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înaintate cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, să meargă în pas cu descoperirile ce se fac în toate domeniile gîndirii și cercetării.

Educația materialist-științifică, propaganda ateistă reprezintă nu numai o confruntare între conștiințe, ci și înlăuntrul acestora: de o parte noul, de cealaltă parte mentalitatea înapoiată; de o parte progresul științific, ofensiva cunoașterii raționale, de cealaltă parte misticismul, rătăcirea în ceața superstițiilor, a ignoranței. Educația materialistă nu se rezumă numai la răspîndirea cunoștințelor științifice, ea trebuie să fie multilaterală, în forme cît mai variate și adecvate, confruntarea conștiințelor făcîndu-se pe multiple planuri. În acest sens se circumscrie ca o componentă esențială generalizarea aplicării în viață a principiilor și normelor eticii și echității socialiste, dezvoltarea și afirmarea atitudinii înaintate, comuniste față de muncă, formarea oamenilor muncii în spiritul cinstei și adevărului, al demnității și corectitudinii în toate ocaziile. Comportarea înaintată la locul de muncă, în familie și societate, modestia, simplitatea, politețea, buna-cuviință și respectul față de cei din jur sînt norme elementare, dar definitorii pentru profilul omului civilizat, cu o conștiință moral-politică ridicată, format și călit la școala concepției materialist-științifice despre lume și viață.

Activitatea de educare materialist-științifică constituie un obiectiv major al tuturor factorilor instructivi și educaționali din țara noastră. Între aceștia, un loc deosebit au familia și școala, colectivele de muncă din întreprinderi și instituții, organizațiile obștești și de tineret, instituțiile de cultură și artă, presa, radioul, televiziunea. Totodată, mijloacele materiale puternice de care dispune societatea noastră permit desfășurarea unei susținute activități de răspîndire a cunoștințelor științifice și culturale în rîndul maselor, pentru îmbogățirea vieții lor spirituale.

Armata — înaltă școală a educației materialist-științifice a tinerilor militari

Alături de ceilalți factori educaționali din țara noastră, armata, înaltă școală de educație politică și patriotică, aduce o contribuție valoroasă la înfăptuirea sarcinilor trasate de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind formarea omului nou, educarea convingerilor materialist-științifice la tinerele generații, înarmarea lor cu concepția revoluționară despre natură și societate. Activitatea de educare a militarilor în spiritul concepției materialiste urmărește ridicarea gradului de cultură umană — generală, politică, filozofică, ideologică —, dezvăluirea caracterului mistic, obscurantist și neștiințific al preceptelor și dogmelor religioase, sporirea încrederii depline a militarilor în forțele omului, în puterile și capacitățile lor de muncă și creație, dezvoltîndu-le și consolidîndu-le astfel convingeri științifice, ateiste.

Din diferite motive cunoscute, azi nu putem vorbi încă de dispariția oricăror rămășițe ale misticismului și obscurantismului. De aceea, față de ideile înapoiate, mistice, forțele educative din unitățile militare manifestă combativitate ideologică, organizează acțiuni menite să submineze terenul pe care subzistă aceste idei. Pentru educator apare ca deosebit de important să înțeleagă însă ce se petrece cu cei în cauză, cum sînt posibile asemenea manifestări și mai cu seamă ce trebuie făcut, cum trebuie intervenit pentru a se obține rezultatele scontate.

Comandanții, activiștii de partid, organizațiile de partid și ale U.T.C. îi ajută pe elevi sau pe militarii în termen, pe cadre și familiile lor să asimileze bogăția de idei, de incontestabilă valoare teoretică și practică, cuprinsă în Programul partidului, în documentele Congresului al XII-lea, să cunoască temeinic mărețele perspective ce se deschid în fața patriei, soluțiile originale pe care partidul nostru le dă problemelor specifice făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism, să înțeleagă semnificația proceselor și fenomenelor caracteristice vieții internaționale contemporane.

Înarmați cu ideile călăuzitoare ale politicii partidului nostru, cu concepția materialist-dialectică despre lume și viață, militarii înțeleg mai profund rolul și misiunea armatei în societatea noastră, sarcinile ce revin subunității sau unității din care fac parte și însemnătatea politică și socială a îndatoririlor lor cetățenești. Educarea materialist-ateistă se realizează prin înarmarea militarilor cu cunoștințe științifice, culturale, politice, economice, sociale și le dă posibilitatea să interpreteze corect procesele și fenomenele din natură și societate, politica internă și externă a partidului și statului nostru. În acest scop, ofițerii, maiștrii militari și subofițerii, elevii școlilor militare (viitoare cadre ale armatei) sînt orientați și ajutați să-și însușească materialismul dialectic și istoric, să cunoască cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, care confirmă tezele filozofiei marxist-leniniste. Ofițerul comandant și activist politic își poate îndeplini în bune condiții sarcinile numai dacă este el însuși temeinic înarmat cu cunoștințe științifice, dacă gîndirea lui reușește să interpreteze corect atît procesele lumii materiale, cît și viața spirituală, adevărata esență umană. *„Este necesar* — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — *ca ofițerii și subofițerii să fie atît comandanți pricepuți, îndrăzneți, destoinici, pasionați, cît și buni educatori ai militarilor patriei noastre în spiritul concepției partidului nostru, al materialismului dialectic și istoric, al socialismului științific, al patriotismului revoluționar"* [1].

În condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane și a implicațiilor ei asupra domeniului militar, ale exploziei informaționale și apariției a noi și noi descoperiri, lărgirea orizontului cultural și îndeosebi educarea materialist-științifică a personalului armatei sînt acțiuni indispensabile, sarcini mereu actuale.

Astăzi, tehnica de luptă, armamentul foarte diferit, aparatura complexă din înzestrarea unităților cunosc o amplă modernizare și dezvoltare. Știința și arta militară, marile descoperiri și realizări ale științei și-au găsit aplicații militare de cea mai mare însemnătate, creînd posibilitatea producerii unei tehnici de luptă cu mare putere de distrugere, de o complexitate și o precizie care nici nu se putea bănui în trecut. Au apărut și sînt în dotarea armatei noastre arma rachetă, tancuri moderne, artilerie reactivă, avioane supersonice, nave de luptă ; s-au adus perfecționări multiple aparaturii de conducere a trupelor, armamentului clasic.

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 457.

Tehnica modernă militară poate fi exploatată cu rezultate superioare de către oameni cu un nivel corespunzător de cunoștințe științifice, cu o pregătire tehnică adecvată. Întemeindu-se pe criterii și metode științifice, instrucția din unități și din școlile militare asigură însușirea de către militari a cunoștințelor necesare formării lor ca luptători ce stăpînesc pe deplin armamentul și aparatura din înzestrare. Astfel, prin intermediul tehnicii moderne, militarii intră în contact cu realizările științelor de vîrf ale contemporaneității, ca : electronica, chimia, automatica, astronautica, dobîndesc noi cunoștințe în domeniul fizicii și matematicii sau biologiei. Ridicarea nivelului cultural, asimilarea noilor cuceriri ale științei, integrarea cunoștințelor într-un ansamblu unitar, ajută pe militari în formarea și consolidarea concepției materialist-dialectice, le pun la îndemînă instrumente, metodologii pentru a pătrunde în esența lucrurilor, cunoașterea legilor care guvernează fenomenele naturii, viața socială.

Subliniind succesele obținute de armata noastră în diferite domenii ale activității sale, tovarășul Nicolae Ceaușescu remarca aportul și eficiența muncii politico-educative desfășurate de comandanți, de organele și organizațiile de partid. *„Apreciez* — arăta comandantul nostru suprem — *de asemenea, în mod deosebit activitatea educativă și politică de dezvoltare și formare a conștiinței socialiste la toți militarii, aceasta fiind, de asemenea, de o mare importanță în formarea tinerei generații în spiritul concepției înaintate despre lume și viață, al eticii și echității socialiste"* [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 521.

Căi și metode de educare materialist-dialectică a militarilor

Comandanții, organele și organizațiile de partid și cele ale U.T.C. realizează, prin mijloace și căi variate, educarea materialist-științifică a militarilor, îi ajută să înțeleagă realist fenomenele din natură și din viața socială, să se elibereze de idei înapoiate, de prejudecăți sau concepții mistice (cei care le mai au). Unitățile militare dispun de o puternică bază materială, de case ale armatei și cluburi de unități, biblioteci, puncte de informare și documente, laboratoare și săli de specialitate, înzestrate cu literatură, precum și cu mijloace tehnice moderne; dispun, totodată, de cadre de specialitate — ingineri, medici —, de activiști de partid cu o temeinică pregătire politico-ideologică, cultural-științifică, corespunzătoare cerințelor organizării unor activități bogate în conținut educativ.

Formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a militarilor, educarea lor materialist-științifică se înfăptuiesc unitar, folosindu-se însă o gamă largă de forme și procedee, punîndu-se în valoare influența și puterea educativă a fiecărei categorii de pregătire, a fiecărei ore din programul pregătirii de luptă și politice. Toate acțiunile, fie că este vorba de exerciții sau aplicații tactice, de ședințe de tragere sau cunoaștere a armamentului, activitatea din sălile de specialitate, fie că se studiază regulamentele sau se execută serviciul de gardă, toate acestea au, prin problematica lor, o puternică încărcătură educativă. Astfel, instrucția influențează asupra educației materialist-ateiste, atît prin conținutul său științific, cît și prin caracterul său practic-aplicativ. Exercițiile și aplicațiile tactice, tragerile cu armamentul din înzestrare, instrucția de specialitate și alte activități, organizate și executate în condiții cît mai apropiate de realitatea cîmpului de luptă, îndeplinesc un rol important în cunoașterea și înțelegerea materialistă de către militari a fenomenelor cu care se confruntă, constituie o cale de verificare a cunoștințelor, a principiilor și regulilor învățate și de formare a unor convingeri noi.

Pregătirea temeinică a activităților, desfășurarea lor în lumina prevederilor regulamentelor militare, a cerințelor instruirii trupelor în spiritul doctrinei militare a partidului, participarea activă a militarilor la pregătirea de luptă și politică, le întăresc convingerile materialiste, dezvoltă spiritul de inițiativă și orientare, capacitatea de a învinge și depăși greutățile cîmpului de luptă, le sporesc încrederea în forțele proprii. Prin experiența personală, militarii se conving că rezultatul acțiunilor sau misiunilor, oricît ar fi ele de dificile, depinde de coeziunea morală a colectivului militar, de puterea lui unită și astfel amplificată nebănuit de mult.

Cultivarea sentimentului de angajare deplină a militarilor la înfăptuirea sarcinilor ce le revin în procesul de instrucție, responsabilității față de interesele superioare ale poporului, ale apărării patriei socialiste, reprezintă o direcție fundamentală de manifestare a rolului crescînd al armatei ca factor de educație, un obiectiv major al activității politico-educative din unități.

O modalitate a intervenției comandantului și a celorlalte forțe educative din subunități pentru sporirea eficienței educației materialist-științifice este aceea a cunoașterii formelor de acțiune și manifestare a fenomenului religios pe raza județului, a localității în care se află unitatea sau zona de unde provin militarii. Aceasta are importanță pentru elaborarea măsurilor de înrîurire formativă în raport de situația concretă, de influențele existente, de tăria convingerilor și cunoștințelor tinerilor ostași. Deziderатul menționat implică legături permanente cu organele de partid și de stat locale, cu activiștii de partid și de stat, cu specialiștii care se ocupă nemijlocit de problematica pe care o tratăm, în vederea unei acțiuni corelate, necesită cunoașterea fiecărui militar, a nivelului de cultură, precum și a posibilităților lui intelectuale, a felului cum muncește, gîndește și se comportă.

Ca și în alte domenii ale activității educative, munca individuală are rol hotărîtor. Metodele individuale de muncă permit o abordare concretă a problemelor ce le implică educația materialist-științifică, în raport cu situația specifică și particularitățile fiecărui caz în parte. Acțiunea nemijlocită asupra fiecărui tînăr are eficiență mare atunci cînd se ajunge la o discuție sinceră, des-

chisă cu el, care să permită dezvăluirea cauzelor ce determină atracția către credința religioasă (în situația cînd cel în cauză este credincios), cînd comandantul argumentează limpede ideile și concepțiile sale, menite să zdruncine convingerile religioase ale militarului, să-l orienteze către o judecată eliberată de influențe mistice.

Puterea de persuasiune este condiționată de cunoștințe solide, de înarmarea ofițerului cu orientările partidului nostru în acest domeniu, stăpînirea artei comunicării. Instructori și educatori ai subordonaților, comandanții nu se pot limita doar la afirmarea adevărului științific, la declarații despre inconsistența credinței în Dumnezeu ; ei trebuie să se angajeze în demonstrații logice, coerente, sprijinite pe diferite materiale intuitive, pe fapte de viață, pe tot ce le pune la dispoziție știința contemporană, dovedind, însă, întotdeauna mult tact, punerea atentă a problemelor, fără a jigni sentimentele partenerului, evitînd tendințele vulgarizatoare. Așa cum prevede Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste : „Comuniștii au datoria politică și morală de a lupta împotriva teoriilor idealiste, a prejudecăților mistice, a superstițiilor, a oricăror manifestări de obscurantism. Ei trebuie să acționeze pentru înțelegerea științifică de către mase a fenomenelor naturii și societății, pentru înarmarea temeinică a oamenilor muncii cu concepția materialist-dialectică despre lume și viață“ [1].

De asemenea, pentru a zdruncina reprezentările legate de divinitate, de preceptele, canoanele și ritualurile mistice este indicat să se aibă în vedere laturile motivațional-reglatorii ale intervenției pedagogice, acționîndu-se asupra convingerilor și trebuințelor tinerilor militari. În acest sens se va pune, în mod deosebit, accentul pe formarea și dezvoltarea acelor trăsături volitionale care să permită ostașilor să se mobilizeze în mai mare măsură, să găsească energia necesară pentru renunțarea la prejudecăți, angajarea lor într-un efort hotărît în

[1] *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*, Editura politică, București, 1974, p. 22.

scopul însușirii concepției materialist-științifice despre lume și viață, lărgirii orizontului lor de cunoaștere, afirmării lor ca oameni pricepuți, culți, pregătiți, conștienți de menirea lor în efortul constructiv al poporului consacrat realizării civilizației socialiste și comuniste, a fericirii adevărate aici, pe pămîntul României.

În educarea materialist-științifică a militarilor intervine un complex de factori și mijloace, de căi și forme : învățămîntul politico-ideologic cu militarii ; conferințele și expunerile ; informațiile politice ; răspunsurile la întrebări ; munca politică de masă ; propaganda vizuală ; activitățile organizate la clubul unității, bibliotecii sau la casele armatei, cum ar fi simpozioane, seri tematice, medalioane științifice, prezentări de cărți etc. ; activitățile cultural-artistice, emisiunile la stația de radioamplificare. Relevînd rolul diferitelor instituții de cultură în popularizarea cunoștințelor științifice, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că : *„Răspîndirea cunoștințelor științifice — parte integrantă a formării multilaterale a omului nou — trebuie să stea în centrul atenției cluburilor, caselor de cultură și căminelor culturale, a tuturor așezămintelor de cultură și artă, astfel încît întreaga muncă educativă din patria noastră să se desfășoare într-un mod unitar“* [1].

Sînt eficiente îndeosebi formele active, care angajează pe militari, prin discuții și întrebări, la care răspund specialiștii invitați, dar și ei înșiși, realizîndu-se un schimb reciproc de idei și opinii. Conferințele, expunerile sau simpozioanele au un rol important, însă în educație trebuie să precumpănească activitățile care facilitează dialogul, dezbaterea, acelea care aduc în fața ochilor probe și dovezi materiale, care înlesnesc cunoașterea legităților, a cauzalității și determinismului. Propaganda materialist-științifică, ca parte componentă a activității ideologice și politico-educative, implică în mod necesar ideea confruntării, a convingerii.

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 96.

Se dovedesc, de asemenea, eficiente activitățile susținute de brigăzile științifice la casele armatei sau cluburile din unități pe teme ca : „Tainele planetei noastre" ; „Există viață în cosmos ?" ; „Ce ne va aduce anul 2000 ?" ; „Ce știm despre timp și calendar ?" ; „Tainele psihicului uman" ; „Fenomene cerești neobișnuite" ; „Explorarea cosmosului și miturile biblice cu privire la univers" ; „Originea și evoluția omului" ; „Superstițiile și prejudecățile religioase, influența lor dăunătoare" ; „Sărbătorile religioase și semnificația lor" ; „Se împlinesc oare proorocirile biblice ?".

În educarea materialist-științifică a militarilor o înrîurire importantă exercită exemplul personal al cadrelor, comportamentul lor de zi cu zi, modul cum explică, înțeleg și aplică în practică principiile și tezele materialismului dialectic și istoric, atitudinea lor combativă față de manifestările mistico-religioase, educarea copiilor, a familiilor în spirit ateist, atitudinea militantă față de indiferență și superficialitate. Indiferența față de înrîurirea religiei îmbracă diferite aspecte : lipsa de preocupare pentru cunoașterea subordonaților și de muncă sistematică cu cei care au reminiscențe religioase ; trecerea cu vederea a presiunilor mistice exercitate asupra copiilor și soțiilor de către rude mai vîrstnice, sau lipsa de atitudine, în cunoștință de cauză, față de manifestările mistico-religioase.

Cunoscînd asemenea manifestări și atitudini, organele și organizațiile de partid au datoria să intervină cu mijloace educative adecvate, să dovedească intransigență față de orice influențe mistice, față de concepțiile și ideile înapoiate, obscurantiste, religioase.

Succesul în acțiunea de dezvoltare a concepției înaintate despre lume și viață presupune intervenții calificate, bine puse la punct, raportate de fiecare dată la nevoile reale ale subordonaților. În același timp, preocupările pentru claritate, pentru accesibilitate sînt de maximă actualitate. Nu numai conținut corespunzător, dar și forme adecvate, care să permită transferul informațiilor de la educator la educat ! Experiența oricărei intervenții se măsoară prin accesul la obiect. Altfel există pericolul de a organiza activități interesante, prin ele însele, dar cu efect slab datorită inaccesibilității lor pentru o parte a militarilor sau prin plasarea lor în mod nepotrivit în cadrul activităților.

Participarea eficientă a cadrelor militare la ridicarea permanentă a calității procesului de învățămînt, a procesului instructiv-educativ din unități se află în raport direct proporțional cu nivelul conștiinței lor socialiste, cu nivelul de cunoștințe cultural-științifice, al spiritului de răspundere de care sînt pătrunse, al competenței și autorității reale în colectivele care muncesc.

Educarea militarilor în spiritul concepției științifice despre lume și viață a partidului nostru — materialismul dialectic și istoric, constituie o sarcină nobilă, de înaltă răspundere, solicitînd din partea fiecărui comunist, a tuturor cadrelor un profil ideologic înaintat, o atitudine și poziție revoluționare, care refuză orice concesie la principii, pricepere, pregătire, entuziasm, perseverență și simț pedagogic. Mai presus de orice se pune problema organizării unor raporturi de comunicativitate, apropierea sufletească și încrederea reciprocă dintre cadre și ostași. Altfel ideile comunicate vor fi mult mai greu acceptate, iar intervențiile lipsite de tact pot provoca închiderea în sine a celor ce mai păstrează sentimente mistice. Militarul nu trebuie să resimtă note dure în acțiunile de propagandă antireligioasă, ca o agresiune împotriva unui fond de imagini și sentimente de care cu greu se poate despărți, întrucît ele fac parte din propria lui ființă.

Acționînd în aceste coordonate, participînd activ la eliminarea oricăror reminiscențe mistico-religioase din conștiința militarilor, la promovarea gîndirii și conduitei comuniste, comandanții, organele și organizațiile de partid și ale U.T.C., toate cadrele militare își aduc astfel contribuția la formarea unor ostași cu înalte calități morale și de luptă, încrezători în forțele proprii, cetățeni demni, capabili să apere, la nevoie, cu arma în mînă independența și integritatea patriei noastre socialiste. Prin aceasta, cadrele armatei își aduc contribuția activă la traducerea în viață a cerinței puse de secretarul general al

partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în faţa organizaţiilor de partid şi de tineret, în faţa tuturor factorilor educaţionali din ţara noastră : *„Toate mijloacele noastre politice, ideologice şi cultural-educative trebuie să servească politica partidului, promovarea concepţiei noastre filozofice despre lume şi viaţă! Dacă ne propunem să transformăm societatea, să transformăm omul, să cunoaştem tainele naturii şi să o transformăm, apoi trebuie să ne propunem mai cu seamă să transformăm conştiinţa omului. Fără aceasta, nu putem transforma nici societatea. Iată de ce activitatea politico-educativă, de formare a omului nou, este o problemă esenţială a partidului nostru"* [1].

* * *

Orizontul larg, îmbinarea organică a trăsăturilor şi calităţilor pedagogice şi morale, a deprinderilor şi aptitudinilor cu o înaltă conştiinţă socialistă se înscriu ca cerinţe esenţiale care conferă personalităţii comandantului şi activistului de partid capacitatea de a organiza pe temeiuri ştiinţifice procesul instructiv-educativ, de a coordona eforturile subordonaţilor spre îndeplinirea cu promptitudine a misiunilor încredinţate, aducîndu-şi astfel contribuţia la formarea unor tineri temeinic pregătiţi militar şi politico-ideologic, cu solide cunoştinţe şi convingeri materialist-ştiinţifice.

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 18, Editura politică, Bucureşti, 1979, p. 401—402.

4. EDUCAŢIA PATRIOTICĂ — COORDONATĂ MAJORĂ A PROCESULUI INSTRUCTIV-EDUCATIV

Parte integrantă a procesului complex de formare a personalităţii, educaţia patriotică a militarilor constituie una din laturile principale ale activităţii educative a comandanţilor, organelor şi organizaţiilor de partid şi ale U.T.C. din armată. Educarea oamenilor muncii şi, în primul rînd, a tineretului în spiritul dragostei faţă de ţară şi al patriotismului revoluţionar, socialist, se înscrie ca o îndatorire permanentă care ocupă un loc central în întreaga activitate politică şi culturală ce se desfăşoară, sub conducerea partidului, în ţara noastră. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Congresul al XII-lea al partidului : *„Un obiectiv de cea mai mare importanţă al propagandei noastre este dezvoltarea spiritului patriotic al oamenilor muncii, a devotamentului faţă de partid, faţă de patrie, faţă de cauza socialismului, a hotărîrii lor de a-şi pune întreaga energie şi forţă creatoare în slujba înfloririi continue a României socialiste"* [1].

Dragostea şi devotamentul neţărmurit faţă de patrie, de partid şi de popor constituie cele mai nobile trăsături ale profilului moral al poporului român, al militarilor armatei sale. Fiind educaţi în spiritul patriotismului socialist, cunoscînd tradiţiile bogate de luptă ale poporului,

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, Bucureşti, 1979, p. 84.

eroismul și vitejia strămoșilor în lupta pentru apărarea gliei strămoșești, eforturile generațiilor actuale pentru zidirea societății noi, socialiste și comuniste, militarii armatei înțeleg misiunea și rolul lor de a fi gata oricînd ca, la ordinul partidului, al comandantului suprem, să apere cu hotărîre cuceririle revoluționare, patria socialistă, viitorul ei mereu mai luminos.

În educarea patriotică a militarilor, comandanții, activiștii de partid, cadrele din școlile militare și din unități trebuie să pornească de la cerința studierii și cunoașterii unei largi palete de fenomene, forme și metode de acțiune, avînd în vedere semnificațiile lor politice, sociale, filozofice, etice și pedagogice. Între acestea socotim necesar a ne opri la următoarele probleme : conceptul de patrie ; patriotismul — ca izvor de forță și tărie a societății noastre ; apărarea patriei îndatorire patriotică a tuturor cetățenilor țării, a militarilor ; căile și modalitățile de intervenție educațională, formativă.

Patria — concept și realitate istorică

Ce este patria și cînd a apărut ea, care sînt elementele sale constitutive, ce trăsături și elemente specifice caracterizează patria noastră ? Iată întrebări la care comandantul, educatorul, trebuie să fie în permanență în măsură să-și răspundă sieși și apoi ostașilor subordonați. De fapt, am putea spune că educația patriotică începe de aici, de la înțelegerea acestor întrebări, deoarece dragostea de patrie și patriotismul înflăcărat au călăuzit de veacuri, direcționează și vor direcționa viața și activitatea poporului nostru.

Patria constituie cadrul, modul de existență, creație și afirmare a omului, este locul unde se desfășoară în chip firesc și vital interacțiunea om-natură, individ-societate. Patria noastră, România, este pămîntul unde au trăit și au luptat strămoșii noștri, unde muncim și trăim noi azi, unde vor construi mîine copiii, nepoții și strănepoții noștri ; ea este temeiul vieții și fericirii oamenilor, lucrul cel mai de preț și mai strălucitor pentru fiecare dintre noi, simbolul creației și muncii. În țara

noastră, aflată în plin proces de înnoire, oamenii își contopesc armonios ființa cu viața patriei, sînt conștienți de îndatorirea lor patriotică de a-i spori valorile materiale și spirituale, de a-i apăra independența și suveranitatea.

Aprecieri despre patrie au făcut în decursul timpurilor diferiți oameni de știință, filozofi, sociologi, oameni de cultură sau oameni politici ; fiecare s-a străduit, în spiritul concepției ce-l călăuzea, să-i definească conținutul, cadrul geografic, politic, economic și social, trecutul, prezentul și viitorul. Astfel, clasele exploatatoare, ideologii și filozofii lor au conceput și concep patria ca locul unde pot să se îmbogățească de pe urma exploatării poporului muncitor. Pentru exploatatori patria se află acolo unde pot realiza profituri cît mai mari, unde pot jefui bogății și averi în folosul lor. Clasele exploatatoare identifică, deci, patria cu orînduirea socială care le asigură privilegiile, posibilitatea de dominație și asuprire a maselor populare ; aceste clase cultivă acele tradiții care servesc interesele și scopurile lor.

În concepția noastră revoluționară, materialist-dialectică și istorică, patria este o categorie social-politică ce cuprinde ansamblul trăsăturilor orînduirii economice și de stat existente, societatea cu formele de comunitate umană specifice epocii istorice date, raporturile dintre clase și grupuri sociale, viața spirituală ce se desfășoară pe teritoriul unei anumite țări. „Patria — scria V. I. Lenin — este mediul politic, cultural și social“ [1], căruia îi aparține fiecare individ și fiecare generație.

Esențial, deci, prin *patrie înțelegem mediul social-economic, politic, cultural, precum și cadrul natural-geografic în care trăiește, acționează și muncește un popor*. Prin patrie înțelegem un anumit teritoriu locuit de un popor, totalitatea relațiilor economice, sociale, politice, juridice și morale, valorile materiale și spirituale create de-a lungul veacurilor de masele largi muncitoare, precum și limba, obiceiurile, tradițiile de luptă revoluționare, progresiste. Patria — existență de-sine-stătătoare, ce reprezintă personalitatea unui popor sau națiuni — este astfel

[1] V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 37, Editura politică, București, 1965, p. 185.

rezultatul unui îndelungat proces istoric, al dezvoltării producţiei materiale, al forţelor şi relaţiilor de producţie. Elementul fundamental al patriei îl constituie *poporul*, masele largi muncitoare, care prin activitatea lor permanentă făuresc condiţiile existenţei materiale şi spirituale, făuresc istoria.

Conştiinţa fiinţei şi locului său în istorie, a patriei sale a fost o prezenţă mereu vie în existenţa milenară a poporului român. Conceptul de patrie a fost just înţeles şi explicat de elementele progresiste, înaintate, de acei oameni legaţi prin mii de fire de ţară şi neam, de glia strămoşească pentru a cărei afirmare şi independenţă mulţi dintre ei şi-au închinat întreaga activitate, şi-au dăruit şi jertfit tot ce au avut mai bun şi mai scump — viaţa, numele lor ocupînd astfel un loc demn în cartea de aur a istoriei noastre.

Pentru Tudor Vladimirescu patria semnifica „norodul şi nu tagma jefuitorilor", iar pentru Nicolae Bălcescu patria şi libertatea ei, sentimentul dragostei de glie constituiau trăsături caracteristice ale fizionomiei poporului român. „Patria — scria el — această fiinţă ideală pe care locuitorii ei sînt gata a o apăra cu viaţa, este identitatea intereselor, ideilor, pasiunilor care-i strînge şi întruneşte în apărarea unui bine comun". În 1862, Alexandru Ioan Cuza, adresîndu-se oştirii, spunea : „Steagul e România ! Acest pămînt binecuvîntat al patriei, stropit cu sîngele străbunilor noştri şi îmbelşugat cu sudoarea muncitorului. El este familia, ogorul fiecăruia, casa în care s-au născut părinţii şi unde se vor naşte copiii voştri".

Pentru Barbu Delavrancea patria este înlăuntrul nostru şi o ducem cu noi peste ţări şi peste mări. „Patria nu e pămîntul pe care trăim din întîmplare, ci e pămîntul plămădit cu sîngele şi întărit cu oasele înaintaşilor noştri". Referindu-se la misiunea istorică pe care o au muncitorii de a-şi făuri patria lor şi a lupta pentru ea, Ştefan Gheorghiu scria : „Patria sîntem noi, muncitorii, producătorii întregii bogăţii sociale şi numai noi ştim mai bine ca oricine ceea ce trebuie de făcut", iar marele istoric Nicolae Iorga spunea : „Ţara noastră sîntem noi toţi ; noi toţi şi ceva mai mult : toată datoria teribilă care vine de la cei care au întemeiat-o".

Ca realitate istorică, patria cunoaşte permanente şi adînci transformări, mutaţii economice, politice, sociale, demografice, spirituale. Concomitent şi noţiunea de patrie cunoaşte un proces dialectic de înnoire şi de îmbogăţire a conţinutului său, odată cu însăşi dezvoltarea socială şi în legătură cu ea. Patria, cu toate elementele ce o definesc, se afirmă, aşadar, ca un proces de permanentă prefacere, se recomandă ca fiind conştiinţa şi viaţa poporului, a luptei şi muncii sale creatoare.

În anii luminoşi ai socialismului victorios, ai măreţelor realizări revoluţionare, patria noastră a căpătat coordonate noi atît pe plan politic, social, economic, cît şi spiritual, s-au produs schimbări fundamentale specifice socialismului în conştiinţa şi comportarea oamenilor. Cu fiecare an se schimbă înfăţişarea ţării noastre ; frumuseţilor naturale li se adaugă mereu noi construcţii industriale şi edilitar-gospodăreşti, oraşe şi cartiere noi, căi de comunicaţii moderne, reţele electrice, amenajări agricole şi silvice, mari viaducte, baraje şi lacuri de acumulare. România, patria noastră socialistă, este o ţară aflată în continuă dezvoltare, în plin proces de civilizaţie şi progres, ea cucerindu-şi un loc de frunte în rîndul naţiunilor. „*Avem o ţară frumoasă şi bogată* — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, *un popor harnic şi cutezător, care timp de peste două milenii, în ani grei de restrişte, înfrăţit cu codrii, rîurile şi văile, şi-a apărat glia, iar acum, sub conducerea partidului, îşi zideşte o viaţă nouă*" [1].

Patria, cu frumuseţile ei naturale, cu valorile ei materiale şi spirituale, făurite prin truda a multor generaţii, este astăzi cu atît mai scumpă întregului popor, militarilor armatei noastre, cu cît oamenii muncii sînt deţinătorii întregii puteri politice şi economice, beneficiarii integrali ai roadelor muncii lor, în calitate de proprietari şi producători ai bunurilor materiale şi spirituale ale societăţii şi totodată ca apărători de nădejde ai cuceririlor revoluţionare.

---

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste*, vol. 1, Editura politică, Bucureşti, 1968, p. 93.

Patriotismul — izvor de forță și tărie al societății socialiste și al armatei sale

Între numeroasele concepte etice și trăsături politico-morale, *patriotismul* se înscrie ca unul din cele mai înălțătoare sentimente. Esența patriotismului constă în devotamentul adînc față de interesele generale, superioare ale poporului, concretizat în fapte, în lupta neobosită pentru continua înflorire și propășire a patriei, pentru apărarea independenței și suveranității ei.

Apărut odată cu patria, patriotismul are ca fundament dragostea față de glia strămoșească, stima și afecțiunea pentru limba și cultura poporului, pentru cadrul natural-geografic, pentru tradițiile progresiste și revoluționare. Patriotismul este un sentiment profund, dar totodată și o înțelegere rațională a patriei, a intereselor și dimensiunilor ei. „Patriotismul — arăta V. I. Lenin — este unul dintre sentimentele cele mai profunde pe care le-a făurit existența seculară și milenară a unor patrii separate"[1].

Patriotismul, ca fenomen social și sentiment etic, se afirmă într-un evantai larg de stări și fapte de conștiință, însumînd atitudini, convingeri, trăiri, activități, luptă și jertfe pentru țară, pentru popor ; patriotismul presupune aderența deplină, identificarea cu tradițiile glorioase de luptă, cu tradițiile culturale înaintate ale poporului. Normele, principiile și calitățile morale cum ar fi datoria, onestitatea, onoarea, umanismul, eroismul, vitejia sînt integrate sentimentului patriotic, toate susținînd un singur scop : slujirea patriei, a demnității și progresului ei.

Constituind o expresie originară a fiecărui popor, ce demonstrează puterea sa, creația, geniul și spiritul său, patriotismul reprezintă totodată un moment esențial al existenței sale, o adîncă necesitate spirituală a unei națiuni, o formă a conștiinței de sine și a locului său în lume. Tăria și substanța patriotismului se concretizează în atitudinea față de interesele fundamentale ale țării, ale poporului muncitor, în contribuția personală la

[1] V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 37, Editura politică, București, 1965, p. 195.

dezvoltarea și afirmarea țării, la apărarea suveranității și independenței ei naționale. Așadar, măsura patriotismului o dau amploarea și realitatea faptelor oamenilor, rezultatele obținute în munca pentru edificarea socialistă a țării, profunzimea slujirii patriei, activitatea de zi cu zi a militarilor pentru a obține rezultate superioare în procesul instructiv-educativ, în activitatea pe șantierele țării, în întărirea ordinii și disciplinei militare.

Pe bună dreptate, scria Mihail Sadoveanu : „Țara nu se servește cu declarații de dragoste, ci cu muncă cinstită și, la nevoie, cu jertfă. Nu înseamnă ură împotriva altor neamuri, ci datoria către neamul nostru ; nu înseamnă pretenție că sîntem cel mai vrednic popor din lume, ci îndemnul să devenim un popor vrednic și conștient. Munca cinstită, viața curată, iubirea de semeni, împlinirea datoriilor pe care le avem — adică faptele — toate acestea înseamnă patriotism".

Istoria milenară a poporului nostru este o pildă vie de patriotism. Iubim neamul, pămîntul românesc pentru că el este îmbibat cu sudoarea și sîngele înaintașilor noștri, pentru că el întruchipează sintetic rodul gîndirii și faptelor nobile ale înaintașilor noștri. Sentimentul dragostei față de patrie s-a format în conștiința poporului de-a lungul întregii sale existențe, în procesul muncii și al luptei împotriva asupririi, a cotropitorilor străini. Multe pagini glorioase a înscris poporul român în lupta pentru libertate și progres, pentru independență și existență de-sine-stătătoare ; 1330, 1394, 1475, 1595, 1600 ; 1848, 1859, 1877, 1917, 1944—1945 etc. sînt date istorice cu adînci rezonanțe în viața poporului nostru, reflectînd momente înălțătoare de spirit patriotic și adîncă dragoste de neam și glie.

Tradițiile bogate de luptă ale poporului român, pilda celor căzuți la datorie cu numele patriei pe buze, dragostea lor înflăcărată față de țară și față de cauza poporului constituie îndemnuri mobilizatoare pentru urmași. În toate acestea patriotismul fierbinte, năzuința spre libertate și o viață mai bună au constituit acele resorturi morale, izvoare de tărie și putere, care au dat

posibilitatea poporului nostru viteaz să străbată prin furtunile istoriei, să-și păstreze permanența teritorială, ființa națională, unitatea limbii, obiceiurile și tradițiile strămoșești, să înainteze pe calea progresului material și spiritual. Subliniind tradițiile glorioase milenare ale poporului român, precum și răspunderile noastre de azi, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: *„Dezvoltînd recunoștința și prețuirea față de strămoșii care, cu sacrificii și jertfe uriașe, au apărat ființa națională a poporului, au purtat steagul luptei pentru libertate și neatîrnare, pentru dreptate națională și socială, trebuie să sădim în conștiința oamenilor sentimentul răspunderii față de moștenirea înaintașilor, al hotărîrii de a duce mai departe, în noile condiții istorice, făclia progresului și civilizației pe pămîntul României"* [1].

Patriotismul a reflectat și reflectă idealurile și cerințele epocilor, nivelul dezvoltării economice, politice și culturale ale fiecărei societăți, avînd un conținut mereu deosebit în raport de comandamentele sociale, de țelurile concrete ale oamenilor, ale claselor, ale națiunilor. Istoria ne confirmă faptul că dintotdeauna masele populare și-au manifestat deschis, prin întreaga lor activitate și luptă, sentimentele patriotice trainice și reale. Clasa cea mai consecvent patriotică, cea mai legată de patrie și interesele ei, purtătoarea celor mai înaintate tradiții patriotice este *clasa muncitoare*; ea este strîns legată de popor, de interesele și năzuințele lui fundamentale.

Clasa muncitoare din țara noastră, condusă de partidul ei revoluționar, s-a manifestat în permanență ca exponentă a intereselor majore ale tuturor maselor exploatate, a năzuințelor de libertate și progres ale națiunii române. Încă de la înființarea sa, pe steagul de luptă al partidului nostru comunist a fost înscris ca țel suprem — slujirea patriei, ridicarea ei pe înalte culmi de civilizație, slujirea cauzei socialismului și comunismului. Animat permanent de spiritul patriotic, pornind de la interesele majore ale patriei, Partidul Comunist Român a organizat lupta maselor muncitoare împotriva asupririi și exploatării, împotriva dictaturii militare fasciste, a inițiat și înfăptuit revoluția de eliberare națională și socială din august 1944, care a deschis o epocă nouă în istoria patriei noastre, a îndrumat și condus ferm oamenii muncii în lupta pentru instaurarea regimului democratic, pentru trecerea la revoluția și construcția socialistă.

În continuare, în anii marilor transformări revoluționare, ai făuririi societății socialiste, partidul nostru s-a identificat cu năzuințele cele mai înalte ale patriei, a devenit forța conducătoare, prețuită și stimată de întregul popor. În zilele noastre, patriotismul și-a îmbogățit astfel conținutul, a căpătat noi trăsături specifice, devenind patriotism socialist. Constituind o puternică forță morală, o valoare etică și politică superioară, patriotismul socialist contribuie la dezvoltarea societății, la mobilizarea oamenilor în lupta și munca pentru un viitor mereu mai luminos.

Patriotismul nostru socialist se verifică și se manifestă în activitatea practică, concretă pentru înfăptuirea hotărîrilor partidului, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru sporirea avuției materiale și spirituale a patriei. A fi patriot înseamnă a avea patria în conștiința și ființa ta, a te mîndri cu gloriile și tradițiile ei înaintate, cu mărețele realizări de astăzi, înseamnă a-ți pune toate forțele în slujba dezvoltării și întăririi patriei socialiste, a apărării independenței și suveranității ei naționale. A fi patriot înseamnă a fi un om care trăiești din plin realitatea noastră socialistă, în care vibrează profund marile idei și înfăptuiri, un om care înțelege și muncește pentru ca patria să fie mereu mai puternică, mai înfloritoare. *„A fi patriot, a-ți iubi țara* — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — *înseamnă a face totul pentru a spori avuția națională, proprietatea socialistă, a nu precupeți nimic pentru înfăptuirea politicii partidului comunist, ce corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni. A fi patriot înseamnă a fi oricînd gata să faci totul, mergînd pînă la supremul sacrificiu, pentru a apăra libertatea, indepen-*

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 67.

dența și integritatea țării, pentru a salvgarda mărețele cuceriri revoluționare ale poporului“ [1].

În viziunea partidului nostru, patriotismul socialist este o manifestare revoluționară, un sentiment de răspundere ce decurge din conștiința de sine a poporului față de trecut, prezent și viitor. În condițiile societății noastre socialiste, sentimentul patriotismului împletește în țesătura sa firele tradiționale ale dragostei de țară cu sentimentul responsabilității revoluționare pentru a păstra și amplifica marile cuceriri ale socialismului. Patriotismul socialist unește întregul popor în jurul partidului determinînd o atitudine înaintată față de muncă și avutul obștesc, un înalt simț al dăruirii în îndeplinirea îndatoririlor profesionale și sociale, o poziție activă, militantă față de destinele țării. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu : *„Patriotismul, dragostea și devotamentul față de țară sînt o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste, expresia îndatoririi de onoare a fiecărui comunist, a fiecărui om al muncii față de glia strămoșească și față de noua societate*“ [2].

De asemenea, a fi patriot presupune a fi și un activ internaționalist, militînd pentru întărirea unității țărilor socialiste, pentru solidaritatea internațională a oamenilor muncii din toate țările, pentru eliberarea popoarelor de sub robia colonială. Patriotismul nostru socialist înseamnă deci și respect pentru drepturile și libertatea tuturor popoarelor, colaborare cu toți cei care merg pe calea progresului și respectă libertatea și independența noastră. Îmbinarea organică a sentimentelor patriotismului și ale solidarității internaționale cu cei ce muncesc de pretutindeni se afirmă ca o puternică forță moral-politică în lupta pentru triumful rațiunii, prieteniei și respectului reciproc, pentru democrație, socialism și comunism.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 68.

[2] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 68.

Apărarea patriei socialiste— componentă fundamentală a patriotismului

Una din dimensiunile esențiale ale patriotismului socialist o constituie lupta pentru apărarea independenței și suveranității țării ca o îndatorire fundamentală a tuturor cetățenilor, a fiecărui militar al armatei. Întărirea capacității de apărare a patriei, perfecționarea dotării și instruirii armatei, pregătirea întregii populații pentru a fi în măsură să dea în orice moment riposta cuvenită oricăror uneltiri agresive împotriva țării noastre — se înscriu ca obiective de prim ordin ale activității statului socialist, ale poporului nostru.

Apărarea patriei a constituit datoria de căpetenie a înaintașilor noștri. Poporul român, mîndru și viteaz, nu s-a supus niciodată jugului străin, a luptat cu dîrzenie împotriva oricăror năvălitori, preferînd jertfa supremă — moartea, decît cotropirea țării. În situații deosebit de grele, în care s-a aflat de multe ori țara, toți locuitorii ei s-au ridicat, cu mic cu mare, la luptă. Istoria relevă că poporul român, muncind pentru progresul țării, s-a pregătit în permanență și pentru apărarea ei ; nu o dată, în trecut, lîngă plug, lîngă uneltele de muncă, oamenii păstrau armele pentru a fi în măsură să intervină cînd patria era în primejdie.

În zilele noastre, apărarea patriei socialiste decurge din înalta răspundere față de înaintași, din suprema îndatorire față de muncitorii, țăranii și intelectualii noștri, care prin munca lor sporesc bogățiile și frumusețile țării, din grija față de viitorul națiunii, al poporului român.

Așa cum este cunoscut, în condițiile de azi, un război antiimperialist de apărare nu poate fi decît un război al întregului popor. În acest scop este organizat un sistem adecvat de pregătire militară a întregii populații apte de luptă — armata, trupele Ministerului de interne, gărzile patriotice, detașamentele de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, formațiuni de apărare civilă —, în care toți cetățenii trebuie să învețe mînuirea armelor, să-și perfecționeze continuu pregătirea militară, spre a fi oricînd în măsură să lupte cu arma în mînă pentru apărarea patriei socialiste. Apărarea patriei socialiste constituie,

deci, cauză și operă a întregului popor, manifestare concretă a patriotismului socialist.

În sistemul național de apărare a patriei noastre un rol de seamă revine armatei, căreia partidul și poporul i-au încredințat nobila misiune de a străjui cu hotărîre cuceririle socialiste, independența și suveranitatea țării. De aceea, pentru ostașii armatei, proba adîncului lor patriotism se oglindește în efortul ce-l depun la instrucție, în aplicații, în poligoane, în rezultatele bune și foarte bune ce le obțin în pregătirea de luptă și politică, în grija pentru buna întreținere a tehnicii, în efortul de continuă perfecționare a pregătirii de specialitate, în a fi permanent gata a îndeplini orice misiune încredințată. Pentru toți militarii, îndeplinirea misiunilor încredințate la nivelul exigențelor actuale, a cerințelor puse de partid, înseamnă, în esență, contopirea cu destinele poporului, dovada vie a înaltului lor spirit patriotic.

Pentru întregul personal al armatei, pentru cadrele militare, pentru toți ostașii ei, patriotismul fierbinte se contopește indisolubil cu devotamentul nețărmurit față de orînduirea socialistă și față de Partidul Comunist Român, cu înalta lor responsabilitate pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a politicii partidului în domeniul întăririi capacității de apărare a patriei, în creșterea puterii combative și de luptă a subunităților și unităților. Sentimentul patriotic profund înseamnă, totodată, atitudine înaintată față de muncă și îndatoriri, spirit creator, novator, largă inițiativă, aspirație continuă spre autodepășire, hotărîre, tenacitate și exigență în îndeplinirea misiunilor, o atitudine militantă, revoluționară în toate împrejurările, conduită ireproșabilă în serviciu, în societate și familie.

Direcții, căi și metode de educare patriotică a militarilor

Așa cum apreciază secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, armata este școală de educație politică, comunistă și patriotică a tinerei generații.Pornind de la această funcție și sarcină încredințată de partid, formarea militarilor armatei noastre

în spiritul dragostei față de patrie, partid și popor, în spiritul patriotismului socialist, al iubirii de țară se înscrie ca o cerință de prim ordin a muncii politico-educative, ca o activitate de mare răspundere a tuturor comandanților, organizațiilor de partid și organizațiilor U.T.C.

Una din preocupările principale ale armatei o constituie, așadar, educarea militarilor în spiritul înaltelor idei și sentimente ale patriotismului socialist, al dragostei și respectului față de trecutul glorios de luptă al poporului, față de frumusețea limbii și culturii înaintate românești, față de orînduirea socialistă și cuceririle revoluționare ale maselor largi muncitoare. *„Prin activitatea politică din armată* — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — *trebuie să se cultive în rîndul tinerilor ostași nobilele sentimente ale patriotismului socialist, devotamentul față de partid și popor, față de cauza socialismului, dragostea de muncă, hotărîrea de a-și consacra întreaga energie progresului societății noastre socialiste"* [1].

Cunoașterea trecutului istoric, a istoriei naționale, „cea dintîi carte a unei nații" — după cum se exprima Nicolae Bălcescu — respectul și devotamentul față de prezentul luminos al patriei socialiste, încrederea în perspectiva luminoasă a comunismului pe pămîntul României sînt trăsături definitorii ale patriotismului revoluționar socialist al poporului nostru, coordonate ale educației patriotice.

Factorii educaționali din unități și școli militare au la îndemînă un complex de modalități pentru a populariza glorioasele tradiții de luptă ale poporului român, pentru ca aceste tradiții să fie cunoscute și înțelese în semnificația lor. Învățămîntul de științe sociale din școlile militare, învățămîntul politico-ideologic cu militarii, expunerile și conferințele temeinic pregătite, răspunsurile la întrebări se înscriu ca forme, căi și modalități eficiente de educare patriotică a militarilor armatei noastre. De asemenea, vizitele la Muzeul de istorie națională, precum

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 492.

și la alte muzee care redau aspecte din istoria României, vizitarea muzeelor din unități și școli, vizionarea filmelor cu subiecte din istoria patriei („Dacii“, „Columna“, „Mihai Viteazul“, „Lupeni 1929“, „Valurile Dunării“ etc), a pieselor de teatru care evocă figuri de eroi ai poporului nostru („Despot Vodă“, „Răzvan și Vidra“, „Vlaicu Vodă“, „Apus de soare“ etc.), întîlnirile ostașilor și elevilor cu veterani ai războiului antihitlerist, devin lecții vii de patriotism, mijloace de transmitere a cunoștințelor, de creare a unor puternice legături afective între înaintași și tinerii militari chemați să se pregătească pentru apărarea patriei străbune.

Legarea strînsă a istoriei de prezentul socialist, de imperativele dezvoltării economico-sociale a patriei constituie un comandament major al activității politico-educative, o direcție esențială a educației patriotice a militarilor. Deci, un inepuizabil izvor al educației patriotice îl constituie epoca eroică a construcției socialiste în patria noastră, popularizarea măreţelor realizări din anii socialismului. Atașamentul profund față de cuceririle revoluției socialiste pe pămîntul românesc devine o componentă majoră a patriotismului.

Educarea patriotică se realizează atît prin relevarea caracteristicilor trecutului de luptă al poporului și a măreției prezentului, cît și prin cunoașterea proiectelor, a perspectivelor dezvoltării viitoare, prin formarea capacității de a trăi încă de azi ceea ce va fi mîine. În felul acesta patriotismul socialist, fortificat de succesele revoluției și construcției socialiste, își găsește nesecate izvoare de energie și în viitor. Este un viitor pe care îl pregătim de astăzi, ne aparține nouă și generațiilor care vor veni. În acest sens însăși viața, existența de fiecare zi își amplifică dimensiunile, capătă sensuri care le ridică la nivelul realizărilor viitoare. Prin împlinirile viitoare devenim demni de generațiile anterioare, de lupta și sacrificiul lor, dobîndim conștiința faptului că ne facem datoria în această succesiune firească a generațiilor ce au trăit, muncit și luptat ca și noi pe aceleași meleaguri străbune.

De aceea, cunoașterea și aprofundarea politicii interne și externe a Partidului Comunist Român, a obiectivelor Programului partidului, înțelegerea importanței succeselor obținute de poporul nostru în opera de industrializare socialistă, de modernizare a agriculturii, de dezvoltare a învățămîntului, științei și culturii, cunoașterea măreţelor prevederi și sarcini stabilite de cel de-al XII-lea Congres al partidului, reprezintă cerințe fundamentale și calea cea mai eficientă de educare patriotică a militarilor.

Eficiente se dovedesc, de asemenea, activitățile consacrate cunoașterii frumuseților și bogățiilor patriei, a realizărilor socialismului, vizitele în unități industriale, agricole, la edificii social-culturale — mărturii concrete ale creației zilelor noastre, întîlnirile cu oameni ai muncii, cu conducători ai întreprinderilor economice, cu eroi ai muncii socialiste. Toate acestea sporesc mîndria și dragostea militarilor pentru prezentul socialist, amplifică și întăresc sentimentul patriotic, accentuează și mai mult simțămîntul de responsabilitate și de contopire a militarului cu tot ceea ce reprezintă țara, cu bogățiile și frumusețile sale, cu realizările și aspirațiile de progres continuu, multilateral.

Așadar, conștiința patriotică joacă un rol deosebit în formarea și dezvoltarea tinerilor militari ca cetățeni demni, constructori ai socialismului și comunismului, ca apărători dîrzi ai patriei. Ea presupune, pe lîngă convingeri, formarea unei comportări demne, înaintate, militante, exprimată în atitudini și fapte patriotice concrete.

„Este de înțeles — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — *că una din cele mai înalte îndatoriri ale propagandei noastre, ale întregii activități politico-educative este educarea maselor largi ale oamenilor muncii, îndeosebi a tineretului, în spiritul nobilelor idei, care au însuflețit dintotdeauna existența poporului nostru, ale patriotismului, ale dragostei față de partid și față de patria socialistă, pe care întreaga noastră națiune, sub conducerea partidului, o face zi de zi mai frumoasă, mai înfloritoare... Trebuie să creștem un tineret, să formăm asemenea generații de oameni ai muncii care să fie oricînd gata de orice sacrificiu, și chiar să-și dea viața, pentru a apăra independența și suveranitatea patriei noastre*

socialiste, viața liberă și demnă pe care poporul nostru și-o făurește astăzi, în mod conștient, în România, deplin stăpîn pe destinele sale !" [1].

Cunoașterea și folosirea cu măiestrie a mijloacelor și căilor educației patriotice, luarea în considerare a implicațiilor sociale și morale ce decurg din conștiința și sentimentul patriotismului socialist conferă întregii activități ce se desfășoară în procesul de instruire și educare a militarilor, a elevilor, valențe și valori ce conduc la sporirea puterii combative a armatei noastre.

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1977, p. 753.

5. EDUCAȚIA ESTETICĂ

Personalitatea umană se caracterizează prin bogăția trăirilor, a substratului ei sensibil, prin capacitatea de a comunica sentimentele, dorințele și aspirațiile, de a face ceea ce e bun și frumos, de a aspira către nivele mai înalte de împlinire umană.

Educația estetică, componentă a educației comuniste, a procesului de dezvoltare multilaterală a personalității umane, constă în cultivarea simțului estetic, a capacității omului de a recepta și aprecia aspectul sensibil al lucrurilor, frumosul, atît din artă, cît și din viața de fiecare zi, din natură și societate, de a se exprima prin mijloace artistice, de a-și dezvolta aptitudinile estetice creatoare.

Rolul și locul educației estetice în formarea personalității

Educația estetică joacă un rol însemnat în realizarea echilibrului psihic uman, în descoperirea lumii în plenitudinea ei. Frumosul se exprimă cu ajutorul unor categorii estetice cum sînt umorul, comicul, tragicul, sublimul, eroicul, grotescul ș.a. Obiectivele generale ale educației estetice sînt : sensibilizarea individului și a grupului față de limbajul și procedeele artelor și ale diferitelor modalități ale frumosului ; asimilarea culturii estetice, ca sistem de noțiuni, genuri și stiluri, informații despre opere

și autori ; cultivarea capacității de apreciere (gustul estetic, judecata estetică) ; formarea atitudinii estetice, ca orientare constantă spre frumos și ca tendință stabilă de protejare și propagare a valorilor estetice ; continua transformare a personalității conform idealului estetic și prin mijlocirea artelor ; perceperea laturii estetice a lucrurilor și amplificarea relațiilor omului cu lumea [1].

Rolul educației estetice în societatea contemporană crește continuu. Artele intră în combinații necunoscute în trecut ; există instituții sau cercuri de educație literar-muzicală sau plastic-muzicală, de educație vizuală ș.a. De la un proces instructiv-educativ care îl plasa pe elev, de regulă, într-o poziție contemplativă, pasivă se trece în prezent la acțiuni educative care urmăresc stimularea capacităților creatoare, de angajare a omului în perspectiva unui ideal estetic. De la o educație artistică prin cele șapte arte se trece la o educație estetică multilaterală și integrată, cu ajutorul tuturor artelor, modalităților și procedeelor frumosului.

Omul societății noastre socialiste învață să gîndească, dar și să simtă, să trăiască evenimentele din viața sa într-un mod specific uman, să se bucure, să se simtă bine la contactul cu frumosul, cu produsele artei. Procesul gîndirii nu sărăcește viața spirituală, dimpotrivă, constituie o premiză esențială pentru asimilarea artisticului. Ridicarea nivelului cultural-științific intensifică nevoile de comunicare și de satisfacții estetice.

Trebuințele estetice nu se limitează la domeniul artei, ele se răsfrîng în toate domeniile existenței și practicii sociale, în activitatea de producție, de stat, deci și în cea militară, formînd ceea ce se numește *esteticul cotidian*. Omul are satisfacții estetice nu numai la teatru, cinema, la o expoziție de pictură sau sculptură, la un concert de muzică populară, ușoară sau simfonică. Frumos poate fi un peisaj natural, fapta bună a unui om ; sublimă este munca resposabilă, dăruirea totală pentru triumful celei mai înălțătoare cauze a oamenilor— cauza socialismului și comunismului.

[1] *Dicționar de pedagogie*, Editura didactică și pedagogică, 1979, p. 146.

Definind menirea esteticii, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : *„Astăzi oamenii nu se mai pot limita doar la contemplarea frumosului în expoziții și săli de spectacole, la contactul cu opere de artă izolate. Pe măsura evoluției societății, omul aspiră să integreze tot mai mult frumosul în existența sa cotidiană, ca element indispensabil al ambianței sociale generale. Aceasta cere implicit și esteticii să abordeze tot mai direct problemele organizării ansamblului vieții oamenilor, ale cadrului în care ei muncesc și trăiesc, ale instituțiilor de utilitate publică, localităților urbane și rurale, ale locurilor de odihnă și agrement"* [1].

Educația estetică urmărește să formeze gustul estetic, adică capacitatea de a recepționa frumosul din creații artistice sau din natură și societate, în conformitate cu anumite înclinații personale, cu idealul estetic, dar și cu cel etic comunist. Fiecare act de percepție artistică trebuie să se raporteze la un sistem de valori, recunoscute de societatea noastră, să aibă la bază cultura estetică corespunzătoare, orientări politice și ideologice ferme.

Trăirile estetice nu se rezumă la niște sentimente sau idei pe care le-am însușit prin învățare ; avem de-a face cu procese afecto-motivaționale și reglatorii mult mai complexe, care angajează plenar și direct spiritualitatea umană. Dominantă însă rămîne întotdeauna trăirea, starea emoțională, ale cărei componente sînt de domeniul percepției, afectivității. A recepta o operă de artă înseamnă a trăi, mai mult sau mai puțin intens, a descifra mesajul ei, a comunica cu autorul în planul ideilor și sentimentelor, înseamnă a aprecia atît conținutul, cît și mijloacele cu care a fost realizată. Or, pentru a face acest lucru insul trebuie să aibă o anumită educație estetică, o cultură și experiență personală de viață, care să-i facă accesibil limbajul artistic.

Educația estetică îndeplinește și o funcție integrativă, devine astfel o activitate complexă prin intermediul

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 616—617.

căreia omului i se dezvoltă spiritul de observație, capacitatea de a surprinde sensuri și semnificații noi în lumea înconjurătoare, în opera de artă, de a crea el însuși.

Urîtul, întîlnit în viața socială, se referă înainte de toate la numeroase fenomene de dezumanizare și alienare pe care le generează capitalismul, care impresionează puternic ființa umană, provoacă trăiri negative, suferințe. Dacă astăzi în lume pot fi constatate fenomene și procese de dezumanizare, la baza lor nu se află progresul tehnico-științific, așa cum susțin anumiți ideologi din Occident, ci proprietatea privat-capitalistă, oprimarea unei părți a populației de către cercurile guvernante, comercializarea la extrem a creației artistice, folosirea ei ca mijloc pentru a abate masele de la adevăratele probleme sociale majore de care depinde progresul, inclusiv în artă, sau pentru a incita instincte, stări morbide, atitudini antiumane, bestialitatea.

În „civilizațiile" occidentale se fabrică o pseudo-artă care servește frecvent exacerbării instinctelor, impulsurilor primare, depravării sexuale, criminalității, justificării lipsei de idealuri sociale și de crez moral. De asemenea, pentru pătura privilegiaților, a „inițiaților" se propagă cu insistență forme artistice ermetice care, chipurile, reprezintă o expresie a rafinamentului și sînt accesibile celor ce au ajuns la un înalt grad de „abstractizare", de „culturalizare". În spatele unor formule savante se ascunde însă penuria spirituală, impostura, lipsa de idei și de talent, ca și diversiunea politică și ideologică a inspiratorilor.

În societatea noastră socialistă s-au creat condiții obiective pentru ca în creația artistică să se reflecte preocupările, aspirațiile și idealurile poporului. Educația estetică are ca scop să dezvolte și să stimuleze acele însușiri care sînt proprii naturii umane, să formeze anumite capacități de acțiune, să cultive deprinderi și mijloace de expresie adecvate. Arta are un profund caracter militant, își propune să facă din fiecare cetățean o ființă optimistă, sănătoasă spiritual, care se bucură din plin de frumusețea vieții, un apărător al valorilor autentice, intransigent față de tot ceea ce alterează arta, o degradează, față de falsele valori, un propagator al frumosului cu dimensiunile sale estetice și morale.

Educația estetică este indisolubil legată de cea intelectuală și morală. Semnalele ce se primesc la un anumit nivel al spiritualității se transmit prin diferite coduri și la celelalte componente ; planurile umane se întrepătrund, favorizează în anumite limite procesele de cunoaștere, originalitatea și fantezia. Perceperea artei presupune la rîndul ei educație intelectuală, instrucție și cultură. Cultivarea gustului estetic, deci instrucția intelectului, mărește sensibilitatea, capacitatea de a trăi plenar evenimentul artistic și frumosul cotidian. Educația intelectuală rafinează, filtrează simțămintele, mărește posibilitatea de a efectua comparații, de a selecta, îmbogățește sensurile, susține și în plan logic trăirile noastre, contribuie la dezvoltarea unor aspirații superioare, le motivează.

Educația estetică are conexiuni cu cea morală în sensul că criteriile de apreciere a frumosului din artă, natură sau societate, judecățile de valoare ce se emit au temeiuri în etică, răspund cerințelor unui anumit cod moral, în condițiile societății noastre, ale moralei comuniste. Rezultă, așadar, că prin educație omul devine sensibil nu numai în prezența produsului artistic, ci la problemele fundamentale ale condiției umane și la împrejurările social-istorice în care trăiește.

Prin cultivarea sensibilității artistice nu se urmărește doar o predispunere a oamenilor la contemplare pasivă, de tipul celei manifestate, în bună parte, de romantism, care să ducă la scepticism și inactivitate, ci se are în vedere o sensibilizare care să dezvolte optimismul, încrederea în forțele omului, ale binelui, să mobilizeze resursele umane și să determine la individ o conduită în acord cu normele etice ale societății noastre socialiste, să întrețină setea de a trăi și a săvîrși fapte înălțătoare, dorința de perfecționare morală. Dealtfel, însăși arta, fiind dedicată omului, izvorînd din realitățile unei anumite epoci, păstrînd în același timp ceea ce este general uman, are un caracter etic evident.

Laturile educației estetice în armată

Educația estetică în armată, participarea tinerilor la manifestări cultural artistice în calitate de „consumatori" sau de realizatori contribuie la satisfacerea unui însemnat grup de trebuințe umane și prin aceasta la realizarea echilibrului interior, la o deplină afirmare a capacităților fizice și intelectuale ale militarilor pe toate celelalte tărîmuri, la pregătirea lor temeinică ca apărători ai patriei socialiste. Pentru a-și îndeplini menirea, educația estetică trebuie să rezolve atît sarcini generale, cît și specifice, care decurg din trăsăturile procesului de formare a luptătorului, din nevoile de echilibrare a tînărului în condiții de viață deosebite de cele în care a trăit pînă la venirea în armată, oricum mai aspre, cu solicitări intense și deosebite în multe privințe de cele din viața civilă.

Educația estetică în armată îi ajută pe tinerii militari să se integreze mai ușor în noul mediu, cel ostășesc, care nu se reduce la instrucție și alte activități de pregătire de luptă, să înțeleagă dincolo de privațiuni, sau chiar în legătură cu ele, frumusețea vieții ostășești, noblețea misiunii ce o îndeplinesc, să le dezvolte dorința de a fi la înălțimea așteptărilor. Pentru ca să pătrundă mai bine valoarea formativă a acestor realități, comandanții și activiștii de partid, celelalte forțe educative din unități trebuie să pună în evidență semnificațiile deosebite ale faptelor obișnuite din viața militară, ale muncii ca modalitate esențială de realizare a omului, de afirmare a aptitudinilor. Producțiile artistice folosite în munca educativă trebuie să se inspire din temele majore ale epopeei naționale, să releve eroismul, spiritul de abnegație și sacrificiul înaintașilor, realizările generațiilor actuale și lupta pentru triumful idealurilor revoluționare.

Educația estetică a militarilor armatei noastre presupune o informare artistică multilaterală, inițierea sau lărgirea cunoștințelor ostașilor asupra diferitelor domenii artistice, stimularea interesului lor pentru cunoașterea artei și literaturii cu tematică ostășească, a celei închinate luptei revoluționare de eliberare națională și socială, dar și a producțiilor și manifestărilor ce au loc în dramaturgie, muzică, arte plastice ș.a. Educația estetică are menirea să informeze pe tinerii militari în primul rînd asupra valorilor artistice din patrimoniul național — muzica românească, arta românească cu cele mai diferite genuri, literatura românească precum și cele mai reprezentative opere din patrimoniul universal. Pe lîngă sentimentul de mîndrie și satisfacție care se degajă din aceasta, se obțin efecte însemnate pe linia dezvoltării dragostei față de patrie, se întăresc legăturile fiecăruia cu glia, se obțin efecte de intensificare a sentimentului de apartenență la propriul popor. Educația estetică în armată urmărește realizarea acelor trăiri care să-l înalțe spiritual pe tînărul militar, să-l facă mai bun, formarea convingerii că pămîntul țării, prezentul și viitorul ei trebuie apărate în orice moment, de întregul popor, cu orice sacrificiu.

Informarea sistematică asupra creațiilor din diferite domenii și perioade istorice pune așadar, în evidență tezaurul național de valori artistice, ale creației folclorice, ale celor mai reprezentative opere de artă, popularizează lucrările de inspirație patriotică, acele opere care înfățișează trecutul poporului, lupta grea și dîrză a comuniștilor în anii ilegalității și apoi în perioada revoluției și a construcției socialiste ; face cunoscute opere care redau frumusețea și bogățiile patriei, hărnicia poporului, însușirile sale alese ca modestia, cumpătarea, generozitatea, prietenia, optimismul, demnitatea, tăria granitică din vremurile de restriște.

Există numeroase posibilități de a-i face ostașului o astfel de educație. Luptele poporului nostru pentru eliberarea socială și națională sînt bogat ilustrate în literatură, pictură, sculptură, teatru, muzică, cinematografie. Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu sau George Coșbuc, Tudor Arghezi și Mihail Sadoveanu în literatură, Nicolae Grigorescu și Theodor Aman în pictură, Constantin Brîncuși în sculptură, George Enescu și Ciprian Porumbescu în muzică sînt doar cîteva din numele acelora care au lăsat în urma lor opere nemuritoare, închinate omului, luptei sale pentru progres, pentru propășirea poporului nostru greu încercat.

Instrucția artistică multilaterală nu își propune doar un contact cu anumite opere de artă, ci o punere în temă mai largă de ordin cultural, care să vizeze informarea cadrelor, a elevilor și militarilor în termen în cîteva direcții principale și anume : evidențierea împrejurărilor în care au fost create una sau alta din lucrări ; sursele de inspirație ale autorilor ; în ce constă originalitatea lucrărilor, semnificațiile lor sociale și conținutul mesajului artistic ; aprecieri în legătură cu stilul, tehnicile și modalitățile de realizare, de expresie artistică ; aprecieri în legătură cu limitele operei și autorului ei, prezentarea realității așa cum a fost ea, cu elemente pozitive și negative. Adică, ori de cîte ori se face instruirea estetică trebuie să se prezinte opera în contactul ei nemijlocit cu autorul, cu epoca și frămîntările sociale, politice, cu tendințele și orientările timpului, cu rolul și influența operei respective asupra creației artistice la data cînd a fost realizată și mai tîrziu, în decursul anilor. Procedîndu-se în acest mod nu se urmărește o pregătire care merge pînă la intimitățile specialității, ci amplificarea capacităților umane de a recepta opere de artă și a detașa semnificațiile, mesajele lor.

Realizarea activităților dedicate informării estetice și dezvoltării gustului estetic, fie că-i vorba de ore politico-culturale, ședințe ale cenaclului literar, prezentarea ilustrată a muzicii simfonice sau a melodiilor populare, vizite la muzee, case memoriale, presupune pregătire temeinică, competență din partea organizatorilor, asigurarea unor manifestări cultural-artistice cu pronunțat caracter educativ. „*Arta* — spunea secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — *trebuie să servească unui singur scop : educației socialiste, comuniste*“ [1].

În același timp, informarea artistică are ca scop să ajute pe ostași să judece și să discearnă singuri valoarea diferitelor producții — lecturi, filme, muzică —, dezvoltîndu-le spiritul critic, conștiința estetică în conformitate cu idealul estetic comunist. Soluționarea acestei probleme

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 246.

deosebit de importante impune acțiuni permanente și sistematice pentru ridicarea nivelului de cultură al cadrelor, elevilor școlilor militare și ostașilor, pentru formarea capacității de a se detașa de ceea ce îi impresionează plăcut, de a emite judecăți de valoare, întemeiate pe criterii, de a-și întemeia opțiunile cu argumente, de a plasa aprecierile lor într-un sistem de referință. Ridicarea nivelului educației estetice se materializează prin situarea pe poziții militante, combative în problemele artei, luarea de atitudine față de acele „creații“ inspirate din concepții străine ideologiei clasei muncitoare, față de manifestările de ermetism și decadență în artă, de impostură.

Spiritul militant în educația estetică a militarilor se realizează deplin acolo unde organele și organizațiile de partid exercită rolul de conducător și îndrumător asupra educației artistice, unde este tratată ca o componentă importantă a procesului educației și nu doar ca divertisment, ca simplă modalitate de recreere. Receptivitatea tineretului la valorile artistice este o realitate. Se cere însă ca interesul și sensibilitatea tinerilor să fie cultivate cu atenție și grijă, să li se facă o asemenea educație încît interesul lor să fie permanent îndreptat către creațiile valoroase, care dau satisfacții cu adevărat artistice, le permit să simtă și să se afirme ca oameni înaintați.

Educația estetică în armată contribuie la dezvoltarea dragostei față de artă, a pasiunii pentru frumos, în toate manifestările sale. În unități viața se desfășoară în conformitate cu prevederile regulamentare privind ordinea interioară și disciplina. La cîmpul de instrucție, în curtea unității, pe stradă, la paradă, militarii se deplasează în formație. La masă, în clasă sau în dormitoare există de asemenea ordine. Prin ordine și aspect îngrijit se au în vedere anumite utilități, nevoi în planul funcționalității specifice armatei. În toate cele prezentate însă se află și o implicație de natură estetică. Cazarma este frumoasă prin construcțiile ei, dar și datorită ordinii și curățeniei impresionante. Masa și dormitorul sînt utile, dar ele dau și un sentiment de satisfacție ostașilor prin aspectul lor curat, îngrijit. Lucrul agreabil dă o senzație de liniște și satisfacție, de care ne dăm seama abia atunci cînd ne

lipsește. Într-o ambianță îngrijită fiecare se simte bine. Omul are permanent nevoie de frumos, și cu cît își consolidează fundamentele culturale, această nevoie crește. Ținuta îngrijită, regulamentară, formele politicoase de adresare sau, după caz, calde favorizează comunicarea și apropierea, contribuie la prestigiul fiecăruia, la crearea atmosferei de înțelegere și cooperare, tonifică spiritual și înlesnește concentrarea asupra problemelor centrale ale activității. În schimb vor impresiona neplăcut, vor ridica obstacole în comunicare, raporturile incorecte, neregulamentare dintre militari. Fac urîtă impresie acele relații deviate de la morala noastră, în care termenii de adresare sînt jignitori, ironici sau etichetanți.

Viața ostășească, cu multitudinea aspectelor ei concrete, contribuie explicit și implicit la educarea militarilor sub toate aspectele, inclusiv sub cel al capacităților lor de a recepționa frumosul din artă și din societate, de a reacționa corespunzător atît la frumos, cît și la urît, de a-și afirma talentul pe tărîm cultural-artistic.

Dezvoltarea aptitudinilor artistice la militari

Prin urmare, educația estetică în armată nu urmărește doar însușirea de noțiuni, o anumită culturalizare. Ea ajută pe fiecare tînăr să răspundă multilateral, cu propriile sale trăiri subiective, operei de artă, să dea viață imaginilor, să reacționeze în raport cu ele, să vadă și să asculte, să se bucure sau să se întristeze, să trăiască emoții artistice.

Formarea aptitudinilor estetice presupune de asemenea dezvoltarea capacităților de interpretare și creație artistică. În armată orice ofițer ori subofițer, elev de școală militară sau ostaș trebuie ajutat să-și afirme și această latură a personalității sale — să cînte sau să recite, să joace, să picteze sau să sculpteze, să facă desene, să scrie proză sau poezie ș.a.m.d. — după înclinații și posibilități. Dezvoltarea aptitudinilor artistice se află în strînsă legătură cu stimularea interesului, a motivației corespunzătoare. În condițiile vieții ostășești posibilitățile militarilor de a-și afirma aptitudinile artistice sînt numeroase. Iată cîteva: organizarea de activități

cultural-artistice pentru petrecerea recreativă și educativă a timpului liber (activitatea brigăzilor artistice de amatori, a formațiilor de teatru, învățarea cîntecelor cu tematică patriotică și ostășească, activități în cadrul cercurilor de artă plastică, organizarea de vizite și excursii ș.a.) orele politico-culturale în cadrul cărora se pot organiza seri tematice de poezie sau teatru, procese literare, montaje literar-muzicale ș.a.

Activitatea artistică de amatori din armată, organizată în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României", reprezintă calea principală de atragere a masei de militari la manifestări în care să se afirme talentele autentice, puterea lor de interpretare și creație în cele mai variate domenii. Ea dă posibilitate militarilor instrumentiști, recitatori, amatori de artă dramatică, care au activat în viața civilă la case de cultură, întreprinderi să continue asemenea preocupări și în armată; doritorii pot învăța să cînte la instrumente sau să-și încerce talentul în plastică, să facă parte din brigăzi și echipe artistice.

Dar manifestările din cadrul Festivalului Național „Cîntarea României", așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, în raportul prezentat la cel de-al XII-lea Congres al partidului, *„nu trebuie să se rezume numai la serbări și concursuri folclorice, la divertisment artistic, ci trebuie să contribuie la intensificarea muncii politice și educative de masă, împletind organic activitatea artistică, tehnico-științifică și interpretativă, cu munca creatoare în producție, pentru realizarea marilor obiective ale dezvoltării patriei"* [1]. În armată, această activitate trebuie să contribuie la îndeplinirea calitativă a programului pregătirii de luptă, întărirea ordinii și disciplinei, executarea ireproșabilă a misiunilor încredințate, inclusiv în economie, intensificarea legăturilor dintre armată și popor.

Dar nu numai manifestările special consacrate educației estetice creează posibilitatea de a trăi emoții estetice și a dezvolta aptitudinile artistice, de a face educație

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 85—86.

militarilor, ci și alte activități. De exemplu, la învățămîntul politic cu militarii în termen, la lecțiile de istorie a patriei și Partidului Comunist Român, cînd se prezintă perioade diferite, pot fi înfățișate și elementele caracteristice din domeniul culturii, ale creației literare și artistice, pot fi înfățișate profiluri morale, figuri progresiste, luptători revoluționari din rîndul oamenilor de litere și de artă, felul în care opera lor a slujit înțelegerii conținutului unor epoci, nevoilor de progres. De asemenea, temele de educație ostășească pot fi expuse făcîndu-se apel la poezie sau proză, la picturi care „vorbesc" militarilor armatei noastre despre eroismul, bărbăția, curajul, dîrzenia, spiritul de vigilență, calități caracteristice poporului român. Însăși expunerea, ca atare, prin acuratețea argumentării, coloratura limbajului, ținută, puterea ei de convingere are efecte care țin de domeniul frumosului, contribuie la educația estetică, la educație în general.

Multe alte împrejurări oferă comandantului de subunitate, organizației de partid și de tineret, celorlalte forțe educative prilejul de a face educație estetică. Atunci cînd se deplasează la cîmpul de instrucție, ostașii cîntă. În timpul deplasărilor executate pe mașini, prin convorbiri ale comandanților de subunități cu ostașii, sau prin alte activități ale organelor conducătoare ale U.T.C., poate fi pusă în evidență frumusețea peisajelor, a construcțiilor, pot fi evocate personalități artistice care au trăit prin locurile ce se străbat. Asemenea discuții, care par accidentale, urmăresc întotdeauna un scop educativ bine determinat. Ele dezvoltă mîndria patriotică, încrederea în forțele creatoare ale poporului, respectul față de forțele înaintate, completează cunoștințele tinerilor. În acest mod însuși procesul de instrucție are de cîștigat, viața capătă note diversificate, plăcute. După o discuție care a emoționat intens, fiecare se simte bine, devine mai receptiv la cerințele comandanților, mai atent la relațiile cu ceilalți militari, cu șefii sau subordonații, dornic de a-și perfecționa activitatea.

Un loc important în educarea estetică ocupă cartea cu tematică ostășească și patriotică, realizată de Editura politică, Editura militară sau alte edituri, creațiile literare din publicațiile militare. Este vorba de literatură — versuri, proză, teatru — inspirată nemijlocit din viața unităților și marilor unități.

Literatura cu tematică patriotică are menirea să folosească nu numai pentru delectare, sub forma lecturii, ci și să fie folosită pentru organizarea și desfășurarea diferitelor manifestări cu caracter cultural-artistic. În organizarea activităților culturale un aport prețios aduc militarii prin folosirea propriilor lor creații literare, muzicale sau plastice, fie direct, fie prin publicarea lor în gazete și reviste așa cum sînt cele ale școlilor militare de ofițeri sau Academiei militare. În acest fel se și stimulează creația de versuri, schițe, nuvele, cîntece ostășești, de picturi sau sculpturi.

Inspirată din nevoile de afirmare pe multiple planuri a personalității militarilor, întreaga activitate cultural-artistică, de educare estetică din armată are menirea să contribuie la ridicarea conștiinței socialiste a militarilor, la mobilizarea lor pentru realizarea tuturor sarcinilor trasate de partid, pentru apărarea patriei, a cauzei socialismului și comunismului. De la tribuna Congresului al XII-lea a răsunat impresionant chemarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, către oamenii de artă „... *de a da țării tot mai multe lucrări pătrunse de umanismul revoluționar al societății noastre, care prin mesajul și valoarea lor artistică să contribuie la înnobilarea ființei umane, să cultive spiritul patriotic, devotamentul față de patrie, de cauza socialismului, a fericirii întregului nostru popor*" [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 87—88.

6. EDUCAȚIA FIZICĂ ȘI SANITARĂ

Educația fizică și sportul în Republica Socialistă România constituie activități de interes național, care contribuie la menținerea și întărirea sănătății, creșterea capacităților fizice și intelectuale, buna folosire a timpului liber, dezvoltarea armonioasă, fizică și morală a populației.

Educația fizică și sportul în armată, componentă a procesului de formare a luptătorului, contribuie la dezvoltarea rezistenței fizice și moral-volitive a militarilor, la menținerea echilibrului psihic și întărirea sănătății.

Locul și rolul educației fizice în formarea luptătorului

Noile generații se caracterizează printr-o creștere în înălțime și greutate mai intensă decît generațiile precedente; unele funcții ale organismului se dezvoltă mai de timpuriu. În același timp se constată scăderea forței și supleței musculare, reducerea vitezei și preciziei mișcărilor, limitarea mobilității articulare și chiar unele tulburări de coordonare. Aceasta se explică și prin faptul că funcțiile motrice la un însemnat număr de tineri nu sînt îndeajuns solicitate și exersate tocmai în perioada de formare. Solicitarea incompletă a organismului creează un anumit dezechilibru între activitatea intelectuală și cea fizică, în defavoarea ultimei.

Avînd în vedere marile solicitări intelectuale și fizice la care este supus tînărul intrat în rîndurile armatei, ca și menținerea, în anumite privințe, a dezechilibrului între activitatea intelectuală și cea fizică, se impune cu necesitate obiectivă o temeinică pregătire fizică. Deși trupele sînt înzestrate cu o tehnică militară din ce în ce mai perfecționată, care în anumite privințe ușurează efortul fizic, în ansamblu, solicitările la care este supus luptătorul în război nu s-au micșorat. Dimpotrivă, o multitudine de factori previzibili și imprevizibili fac să crească uzura fizică, psihică și morală.

Complexul de activități organizate pe linia culturii fizice și a sportului cu militarii are drept scop : o valorificare optimă a resurselor energetice ale fiecărui luptător, dezvoltarea rezistenței, a forței, abilității și iuțelii în acțiuni ; însușirea procedeelor deplasării rapide în teren ; amplificarea stabilității organismului față de acțiunea factorilor nefavorabili derivați din servituțile diferitelor arme (mobilitate redusă timp îndelungat, temperaturi ridicate sau joase, presiuni atmosferice ridicate sau scăzute, balansare) ; asigurarea unui randament sporit în însușirea specialității militare ; întărirea sănătății ; dezvoltarea însușirilor psihice și moral-volitive ș.a.

În situații de război timpul de odihnă se reduce, oboseala nervoasă grăbește oboseala fizică și invers ; acțiunea îndelungată a diverșilor factori de risc solicită integral forța și capacitatea umană ; în zonele de operații, comunicațiile sînt puse „sub supraveghere" de inamic și bătute cu foc, ceea ce impune ca deplasarea să se facă pe terenuri sumar amenajate sau neamenajate ; adesea luptele se vor purta în teren accidentat, greu accesibil, în munți și păduri, solicitînd o pregătire fizică excelentă. Orice situație tactică cere de la militari suplețe, agerime, agilitate, viteză de reacție, spontaneitate, mobilitate.

Militarii din trupele de uscat cu greu ar face față marșurilor de durată și acțiunilor incomode, condiționate de portul echipamentului de protecție, dacă nu ar avea o pregătire fizică corespunzătoare. Mecanicul-conductor de tanc trebuie să conducă mașina de luptă cu viteze sporite în teren variat, avînd un cîmp de vedere limitat,

găsindu-se în permanență sub influența trepidațiilor și a zgomotului de motor. Întregul echipaj se poate afla în tanc vreme îndelungată în cele mai diferite condiții de temperatură. Lupta solicită de la militar o stabilitate ridicată a organismului la factorii neprielnici cum sînt insuficiența oxigenului, infectarea radioactivă ș.a.

Și militarii din alte arme trebuie să posede o pregătire fizică apropiată dacă nu egală cu cea a sportivilor. Un pilot insuficient antrenat și călit din punct de vedere fizic nu va rezista suprasolicitărilor ce decurg din viteze de zbor supersonice, a înălțimii și razei mari de acțiune a avioanelor. De la pilot se cere o mare rezistență fizică, capacitate de a reacționa rapid și de a se orienta în spațiu, stăpînire de sine care depinde și de echilibrul emoțional. Un marinar slab pregătit sub raport fizic cu greu va putea rezista la acțiuni de lungă durată; probleme speciale ridică antrenarea militarilor care acționează pe submarine, a scafandrilor și a celor de pe navele cosmice.

Cultura fizică și sportul ocupă un loc de seamă în cultivarea însușirilor psihice și morale ale militarilor. O pregătire fizică multilaterală, științific concepută și desfășurată asigură :

— o bună activitate a sistemului nervos, a aparatului respirator, a celui cardiovascular, a celorlalte organe interne ;

— capacitatea de adaptare a organismului la un mediu des schimbător ;

— dezvoltarea unor calități fizice — forța, rezistența, îndemînarea, viteza de reacție ;

— calități morale și de voință — curaj, spirit de inițiativă, hotărîre, perseverență, colectivism, dîrzenie, stăpînire de sine.

Întrecerile la discipline sportive și aplicativ-militare contribuie la formarea și consolidarea unor însușiri ca perseverența, îndrăzneala, tenacitatea, cumpătarea, spiritul de independență, inițiativa. Pe timpul întrecerii fiecare participant manifestă maximum de activism, stăruință, creativitate pentru obținerea celui mai bun rezultat și în final a victoriei. Întrecerea călește calitățile volitionale, reprezintă o școală a măiestriei de luptă. Participarea în întrecere (concurs) nu este numai o problemă de ordin personal, ci și una de echipă, a unității, clubului, asociației, a țării. Aceasta înseamnă că pentru obținerea victoriei o deosebită însemnătate capătă calități cum sînt : sentimentul datoriei patriotice, simțul răspunderii, spiritul colectiv. Calitățile menționate favorizează învingerea diferitelor stări emoționale negative ca teama, frica de înfrîngere, neîncrederea în propriile capacități, nesiguranța în acțiune ș.a.

Prin specificul său pregătirea fizică contribuie la dezvoltarea spiritului de ordine și de organizare, realizează corectitudinea în execuție, precizia în mișcări și economia de efort, calități care ușurează educarea disciplinei conștiente și a voinței. Un militar antrenat, în comparație cu altul neantrenat, consumă mai puțină energie la executarea unei anumite acțiuni, deoarece lucrează metodic și automatizat, iar mobilizarea tuturor funcțiilor organismului se face cu ușurință, pe baza programelor însușite și exersate, ceea ce dă posibilitatea să se obțină rezultate pe timpul îndeplinirii misiunilor care solicită o încordare maximă a forței.

Militarul care are formate deprinderi de a executa pînă la automatism anumite exerciții de tragere, de trecere a obstacolelor, de îmbinare a focului cu mișcarea sau de a lupta corp la corp, solicită în plan psihofiziologic disponibilități funcționale crescute, reușește mai ușor ca odată cu executarea exercițiilor să observe și acțiunile vecinilor, precum și pe cele ale inamicului. Așadar, militarul trebuie să ajungă să execute mișcările cerute de cîmpul de luptă fără a se mai gîndi la ele, fără a se concentra asupra lor, ci în mod reflex. La o asemenea perfecțiune se poate ajunge numai prin exerciții bine organizate și bine conduse.

Executînd în mod automat anumite mișcări de pilotare a avionului sau de conducere a tancului, piloții și tanchiștii, de exemplu, pot să analizeze mai bine situația tactică, să adopte decizii optime, corespunzătoare condițiilor date. Deci starea fizică condiționează nu numai mișcarea luptătorului, ci și procesele de decizie, valorificarea inteligenței și a imaginației. O educație fizică corectă ajută la conștientizarea însemnătății antrenamen-

tului sitematic, a menținerii, prin efort, a vigoarei trupului, dezvoltă încrederea în sine, capacitatea de a birui obstacole, îl face pe militar mai altruist. Iată de ce pregătirea fizică constituie o componentă inseparabilă a pregătirii militarilor.

Organizarea și structura pregătirii fizice în armată

În structura pregătirii fizice se cuprind: exercițiile fizice de dimineața (gimnastica de înviorare); concursurile interne, forme simple și complexe, la diferite probe și discipline sportive (trecerea în tot cursul anului a probelor complexului polisportiv „Sport și sănătate", participarea la „Crosul tineretului" ș.a.); spartachiadele militare la care ponderea o au probele cu caracter aplicativ — patrule, ștafete, triatlon militar, trageri, aruncarea grenadelor de mînă, înot, atletism, judo, gimnastică; sportul de performanță al sportivilor de la Clubul armatei „Steaua", de la asociațiile sportive „Armata", care au secții de performanță.

Gimnastica de înviorare are drept scop reducerea perioadei de timp necesară pentru trecerea militarilor de la starea de somn la activitatea instructiv-educativă. Ea se desfășoară sub conducerea gradaților, pe baza unui program stabilit de ofițerul cu pregătirea fizică. Exercițiile de pregătire fizică se cer a fi planificate de așa natură încît să se împletească cu activitatea sportivă de masă care cuprinde: lecții, antrenamente cu scop de învățare, întreceri și jocuri sportive.

Concursurile interne, formele simple și complexe, cuprind mai multe categorii de pregătire cum sînt: gimnastica, deplasarea, trecerea obstacolelor, aruncarea grenadei și lupta corp la corp, înotul, exercițiile fizice specifice armei.

În formele competiționale ale activității sportive de masă se cuprind antrenamentul, întreceri sportive individuale și pe subunități, concursuri pentru obținerea insignei de polisportiv de către militarii în termen, spartachiadele militare, de iarnă și de vară, organizate în unități și pe garnizoane, în scopul de a antrena masa militarilor la practicarea diferitelor discipline sportive și exercițiile aplicativ-militare.

În cadrul spartachiadelor se cuprind întreceri la discipline sportive și aplicativ-militare, ca patrula militară, triatlonul militar (trageri cu pistolul-mitralieră, aruncarea grenadelor de mînă la precizie, alergarea în teren variat de 3 000 m), duelul de foc; atletism (100 m plat, 200 m plat, 400 m plat, 800 m plat, 1 500 m plat, 4 × 100 m plat, săritura în lungime, săritura în înălțime, aruncarea greutății, aruncarea grenadei); gimnastică la aparate, jocuri sportive cum sînt baschetul, handbalul, voleiul.

Pentru activitățile sportive de performanță selecția, antrenarea și introducerea tinerilor în loturi de pregătire și concursuri se execută după norme cu caracter republican.

Activitatea sportivă de masă, ce se desfășoară în cadrul marii competiții sportive naționale „Daciada", oferă comandanților, organelor și organizațiilor de partid, organizațiilor U.T.C. posibilitatea atragerii pe terenurile de sport a tuturor militarilor, integrării tot mai depline a educației fizice și sportului în ansamblul muncii educative pentru cultivarea unor înalte calități morale și de luptă. Deosebindu-se de activitatea sportivă de performanță, care antrenează inevitabil, prin însuși specificul ei, doar un număr restrîns de militari, activitatea sportivă de masă este accesibilă, sub diferite forme, tuturor militarilor. În unități și formațiuni se organizează variate întreceri sportive între militari, plutoane și companii (similare) atît la sporturi specifice sezonului, cît și la șah, tenis de masă, probe atletice (alergări, sărituri, cros), la probele aplicativ-militare (trecerea pistei cu obstacole, aruncarea grenadei ș.a.), la jocuri sportive (volei, fotbal, handbal, baschet, înot ș.a.).

Pregătirea militarilor se realizează nu numai prin aceste forme specifice activității de educație fizică și sport, ci și în cadrul programului de pregătire militară și de luptă. Instrucția de front aduce o contribuție deosebită la fortificarea organismului, la ordonarea mișcărilor, dinamizează colectivul, facilitează omogenizarea lui. Este folositor ca pe timpul deplasărilor la instrucție să se

facă antrenamente care dezvoltă funcțiile motrice, forța și supleţea musculară, amplifică viteza și precizia mișcărilor.

Exercițiile în condiții speciale cu aplicabilitate militară pot fi folosite cu scopul de a forma la ostași calități și însușiri indispensabile executării misiunilor de luptă, creșterii rezistenței și sincronizării mișcărilor în dinamica acțiunilor militare. În rîndul unor asemenea exerciții se înscriu portul măștii de gaze și a costumului de protecție, trecerea diferitelor obstacole, lupta corp la corp, deplasarea tunurilor pe anumite distanțe, transportarea lăzilor cu muniție, executarea lucrărilor genistice în condiții complexe și într-un timp scurt, intrarea și ieșirea din tanc, montarea și demontarea șenilelor tancului ș.a.

Principii metodice ale pregătirii fizice

Principiul metodic de bază în stabilirea diferitelor forme de pregătire fizică a militarilor îl constituie luarea în considerație a *particularităților și servituților armei*, a specialității în care sînt instruiți ostașii. De aceea, în programul de pregătire fizică și îndeosebi în stabilirea exercițiilor cu aplicabilitate militară trebuie să se țină seama de specificul armei și de natura solicitărilor ei în cîmpul tactic.

Din punct de vedere metodic pregătirea fizică cuprinde : instruirea, antrenamentul, întrecerile sau concursurile.

Instruirea cuprinde transmiterea succesivă de către instructor și însușirea de către militari a cunoștințelor și deprinderilor în executarea exercițiilor fizice, a procedeelor și acțiunilor ordonate.

Antrenamentul constă în repetarea sistematică, în condiții diferite, a exercițiilor, procedeelor și acțiunilor învățate. Antrenamentul este mijlocul cel mai eficace pentru dezvoltarea rezistenței, a forței, stabilității și altor calități, precum și pentru perfecționarea deprinderilor care asigură creșterea capacității de luptă a militarilor. Dozarea rațională a antrenamentului este de cea mai mare însemnătate. Ar fi inutil să se repete mișcări bine învățate ; efortul prelungit peste anumite limite obosește, nu antrenează. În același timp, obligarea militarului să execute ceea ce el știe face să scadă interesul pentru activitatea respectivă și, ca atare, calitatea execuției se reduce simțitor. Este contraindicat ca anumite exerciții fizice să fie folosite ca „instrucție disciplinară".

Întrecerile sau concursurile reprezintă un mijloc important pentru perfecționarea și consolidarea însușirilor fizice și de voință dobîndite, a deprinderilor și, în același timp, unul din mijloacele de verificare a rezultatelor instruirii și antrenamentului militarilor, a subunităților. Întrecerile sînt autentice acte de educație. Ele dezvoltă dorința de a învinge în mod cinstit, spiritul de competiție, ingeniozitatea, respectul față de partener, întrajutorarea. Goana după rezultate, obținerea prin orice mijloc a victoriei asupra partenerului viciază fondul moral al întrecerii.

Instruirea, antrenamentul și întrecerile sînt componente ale unui proces unic. Instruirea conține elemente ale antrenamentului, iar antrenamentul asigură consolidarea și dezvoltarea pe mai departe a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor dobîndite. Instruirea precede întotdeauna antrenamentul. Întrecerile ce se desfășoară în cadrul ședințelor de pregătire fizică și pe timpul activităților sportive trebuie să corespundă, după caracterul și greutatea lor în execuție, cu instruirea și antrenamentul care le-au precedat.

Instructorii trebuie să respecte, în cadrul pregătirii, cerințele *principiului instruirii de la simplu la complex*. Alegerea exercițiilor trebuie să respecte o anumită succesiune în trecerea de la exercițiile ușoare și simple la cele cu un grad mai mare de dificultate și compuse. Ședințele de pregătire fizică desfășurate în conformitate cu posibilitățile militarilor reconfortează și recreează, duc la creșterea randamentului în următoarele exerciții.

În metodica desfășurării antrenamentului se impun respectarea unor principii cum sînt principiul însușirii conștiente, al participării active, al sistematizării, accesibilității și principiul demonstrației. Respectarea principiilor menționate în organizarea și desfășurarea antrenamentului conduce la dezvoltarea însușirilor fizice și psihice ale militarilor, ajută la menținerea sănătății orga-

nismului, asigurîndu-i capacitatea de a face față tuturor situațiilor izvorîte din specificul acțiunii militare.

La activitățile și întrecerile ce se desfășoară în cadrul duminicilor cultural-sportive trebuie să se țină seama de principiul accesibilității și atractivității. În acest scop se pot organiza alergări de viteză pe distanțe mici, cu executarea anumitor exerciții, sărituri, înot, ștafete combinate, jocuri de mișcare, jocuri sportive ș.a.

În funcție de calitățile fizice și psihice ale tinerilor militari se impun aplicate acele procedee care pot contribui la înlăturarea neîncrederii în propriile forțe sau a altor stări emoționale negative, la atragerea tuturor în activități de pregătire în raport cu cunoștințele, priceperile și deprinderile căpătate. Cu ostașii care nu și-au însușit pe deplin anumite exerciții se pot organiza ședințe suplimentare.

Respectarea acestor cerințe de către toți instructorii, preocuparea și exemplul personal al comandantului de subunitate, activitatea organizațiilor de partid și ale U.T.C. în acțiunea de sprijinire a comandanților pentru organizarea și desfășurarea educației fizice în cadrul „Daciadei", temeinica pregătire metodică a gradaților sînt tot atîția factori care, în acțiunea lor convergentă, pot contribui într-o măsură crescîndă la realizarea sarcinilor trasate de către conducerea de partid și de stat pe linia educației fizice ca parte inseparabilă a procesului de formare și dezvoltare multilaterală a personalității umane.

Prin marea diversitate de întreceri sportive pe care le promovează, „Daciada" contribuie într-o mare măsură la fortificarea organismului militarilor, la formarea unor temeinice calități morale și de luptă, pregătindu-i pentru a fi gata oricînd să facă față cu succes cerințelor pregătirii de luptă, efortului în aplicații ca și în economia națională.

Educația sanitară în armată

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism situează în centrul întregii opere de edificare a noii orînduiri omul, satisfacerea în condiții

tot mai bune a cerințelor sale de viață, dezvoltarea sa armonioasă, fizică, intelectuală și morală, afirmarea deplină a capacității de muncă și de creație a fiecărui membru al societății.

O atenție deosebită se acordă asigurării tuturor cetățenilor a unor condiții tot mai bune pentru întărirea stării de sănătate, pentru ocrotirea și educarea noilor generații, crearea unei ambianțe genrale cît mai favorabile menținerii vigorii și tinereții întregii națiuni.

Prevenirea și combaterea cauzelor îmbolnăvirilor, prelungirea duratei activității și vieții omului, creșterea unor generații viguroase constituie principii de bază ale politicii partidului și statului în domeniul sănătății publice. La Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din octombrie 1968, care a analizat ocrotirea sănătății populației, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: *„Vorbind de bunăstarea omului, a poporului, pornim de la premisa că o latură importantă a acesteia este ocrotirea sănătății"* [1].

În acest scop, societatea noastră alocă o parte importantă din mijloacele sale materiale. Se înfăptuiește un complex de măsuri economice, sociale, culturale și sanitare, menit să conducă la dezvoltarea și întărirea continuă a sănătății populației, la valorificarea factorilor naturali pentru consolidarea acesteia, la refacerea capacității de muncă, la perfecționarea calității asistenței medicale, la ridicarea nivelului de pregătire a personalului medical și la îmbunătățirea continuă a dotării unităților sanitare. Încă din 1968, din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-au elaborat și adoptat de către C.C. al P.C.R. directivele pentru continua îmbunătățire a sănătății populației, s-a creat Academia de științe medicale, Consiliul Sanitar Superior și s-au luat o serie de măsuri menite să perfecționeze întregul sistem de conducere în aceste domenii pe principiile care călăuzesc întrega politică a partidului. Traducînd în viață acest program, Ministerul Sănătății, în colaborare cu celelalte instituții centrale și locale,

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 654.

organizațiile de masă și obștești, dezvoltă acțiuni complexe de educație sanitară, pentru aplicarea pe scară largă a practicilor igienice în viața de zi cu zi.

Legea privind asigurarea sănătății populației reglementează într-un cadru juridic sănătatea oamenilor. În lege se prevăd acțiuni pentru o mai bună organizare a activității rețelei și personalului sanitar, creșterea calității asistenței medicale acordată tuturor cetățenilor, intensificarea educației sanitare, perfecționarea asistenței de medicină generală, creșterea contribuției cercetării științifice medicale la ocrotirea sănătății, sporirea gradului și competenței profesionale a întregului personal sanitar. Organele de specialitate au, conform legii, obligația de a acționa cu competență pentru îmbunătățirea continuă a condițiilor de igienă în mediul de viață și la locul de muncă al oamenilor, formarea deprinderilor igienice corespunzătoare în rîndul populației, folosirea unei alimentații raționale, practicarea culturii fizice și sportului, utilizarea intensivă a factorilor naturali curativi, ridicarea nivelului de cultură și educație sanitară al întregului popor.

Prevederile cuprinse în lege sînt deopotrivă obligatorii și pentru organele sanitare din armată, pentru activitatea comandanților, a organelor și organizațiilor de partid chemate să desfășoare o susținută activitate de educație sanitară și de asigurare medicală în rîndul tuturor categoriilor de personal.

Educația sanitară în armată, în sensul larg al cuvîntului, cuprinde cîteva domenii mari de activtate, cum sînt : pregătirea sanitară a personalului ; educația sanitară propriu-zisă ; asistența medicală pe timpul desfășurării activităților sportive ; asigurarea medicală în condiții de campanie, care are drept scop : păstrarea sănătății militarilor ; prevenirea apariției sau răspîndirii bolilor transmisibile ; recuperarea în timp scurt a răniților și bolnavilor ; menținerea capacității de luptă.

În armată, educația sanitară are ca scop însușirea de către întregul personal a cunoștințelor necesare cu privire la igiena individuală și a mediului, la alimentația rațională, prevenirea îmbolnăvirilor, evitarea abuzului de medicamente, pentru formarea deprinderilor igienice, cunoașterea principalelor semne de boală și acordarea, în caz de nevoie, a primului ajutor, de a contribui la menținerea și promovarea sănătății proprii și a colectivului din care militarul face parte.

Sănătatea trebuie privită tridimensional, pe plan fizic, psihic și social. Activitatea de educație sanitară și asistență medicală constă în a asigura starea de sănătate a tuturor militarilor, în sensul larg al termenului, adică omul să dispună de o bună stare sub raport fizic, mintal și al comportamentului social. Educația sanitară din armată se integrează organic în ansamblul procesului instructiv-educativ, urmînd să formeze la militari capacitatea de a-și ocroti și îmbunătăți propria lor sănătate și de a contribui în același timp la păstrarea sănătății tovarășilor din subunitate prin : respectarea regulilor de igienă ; efectuarea la timp a controalelor medicale ; sesizarea medicului atunci cînd apar simptome de îmbolnăviri ; efectuarea tratamentului prescris de medic și respectarea regulilor de comportare pe timpul internării.

Educația sanitară în armată urmărește formarea la toți militarii a unor convingeri și deprinderi igienice pentru a fi capabili, la nevoie, să acorde primul ajutor, să acționeze în condiții de supraviețuire, fiind în măsură să prevină îmbolnăvirile, să bandajeze o rană, să oprească o hemoragie, să știe să conserve diferitele produse etc.

Elementul principal al educației sanitare îl reprezintă acțiunile preventive. Trebuie să se acorde atenția cuvenită prevenirii bolilor — arăta secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, apărării sănătății, nu intervenției după ce omul s-a îmbolnăvit, cînd, uneori, nu mai este nimic de făcut. Cunoașterea cauzelor care duc la oboseala fizică și intelectuală, la apariția nevrozelor, precum și indicarea măsurilor prin care se pot preveni asemenea fenomene se înscriu, de asemenea, în conținutul educației sanitare.

În acțiunea educativă se impun luate în considerație particularitățile psihice, socioprofesionale și nivelul de cultură sanitară ale tinerilor ce-și satisfac stagiul militar. Plecînd de la aceste obiective și particularități, personalul medical își stabilește demersul educativ în rîndul diferitelor categorii de personal.

Pentru militari, date fiind condițiile specifice de viață și activitate, au importanță deosebită toate aspectele educației sanitare atît pentru timp de pace cît și pentru perioada de campanie. *Igiena corporală*, generală și parțială, ca o condiție a evitării diferitelor boli ale pielii de origine microbiană sau parazitară ; *igiena îmbrăcămintei*, care permite formarea unui strat de aer cu anumite caracteristici de temperatură, umiditate și mișcare, creînd un microclimat subvestimentar, ce influențează direct sănătatea și capacitatea de muncă ; *igiena încălțămintei* menită a apăra piciorul de asperitățile solului, de traumatismele mecanice, de frig ; *igiena alimentară* menită a cultiva la militari convingeri despre știința și practica alimentației raționale, despre efectele dăunătoare asupra sănătății ale consumului exagerat de alcool și țigări etc. ; *igiena apei potabile*, militarul trebuie să cunoască factorii care pot contribui la poluarea apei, metodele de ocrotire a resurselor de apă, procedeele de obținere a apei potabile în situații speciale, de supraviețuire etc. ; *igiena muncii*, completată și cu măsuri speciale de protecție, trebuie să orienteze activitatea omului în conformitate cu legile proceselor psihofizice pentru ca orice proces de muncă să reprezinte și o reconfortare fizică și morală ; *igiena odihnei fizice și psihice* impune asigurarea unor condiții minime — liniște, aer oxigenat, curățenie, temperatură adecvată etc. — esențiale pentru unitatea funcțională a sistemului nervos și a vieții psihice, pentru evitarea stărilor de dezechilibrare nervoasă.

Legea privind asigurarea sănătății pune un accent deosebit pe cele mai bune condiții de muncă și de viață pentru toți cetățenii, pe prevenirea îmbolnăvirilor prin toate mijloacele, pe eliminarea noxelor care produc starea de boală, pe protecția sanitară a aerului, solului, apei și alimentelor , a mediului înconjurător. Medicii militari își pot aduce contribuția la găsirea de soluții pentru creșterea randamentului biologic al luptătorilor în condițiile ducerii războiului de către întregul popor, la o mai bună valorificare a resurselor organismului uman, raționalizarea regimului de muncă intelectuală, pentru a evita sau reduce suprasolicitarea.

7. EDUCAȚIA MILITARILOR ÎN SPIRITUL DISCIPLINEI FERME CONȘTIENTE

Disciplina condiționează funcționarea normală a colectivităților umane, în orice etapă de dezvoltare a societății. Întotdeauna diriguitorii edificiului social-politic au reglementat din punct de vedere juridic și administrativ raporturile dintre individ și grup, dintre cetățeni și instituții, au impus membrilor colectivității o anumită disciplină. Conținutul disciplinei, ca și metodele folosite pentru instaurarea ei au avut determinări concrete în fiecare epocă istorică. Astfel, în orînduirile întemeiate pe antagonisme de clasă, disciplina obligă, în primul rînd, la supunerea claselor asuprite față de clasele exploatatoare, supunere obținută, după caz, prin constrîngerea economică, spirituală și chiar fizică. Clasele exploatate și-au impus în rîndurile lor o disciplină proprie, ca o condiție obligatorie pentru organizarea luptei împotriva exploatatorilor, pentru obținerea de revendicări și transformări, de o natură sau alta. Acțiunea unită, pentru aceleași interese, necesită organizare, obiective clar stabilite, acțiune în concordanță cu ele.

Orînduirea socialistă promovează, pe temeiul proprietății comune și a intereselor generale ale societății, reglementări noi, care fac posibilă unirea voințelor într-un singur șuvoi, valorificarea organizată, sistematică și la înalți parametri funcționali a potențialului național de energii spirituale și materiale. Socialismul a generat și ridicat pe trepte calitativ superioare disciplina muncii

în comun, ca disciplină conştientă, expresie a noilor relaţii de colaborare şi ajutor reciproc, a raporturilor armonioase dintre interesele generale şi cele personale, a încrederii şi respectului demnităţii umane, a afirmării multilaterale a personalităţii.

Edificarea socialistă, cu numeroase consecinţe în plan uman ,are un caracter proiectiv. Îndeplinirea integrală — cantitativă şi calitativă — şi la termen a obiectivelor stabilite, evoluţia fiecărui individ pe coordonate actuale, funcţionarea normală a organismului social, economic şi politic sînt condiţionate de promovarea disciplinei ferme. Spiritul de ordine, disciplina înaltă dau expresie vitalităţii noii orînduiri, adeziunii totale a cetăţenilor la cauza socialismului şi comunismului, capacităţii sale de a realiza în practică grandioasele programe de dezvoltare. Datorită disciplinei şi organizării superioare, mereu îmbunătăţite, eforturile întregului popor sînt dirijate pe direcţiile hotărîtoare ale progresului. Este un adevăr axiomatic că *„edificarea socialismului şi comunismului cere muncă, ordine, disciplină, răspundere“* [1].

Locul şi rolul disciplinei în viaţa militară

Armata noastră, componentă principală a sistemului naţional de apărare, funcţionează la nivelul exigenţelor actuale datorită spiritului de ordine şi disciplină instaurat în unităţi şi comandamente. Factori de natură internă conferă disciplinei în viaţa militară particularităţi deosebit de importante pentru asigurarea unităţii de voinţă şi acţiune în orice împrejurare, pentru asigurarea deplinei funcţionalităţi în condiţiile deosebit de complexe ale luptei de apărare. Astfel, îndeplinirea tuturor îndatoririlor ostăşeşti, executarea ordinelor comandanţilor au un caracter necondiţionat ; reglarea activităţii de la cele mai mari eşaloane şi pînă la pluton, grupă sau militar se face, în lumina legilor ţării şi a regulamentelor militare, prin intermediul comenzii, armata avînd o organizare ierarhică, iar raporturile dintre militari, caracter de subordonare ; comandantul de la orice nivel al ierarhiei — pluton, companie, batalion — este şef faţă de subordonaţi şi subordonat faţă de şefii săi, ceea ce înseamnă că el primeşte şi dă ordine, că el se află permanent în raporturi de supra şi subordonare, trage la răspundere şi răspunde pentru modul în care îşi îndeplineşte atribuţiile funcţionale. Ierarhia militară este astfel concepută încît şi atunci cînd sînt numai doi militari şi acţionează împreună, unul din ei devine şef pentru celălalt, exercită atribuţiile deciziei şi ale comenzii.

Promptitudinea în execuţie, calitatea ireproşabilă a îndeplinirii ordinelor, constituie una din condiţiile de bază ale asigurării bunei funcţionalităţi în fiecare subunitate, unitate sau comandament în parte şi a armatei în ansamblul ei. Orice scădere sau concesie pe linia disciplinei se repercutează negativ asupra calităţii procesului de instruire şi educare, asupra capacităţii combative. Aceasta în timp de pace, pentru că în timp de război neexecutarea (sau numai întîrzierea executării) ordinelor primite poate costa însăşi viaţa a zeci şi sute de oameni, afectînd grav capacitatea de luptă, punînd sub semnul întrebării îndeplinirea misiunii primite de militar sau subunitate. Disciplina reprezintă bunul cel mai de preţ al armatei, întărirea ei fiind un obiectiv central şi permanent al tuturor comandanţilor, al cadrelor în general, al organelor şi organizaţiilor de partid şi ale U.T.C. din unităţile militare şi celelalte formaţiuni luptătoare.

Disciplina fermă se impune în actuala etapă mai mult ca oricînd, cu forţa necesităţii legice datorită, în principal, următoarelor cauze : s-au amplificat şi diversificat sarcinile şi misiunile încredinţate armatei de către partid, de comandantul suprem al forţelor armate iar îndeplinirea lor implică sincronizări, precizie deosebită în execuţie, claritate în intervenţii ; s-a redus timpul efectiv folosit pentru pregătire ca urmare a participării militarilor la activităţi cu caracter economic şi de altă natură, iar o instruire intensivă, de calitate, folosirea cu randament a fiecărui minut din program necesită ordine desăvîrşită ; s-a adîncit complexitatea structurilor organizato-

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, Bucureşti, 1970, p. 226.

rice, ceea ce generează noi nevoi pe linia coordonării acţiunilor ; se perfecţionează şi diversifică vertiginos tehnica de luptă şi armamentele ; s-au născut numeroase nevoi de cooperare între toate unităţile şi formaţiunile în cadrul luptei comune de apărare — cu gărzile patriotice, formaţiunile de pregătire a tineretului pentru apărare ş.a. ; sporesc mereu valorile executării prompte (în timp optim) şi la nivelul cerut a ordinelor şi dispoziţiunilor superioare ; a crescut considerabil, datorită tuturor celor menţionate, valoarea timpului, a promptitudinii, orice întîrziere, cît de mică, putînd avea urmări negative însemnate, după cum orice cîştig de timp acţionează hotărîtor în realizarea scopurilor de natură tactică şi chiar operativă.

Determinările calitative ale armatei, ca organism cu atribuţiuni clar definite, se valorifică integral numai în condiţiile instalării şi păstrării ordinii şi disciplinei exemplare. Acţiunile ferm conduse fac posibilă concentrarea forţelor acolo unde-i nevoie, menţinerea moralului ridicat în rîndul trupelor, a celorlalte formaţiuni luptătoare, asigură în timp de război valorificarea integrală a potenţialului naţional de energii, şi în final, superioritatea asupra agresorului. Prin urmare, nivelul performanţelor, ca raport real între riscul acceptat şi efectul obţinut, în urma desfăşurării acţiunilor se află în dependenţă de menţinerea spiritului de ordine şi disciplină în rîndul forţelor luptătoare. Întrucît, potrivit concepţiei partidului nostru apărarea naţională este opera întregului popor, se deduce clar însemnătatea care o are disciplina la nivelul tuturor formaţiunilor de pregătire pentru apărare şi la nivel naţional, pentru generaţiile tinere şi adulte.

Esenţa disciplinei în armata noastră constă în îndeplinirea conştientă, adică *înţeleasă şi consimţită,* de către toţi militarii a obligaţiilor ostăşeşti, a ordinelor comandanţilor, în existenţa unui înalt spirit de răspundere personală pentru apărarea patriei. Principalul criteriu de apreciere a nivelului ordinii şi disciplinei dintr-o subunitate îl constituie rezultatele în pregătirea de luptă şi politică, reflectate în capacitatea unităţii de a îndeplini misiuni în orice condiţii, exploatarea raţională a armamentului şi tehnicii de luptă, în respectarea legilor şi regulamentelor, păstrarea secretului militar, comportarea corectă a inferiorilor faţă de superiori, şi invers, în toate împrejurările.

În condiţiile războiului de apărare militarul este chemat să realizeze o triplă înfruntare : să «lupte cu tehnica», pentru a o stăpîni, supraveghea, regla, acţiona ; să «lupte cu inamicul» pentru a-l înfrînge ; să «lupte cu el însuşi» pentru a se autostăpîni, în sensul adaptării cerinţelor biologice şi psihice ale existenţei sale intime la solicitările războiului modern"[1]. Prin urmare disciplina constituie o dimensiune organică, definitorie pentru orice militar al armatei noastre, care, departe de a se reduce la aspecte exterioare, are multiple valenţe ce decurg din înrîurirea tuturor componentelor personalităţii.

Cerinţele disciplinei sînt deopotrivă obligatorii pentru general, ofiţer, maistru militar şi subofiţer, gradat sau soldat şi presupun o atitudine intolerantă faţă de orice abatere de la normele şi regulile vieţii militare, înţelegerea de către fiecare militar a locului şi rolului său în cadrul subunităţii. Indisciplina nu poate fi tolerată pentru că dezorganizează, împiedică unirea eforturilor, introduce incertitudine, anulează capacităţi, face vulnerabil orice colectiv, aduce grave prejudicii intereselor statului, ale poporului.

Disciplina conştientă are : o latură *juridică*, care se realizează prin cunoaşterea temeinică şi respectarea în activitatea practică a cerinţelor legilor şi regulamentelor militare, prin aplicarea prevederilor legale în cazul apariţiei unor încălcări şi abateri ; una *profesională*, concretizată în stăpînirea mijloacelor acţiunii, în cunoaşterea împrejurărilor (a evenimentelor şi oamenilor), a caracteristicilor luptei armate, a modalităţilor de acţiune în diverse situaţii ; alta *ideologică*, constînd în conştientizarea semnificaţiilor modului de acţiune stabilit, anticiparea *efectelor* măsurilor preconizate în plan militar, a consecinţelor calităţii execuţiei ; un profund substrat *etic*, şi el vizează atitudinea responsabilă faţă de împrejurările u-

[1] General-colonel Ion Coman, *Etica comunistă şi conduita militară*, Editura militară, Bucureşti, 1975, p. 58.

mane, înțelegerea însemnătății disciplinei pentru realizarea idealului comunist, pentru afirmarea multilaterală a personalității umane. Adevărata esență a disciplinei, așa cum o concepe partidul nostru, ne apare astfel ca deosebit de bogată și complexă.

Căi de acțiune pentru formarea disciplinei conștiente

Educarea militarilor în spiritul unei înalte discipline constituie o rezultantă și presupune unirea eforturilor tuturor cadrelor și ale militarilor în termen. Se realizează prin acțiuni concentrate care vizează toate laturile vieții ostășești și anume :

a) Ordine interioară desăvîrșită, executarea de către fiecare militar, indiferent de grad, a atribuțiunilor regulamentare ce-i revin în funcția ce o îndeplinește, a programului aprobat ; stabilirea clară a responsabilităților și a modului de desfășurare a fiecărei activități. Cea ce educă înainte de toate este climatul de ordine, atmosfera de ordine, prin aceea că ajută direct și în măsură covîrșitoare la formarea deprinderilor de viață organizată, dezvoltă trebuința de a trăi cu rosturi clare, de a face ceea ce trebuie, obișnuiește persoana cu rigorile, o călește și o maturizează.

Instaurarea unei discipline trainice necesită o muncă răbdătoare care are însă permanent în vedere modul în care sînt concepute și organizate toate activitățile, de la deșteptare și pînă la stingere. Punînd în acest fel problema, avem posibilitatea să relevăm, înainte de a trata metodele acțiunii educative, însemnătatea climatului din subunitate, a activităților pentru educarea tinerilor, a luptătorilor, pentru formarea acelor deprinderi și obișnuințe care ne ajută, ne permit să fim organizați și eficienți în tot ceea ce întreprindem. Disciplina este obligatorie pentru toți militarii, indiferent de gradul înțelegerii la care au ajuns, de timpul petrecut sub arme, de părerile personale și ea se realizează prin „mișcarea" fiecăruia conform regulilor stabilite. Concesiile la acest capitol sînt inadmisibile, intolerabile.

Viața subunității și unității se organizează după regulament, respectiv norme proprii armatei. După reguli bine stabilite se execută programul pregătirii de luptă, ies, intră și staționează mașinile și militarii în parcul auto, după cum, întreaga mișcare a corespondenței, hărților, regulamentelor se face potrivit regulilor de întocmire, manipulare și păstrare a documentelor secrete. Reguli bine statornicite intră în funcție și atunci cînd militarii se află în poligonul de tragere sau cînd se organizează o tabără la munte, cînd se execută cu unitatea o deplasare pe calea ferată. Așadar normele de ordine interioară îl însoțesc pe militar în întreaga sa viață și cînd se execută misiuni pe linia pregătirii de luptă sau specialitate și cînd sarcinile se îndeplinesc în afara unităților, pe șantiere de construcții, la irigații în agricultură ș.a. Orice scădere în organizarea vieții interioare după reguli ostășești diminuează considerabil efectul eforturilor ce se depun pentru menținerea în permanență a disciplinei ferme.

Considerentele enunțate fac necesar ca și pe timpul executării de misiuni ocazionale să se păstreze, pe cît posibil, organica subunităților (grupă, pluton), asigurîndu-se continuitate la comandă. Dincolo de specificul activității la care se participă — industrie, agricultură sau construcții — regimul de viață al militarilor trebuie să fie identic cu cel instituit în cazarmă, cu aceleași norme de ordine interioară — adunarea și raportul subunităților, raportarea executării ordinelor, echiparea, cazarea și masa regulamentară, respectarea formulelor de politețe ș.a.m.d.

Studiul regulamentelor de către militari, a diferitelor reglementări are efecte asupra comportamentului (finalitate) dacă se organizează în strînsă legătură cu activitățile ce urmează să aibă loc și niciodată ca simplă acțiune „iluministă". Pentru ca militarii să înțeleagă cerințele oricărei prevederi regulamentare, să-i pătrundă rațiunile, studiul regulamentelor și instrucțiunilor trebuie să preceadă activitățile ce se vor executa, iar lectura să fie completată, întărită prin dezbateri care să reliefeze, cu ajutorul unor situații problematice și exemple, fapte, semnificațiile diferitelor prevederi, însemnătatea lor pentru asigurarea funcționalității normale, chiar în condiții

mai puțin normale. Așa se procedează, spre exemplu, atunci cînd se învață cum se organizează garda, schimburile, atribuțiunile caporalului de schimb, consemnul fiecărui post, cînd se învață atribuțiunile sergentului de zi sau ale plantonului ș.a.m.d.

Importanța climatului de ordine pentru educarea militarilor, decurge așadar, înainte de toate, din efectele sale asupra procesului de formare a unor atitudini, deprinderi și obișnuințe corespunzătoare cerințelor legilor și regulamentelor, a convingerii că totul trebuie să se facă regulamentar și nu altfel, a capacității de a acționa așa cum se cere și nu de a justifica abaterea de la cerințe. „Tocmeala" și justificările, acolo unde sînt acceptate, dau expresie unei concepții greșite despre ordine și unei conduite deficitare a comandantului. Adaptarea tinerilor la noul regim de viață și noile norme cere timp, anumite restructurări ale vechilor deprinderi și obișnuințe, modificări deci la nivelul componentelor automatizate ale comportamentului. Viteza cu care se realizează restructurările depinde de complexitatea fiecărui stereotip, de interesul personal, de temperament și atmosfera din subunitate.

Uneori modificările se desfășoară, pentru început, destul de anevoios, iar tentația de a „accelera" acomodarea pentru a-i aduce pe toți „la același nivel" poate să apară, îndeosebi la comandantul tînăr, mai puțin experimentat. Forțarea procesului de formare a noilor deprinderi duce la fluctuații în comportament. Vechile obișnuințe, vechile structuri dinamice se reactualizează în anumite împrejurări. Reversibilitatea menționată explică, de exemplu, de ce apar fluctuații în conduita unor militari de ciclul II. Trăinicia lucrului din primele zile, săptămîni și luni de viață ostășească are efecte pe tot timpul stagiului militar și chiar ulterior. Iată de ce formarea noilor deprinderi trebuie să se realizeze metodic, trainic, asigurîndu-se întărirea lor prin instructaj verbal și exersare în toate împrejurările care le fac necesare, pînă la aducerea lor în stare de obișnuință (necesitate internă). Regimul de viață regulamentar instituit, păstrarea lui nealterată sînt esențiale în această privință.

b) Promovarea de relații regulamentare între toți militarii, indiferent de grad și în toate împrejurările vieții

ostășești constituie o altă cale de bază pe care trebuie acționat pentru întărirea disciplinei. Misiunile unităților și subunităților, ale celorlalte formațiuni luptătoare, pe timp de pace și îndeosebi în situații reale de război, se îndeplinesc în condițiile reglementării tuturor raporturilor și acțiunilor, ale existenței unui sistem bine pus la punct de atribuții și competențe care să indice clar poziția și modul de intervenție ale diferitelor părți ale ansamblului în raport cu împrejurările. Poziția clară a fiecărui militar, acțiunea conformă cu atribuțiunile permite să se cunoască în permanență starea funcțională a ansamblului, unde au apărut eventuale greutăți sau disfuncții și ce trebuie făcut pentru înlăturarea lor oportună, cine poartă răspunderea ș.a.

În plan etic raporturile regulamentare constituie condiția respectării demnității și onoarei militarilor, a evitării manifestărilor de familiarism și a abuzului de putere. Relațiile regulamentare sînt posibile într-o atmosferă de exigență, care nu lasă neobservată nici o abatere, indiferent de persoană, cu intervenții ale cadrelor caracterizate prin tact, calm și răbdare. În raporturile cu subordonații, comandanții trebuie să promoveze principiile umanismului socialist, să pornească permanent de la interesele sociale generale, înlăturînd prompt orice tendință de a înlocui munca educativă cu măsuri administrative, de a reduce ansamblul de trebuințe umane ce urmează a fi satisfăcute în cadrul unor raporturi interpersonale variate, numai la cele de subordonare. Asemenea atitudini reducționiste sînt nefirești în armata noastră și ele devin piedică în afirmarea multilaterală a militarilor, deci și în atingerea performanțelor în instruire, în realizarea obiectivelor stabilite, subminează autoritatea și prestigiul comandantului. Drepturile regulamentare sînt corect folosite atunci cînd slujesc înălțării omului, înlăturării a tot ceea ce împiedică afirmarea lui, cînd sînt instrumente ale acțiunii eficiente.

c) Instaurarea disciplinei conștiente este urmarea unei intense munci politico-educative desfășurată de comandanți, organizațiile de partid și ale U.T.C. prin care se pune în evidență însemnătatea acesteia pentru formarea, maturizarea fiecărui tînăr, pentru întărirea coeziunii

subunității și îndeplinirea ireproșabilă a misiunilor încredințate.

Educarea militarilor în spiritul ordinii presupune explicarea argumentată a rosturilor ei, evidențierea însemnătății și a semnificațiilor ei profund umane și umanizatoare. Examinată într-o viziune largă, disciplina nu se mai reduce la aspectele exterioare, elementare sau la cele coercitive, restrictive; ea reprezintă instrumentul principal cu care se acționează pentru călirea voinței cadrelor și a militarilor în termen, dezvoltă puterea lor de autoreglaj, conferă consistență actului de cooperare, îl face reglabil, constituind astfel o condiție hotărîtoare pentru evoluția personalității militarilor pe coordonate etice.

Influența ideologică a întregului sistem de idei și a concepției despre îndatoriri are menirea să releve consecințele disciplinei în diferite situații, ca și ale indisciplinei, să cultive spiritul de responsabilitate în îndeplinirea ordinelor primite, să dezvolte spiritul critic și autocritic, cinstea și corectitudinea. Efecte notabile are de asemenea exercitarea funcției educative a opiniei colective, prin promovarea atitudinii intransigente a militarilor față de indisciplină și abateri, prevenirea faptelor reprobabile.

Înrîurirea cadrelor pentru formarea disciplinei conștiente are două planuri. Unul *ideatic*, ține de domeniul explicării necesității executării întocmai, necondiționate a ordinelor și dispozițiunilor, a însemnătății comportamentului ostășesc corect pentru propria persoană și pentru subunitate. Al doilea plan este de natură *acțional-relațională* și presupune un anumit mod de a se concepe de către comandant transmiterea și executarea ordinelor, comportamentul militarului atunci cînd primește o misiune. Execuția devine act conștient atunci cînd, la primirea misiunii, militarul întrerupe, amînă un timp (variabil în fiecare caz în parte) acțiunea pentru ca mai întîi să înțeleagă de fapt cerințele ordinului, a noului program pe care el va trebui să-l realizeze, ce are el caracteristic, specificul lui, la ce îl angajează de fapt, pentru ca apoi să elaboreze o decizie personală, și numai ulterior, după ce acest proces de asimilare s-a făcut, să

treacă la lucru. Deci acțiunea conștientă are la bază *o decizie personală* în legătură cu un program transmis de superior și însușit de subordonat.

Trecerea imediată la acțiune după primirea ordinului, fără o „familiarizare“ personală cu conținutul și cerințele acestuia, favorizează automatismul, interpretările sumare, deci superficiale, neînțelegerile și, ca urmare, acțiunile improvizate, cu efecte reduse în planul umanizării, revenirile foarte frecvente, rezultate corespunzătoare modului în care s-a lucrat. Executarea misiunilor de luptă, pentru a avea sorți de izbîndă, nu se poate reduce la acționarea elementelor de rutină, chiar bine însușite și automatizate, la simpla repetare a ceea ce s-a făcut anterior, ci necesită deliberări corespunzătoare fiecărui moment, reclamate de specificul lui. Elementele automatizate ușurează analiza și deliberarea dacă sînt subordonate proceselor cerebrale de conștientizare în vederea sesizării particularităților situației și depășirii ei, a găsirii soluției potrivite pentru acțiune, pentru a se obține transformările dorite, necesare, pentru atingerea unor obiective umane.

Precipitarea, atitudinea conformistă, graba strică totul. De aceea comandantul are obligația ca, înainte de a ordona să se treacă la execuție, să verifice dacă subordonatul a înțeles temeinic ceea ce i se cere; deci el își învață subordonatul să reflecteze înainte de toate asupra a ceea ce i s-a ordonat și să ceară lămuriri acolo unde este cazul, să întrebe și chiar să-și manifeste nedumerirea dacă o are. De asemenea, este foarte important ca de la nivelul său comandantul să indice și direcțiile în care informațiile transmise de el necesită completări sau ce domenii sînt lacunare, neacoperite cu date trebuitoare, să arate eventual și unde are el însuși neclarități.

Subunitatea, comandantul, opinia colectivă, organizația U.T.C. trebuie să-l ajute pe fiecare militar să înțeleagă că prin ordine și disciplină forțele sale (randamentul) ca și ale subunității cresc considerabil, că acțiunile temeinic gîndite, coordonate bine în timp și spațiu dau certitudini, sentimentul de siguranță crește.

Pentru a avea efecte „controlabile“ în planul ridicării nivelului conştiinţei, munca educativă trebuie să fie individualizată, nuanţată în raport de particularităţile fiecărui militar — nivel de pregătire şi aspiraţie, caracter, voinţă —, de etapa de pregătire, sarcini de îndeplinit, medii de acţiune ş.a. Numai aşa se poate asigura un nivel de înţelegerea apropiată, aducerea la aceiaşi parametri funcţionali a tuturor militarilor.

d) Scopurile educative se realizează şi prin folosirea de către comandant a mijloacelor de stimulare a subordonaţilor, a recompenselor şi pedepselor. Folosirea recompenselor şi pedepselor are efecte educative dacă în aplicare ele cunosc de fiecare dată o anumită gradualitate, o adecvare la valoarea faptelor ; întreaga conduită a cadrelor trebuie să formeze la subordonaţi convingerea, să le dea certitudinea că faptele bune vor fi apreciate şi că nu există loc pentru manifestări reprobabile. O asemenea atitudine, care recunoaşte şi sancţionează prompt, îi ajută pe militari să aibă clare consecinţele oricăror fapte înainte de a le săvîrşi, să delibereze, în cunoştinţă de cauză, ceea ce înseamnă că folosirea corectă a stimulentelor înrîureşte sfera deciziei şi pe această cale se construiesc premise pentru stări de sprijin pozitive, pentru preîntîmpinarea abaterilor.

În aplicarea pedepselor este necesar să se respecte principiul ca cel pedepsit să înţeleagă că măsura luată reprezintă urmarea faptelor pe care le-a săvîrşit. Experienţa arată că aplicarea de pedepse are eficienţă pe linia întăririi disciplinei dacă se respectă anumite cerinţe. Pedepsirea unui subordonat ridică numeroase probleme de natură educativă şi necesită o „plasare“ corectă a comandantului faţă de evenimente, de situaţie. Pentru a merge la implicaţiile relaţiei „cauză-efect“, comandantul trebuie să clarifice împrejurările în care s-a produs fapta, evenimentul, comportarea anterioară a militarului vinovat, mobilul care a determinat săvîrşirea abaterii, raporturile sale cu ceilalţi militari ş.a. Procedînd aşa comandantul va înţelege mai bine cazul, cauzele abaterii, ştie *unde* să intervină şi *cum*, cu ce fel de măsuri, prin ce metode, ce anume trebuie făcut pentru a corecta

conduita subordonaţilor, dar şi pentru a perfecţiona activitatea de conducere a procesului instructiv-educativ, poate anticipa eficienţa metodelor folosite de el, de comunişti şi utecişti pentru a soluţiona probleme educative concrete.

Deliberînd asupra aplicării unei pedepse comandantul trebuie de asemenea să anticipeze cel puţin două lucruri : efectul măsurii asupra celui în cauză şi efectul ei asupra subunităţii în ansamblu. Pedeapsa nu trebuie să urmeze automat unei greşeli ; uneori, în funcţie de persoană, dar şi de împrejurări, iertarea poate avea efect mai mare decît pedeapsa. Abuzul în folosirea pedepselor reprezintă simptomul caracteristic al substituirii muncii educative prin măsuri administrative, deci al incompetenţei pedagogice. În asemenea cazuri se creează o „ordine aparentă“, de suprafaţă, dar ea nu are trăinicie şi, la orice încercare mai serioasă, se destramă. Are însă eficacitate deosebită în practica disciplinară pedepsirea, chiar cu asprime, a faptelor deosebit de grave cum ar fi necinstea, nesinceritatea, insubordonarea. Cu cît apar mai rar şi numai în situaţii bine gîndite, pedepsele grave, ca arestul, au o eficienţă mare. Pentru a lupta împotriva tarelor caracteriale ale unor subordonaţi, comandantul sau activistul de partid trebuie să aibă ca aliat permanent oamenii şi omenia, să dovedească calm, foarte mult calm şi fermitate, să înţeleagă că în educaţie efectele scontate nu apar la comandă. Descifrînd permanent stările de spirit din subunitate, acţionînd adecvat, soluţionînd „micile“ probleme care apar el reprezintă o prezenţă reglatoare, care asigură astfel o evoluţie normală, evită apariţia surprizelor.

Aplicarea pedepsei reprezintă tot un mijloc prin care se face educaţie, fără însă a stigmatiza pe cineva. Raporturile comandantului şi ale subunităţii cu militarul pedepsit trebuie să rămînă în toate privinţele normale, iar atunci cînd sînt indicii suficiente că s-a îndreptat, ridicarea sancţiunii are efecte pozitive atît asupra celui în cauză cît şi a celorlalţi. Au efecte noneducative pedepsele care umilesc, ignoră demnitatea umană, sînt abuzive. Practicile neregulamentare — bruscarea, jig-

nirea, amenințarea — contrarii eticii comuniste, denaturează esența raporturilor interumane în societatea noastră. Pedeapsa aplicată sub impulsul nervilor are o eficiență redusă, îndepărtează pe subordonat de la putința de a-și analiza și înțelege fapta. Alternanța între aplicarea excesivă a pedepselor și lipsa de măsuri dezorientează, îngreuiază orientarea conduitei, formarea deprinderilor de viață organizată, perceperea corectă a înseși semnificațiilor ordinii și disciplinei. După cum toleranța împinsă pînă la ascunderea abaterilor înseamnă în fapt o asociere cu ceea ce-i reprobabil, consimțirea la dezordine, crearea de premise pentru noi abateri, reducerea simțitoare a efectelor muncii educative.

Forța stimulatoare a recompenselor este determinată de principialitatea acordării lor. Recompensa oferită celui ce o merită devine stimulent și dezvoltă dorința de afirmare a celorlalți militari. Acolo unde acționează automatismul, sau unde și-a făcut loc favoritismul în acordarea recompenselor, interesul în competiția umană scade, motivația interioară dispare, își face loc indiferența, pasivitatea. Chemările comandantului vor avea efect redus la o bună parte a subordonaților, inclusiv la acei militari care știu că oricum *vor fi văzuți*. În felul acesta o pîrghie importantă aflată la dispoziția educatorului va fi acționată greșit.

e) Întărirea ordinii și disciplinei obligă cadrele să acționeze permanent pentru perfecționarea stilului de muncă, să folosească ordinul ca pîrghie principală în reglarea activităților, să evite dispozițiile sau indicațiile contradictorii, perturbarea activității prin reveniri frecvente și nejustificate, să evite substituirile în materie de comandă, tutelarea. În toate împrejurările, cadrele trebuie să fie exemplu personal, să se exprime concis, evitînd vorbăria inutilă, care îngreuiază reținerea informațiilor, a cerințelor. Pot fi redate concis acele idei care au suportat o temeinică prelucrare intelectulă, care sînt clare pentru comandant. Vorbirea încărcată, cu numeroase reveniri vădește de fapt neclaritate în mintea comandantului, neputință sau lipsă de preocupare pentru o abordare concisă a situației, pentru a ajunge la ceea ce este esențial.

Comandantul de subunitate are obligația să efectueze un control exigent, concomitent cu educarea capacității de autocontrol a subordonaților. Acolo unde întîlnește deficiențe trebuie să acționeze prompt, dar metodic pentru lichidarea lor, să depășească faza de constatare. De asemenea în legătură cu cele constatate trebuie să-și găsească loc și reflecția asupra calității propriilor sale decizii, a stilului de lucru promovat de comandant.

Analiza sistematică a stării și practicii disciplinare constituie o cale pentru a sesiza tendințele de evoluție, cauzele care favorizează apariția manifestărilor negative și pentru a stabili măsurile care se impun în vederea perfecționării comenzii și execuției. Prelucrarea datelor referitoare la situația disciplinară trebuie să se soldeze cu concluzii de natură pedagogică și metodologică privind modul de acțiune în viitor asupra subordonaților, concluzii care să fie finalizate în măsuri educative.

f) O metodă importantă folosită de comandant pentru întărirea ordinii și disciplinei este angajarea gradaților la exercitarea actului comenzii în subunitate, pregătirea lor pentru conducerea activităților practice din cadrul programului de instrucție, a celor gospodărești și timpului liber al militarilor, formarea la comandanții de grupe a calităților pedagogice necesare pentru desfășurarea muncii individuale cu militarii, pregătirea temeinică a fiecărui ostaș, subofițer sau ofițer atunci cînd urmează să execute o misiune — de gardă, deplasarea cu mașina în coloană, participarea la o aplicație tactică ș.a.

Comandanții de grupe trebuie educați în spiritul integrității morale, pentru a informa corect pe comandantul de pluton asupra acelor evenimente care se produc atunci cînd el nu se află în subunitate și au importanță, necesită intervenția sa ulterioară. Pentru ostași trebuie să fie clar că faptele lor vor fi cunoscute de comandant, chiar dacă în anumite ore el nu se află în subunitate. De dorit este ca însuși militarul care a săvîrșit un act de indisciplină să informeze primul pe comandant despre cele întîmplate.

g) Dezvoltarea spiritului de ordine se bazează pe muncă, pe îndeplinirea ireproșabilă a activităților programate. Exercițiile tactice și aplicațiile executate ziua și noaptea, în teren greu, marșurile lungi, purtarea „acțiunilor de luptă“, necesită acțiuni sincronizate, coordonate în timp și spațiu, respectarea unor algoritimi de lucru, lupta cu slăbiciunile, biruirea obstacolelor, adică călirea voinței, amplificarea sentimentelor de solidaritate umană și prietenie, întărirea coeziunii, a ordinii și disciplinei. Angrenarea permanentă a tuturor militarilor la activități constituie una din căile principale de a se evita apariția unor abateri disciplinare, a evenimentelor deosebite.

Munca are numeroase urmări de natură etică. Astfel, trăind mereu angajat „cu rosturi umane“ se obțin efecte în planul adîncirii umanizării militarilor, în sensul că ei se vor deprinde astfel tot mai mult să facă ceea ce trebuie, lucruri folositoare, să obțină satisfacții în acest fel, să se motiveze corespunzător pentru muncă, să trăiască bucuria realizării, să dorească noi performanțe, noi împliniri. Buna rînduială a lucrurilor în pluton sau companie, cooperarea permanentă la instrucție, în activități gospodărești ori cultural-artistice dezvoltă încrederea, stima și respectul reciproc, dau fiecăruia satisfacție, întăresc sentimentul de certitudine. În asemenea condiții forțele pot fi mai ușor îndreptate spre ceea ce are importanță la un moment dat, situațiile mai grele din activitate, ca și cele din viața personală, se depășesc mai ușor dacă simți sentimentele de înțelegere ale celorlalți, te sprijini pe brațul puternic al colectivului în care trăiești și te instruiești pentru a deveni apărător de nădejde al patriei socialiste.

Climatul de ordine se păstrează acolo unde comandantul are permanent în preocuparea sa și soluționarea cererilor juste ale militarilor, sprijinirea acestora în rezolvarea unor situații deosebite care apar în viața lor, tocmai pentru a-și recăpăta echilibrul și a se încadra în programul subunității, pentru a întări încrederea fiecărui ostaș, subofițer și ofițer (cînd e cazul și recunoștința) în comandant și în colectiv. Promovarea normelor solidarității ostășești, ale onoarei și demnității acționează ca un important factor reglator.

Cerințele menționate formează un tot care reunește domeniul relațiilor, al atitudinilor și pregătirii multilaterale. Ignorarea sau eludarea oricăreia dintre cerințe are urmări negative care, cu timpul, devin evidente. Și în această privință se impune regula : „cu cît mai devreme descoperite carențele, cu atît mai bine“. Principalul este să se procedeze cu discernămînt critic și autocritic, iar atunci cînd apar fisuri să se caute adevăratele lor cauze, să nu se recurgă la etichetări, să nu se extindă numărul „vinovaților“, să nu se generalizeze pripit. Dintr-un lanț cedează în mod firesc verigile mai slabe, una, două sau chiar mai multe, atunci cînd presiunea crește puțin sau mai mult, după starea în care se află. Intervenția educativă trebuie să se facă la obiect, să nu ignore nimic din ceea ce ar folosi atingerii obiectivelor sale, să evite tot ceea ce este artificial.

Subordonarea și inițiativa

Disciplina reclamă în esență o atitudine de supunere, mai mult sau mai puțin consimțită a membrilor unei colectivități umane față de o anumită autoritate, față de normele și regulile statornicite la un moment dat în societate. „O anumită autoritate, indiferent de felul în care a fost conferită, iar pe de altă parte o anumită supunere sînt lucruri care — independent de organizarea socială — ni se impun odată cu condițiile materiale în care producem și facem să circule produsele“ [1].

Existența armatelor a presupus dintotdeauna subordonarea necondiționată, promptitudine în executarea ordinelor, acestea fiind condiții de bază pentru realizarea unității de voință și acțiune. Numai astfel zeci și sute de luptători răspund ca unul la comanda dată. Actele de insubordonare duc, așa cum arată practica social-istorică, la apariția dezordinii, cu grave implicații asupra forței

[1] Marx-Engels, *Educație și învățămînt*, Editura de Stat didactică și pedagogică, București, 1960, p. 211.

combative a unității de voință și acțiune a trupelor, atît în timp de pace, cît mai ales în timp de război.

Dacă subordonarea necondiționată a inferiorului față de superior este o notă caracteristică oricărei armate, căile și metodele de realizare a acestei cerințe și efectele ei au diferit și diferă, în funcție de natura orînduirii sociale și de scopurile pe care le urmărește, precum și în raport cu tradiția și particularitățile istoriei militare naționale, a raporturilor dintre armată și popor în diferite epoci, de nivelul de cultură, de opțiunile în sistemul conducerii și chiar de trăsăturile de personalitate ale comandanților. Astfel încît, în practică, disciplina apare ca o rezultantă cu condiționări obiective dar și subiective, cu trăsături generale dar și cu note specifice.

Într-o armată de tip capitalist, folosită pentru purtarea unor războaie de jaf și cotropire, de exemplu, căile pe care se merge pentru obținerea subordonării în sistemul relațiilor dintre militari se întemeiază foarte adesea pe denaturarea adevărului și pe metode de corupție sau constrîngere. În viziunea unui general american, la baza disciplinei stă subordonarea materială, morală și chiar a gîndirii, ascultarea pasivă, necondiționată a superiorului.

În armata noastră socialistă, subordonarea necondiționată a inferiorului față de superior este conformă cu interesele poporului. O asemenea subordonare, întemeiată pe unitatea de interese și scopuri nu lezează demnitatea umană, nu are ca preț anularea personalității, comandantul fiind investit cu putere și răspundere de către statul socialist, pentru a exercita prerogativele conducerii la nivelul unui eșalon sau altul. Chemîndu-i pe militari la acțiune el asigură capacitate operativă unității și posibilități de afirmare, pe acest tărîm, tuturor militarilor. Esența actului de subordonare este coordonarea în timp și spațiu a tuturor acțiunilor, este supunerea individului față de societate, de interesele generale, care trebuie să primeze în orice împrejurare.

Subordonarea necondiționată nu se realizează de la sine, nu decurge automat din caracterul strict centralizat al organismului militar. Disciplina impusă prin metode de constrîngere se poartă ca o povară, încorsetează personalitatea și din această cauză nu are un fundament

uman trainic, este imorală, nu poate genera virtuți militare în proporții de masă. Actul de comandă implică o subordonare ce decurge din specificul activității militare. Comandantul nu justifică în fața inferiorilor ordinele pe care le dă, el cheamă la acțiune în timpul și locul precizat. Dar actul conducerii, folosirea instrumentelor sale se realizează în condițiile cînd comandantul, la rîndul său se subordonează, execută ordinele și dispozițiunile eșaloanelor superioare. Deci, el primește misiuni și dă ordine în lumina acestora, trage la răspundere pe subordonați și răspunde el însuși în fața șefilor pentru măsurile pe care le ia. Prin subordonare se realizează comunicarea pe verticală în sistemul militar, circulația informației de la nivelele superioare spre cele inferioare, materializarea hotărîrilor tuturor forurilor ierarhice.

În sistemul militar, informația circulă, dar se și îmbogățește, capătă nuanțări, modalități particulare de concretizare în raport de locul unde ajunge. Acest lucru se realizează ca urmare a faptului că subordonarea necondiționată față de o anumită autoritate — comandant de pluton, companie — se corelează cu spiritul de inițiativă, de autonomie relativă în acțiune. Disciplina (latura subordonării) și inițiativa definesc valori a căror corelare într-o societate sau alta depind de calitățile personale ale indivizilor, dar mai ales de tipul de relații sociale. Acolo unde educarea militarului în spiritul subordonării se face prin mijloace coercitive, vor fi evidente înclinația spre conformism, absența inițiativei, a spiritului de independență a militarilor. După cum lipsa inițiativei poate fi rezultatul unei educații greșit orientate, a unor relații interumane neprincipiale, a deficiențelor în plan caracterial. De asemenea, cercetările relevă situații din care rezultă că anumite persoane se pot manifesta ca fiind lipsite de inițiativă, în anumite împrejurări, și tot ele să dovedească suficientă inițiativă găsindu-se în alte condiții sau raporturi interumane. Este greu de presupus, spre exemplu, că un militar va manifesta inițiativă în relația cu un șef nereceptiv, excesiv autoritar, care nu este dispus să asculte părerile altora, care consideră „definitiv" și indiscutabil ceea ce el a hotărît că e bine. Acolo unde există rigiditate, se pune accent pe latura

formală a executării dispozițiilor și ordinelor, inițiativa și spiritul de responsabilitate își fac loc cu destulă greutate.

Cel ce în practică promovează tactica acceptării formale a dispozițiunilor primite, ofițerul care în fața situațiilor de viață mereu schimbate adoptă o atitudine conformistă, are un comportament din care vor lipsi atît inițiativa cît și curajul asumării de răspunderi. Efectele în timp ale unei asemenea deficiențe educative, atitudinale sînt numeroase. În sfera proceselor cognitive se instalează sărăcia de idei, se reduce capacitatea de efort intelectual — lipsă de propuneri, de observații ; în sfera conduitei etice, acordul, chiar zgomotos, cu părerile emise de șef, va fi însoțit de teamă superstițioasă de a purta discuții cu caracter contradictoriu, de evitarea situațiilor problematice. Dar viața însăși, omul, gîndirea, totul are un caracter contradictoriu. Or, dacă disputa de acest gen este refuzată, cum s-ar putea ajunge la adevăr, la perfecționare? Din punct de vedere afectiv se va vădi treptat și îndeosebi în situațiile dificile, lipsa de încredere în forțele proprii (și inevitabil în ale celorlalți). În relațiile cu militarii subunității cel în cauză, manifestă prudență exagerată, devine ușor suspicios, se descurajează repede, se închide în sine. Toate acestea reprezintă zăgazuri de natură subiectivă în afirmarea personalității, pentru că în inițiative „turnăm“ propriile noastre capacități și valori, le facem să se amplifice la contactul cu viața.

Subordonarea necondiționată a inferiorului față de superior nu înseamnă nicidecum docilitate, transformarea militarilor în executanți lipsiți de aport personal în îndeplinirea misiunilor de orice natură. Latura subordonării se îmbină în plan acțional cu inițiativa prin care se asigură randament înalt, găsirea modalităților adecvate situației concrete, a unor noi căi de rezolvare a problemelor. În asemenea condiții este absurdă, lipsită de sens pozitiv orice încercare de a opune inițiativa, atitudinea căutătoare, spiritului de disciplină. Efortul îndreptat spre nou nu subminează autoritatea nimănui, ci numai

incompetența, lipsa de orizont, prejudecata au un asemenea efect.

Exigențele luptei de apărare impun ca model educativ tipul de militar capabil de creație, întreprinzător, deopotrivă receptiv la cerințele comandantului și la natura împrejurărilor cu care este confruntat, capabil de acțiune sincronizată în cadrul subunității, dar și în situații de izolare, cînd deciziile personale joacă un rol de seamă. În modelul prefigurat se reflectă atît cunoștințe militare și de specialitate, politico-ideologice, de cultură, calități și capacități moral-volitive, putere de restructurare permanentă pentru a ajunge la obiectivele urmărite.

Întrucît situațiile pe care le-ar genera un război de apărare ar fi variate și schimbătoare, libertatea de gîndire, analiza oricărei realități date în vederea adoptării deciziei personale devine imperios necesară. Educația trebuie să se facă de către comandant în procesul acțiunii, al descoperirii personalității fiecărui subordonat, pentru a-i stimula aptitudinile și capacitățile, pentru a eradica defectele. În acest mod el realizează o operă constructivă, formează oameni, caractere, dobîndește o subordonare activă, în locul uneia pasive.

Inițiativa în luptă dă posibilitate luptătorilor și subunităților ca în acele împrejurări complexe cînd ordinele superioare nu ar mai ajunge la timp, acțiunea să fie luată pe cont propriu, să se adopte hotărîri corespunzătoare și să se angajeze toate forțele pentru îndeplinirea lor. Inițiativa subordonatului care are ca scop găsirea de mijloace adecvate pentru îndeplinirea misiunii, într-o situație concretă, trecînd peste obstacole care nu puteau fi prevăzute de nimeni, dar au apărut la un moment dat constituie, în esența ei ,un act de înaltă responsabilitate, de care sînt capabili numai luptătorii temeinic și multilateral pregătiți, care au ajuns la un înalt grad de maturitate, de înțelegere a coordonatelor definitorii ale atitudinii înaintate, revoluționare.

Cunoașterea operativă de către toți militarii a hotărîrilor și ordinelor privitoare la organizarea și ducerea acțiunilor militare, în părțile care îi privesc, reprezintă o condiție de bază a inițiativei în luptă. Educarea spiritului de inițiativă este condiționată într-o măsură însemnată

de metodele și procedeele de lucru folosite de comandant. Un loc important între acestea ocupă justa repartiție a oamenilor în raport de capacitățile lor fizice și psihice; temeinica pregătire tactică, de specialitate și politico-ideologică; organizarea judicioasă a activităților; atitudinea critică și autocritică față de muncă, de rezultatele ei; receptivitatea față de opiniile subordonaților, dezbaterea deschisă a problemelor în climat de respect reciproc; folosirea stimulentelor materiale și îndeosebi morale ș.a.

Problemele subordonării militare, ale disciplinei și inițiativei sînt organic legate, constituie laturi ale aceleași probleme — angajarea plenară a capacităților și resurselor pentru îndeplinirea misiunilor. Nu există afirmare autentică decît într-o atmosferă de disciplină, de acțiune în concordanță cu necesitățile, cu prevederile regulamentare. Disciplina conștientă este expresia îmbinării organice dintre subordonarea liber consimțită și inițiativa creatoare în procesul îndeplinirii programului pregătirii de luptă și politice, a misiunilor ordonate.

8. EDUCAREA MILITARILOR ÎN SPIRITUL RESPECTĂRII LEGILOR ȘI OBICEIURILOR RĂZBOIULUI

Prin legi și obiceiuri ale războiului se înțeleg normele și regulile cuprinse în dreptul internațional privind purtarea ostilităților între beligeranți, ca și raporturile dintre aceștia și statele neutre. În dreptul internațional sînt prevăzute reguli care stabilesc modul de purtare a războiului pentru a reduce cît mai mult posibil pagubele cauzate de operațiile militare. Cea mai importantă contribuție la elaborarea legilor și obiceiurilor războiului a fost adusă de cele două Conferințe de la Haga, din anii 1899 și 1907, la care s-au adoptat 14 convenții din care 12 se referă la regulile de purtare a războiului terestru, maritim și cu privire la starea de neutralitate. România este parte la toate aceste convenții.

Reguli generale de purtare a războiului

Scoaterea în afara legii a agresiunii nu înseamnă că într-un eventual conflict armat, declanșat în mod ilicit, de către o parte agresoare, ar anula sau modifica regulile privind raporturile dintre beligeranți. Potrivit celor 4 convenții de la Geneva din 1949 statele aflate în conflict se angajează să respecte și să facă să se respecte convențiile în orice împrejurări.

După primul război mondial a fost adoptat Protocolul de la Geneva privitor la interzicerea folosirii în război

a gazelor otrăvitoare și asfixiante și Protocolul de la Londra din noiembrie 1936 referitor la folosirea submarinelor împotriva navelor comerciale. După cel de-al doilea război mondial, s-a încheiat la Haga, în mai 1954, convenția privind apărarea valorilor culturale în caz de război. În documentele menționate sînt cuprinse regulile de purtare a războiului terestru, maritim (parțial), aerian ce trebuie respectate în orice conflict armat. În continuare se prezintă cîteva din aceste reguli.

Războiul poate începe prin declarația de război, prin comiterea atacului armat care declanșează ostilitățile. Declarația de război constă în avertizarea făcută unui stat că starea de pace a încetat și că începe războiul. Avertismentul poate îmbrăca fie forma declarației de război, fie a ultimatumului. Potrivit celei de-a III convenții „Puterile contractante recunosc că ostilitățile între state nu trebuie să înceapă fără un avertisment prealabil și neîndoielnic, care poate avea fie forma unei declarații de război motivată, fie pe aceea a unui ultimatum cu declarație de război condițională“ [1]. Din prevederile Cartei O.N.U. rezultă că atît declarația de război, cît și ultimatumul au caracter ilegal, întrucît constituie acte de amenințare cu forța și de folosire a forței. Țara noastră militează neobosit pentru ca diferendele dintre state să se rezolve pe calea tratativelor, fără a se recurge la forță, la război.

Un prim efect al războiului care vizează raporturile dintre beligeranți îl constituie ruperea (încetarea) relațiilor diplomatice și consulare. În această situație personalului diplomatic și consular al inamicului i se acordă dreptul de a părăsi fără nici o piedică țara de reședință. Arhivele reprezentanțelor diplomatice și consulare care nu au putut fi transportate sînt sigilate și date în custodie (spre îngrijire) unui stat din afara conflictului armat. Cetățenii unui stat beligerant care au rămas pe teritoriul inamicului sînt ocrotiți de reprezentanțele diplomatice ale altor țări, neutre. Persoanele civile care doresc să părăsească teritoriul statului beligerant pot face aceasta

[1] *România și tratatele internaționale*, Editura militară, București, 1972, p. 30.

fie la începutul războiului, fie în timpul lui, cu excepția cazului cînd plecarea lor este contrară intereselor acelui stat. Cetățenii țării inamice care rămîn pe teritoriul statului beligerant trebuie să fie tratați în conformitate cu relațiile privind regimul străinilor în timp de pace. Aceste reguli se aplică atît statelor beligerante, cît și părților aflate într-un conflict armat, cărora li s-a recunoscut calitatea de răsculați sau beligeranți, îndeosebi partizanilor dacă sînt întrunite următoarele condiții : să fie conduși de o persoană în măsură să răspundă pentru faptele lor ; să poarte un semn distinctiv, care să poată fi recunoscut de la distanță ; să poarte armele pe față ; să respecte, în operațiile militare, legile și obiceiurile războiului.

Prin Protocolul de la Geneva din 1977 statele sînt autorizate să includă în categoria de combatant întreaga populație activă a țării. Spre deosebire de vechile reglementări care cereau combatanților îndeplinirea a patru condiții pentru a fi considerați luptători legitimi, reglementările menționate impun acestora numai o singură condiție — să poarte armele pe față — în două ipostaze : în momentul imediat declanșării atacului, deci în timpul luptei, și în momentul în care se pregătesc de atac și se află în cîmpul vizual al inamicului, astfel ca acesta din urmă să poată adopta măsurile de precauție pentru a nu atinge populația civilă.

În deplină concordanță cu dezvoltarea dreptului internațional, Legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, enunțînd principiul conform căruia organizarea apărării naționale are drept scop să asigure condițiile necesare ducerii luptei de apărare pe tot teritoriul patriei, valorificînd întregul potențial uman și economic, proclamă : „Apărarea patriei, a suveranității și independenței naționale, a unității și integrității sale teritoriale, în cazul unei agresiuni armate sau al altor acțiuni îndreptate împotriva cuceririlor revoluționare ale oamenilor muncii din Republica Socialistă

România, este o datorie sfîntă a fiecărui cetățean român, bărbat sau femeie, indiferent de naționalitate"[1].

Pe timpul desfășurării războiului, părțile aflate în conflict folosesc anumite persoane în calitate de spioni, informatori și parlamentari. Dreptul internațional nu recunoaște spionului calitatea de membru al forțelor armate și ca atare acesta este supus jurisdicției statului pe teritoriul căruia a fost capturat și apoi judecat și condamnat pentru acțiunea de spionaj. Spre deosebire de aceștia cercetașii persoane în uniformă care pătrund în spatele frontului inamic, nu sînt considerați spioni, din care cauză, în situația că sînt prinși, li se aplică statutul de prizonieri de război. Parlamentarii, în conformitate cu reglementările de la Haga din 1907, sînt persoanele autorizate de comandanții militari să poarte tratative cu comandanții părții adverse. Aceștia poartă ca semn distinctiv un steag alb și, împreună cu persoanele care îi însoțesc, au dreptul la imunitate, drept pe care și-l pierd în situația cînd s-ar stabili în mod cert că au folosit investitura pentru a provoca un act de trădare.

Pe timp de război beligeranții nu au dreptul nelimitat în alegerea și folosirea mijloacelor destinate a provoca pierderi inamicului. Dimpotrivă, dreptul internațional contemporan respinge „teoria războiului total", potrivit căruia beligeranții ar putea să utilizeze orice mijloace de luptă. În rezoluția Adunării generale a O.N.U. din noiembrie 1961 se subliniază că folosirea armelor nucleare este contrară regulilor dreptului internațional și legilor umanității, constituind o crimă împotriva civilizației și omenirii. Folosirea armei nucleare este o acțiune îndreptată nu numai împotriva unor inamici, dar și împotriva omenirii în general, întrucît acele popoare ale lumii care nu vor fi amestecate în conflict vor suferi toate distrugerile cauzate de folosirea acestor arme. Atrăgînd atenția asupra pericolului grav ce-l reprezintă pentru omenire armele de distrugere în masă, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „... *în condițiile tehnicii militare de*

[1] *Legea nr. 14/1972, privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*, p. 5.

azi nu există nici un mijloc de apărare cu adevărat eficace — nici chiar un sistem de rachetă-antirachetă — care să poată salva omenirea de la distrugerile cauzate de un război atomic"[1].

De asemenea prin Convenția de la Haga din 1907 se interzice uciderea sau rănirea prizonierilor sau a persoanelor captive care refuză să divulge secrete militare, forțarea persoanelor aparținînd părții adverse de a participa la operațiuni militare îndreptate împotriva acelei țări, de a folosi pe nedrept steagurile, uniformele inamicului și însemnele Crucii roșii.

În dreptul internațional sînt stipulate reguli de purtare a războiului aerian. Convențiile adoptate la Haga interzic bombardarea acelor orașe, localități și clădiri care nu sînt apărate și deci nu constituie obiective militare. Beligeranții au obligația de a lua toate măsurile privind ocrotirea împotriva bombardamentelor a monumentelor cu valoare culturală sau științifică, spitalelor, bisericilor și altor valori. În cadrul războiului aerian, în lupte aeriene, pot fi atacate numai avioanele militare, iar nu și avioanele civile. Avioanele militare ale inamicului pot fi atacate atît în aer, cît și la sol, în vederea distrugerii lor. O altă regulă a războiului aerian vizează personalul navigant și trupele aeropurtate. Un aviator care coboară cu parașuta în urma doborîrii aparatului său este considerat combatant lipsit de mijloace de apărare și deci nu poate fi atacat. Trupele aeropurtate pot fi însă atacate încă înainte de a ajunge la sol.

Există, de asemenea legi și obiceiuri care vizează războiul pe mare, privitor la distrugerea și capturarea navelor, la statutul persoanelor inamice, la mijloacele de luptă în războiul maritim și la bombardarea coastei. În războiul maritim pot fi atacate toate navele de război, inclusiv submarinele și vasele comerciale transformate în nave de luptă întîlnite în marea liberă sau în apele teritoriale ale inamicului (fluvii, rîuri, lacuri). Navele comerciale pot fi atacate numai dacă refuză să se supună inspecției

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 655—656.

navelor militare inamice, după ce au fost avertizate să se oprească în acest scop. Spre deosebire de războiul terestru unde proprietatea privată este inviolabilă, pe mare proprietatea privată a inamicului formată din vase comerciale și încărcătura lor este susceptibilă de confiscare, urmărindu-se distrugerea comerțului părții adverse. Dreptul de captură nu se exercită asupra navelor spital, navelor avînd la bord misiuni științifice umanitare și navelor destinate pescuitului de coastă. Potrivit regulilor războiului maritim, combatanții capabili de luptă, sau care se opun capturării, pot fi răniți sau chiar uciși. Bolnavii și răniții aflați pe mare, precum și cei care depun armele și se predau trebuie să fie cruțați. Este interzisă bombardarea porturilor, orașelor, localităților și clădirilor neapărate. Pot fi în schimb bombardate obiectivele militare din localitățile neapărate (depozite de arme și materiale de război) cu condiția ca, în prealabil, comandamentul să someze autoritățile locale înainte de bombardament. Acestea sînt numai cîteva din legile și obiceiurile războiului maritim.

Conceptul de ocupație militară este prevăzut în legislația care reglementează purtarea războiului. Prin ocupație militară se înțelege invadarea unui teritoriu inamic și punerea lui sub regim de ocupație în scopul de a exercita asupra sa, în mod efectiv, o autoritate temporară. Ocupația militară nu conferă ocupantului suveranitate asupra teritoriului capturat, ci numai un drept de administrare militară, temporară. Ocupantului nu-i este permis să anexeze sau să transforme într-un stat independent teritoriul ocupat.

Conform dispozițiilor Cartei O.N.U. nici o achiziție teritorială obținută prin amenințarea cu forța sau prin folosirea forței nu va fi recunoscută. În legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România se precizează că : „Este interzisă acceptarea sau recunoașterea vreunei acțiuni a unui stat străin sau a oricărei situații — indiferent de natura sa, inclusiv capitularea generală, ocuparea teritoriului național — care în timp de pace sau de război ar aduce vreo atingere suveranității, independenței naționale și integrității teritoriale a Republicii Socialiste România sau care ar slăbi în orice fel capacitatea sa de apărare. Orice asemenea act de acceptare sau recunoaștere este nul și neavenit, ca fiind contrar orînduirii de stat și intereselor supreme ale națiunii noastre socialiste“ [1]. În plan administrativ, ocupantul are dreptul să ia măsurile necesare securității propriilor trupe și realizării scopurilor sale de război.

În timpul ocupației, conform normelor de drept internațional, este interzisă transferarea sau deportarea în masă a populației civile în altă țară. De asemenea este interzisă constrîngerea locuitorilor din teritoriul ocupat de a servi în forțele armate auxiliare ale ocupantului.

O stare de război ia sfîrșit odată cu încetarea ostilităților și încheierea tratatului de pace. Ratificarea tratatului de pace permite restabilirea tuturor drepturilor și obligațiilor existente în timp de pace.

Atîta timp cît continuă să existe pericole de agresiune nu numai că nu se pune problema renunțării la legile războiului ci, dimpotrivă, este necesar ca dreptul internațional contemporan să fie întărit și dezvoltat atît pe linia mecanismelor de prevenire și reprimare a folosirii ilicite a forței, cît și pe linia apărării persoanei umane în conflictele militare.

Reguli cu caracter umanitar în purtarea războiului

Între legile războiului privind desfășurarea ostilităților și regulile umanitare există o strînsă conexiune în sensul că normele de drept umanitar nu se pot dezvolta și nu pot fi eficace dacă nu se aplică legile războiului. În anul 1949, la Geneva, au fost adoptate 4 convenții privind protecția victimelor războiului și ele se referă la îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie ; îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și a naufragiaților forțelor maritime militare ; tratamentul prizonierilor de război ; protecția persoanelor civile în timp de război [2].

---

[1] *Legea nr. 14/1972, privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, p. 5.*

[2] Textele acestor documente sînt cuprinse în lucrarea : „Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, pentru protecția victi-

Deoarece aceste convenții nu au o sferă suficient de largă în sensul aplicării lor în toate conflictele armate, se pune problema elaborării de noi convenții cu aplicabilitate universală și care să țină seama de transformările ce au intervenit în cursul secolului al XX-lea în relațiile internaționale. La Conferința internațională a drepturilor omului, ținută la Teheran în mai 1968, a fost adoptată o rezoluție care menționează că întrucît conflictele armate continuă să provoace suferințe omenirii și actele de violență și brutalitate sînt larg răspîndite prin masacre, execuții, torturi, tratamente inumane aplicate prizonierilor, masacrarea civililor și folosirea armelor chimice și bacteriologice, inclusiv a bombelor cu napalm, este nevoie de adoptarea de noi reguli de drept internațional. De asemenea, într-o rezoluție a Adunării generale a O.N.U., din același an, privitoare la respectarea drepturilor omului în conflictele armate, se reafirmă principiile ce trebuie observate de către toate autoritățile guvernamentale și de alte autorități responsabile de conducerea operațiilor în caz de conflict armat și anume: dreptul părților de a adopta mijloacele ce dăunează inamicului nu este nelimitat; interzicerea de a se lansa atacuri împotriva populației civile și ca atare aplicarea permanentă a distincției între persoanele care iau parte la ostilități și membrii populației civile așa încît aceștia din urmă să fie cruțați în toată măsura posibilului. În aceeași rezoluție se subliniază necesitatea studierii măsurilor care să permită o mai bună aplicare a convențiilor și regulilor umanitare existente, precum și elaborarea de noi convenții, inclusiv în privința interzicerii și limitării anumitor mijloace și metode de război.

Normele de drept internațional cuprinse în convențiile amintite prevăd că răniții sau bolnavii trebuie să fie respectați, ocrotiți și îngrijiți, fără nici o deosebire de naționalitate, sex, rasă, religie de către beligerantul în puterea căruia se află. Bolnavii și răniții unui stat beligerant capturați de către inamic sînt prizonieri de război și, ca atare, li se aplică normele dreptului internațional referitor la prizonieri. După fiecare luptă, comandantul unității militare care a ocupat un anumit teritoriu trebuie să ia măsuri pentru strîngerea răniților și morților și pentru ocrotirea lor împotriva jefuirii și a tratamentelor necorespunzătoare. Pentru asigurarea asistenței sanitare se prevede înființarea de unități medicale mobile și servicii medicale fixe, care trebuie respectate și ocrotite de beligeranți.

melor de război", Editura de Stat pentru literatura economică și juridică, București, 1956.

Prizonierii de război trebuie tratați cu omenie în orice împrejurare, fiind interzise măsurile de represalii împotriva lor. Prizonierii nu pot face obiectul unor experiențe medicale sau mutilări fizice, persoana și onoarea trebuie să fie respectate în toate împrejurările. Prizonierii aflați în lagăre situate în afara zonelor de luptă nu pot fi folosiți la munci care au un caracter militar. Ei au dreptul de a comunica cu familia și cu oficiul central al prizonierilor de război.

Conform normelor de conduită ostășească existente în armata română, „ca prizonier, militarul este obligat să-și păstreze onoarea și demnitatea de militar, să păstreze cu sfințenie secretul de stat și secretul de serviciu, să dea dovadă de fermitate și bărbăție, de simț al prieteniei și să sprijine pe tovarășii săi căzuți prizonieri. Să rețină pe cei căzuți în captivitate de la complicitate cu inamicul și să respingă toate încercările inamicului de a-l folosi împotriva patriei sale și a propriilor forțe armate, precum și împotriva forțelor armate ale statelor aliate. Militarul căzut prizonier trebuie să respecte și să se supună superiorilor săi cu care, eventual, s-ar afla în captivitate; să nu uite nici un moment că este ostaș al armatei Republicii Socialiste România"[1].

Legile și obiceiurile războiului ocrotesc pe necombatanți. Populația civilă de pe teritoriul inamicului nu trebuie ucisă sau rănită, dacă nu participă la război. Se consideră ca ilicit bombardamentul care are ca scop terorizarea populației civile.

Documentele internaționale amintite exprimă opinia unui mare număr de state asupra necesității de a asigura aplicarea convențiilor existente și de a se adopta noi

[1] A.N.-4 *Regulamentul de luptă al infanteriei și vînătorilor de munte*, București, 1976, p 8.

convenții, cuprinzînd norme cu caracter umanitar. Conferința asupra dreptului umanitar în timpul conflictelor armate, de la Geneva, din 1977, la care au participat reprezentanți a peste 100 de state, între care și România, a urmărit să codifice și să pună de acord normele de drept umanitar aplicabil în perioadele conflictelor armate cu schimbările importante care au avut loc în lume, în cadrul eforturilor de statornicire a unor relații noi între state, din care să fie exclusă forța și amenințarea cu forța. În sesiunile anterioare, conferința a adoptat diferite proiecte de norme referitoare la statutul juridic al partizanilor care luptă pentru apărarea teritoriilor popoarelor, precum și la instituția ilegală a mercenariatului.

România a promovat și promovează cu fermitate teza potrivit căreia normele respective trebuie să facă o distincție netă între victima agresiunii și agresor, dreptul umanitar trebuind să asigure, prin toate mijloacele, protecția victimei în exercitarea dreptului său sacru de autoapărare.

După cum o dovedesc conflictele militare ce au avut și continuă să aibă loc în diferite zone ale lumii, multe din regulile cu caracter umanitar, statornicite în dreptul internațional, au fost încălcate, agresorul folosind metode barbare în desfășurarea ostilităților, împotriva prizonierilor, bolnavilor și populației civile.

Educarea militarilor în spiritul respectării legilor și obiceiurilor războiului

Militarii armatei noastre sînt educați în spiritul respectului față de principiile dreptului internațional ca și al normelor cu caracter umanitar în purtarea războiului. În legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, se precizează : „La elaborarea concepției fundamentale a sistemului de apărare, precum și la ducerea acțiunilor de luptă împotriva agresorului, se vor respecta prevederile înțelegerilor internaționale la care Republica Socialistă România este parte referitoare la legile și obiceiurile războiului“ [1].

[1] *Legea nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*, p. 6.

În regulamentele armatei române sînt prevăzute normele cu caracter umanitar pe care fiecare militar este obligat să le respecte în desfășurarea luptelor. „Pe timpul ducerii acțiunilor de luptă, militarul trebuie să aibă o comportare umanitară față de toate persoanele scoase din luptă și, în măsura posibilităților, să acorde ajutor bolnavilor, răniților, bătrînilor, femeilor și copiilor. Trebuie să protejeze spitalele, locurile de adunare a bolnavilor și răniților, transporturile sanitare, edificiile de cultură și artă și monumentele istorice și să nu ducă acțiuni de luptă în aceste locuri dacă ele nu sînt întrebuințate de inamic în scopuri militare. Să respecte avutul și obiceiurile populației din zona acțiunilor de luptă.

Militarul trebuie să respecte regulile de comportare și obiceiurile războiului, precum și obligațiile asumate prin tratate și convenții internaționale la care a aderat țara noastră. În acest scop, este interzis : să deschidă focul asupra unui inamic care se predă sau a fost capturat ; să jefuiască morții și răniții ; să se dedea la acte de distrugere inutile sau să treacă la sancțiuni și represalii împotriva populației și prizonierilor.

Prizonierii capturați trebuie tratați în mod uman, luîndu-se măsuri pentru evacuarea imediată a acestora spre punctele de adunare, iar răniților și bolnavilor să li se acorde ajutor medical“ [1].

Toate aceste obligații, în spiritul cărora sînt educați militarii armatei noastre, sînt o dovadă a consecvenței cu care Republica Socialistă România militează pentru respectarea normelor cu caracter umanitar prevăzute în convențiile internaționale.

Politica externă a Republicii Socialiste România, dedicată cauzei păcii și progresului general, cuprinde, ca o coordonată esențială, promovarea respectului principiilor fundamentale ale dreptului internațional, în scopul de a se aboli recurgerea la forță, sub orice formă, în relațiile internaționale și în scopul de a se intensifica cooperarea multilaterală între state. „*O condiție a asigurării păcii*

[1] A. N. 4, *Regulamentul de luptă al infanteriei și vînătorilor de munte*, București, 1976, p. 8—9.

este înlăturarea folosirii forței și a amenințării cu forța din viața internațională și așezarea raporturilor dintre toate țările pe principiile respectului independenței și suveranității naționale, ale egalității în drepturi și neamestecului în treburile interne, ale avantajului reciproc. În acest spirit militām consecvent, acționînd pentru realizarea securității europene, pentru instaurarea unui climat de colaborare și pace atît pe continentul nostru, cît și în întreaga lume"[1]. Numai aceste principii — sublinia secretarul general al partidului, comandantul suprem al forțelor armate, tovarășul Nicolae Ceaușescu — dau garanția că fiecare națiune își va putea concentra forțele în vederea dezvoltării economice și sociale, că numai pe baza acestor principii se poate realiza o lume mai dreaptă, mai bună, o lume a colaborării și păcii.

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 949.

9. ROLUL GRADAȚILOR ÎN PROCESUL PREGĂTIRII MILITARILOR

În procesul de instruire și educare a tinerilor militari, gradații, comandanții de grupe (piese, echipaje), pregătiți și îndrumați cu grijă de către comandanți participă activ la întreaga viață din subunități, contribuie efectiv la formarea tinerilor ca buni luptători, ca cetățeni demni.

Locul și rolul gradatului în subunitate

Comandantul de grupă este comandant nemijlocit al întregului personal din grupă și răspunde de „instruirea, educarea, disciplina și starea moral-politică, ținuta ostășească și aspectul exterior îngrijit al subordonaților, de folosirea și întreținerea corectă a armamentului, tehnicii de luptă și echipamentului din cadrul grupei, de menținerea acestora în ordine și în stare bună"[1]. Prin prisma acestor îndatoriri gradații sînt ajutoare ale ofițerilor în desfășurarea procesului instructiv-educativ.

Gradații sînt comandanții cei mai apropiați de ostași, nu numai ca treaptă ierarhică sau vîrstă, dar și ca preocupări, năzuințe ; ei au multiple posibilități de a cunoaște îndeaproape comportarea, opiniile și atitudinile tinerilor militari, greutățile și nevoile lor. Lucrînd zi de zi alături

[1] *Regulamentul serviciului interior*, București, 1973, p. 150, art. 126.

de soldați la cîmpul de instrucție, gradații transmit cunoștințe, formează deprinderile și priceperile necesare luptătorului. În afara orelor de instrucție, atunci cînd lipsesc ofițerii, ei conduc programul militarilor, răspund de întreaga activitate din subunitate, au sarcini directe în organizarea și desfășurarea activităților cultural-artistice și sportive.

Rolul lor derivă din îndatoririle ce le revin, statuate cu claritate în regulament. Astfel, comandantul de grupă este obligat : „să instruiască și să facă educație militarilor din grupa sa, să le dezvolte rezistența fizică și să cunoască permanent unde se află fiecare militar din grupă și activitatea ce o desfășoară ; să mențină personalul grupei în permanență gata de luptă și să adune în timpul cel mai scurt grupa în locurile destinate pentru alarmă cu toate materialele necesare ; să fie întotdeauna cu grupa sa și să urmărească ca militarii să respecte regulile portului uniformei și să aibă în permanență o ținută ostășească ; să cunoască la fiecare subordonat numele și prenumele, gradul, funcția, anul nașterii, calitățile personale, ocupația dinainte de serviciul militar, situația familială, rezultatele pozitive și lipsurile în pregătirea de luptă și politică ; să se îngrijească de subordonați și să cunoască amănunțit nevoile lor ; să raporteze comandantului de pluton toate cazurile de îmbolnăvire, cererile subordonaților, abaterile și măsurile luate pentru prevenirea acestora, recompensele și pedepsele date, precum și cazurile de pierdere sau de degradare de armament, muniție sau de alte materiale ; să urmărească curățenia și ordinea interioară în cadrul grupei ; să se îngrijească de sănătatea subordonaților și să urmărească tunsul și bărbieritul lor la timp ; să urmărească zilnic respectarea regulilor de igienă individuală și colectivă, curățenia, păstrarea și uscarea echipamentului, precum și executarea la timp a reparațiilor curente, iar în cadrul programului de seară să execute inspecția echipamentului și a stării de curățenie a militarilor din grupă ; să verifice ca toți militarii din grupă, după terminarea programului de instrucție și a tragerilor, să predea muniția rămasă, tuburile trase, grenadele, explozivul, focoasele etc. ; să verifice zilnic existența armamentului, tehnicii de luptă și materialelor grupei, să le cunoască la perfecție și să le folosească cu respectarea strictă a regulilor de exploatare ; să conducă zilnic, în timpul prevăzut în orar și să controleze pe loc curățirea și întreținerea armamentului și tehnicii de luptă a grupei ; să le mențină permanent în ordine și în bună stare de funcționare ; să ia măsuri pentru prevenirea accidentării militarilor, a stricăciunilor, avariilor, catastrofelor, precum și a accidentelor de circulație ; să controleze și să prezinte grupa la raportul și inspecția de dimineață, completă, în ordine, cu armamentul, tehnica și materialele ordonate“ [1].

În caz că îndeplinește funcția de înlocuitor al comandantului de pluton, același regulament precizează că, comandantul de grupă, în absența comandantului de pluton, este obligat în plus să exercite personal ședințele de pregătire stabilite de comandantul de pluton, să urmărească respectarea disciplinei și executarea corectă a serviciului de către comandanții de grupe și de către întregul personal al plutonului ; să se îngrijească de curățenia din încăperile plutonului și de folosirea corectă a instalațiilor ; să pretindă îngrijirea lenjeriei de pat și a echipamentului ; să urmărească executarea la timp a reparațiilor mici, curente, de către personalul plutonului ; să execute inspecția de dimineață la personalul plutonului și să raporteze comandantului de pluton constatările și măsurile luate. Deci aria responsabilității gradatului este întinsă, practic nici o problemă de instrucție, educație, de viață în general nu poate să-i fie străină.

Grupa este colectivul uman în care soldații trăiesc și se instruiesc zi de zi, își perfecționează deprinderile și își îmbogățesc cunoștințele, se formează ca apărători de nădejde ai patriei. Dar pentru a se realiza aceste obiective, una din condițiile de bază o reprezintă calitatea gradaților, nivelul pregătirii lor politice, militare și de specialitate, dragostea și pasiunea de a instrui tinerii militari. În acest sens, un rol însemnat îl are selecționarea viitorilor gradați.

---

[1] *Regulamentul serviciului interior*, București, 1973, p. 151—152.

Comandantul de subunitate poartă răspunderea pentru selecționarea militarilor care vor urma școala de gradați. Dorința comandantului de pluton de a avea în subunitate gradați competenți în instruirea și educarea soldaților se împlinește în măsura în care se asigură o temeinică pregătire în școala de gradați, dar și în raport de ceea ce a selecționat și trimis în această școală, de priceperea sa în a selecționa dintre tinerii militari pe cei mai potriviți unor asemenea funcții.

La selecționarea viitorilor gradați trebuie să se aibă în vedere faptul că pot deveni buni gradați militarii care întrunesc, alături de un nivel de pregătire generală și politică cel puțin la nivelul mediu al pregătirii soldaților, următoarele calități : pasiune pentru muncă ; responsabilitate față de îndeplinirea sarcinilor ; spirit colectiv, de întrajutorare tovărășească ; aptitudine de a mobiliza oamenii, de a obține încrederea și adeziunea lor la acțiunile întreprinse, de a descoperi la subordonați trăsăturile pozitive și a le valorifica corespunzător ; capacitate de muncă, măsura în care posedă energie fizică și intelectuală ; putere de judecată ; memorie, aptitudini de a înregistra informațiile, de a le selecta, interpreta și utiliza corespunzător la nevoie ; aptitudine de a-și organiza propria activitate și a altora ; capacități de exprimare orală, vocabular corespunzător ; posibilități de adaptare, puterea de a se acomoda la cerințele vieții militare ; stăpînire de sine, autocontrol.

O selecție corectă implică luarea în calcul a cît mai multe criterii, dînd prioritate celor care pot influența hotărîtor îndeplinirea atribuțiilor de comandant de grupă. Dincolo de calitățile menționate în lista de mai sus nu pot lipsi din analiză trăsăturile de caracter ale militarilor — cinstea, loialitatea, omenia —, după cum nici opțiunea militarului de a deveni gradat nu poate fi trecută cu vederea. În aceeași măsură, se recomandă ca funcțiile de comandanți de grupe să fie încredințate unor militari care, pe lîngă o bună pregătire militară, de specialitate și politică, știu să mențină spiritul cooperant, buna dispoziție pentru muncă în subunitate. „Serioșii", crispații, suspicioșii, pesimiștii, ironicii, răutăcioșii, invidioșii, capricioșii și alții cu acest gen de trăsături mai mult sau mai puțin predominante nu obțin, de regulă, rezultate bune în conducerea altora. Și alte trăsături psihologice trebuie avute în vedere, ca de pildă : *intro și extraversiunea*, căci extravertiții, prin faptul că sînt mai activi, expresivi, stabilesc ușor relații, își asumă îndatoriri sociale, se impun mai ușor decît introvertiții, care sînt mai puțin sociabili și comunicativi ; *sensibilitatea interpersonală*, respectiv capacitatea de percepere și apreciere a trăirilor interioare ale celorlalți, de a se integra și a participa la viața grupului ; *încrederea în sine*, deoarece cel care nu se lasă învins de greutăți, de insuccese cîștigă sigur acordul celorlalți de a-i convinge ; *aptitudinea verbală*, sau capacitatea de a găsi — cînd trebuie — cuvîntul potrivit, modalități corespunzătoare de a exprima gînduri, idei, principii, norme, de a formula și transmite cu claritate și concizie ordinele.

Selecționarea trebuie să se raporteze la cerințele ce se pun în fața celor învestiți cu atribuțiile instruirii și educării soldaților. Nu selecționăm anumiți militari pentru că „sînt mai buni", în general, decît alții, ci pentru că sînt buni într-un anumit scop, oferă premise sigure că pot răspunde exigențelor școlii de gradați și, apoi, de activitatea de instruire și educare din subunități.

Luarea în considerare a acestor criterii presupune observarea soldaților încă din primele zile ale încadrării în subunități, pentru a putea discerne — urmărindu-i în acțiuni diverse — în ce măsură însușirile cerute sînt prezente la un nivel care să faciliteze formarea celor selecționați potrivit atribuțiilor lor viitoare de gradați.

Odată cu selecția și trimiterea lor la școala de gradați activitatea comandantului de subunitate nu se poate socoti încheiată. Legătura cu comandanții din școala de gradați pentru a ști cum îi evaluează pe viitorii săi gradați, menținerea unui contact sistematic cu aceștia, se constituie în premise ale unei cunoașteri reciproce și cooperări fructuoase în perspectiva perioadei cînd îi va avea pe acești tineri la comanda grupelor din subordine.

Activitatea comandantului de pluton pentru îndrumarea gradaților la comanda grupelor

Un prim element de o importanță hotărîtoare în acest sens este preocuparea comandanților de plutoane de a asigura, după absolvirea școlii de gradați, pregătirea comandanților de grupe, îndeosebi sub aspect metodic și psihopedagogic. O pregătire superioară a gradaților se va răsfrînge pozitiv asupra ordinii interioare, asupra întregii activități. Pregătirea în școala de gradați oferă cunoștințe și deprinderi ce trebuie neapărat completate, consolidate și exersate. La comanda efectivă a grupelor se valorifică cunoștințele și deprinderile căpătate, se depășește mereu ceea ce s-a făcut în școală.

Odată veniți în subunități, gradații, în noua calitate de comandanți, se petrece o transformare însemnată : din soldați executanți în grupă, acum au misiunea de a instrui și educa pe alții ; ei simt răspunderea funcției încredințate, sînt dornici de a o îndeplini cît mai bine dar încă nu știu pe deplin ce și mai ales cum să facă. Dovedesc uneori stîngăcie, nu au suficient format tonul de comandă, atitudinea în fața grupei este nesigură, își caută cuvintele pentru a explica o problemă sau alta în fața subordonaților, unele insuccese îi pun pe gînduri ș.a. Acomodarea cu noul rol are o însemnătate deosebită pentru dezvoltarea viitoare a gradaților. Venirea noului contingent coincide cu preluarea atribuțiunilor de comandanți de grupe, cu intrarea lor în rol. Vor lucra bine în funcție de cele învățate în școală, dar și de îndrumarea primită de la început din partea comandanților de subunități.

Observarea atentă a conduitei gradaților, îndeosebi în perioada inițială a activității lor la comandă, oferă constatări utile. Dorind să se impună, de a se convinge în primul rînd ei înșiși că-și exercită ferm atribuția de comandă, unii au o atitudine rigidă, observațiile le fac cu tonul ridicat, cu o gestică rapidă și o mimică severă, glacială ; alții dimpotrivă, convinși că „militarul trebuie luat ușor", la început, evită folosirea limbajului regulamentar, nu stabilesc relația normală, de subordonare dintre gradat și soldat. Văzînd că nu obțin rezultate pe această cale, unii trec brusc la o conduită opusă celei inițiale, ceea ce

va deruta. Iată de ce intervenția comandantului de pluton este necesară. Seriozitatea, echilibrul comandantului, calmul său, explicațiile argumentate date pe un ton firesc, încrederea în capacitatea tinerilor încorporați oferă certitudini, sentimentul siguranței, al încrederii că au un comandant de nădejde. Asemenea comportament din partea comandantului de pluton va înrîuri pozitiv și conduita debutanților la comanda grupei, va orienta raporturile interumane din subunitate așezîndu-le de la început pe temeiurile prevederilor regulamentare, a principiilor și normelor eticii socialiste.

Munca cu gradații nu se rezumă la a li se atrage atenția că sînt ajutoare, la explicarea felului în care trebuie să organizeze și să desfășoare un exercițiu, și utilizarea a tot felul de interdicții, de atenționări și sfaturi moralizatoare de tipul : „aveți grijă", „vedeți ce faceți", „băgați de seamă", avertismente care repetate excesiv au un efect contrar celui scontat : timorează, inhibă, creează sentimentul de neîncredere.

Intervențiile comandantului au ca scop să facă din gradați educatori, exemple de conștiinciozitate, corectitudine și disciplină. Ca să poată interveni corect, comandantul arată gradaților de ce se procedează într-un anumit fel și nu în altul, ce *scopuri educative* se urmăresc în cadrul fiecărei ședințe de instrucție, care sînt cele mai adecvate forme pentru a le materializa. Insistăm asupra acestor aspecte, căci neglijarea lor va însemna că gradatul, la rîndul său, neînțelegînd utilitatea unor activități de pregătire, nu va fi în măsură să ajute pe subordonați să-și conștientizeze rostul lor în pregătirea de luptă, nu va putea obține adeziunea intelectuală și afectivă necesară pentru o participare motivată a tînărului militar în instruirea lui, o cointeresare și coparticipare activă.

Gradatul nu trebuie doar să execute corect mișcările, ci să le arate soldaților ce și cum să facă, să-i pună să repete și să-i corecteze fără prea multe explicații. Teoretizările, explicațiile generale sînt contraindicate, dar nici restrîngerea excesivă sau excluderea momentului explicativ nu este instructivă, căci poate să ducă la un mod

aproape numai intuitiv de instruire, bazat pe simpla imitare a exercițiilor regulamentare.

Sub raport educativ se recomandă ca gradaților să li se ceară părerea asupra unor chestiuni privitoare la grupa pe care o comandă, să se analizeze cum merg lucrurile la un exercițiu sau ședință practică, solicitîndu-li-se să facă aprecieri pentru a ajunge la anumite concluzii care să decurgă din schimbul de idei făcut împreună. Această metodă le dă satisfacția că ei sînt coparticipanți nu numai la execuție, ci și la elaborarea măsurilor de îmbunătățire continuă a procesului instructiv-educativ în subunitate.

Tactul și răbdarea, explicarea clară și în detaliu a ceea ce trebuie să facă gradatul într-o problemă sau alta ridicată de instruirea și educarea soldaților sînt cerințe de prim ordin ce se impun a fi respectate de către comandantul de pluton. De modul cum va ști să lucreze încă din primele zile cu subordonații săi nemijlociți — adică cu gradații — va depinde eficiența activității lor. Comandantul de pluton trebuie deci să-i ajute pe tinerii gradați în a continua pregătirea lor teoretică și practică pentru a conduce atît ședințele de instrucție, cît și celelalte activități din program, de la deșteptare și pînă la stingere, să le dezvolte pasiunea și hărnicia, disciplina și competența, prestigiul și autoritatea în fața soldaților.

Eforturile comune ale ofițerilor, comandanți de plutoane, și ale gradaților — comandanți de grupă (piese, echipaje) în perioada de început trebuie să se completeze reciproc, astfel încît într-un timp relativ scurt să apară primele succese și satisfacții pe care le oferă funcția de comandant de grupă.

Comandantul de pluton urmărește să formeze la gradați calitățile de instructor și educator, să-i deprindă a aplica în întreaga lor activitate prevederile regulamentelor militare, să-i ferească de tendința de a trata „de sus“ pe subordonații lor sau de a trece cu vederea lipsurile manifestate de militari, să-și formeze un stil de muncă prin care să-și afirme autoritatea, fermitatea, exigența, comportarea exemplară în toate împrejurările, să se bucure de respectul cuvenit din partea subordonaților, cuvîntul lor să fie ascultat și urmat.

Urmărind atent comportamentul gradaților în diverse situații, cum se comportă cu soldații la cîmpul de instrucție, ce atitudine au față de fiecare soldat, cum rezolvă „cazurile“ de superficialitate sau indisciplină ale unora, cum își conduc grupele în afara orelor de instrucție, ce relații există între gradați, comandantul de subunitate va putea interveni pentru a ajuta concret pe fiecare gradat în raport cu ceea ce are fiecare specific.

Avînd în vedere că gradații sînt cei care — mai ales în etapa instrucției soldatului și a grupei — lucrează nemijlocit cu fiecare soldat în parte, comandantul de pluton va acorda atenția cuvenită pregătirii temeinice a fiecărei ședințe de instrucție, înarmării gradaților cu formele și metodele eficiente de instruire a tinerilor militari ; timpul afectat special pentru pregătirea temelor de a doua zi va îmbrăca în acest context un caracter cît mai concret, astfel încît gradații vor trebui să știe precis ce au și cum trebuie să facă în următoarea zi de instrucție la fiecare categorie de pregătire, în fiecare oră.

Pregătirea metodică, îndeosebi pentru instrucția practică, are o importanță deosebită. Vor fi învățați cum să instruiască grupa dar și cum să o comande în luptă potrivit cerințelor doctrinei de apărare a patriei de către întregul popor ; cum să acționeze în situațiile cînd subunitățile mici vor lupta izolat, în misiuni independente în spatele dispozitivului inamic etc., ceea ce necesită o pregătire tactică, topografică, tehnică și fizică deosebite, calități ca inițiativa, curajul și perseverența. De aceea un obiectiv de seamă în pregătirea gradaților îl reprezintă lărgirea orizontului lor tactic pentru a înțelege — și a ști să le prezinte soldaților — sensul și implicațiile acțiunii subunității ce o comandă, în cooperare cu cele ale gărzilor patriotice, ale detașamentelor de tineret, dezvoltarea spiritului de inițiativă, a capacității de a face față unor situații complexe, de a realiza surprinderea și a valorifica eficient diverse forme de luptă ca raidul, incursiunea, sonda, capcana, infiltrarea și altele ce presupun acțiuni curajoase, duse de grupuri mici, instruite și coezive.

Îndrumarea lor atentă nu va însemna tutelare sau substituire. Analizele scurte făcute de gradați la sfîrșitul

fiecărei zile de instrucție, evidențierea a ceea ce a fost bun în activitatea lor în ziua respectivă, prezentarea unor recomandări pentru remedierea neajunsurilor, stimularea interesului fiecărui gradat de a se prezenta cît mai bine de la o ședință de instrucție la alta, sînt metode de lucru ce dau bune rezultate.

La cîmpul de instrucție, la instrucția tragerilor, la cea de specialitate, în conducerea mașinilor de luptă etc., gradații să fie învățați a dovedi răbdare și tact în munca cu subordonații lor. Soldații, mai ales în perioada de început, sînt timorați, încordați, au rețineri ; unii prind mai repede, alții mai greu, dar aceasta nu înseamnă ca gradații să-și piardă cumpătul, să eticheteze în diferite feluri capacitatea de muncă a acestora, căci procedînd astfel nu vor face decît să mărească și mai mult dificultățile în calea însușirii cunoștințelor și deprinderilor respective ; acolo unde au cazuri mai deosebite, să ceară ajutorul comandantului de pluton care desigur va trebui să intervină personal în asemenea situații.

La activitatea educativă de formare a luptătorului un rol deosebit îl are exemplul personal al gradatului. Îndemnul „faceți ca mine“, are o importanță deosebită. Pentru că nu poți cere subordonatului — bineînțeles cu șanse de a fi urmat — să respecte rigorile vieții militare dacă tu însuți nu ești o pildă vie. Chiar dacă gradatul nu rostește, de fiecare dată, cu voce tare, îndemnul amintit, faptele sale trebuie să fie cele conforme cu calitățile de comandant.

Exemplul personal al gradatului trebuie asigurat la toate activitățile căci militarii din subordinea lor, cu spirit de observație dezvoltat, urmăresc atent, în toate împrejurările, pe comandantul lor ; sînt tentați să imite exemplul gradatului, făcînd, bineînțeles, acest lucru cu discernămînt, gîndit și motivat. Nu întîmplător se spune : „Așa cum este comandantul, așa sînt și subordonații“, sau „Subunitatea este oglinda comandantului“. De aceea comandantul de pluton va urmări permanent și va interveni cînd este cazul pentru ca gradații săi să constituie exemple, modele de urmat și prin rezultatele muncii și prin conduită, pentru toți soldații.

Aproape la toate categoriile de instrucție, la instrucția tragerilor, instrucția de front, pregătirea fizică nici nu se începe antrenamentul pînă nu se arată practic cum trebuie să se execute mișcarea. Și demonstrația o face comandantul de grupă. De aceea comandantul de subunitate trebuie să asigure la pregătirea gradaților menținerea antrenamentului, corectitudine, vigoare și precizia mișcărilor lor. Avîndu-se în vedere pregătirea soldaților, nu trebuie scăpată din vedere antrenarea gradaților. Astfel, comandantul de pluton, la instrucția tragerilor, va lucra la ateliere și cu comandanții de grupe, va urmări ca aceștia, paralel cu antrenarea soldaților, să se pregătească și ei deoarece în poligon, cel care execută ședința de tragere după comandantul de pluton și în fața soldaților din subordine este gradatul. Subordonații îi văd rezultatele, le comentează, ceea ce are un efect deosebit asupra acestora ; obținînd calificative foarte bune, gradatul nu numai că îi va mobiliza și mai mult pe aceștia să urmeze exemplul său, dar va crea autoritatea cuvenită, indicațiile și sfaturile sale vor căpăta greutatea faptelor și ca atare vor exercita influență pozitivă. Aceeași situație o întîlnim în fond, sub o formă sau alta, și la celelalte categorii de instrucție.

De asemenea, am remarca, tot sub aspectul influenței ce o exercită asupra subordonaților, modul cum gradații se prezintă la învățămîntul politico-ideologic și în activitatea organizației U.T.C. Ei nu-i învață pe ostași doar să mînuiască perfect armamentul și tehnica de luptă din dotare. Munca lor vizează, totodată, educarea militarilor în spiritul dragostei și atașamentului nețărmurit față de partid și popor, îi ajută să înțeleagă și să transpună în munca de zi cu zi politica partidului, să slujească cu credință cauza partidului și poporului, să se achite cu răspundere de toate îndatoririle ce le revin. De aceea, gradatul trebuie să fie el însuși temeinic pregătit. Este știut că la învățămîntul politico-ideologic, gradații participă împreună cu soldații. Deci soldații au posibilitatea să vadă nemijlocit gradul de pregătire politică a comandanților lor de grupă, capacitatea și maturitatea lor în înțelegerea vieții social-politice a țării, a evenimentelor

interne și internaționale ; o bună pregătire din acest punct de vedere duce la sporirea prestigiului gradaților în fața subordonaților, după cum neajunsurile în pregătirea politică, le diminuează autoritatea, influența.

Comandantul de pluton va urmări ca de fiecare dată gradații să studieze temeinic temele, bibliografia recomandată, să discute și să clarifice cu aceștia problemele mai puțin înțelese, pentru ca la învățămîntul politic gradații să dovedească combativitate, să participe la buna înțelegere de către militari a temelor ce se studiază, influențînd și pe această cale comportamentul acestora, formarea lor ca ostași și cetățeni.

Efect educativ are și modul în care comandanții de plutoane și companii (similare), folosesc drepturile regulamentare de a recompensa și pedepsi pe gradați. Recunoașterea atentă și la dimensiunile reale a meritelor gradaților exercită o înrîurire pozitivă asupra hotărîrii gradaților de a se dedica și mai mult activității de instruire și educare a soldaților.

Nu este stimulativ să se folosească aceleași metode de muncă cu gradații cît și cu soldații. Prin stilul său de muncă cu gradații, comandantul de subunitate trebuie să cultive la aceștia mîndria pentru funcția lor, încrederea în forțele proprii, simțul răspunderii, iar răsplata muncii lor să se facă pornindu-se tocmai de la rezultatele ce le obțin ei la comanda grupelor.

Needucativă, cu consecințe negative în ce privește autoritatea comandanților de grupe, s-ar dovedi metoda de a face observații critice acestora, atunci cînd un gradat sau altul nu execută corect o anumită activitate sau a săvîrșit o abatere. Și mai dăunătoare s-ar dovedi apostrofările, ironizarea sau jignirea gradaților ; asemenea practici nu numai că știrbesc autoritatea celui în cauză, dar ar putea fi preluate și aplicate de gradați în relațiile cu soldații.

Comandanții de grupe vor fi îndrumați și în ce privește drepturile acordate prin regulament de a recompensa și pedepsi. Ei sînt investiți, potrivit regulamentului, cu dreptul de a recompensa și pedepsi pe subordonații lor și ca atare trebuie să-și exercite corespunzător această

îndatorire. Neexercitarea drepturilor ce le au comandanții de grupă, lipsa de preocupare a unor comandanți de plutoane în a urmări cum folosește gradatul recompensele și pedepsele regulamentare îi poate determina pe aceștia să nu recompenseze pe militarii merituoși și să nu pedepsească pe cei care comit acte de indisciplină, sau de a le folosi defectuos, ori a întrebuința alte metode, în afara regulamentului, ceea ce i-ar lipsi de unul din mijloacele de a determina un comportament corect din partea subordonaților, de a le direcționa preocupările în primul rînd către instrucție.

Comandantul de pluton trebuie să cunoască de fiecare dată recompensele și pedepsele aplicate de comandanții de grupă, iar atunci cînd acestea nu se încadrează în prevederile regulamentare, să intervină prompt. Sub raport educativ, este bine ca, comandantul de pluton să țină cont și să solicite întotdeauna părerile gradaților din subordine atunci cînd urmează a recompensa sau pedepsi pe militarii din grupele comandate de ei, acesta fiind și unul din mijloacele care duce la sporirea autorității gradaților în fața soldaților. Gradații să fie permanent învățați ca, manifestînd exigență față de muncă și comportarea subordonaților, să se preocupe, totodată, de stimularea celor buni, merituoși, să promoveze larg în rîndul ostașilor pilda celor ce-și fac cu cinste, exemplar datoria ; să fie ajutați să înțeleagă valoarea unei mulțumiri, unei aprecieri călduroase, a unei felicitări date celor care obțin rezultate foarte bune.

Cerințe de natură metodică privitoare la formarea gradaților

La începutul stagiului militar, cînd tinerii ostași își însușesc regulamentele și își formează deprinderile conduitei militare, este bine ca munca comandantului de grupă să graviteze pe *practica aprobării și dezaprobării acțiunilor subordonaților*. Avem în vedere aplicarea corectă a unor cerințe ca : concordanța între faptele militarilor și recompensa acordată ; adecvarea la persoană, în sensul alegerii recompensei sau pedepsei cu efect maxim

pentru cel în cauză; să nu fie prea dese întrucît prea multe laude pot duce la îngîmfare, iar prea multe observații la descurajare sau la indiferență; să se țină cont și de efectul probabil ce-l va avea măsura respectivă în rîndul colectivului, pentru ca pe această bază să orienteze opinia subunității în sensul dorit etc.

Gradații sînt mereu în fruntea grupelor: la programul de înviorare, la orele de instrucție, la activitățile cultural-artistice și sportive de masă, la întreținerea sectoarelor, la cititul presei etc. Potrivit prevederilor Regulamentului serviciului interior, nici un soldat nu părăsește locul grupei fără aprobarea comandantului de grupă. Fiind permanent și peste tot cu soldații din subordine, gradatul are posibilitatea de a-i cunoaște multilateral. Dar, pentru a realiza acest lucru, comandantul de pluton îi va orienta activitatea și în acest sens, învățîndu-l cum să-și cunoască subordonații, ce procedee să folosească, ce să știe despre ei, cum să lucreze cu fiecare, în funcție de particularitățile psihice, temperamentale și caracteriale ale soldaților, cum să influențeze pozitiv starea de spirit, climatul de muncă, comportamentul individual și colectiv. În acest sens pot fi folositoare activitățile organizate în cadrul cercului de pedagogie pentru gradați, organizat de statul major al unității cu sprijinul celor mai buni cunoscători și pasionați ai acestei discipline din rîndul ofițerilor, întîlnirile între actualii și viitorii gradați, dezbaterile de caz pe probleme de educație ostășească, întîlnirile dintre gradați și ofițeri din statele majore, activiști de partid, comandanți ai unor subunități de frunte, întîlniri în care se prezintă chipuri și fapte ale gradaților din contingentele anterioare, modul în care au reușit să se apropie de subordonați, să rezolve diferite probleme, să se facă prețuiți și stimați de cei pe care i-au instruit.

Apropierea de sufletul tinerilor militari, cunoașterea preocupărilor, greutăților și nevoilor acestora, ascultarea cu seriozitate a păsurilor lor, acordarea unui sfat, a unei încurajări la un moment mai dificil sînt direcții de acțiune spre care comandantul de pluton își îndreaptă atenția și în munca cu gradații, orientîndu-i în acest scop. Dau rezultate nu brutalitatea și rigiditatea în relațiile cu

soldații, ci exigența regulamentară și apropierea de aceștia, nu practicile și pedepsele neregulamentare ci viața și activitatea ostășească desfășurate potrivit regulilor statornicite prin regulamente.

Comandanții de subunități trebuie să asigure ca gradații din subordine să nu folosească metode neregulamentare, să nu jignească sau bruscheze, să folosească instrucția ca pedeapsă disciplinară, practici ce pot da naștere la atitudini refractare, resentimente greu de înlăturat, ce ar deteriora caracterul etic al raporturilor de subordonare.

Comandantul de pluton va veghea ca gradații să fie exigenți dar principiali în relațiile cu subordonații, să nu îngăduie sub nici o formă și nici unui gradat folosirea orelor de instrucție ca mijloc de pedepsire a soldaților, abuzul de funcție, jignirea subordonaților etc. Să fie ajutați a înțelege ce înseamnă și pe ce se bazează autoritatea reală, faptul că autoritatea nu exclude ideea de legătură tovărășească, că distanțarea nu generează altceva decît rețineri, teamă, o disciplină mecanică, după cum și familiarismul, dorința de popularitate cîștigată cu prețul îngăduinței este la fel de dăunătoare, alimentează subiectivismul, compromisul, viciază însuși climatul de muncă.

Gradații vor fi ajutați să cunoască și în același timp să influențeze pozitiv *relațiile interpersonale* dintre militarii grupei din subordine. Avem în vedere aici, îndeosebi, atitudinea comandantului de grupă care prin opiniile și intervențiile sale poate armoniza aceste relații și închega grupa sa.

Comandantul de pluton va educa gradații pentru ca aceștia prin opiniile, atitudinea și conduita lor să contribuie la crearea fiecărei grupe ca un colectiv de oameni care să aibă grijă de fiecare, să participe efectiv la bucuriile și greutățile fiecăruia, să biruie împreună, ajutîndu-se reciproc, dificultățile inerente vieții ostășești. Mici atenții de genul unor felicitări cu prilejul împlinirii unei anumite vîrste sau a altui eveniment important din viața sa și a familiei sale, au consecințe importante în starea de spirit a soldatului, favorizează comunicarea și împărtășirea reciprocă a sentimentelor, a trăirilor intime, îl face să se simtă apropiat, solidar, ca într-o familie.

Pentru stimularea participării gradaților la statornicirea în subunitate a unor relații principiale, bazate pe cerințele eticii și echității socialiste, ale prevederilor regulamentare, se recomandă ca periodic ei să fie puși să raporteze în adunările generale ale organizațiilor U.T.C. despre modul în care, în calitate de uteciști, sînt exemple în funcțiile încredințate ; birourile organizațiilor de tineret să discute în mod individual cu fiecare gradat despre conduita și rezultatele muncii lor în îndeplinirea atribuțiilor de comandanți de grupă prin prisma cerințelor Angajamentului solemn al utecistului.

Gradații vor fi îndrumați, în același timp, să se preocupe *de starea sănătății subordonaților, de igiena lor personală.* Se cere respectat timpul necesar ostașilor pentru igiena personală, îndeosebi spălatul după orele de instrucție de dimineață, pentru spălatul și îngrijirea obiectelor de folosință personală.

Totodată, gradații să fie orientați să aibă în atenția lor pe acei militari din grupă care sînt internați în infirmerie, spital sau se află în concediu medical. Comandantul de pluton va asigura, în acest scop, învoirea necesară comandantului de grupă și a altor militari pentru a vizita pe cei internați în spital, conduită care întreține sufletește legătura militarului cu subunitatea sa, întărește sentimentele de solidaritate și apropiere între militari.

Totodată comandantul de pluton își va forma astfel gradații din subordinea sa încît aceștia să aibă față de el întotdeauna o atitudine loială, sinceră, să nu-i ascundă nimic din cele ce s-au petrecut sau se petrec în subunitate în lipsa sa, să raporteze cînd ei înșiși nu pot rezolva greutățile și doleanțele soldaților din grupă. Informat corect, comandantul de pluton va ști să intervină la timp și cu metode adecvate. Aceasta nu înseamnă a nu verifica și personal anumite aspecte despre care i s-a raportat de către gradați sau, atunci cînd este cazul, a se consulta cu biroul organizației U.T.C. înainte de a lua măsurile cuvenite, deoarece pot apărea cazuri de aprecieri nedrepte la adresa altor militari, date de unii militari sau chiar comandanți de grupe care din diferite motive — ca de pildă pentru a cîștiga importanță în fața comandantului

— își îngăduie a denatura faptele. Cei împotriva cărora se vor lua măsuri care nu concordă pe deplin cu cele făptuite, își pot pierde încrederea în colectiv, în comandantul de grupă, se izolează ; în subunitate își poate face loc neîncrederea, suspiciunea reciprocă. Or, aceste elemente reprezintă piedici în calea închegării psihomorale a subunității. Gradații, dar nu numai ei, trebuie educați să raporteze de față cu ceilalți militari ceea ce au de spus, cu excepția împrejurărilor care țin de păstrarea secretului militar. Astfel, ei se vor obișnui să ridice probleme cu adevărat importante, principial și evitînd exagerările.

Comandanții de grupe, potrivit îndatoririlor lor, controlează și apreciază modul cum se prezintă militarii din grupe la inspecția de dimineață, la curățitul armamentului și a tehnicii de luptă, la întreținerea sectoarelor etc. În acest context ei trebuie îndrumați să nu transforme controlul în tracasări și enervări intenționate ale subordonaților, în mijloace de sancționare a unora prin aprecieri exagerate a unor neajunsuri, prin încredințarea de munci administrative peste limitele ce se cuvin a fi date fiecăruia sau prin numirea la servicii cu precădere a unora în anumite schimburi și prin scutirea altora, îndeosebi de la activitățile administrativ-gospodărești. Asemenea practici pot crea stări de nemulțumire în rîndul militarilor.

Orientarea gradaților pentru a se ocupa de *conducerea programului și în afara orelor de instrucție sau în zilele de repaus legal* constituie o altă latură a muncii comandantului de subunitate cu aceștia. Gradații vor fi îndrumați de comandantul de pluton pentru a cunoaște preferințele cultural-artistice, tehnice, sportive și de altă natură ale militarilor, pasiunile și înclinațiile lor, pentru ca pe această bază, împreună cu organizația U.T.C. să desfășoare activități politico-educative instructive și recreative, să asigure participarea tuturor la activitățile cultural-artistice și sportive de masă organizate la nivelul subunității. sau pe unitate. Instructori și educatori, gradații să fie îndrumați a veghea ca toți ostașii să participe la cititul presei, la vizionarea emisiunilor de televiziune

incluse în programul subunității, să contribuie efectiv la organizarea și desfășurarea orelor culturale și activităților sportive. Sînt gradați care și în învoire merg împreună cu ostașii din subunitatea lor pentru a viziona un spectacol, a vizita un muzeu sau o expoziție. Nu întîmplător în aceste grupe domnește o atmosferă de înțelegere, de cooperare în muncă, nu sînt cazuri de abateri de la disciplină, iar rezultatele în pregătirea de luptă și politică sînt din cele mai bune. Asemenea gradați se bucură de un respect deosebit în subunitățile din care fac parte.

Relațiile dintre gradați, prin natura lor, își pun în mod substanțial amprenta asupra autorității și a modului cum conduc programul subunității în lipsa ofițerilor. Între comandanții de grupe trebuie să se asigure raporturi regulamentare, să se evite imixtiuni ale unora în atribuțiile altora, comentarea în fața soldaților a unor măsuri sau atitudini ale altor gradați, limbajul neregulamentar care, desigur, dacă ar apărea, nu pot rămîne fără urmări în ce privește autoritatea gradaților, capacitatea lor reală de influențare pozitivă a comportării subordonaților, modelul ce-l oferă pentru tinerii militari.

Comandanții de subunități trebuie să acorde aceeași atenție și asigurării unității de exigență din partea gradaților. Unii pot trece ușor cu vederea peste anumite lucruri, alții pot dovedi o severitate excesivă, prin aceea că, fără a fi edificați suficient asupra unor stări de lucruri, să ia măsuri extreme, să pedepsească înainte de a afla unde a greșit militarul, de ce a acționat așa și nu altfel. Atitudinile extreme sînt dăunătoare și pentru că produc nedumeriri în rîndul militarilor, dau naștere la confuzii. În loc să-și formeze convingerea că trebuie să se comporte așa cum cer regulamentele, ostașul va căuta să-și schimbe mereu conduita după felul de a fi al unui gradat sau altuia, împrejurări care pot avea efecte negative atît asupra ordinii interioare, cît și asupra educației militarului. Tot needucativ se dovedește și obiceiul unor gradați de a face comentarii negative despre un alt gradat, în fața soldaților, sau de a judeca corectitudinea sau incorectitudinea unui ordin dat de un comandant de grupă sau de a interveni, în prezența soldaților, la alt gradat pentru a schimba un ordin dat ori pentru a crea un anume privilegiu pentru un militar sau altul. Se recomandă ca anumite probleme, îndeosebi modul cum conduc și organizează activitatea din grupe, cum se comportă cu soldații, relațiile dintre ei, să se analizeze separat cu gradații, cu prilejul raportului zilnic al companiei (bateriei), al bilanțurilor săptămînale ce se țin pe subunități, și ori de cîte ori e nevoie. Rezultate bune dă și metoda consultării periodice a gradaților pe diverse probleme, în cadrul cărora receptivitatea la sugestii și propuneri generează dorința lor de afirmare, preocuparea pentru a-și îmbunătăți munca, stimulează răspunderea în îndeplinirea îndatoririlor lor.

* * *

Îndrumați și orientați permanent în a-și îndeplini cu responsabilitate atribuțiile conferite prin regulamente, gradații se dovedesc ajutoare prețioase ale ofițerilor în munca de instruire și educare a tinerilor militari. Comandanții de plutoane, acționînd permanent pe linia pregătirii continue a gradaților din subordine, perfecționîndu-le deprinderile metodice, de comandă, ridicîndu-le autoritatea, stimulîndu-i în munca lor, fac ca aceștia să-și sporească contribuția la formarea ostășească a tinerilor veniți să-și satisfacă stagiul militar, la menținerea în fiecare subunitate a unui climat optim de muncă ce prilejuiește afirmarea plenară a fiecăruia și a colectivului în ansamblul său.

10. COMANDANTUL DE SUBUNITATE. ROLUL SĂU ÎN EDUCAREA SUBORDONAȚILOR

Calitatea de educator definește ceea ce are esențial poziția ofițerului în cadrul procesului de formare a tinerelor generații chemate sub drapel ca cetățeni deplin responsabili ai societății noastre. Comandantul de subunitate conduce nemijlocit procesul de instruire și educare a militarilor. Ridicarea capacității combative a subunității se realizează prin activitatea competentă, pasionată, perseverentă a comandantului pentru rezolvarea problemelor cu care profesiunea îl confruntă zilnic.

Rolul și locul comandantului în cadrul subunității

Comandantul de pluton (companie) conduce, și deci răspunde, pentru buna desfășurare a întregii activități în subunitate. El transmite subordonaților cunoștințe militare, tactice, tehnice de specialitate, politico-ideologice, îi pregătește ca buni executanți ai misiunilor, mînuitori iscusiți ai tehnicii din dotare, ca buni trăgători cu diferite categorii de armament. Totodată, comandantul își ajută ostașii să înțeleagă temeinic rolul și locul lor pe timpul stagiului, să-și formeze o concepție înaintată despre îndatoririle sociale, cultivă sentimentele patriotice, atitudinea înaintată față de muncă, de colectiv și sine, spiritul de disciplină și vigilență revoluționară, intransigența față de orice manifestare negativă. Înrîurirea exercitată de comandanți și de celelalte cadre asupra tinerilor pe timpul stagiului militar are menirea să contribuie la formarea de luptători neînfricați, la afirmarea multilaterală a personalității lor.

Desfășurînd activitățile cuprinse în programul pregătirii de luptă și politice, comandantul transmite cunoștințe, formează convingeri, propagă idealuri de viață comuniste, înrîurește conștiința moral-cetățenească a tinerilor ostași. Ca urmare, el manifestă interes și acționează concomitent atît pentru ca militarii să cunoască temeinic armamentul și tehnica din dotare, procedeele și principiile de ducere a luptei de apărare, cît și pentru formarea la subordonați a concepției materialist-dialectice despre lume și viață, pentru dezvoltarea capacității de angajare socială. Munca educativă pe care o desfășoară nu urmărește să formeze numai buni executanți, ci oameni deplin responsabili, caractere integre și demne, oameni capabili să decidă în cele mai diverse situații. Într-o asemenea optică apare clar faptul că formarea calităților de executant reprezintă doar o latură a formării multilaterale a luptătorului, a maturizării cetățeanului.

Atunci cînd organizează o ședință de tragere, un antrenament sau exercițiu tactic, comandantul își fixează cu atenție și scopuri de natură educativă, urmărește atingerea lor. De exemplu, la o ședință de cunoaștere a armamentului se urmăresc scopuri care vizează însușirea de către militari a caracteristicilor tehnico-tactice, a principiilor de funcționare, întreținere și mînuire, dar și cultivarea dragostei și grijii față de aceste instrumente ale acțiunii eficiente în cîmpul de luptă, a încrederii în puterea lor de foc, recunoștința față de popor pentru eforturile pe care le face pentru ca armata să fie înzestrată cu armament modern. Un exercițiu tactic îi oferă posibilitatea ca, pe lîngă formarea deprinderilor de luptător iscusit, de om al acțiunii practice să cultive la subordonați curajul, solidaritatea ostășească, spiritul de sacrificiu în îndeplinirea misiunilor. După cum la o activitate gospodărească se pot înrîuri spiritul de ordine, atitudinea înaintată față de muncă, grija față de bunuri, intransigența față de risipă, de orice folosință nerațională, neeconomică a materialelor și energiei, preocuparea pen-

tru a găsi, împreună cu subordonații, modalități de „a prelungi viața" unor mijloace, de a reduce anumite consumuri sau înlocui componente din baza materială a instrucției ș.a.m.d.

Exercitarea rolului de comandant, specialist militar și activist politic, îl confruntă pe ofițer cu necesitatea de a promova perseverent noul în activitate, în felul său de a munci, ca și refuzul categoric de a rămîne la ceea ce s-a dobîndit, la stadiul unor succese oricît de mari ar fi ele. Spiritul novator implică pregătire permanentă și multilaterală, ridicarea necontenită a capacității de investigare și acțiune prin utilizarea metodologiilor moderne de instruire și educare. Lărgirea continuă a orizonturilor spirituale reprezintă o garanție sigură că evoluția ofițerului se face pe direcțiile impuse de exigențe sociale mereu mai ridicate.

Pentru a-și îndeplini misiunea, ofițerul comandant de subunitate trebuie să aibă o concepție clară asupra problemelor educării tinerei generații, căreia de fapt îi aparține. Stilul său de muncă trebuie să-i înlesnească apropierea și înțelegerea unei realități umane dinamice, lucrul în perspectivă, folosind instrumente (metode) perfecționate ; din situațiile și evenimentele cotidiene el va desprinde concluzii de natură profesională, dar și etică. Comandantul veghează ca în viața de fiecare zi să fie respectate normele și principiile eticii și echității, face din locurile comune prilej de a educa. În aprecierea faptelor și evenimentelor folosește criterii ; cultivă cinstea, integritatea și onestitatea, demnitatea și onoarea, spiritul revoluționar. Efectul intervențiilor sale, realist apreciate, îi va da posibilitatea să efectueze permanent și metodic corecțiile ce se impun, să evite trecerea de la o extremă la alta, să evite precipitările sau măsurile fără acoperire întrucît acestea dăunează muncii, au efecte noneducative.

Comandantul constituie, voit sau nu, un model pentru subordonați. Unitatea dintre vorbă și faptele sale, dintre gîndire și acțiune, dintre scop, metode și situație au o mare putere de înrîurire. Exigența, spre exemplu, dobîndește valoare mare cînd este dublată de autoexigență, critica de autocritică. Folosirea acelorași unități de măsură pentru aprecierea faptelor tuturor subordonaților, ca și a propriilor acțiuni, are un rol decisiv asupra înțelegerii unitare a exigențelor pregătirii ca și ale conduitei etice, a calității raporturilor ce se instituie în subunitate, între toți militarii ei. Cerînd tuturor respectarea legilor și regulamentelor, comandantul se bucură de prestigiu, iar intervențiile sale dobîndesc încărcătură educativă mare atunci cînd nu-și îngăduie sieși nici un fel de concesie de la ceea ce constituie spiritul legalității și echității socialiste.

Probleme specifice se ridică pentru comandant în privința organizării raporturilor funcționale dintre cadre și militarii în termen. Comandantul acționează asupra subordonaților pe baza unor modele pe care și le-a format, însușit și aplicat personal cu rezultate care se cer a fi apreciate concret. Militarul reacționează, la rîndul său, la solicitările comandantului, raportînd cerințele la modelele comportamentale însușite de el anterior stagiului militar și după încorporare, modele comparabile mai mult sau mai puțin cu exigențele formulate de ofițer, asemănătoare, prin urmare, dar și deosebite. Voind să-și însușească noile modele de comportament, el acționează la nivelul capacității sale de înțelegere, a dorinței de a se (trans)forma, a puterii de a asimila scheme noi, mișcări noi ș.a.m.d. Dacă construcția spirituală a tînărului, anterior stagiului militar a determinat deschideri largi ale persoanei în direcția asimilării de noi programe, noi comportamente atunci soluționarea problemelor educației militare este în bună măsură ușurată.

Dar din existența zestrei operaționale decurg și particularități. Astfel, ori de cîte ori i se încredințează o misiune, primește un ordin, militarul nu pornește automat la acțiune, ci de cele mai multe ori procedează la deliberări proprii ; el va stabili o anumită atitudine interioară și apoi exterioară, va pune la rîndul său probleme pentru comandant, care recepționîndu-le trebuie să procedeze la noi deliberări, să efectueze corecții de o natură sau alta. Astfel privită, opera educativă începe să fie percepută ca un proces deosebit de complex și contradictoriu, cu termeni activi, cu condiționări în ambele

sensuri, care implică transformări permanente, mutații numeroase, de o parte și de cealaltă.

Asimilarea înrîuririlor educative are două aspecte : unul se referă la modificarea modelelor, a cunoștințelor și schemelor operaționale pentru a li se asigura actualizarea, flexibilitatea, pentru a nu se ajunge la poziții rigide, falimentare în educație ; al doilea aspect are în vedere eforturile ce se depun pentru a forma noi deprinderi, atitudini și comportamente, în raport cu anumite modele. Primul aspect are ca rezultat principal transformarea ofițerului-comandant sau activist de partid, maturizarea sa continuă ; celălalt vizează transformarea militarilor după cerințele programelor de pregătire. Ambele procese transformatoare sînt rezultatul aceleiași acțiuni practice denumite după caz pregătire de luptă, politico-ideologică sau de specialitate, instrucție de front ș.a.

Ofițerul tînăr, comandant de subunitate, are obligația de a fi permanent deschis, receptiv la informație pentru a-și însuși ceea ce-i valoros din experiența celorlalte cadre, elementele pozitive ale stilului lor de muncă, care se potrivesc însăși firii sale, felului său de a lucra cu subordonații. El trebuie să privească critic experiența, s-o supună unor procese de valorizare, să discearnă ce își păstrează valabilitatea, îi înlesnește evoluția, să facă, la rîndul său, completările cuvenite, pentru a depăși limitele la care s-a lucrat anterior. Experiența (trecutul) trebuie confruntată cu cerințele viitorului, care nu reprezintă niciodată o simplă continuare a prezentului.

Transferul de experiență trebuie conceput în ambele sensuri ; el se realizează optim în condițiile unei cooperări intense, a comunicării de zi cu zi în activitatea practică. Cadrele vîrstnice au datoria să-și prezinte propria lor experiență într-o lumină autocritică, să rețină atenția celor tinere asupra laturilor mai puțin izbutite, asupra unor direcții care necesită strădanii pentru a se obține clarificări, confirmări ș.a. Asemănarea și apropierea dintre cadre este rodul conviețuirii, al afirmării și comunicării în cele mai diverse planuri, și nicidecum al unor raporturi episodice, lacunare.

Efecte educative se obțin prin exercitarea corectă a dreptului de a hotărî și comanda, de a da ordine. Comandantul trebuie să folosească dreptul de a decide pentru buna organizare și desfășurare a tuturor activităților, respectarea în viața ostășească a regulamentelor, legilor și dispozițiilor superioare, executarea integrală și de calitate a programului pregătirii de luptă și politice.

Comanda unică se realizează în condițiile cînd elaborarea hotărîrilor de natură educativă se face prin consultarea permanentă a ajutoarelor, a comuniștilor și a organizației U.T.C. Comandantul educă caractere integre, ferme și intransigente prin felul în care elaborează, transmite și supraveghează execuția ordinelor, spiritul său de exigență constantă și prin intoleranță față de nereguli.

Conducînd procesul de instruire și educare a subordonaților, comandantul de subunitate trebuie să fie apropiat de oameni, să îmbine exigența cu respectul față de om, să intervină pentru înlăturarea deficiențelor, recunoscînd în ele și propriile sale neajunsuri, limite ale activității. Principialitatea generează sentimente de stimă și afecțiune reciprocă, favorizează manifestarea spiritului de intransigență, întărirea coeziunii, a unității de voință în îndeplinirea misiunilor.

Coordonate ale profilului spiritual al comandantului

Sub raport spiritual, comandantul de subunitate trebuie să fie un *produs al culturii socialiste, al instrucției multilaterale și al educației comuniste, revoluționare.* Astăzi actul de comandă este tot mai mult un act de cultură, cu efecte asupra gîndirii, sentimentelor și convingerilor celor ce alcătuiesc subunitatea. Pregătirea temeinică — teoretică, metodologică, profesională, politică și morală — conferă mijloacele și instrumentele pentru modelarea colectivului (acțiune eficientă), pentru intervenție și înrîurire educativă, pentru a formula obiective realiste și tactici corespunzătoare situațiilor complexe, permanent modificabile.

Capacitatea ofițerului de a „citi“ și „descifra“ problemele cu care îl confruntă o realitate umană, de a

înțelege raporturile sale cu ambianța socială (viața din subunitate, unitate, familie etc.) depinde hotărîtor de cunoștințe, de pregătire. În cunoștințe se condensează experiența proprie de viață, ca și acea umană existentă la un moment dat. Prin ele are acces la acest tezaur și tot prin cunoștințe ajunge să-l depășească, se „mișcă" dincolo de realitatea nemijlocită, se întoarce în epoci trecute sau anticipează viitorul, aducînd astfel elemente de preț la manifestarea propriei libertăți — de acțiune, de muncă — cu rezultate și consecințe tot mai previzibile. Cunoștințele lărgesc orizontul spiritual, grăbesc maturizarea personalității, adîncesc mereu propria umanizare. Pregătirea continuă, adăparea la izvoarele științei și înțelepciunii mențin viguros spiritul, realizează efectele unei permanente preveniri, înlesnesc o evoluție personală în pas cu timpul, generează termeni comuni pentru dialog între generații, preocupări comune, atenuarea diferențelor, inevitabile, dar și cu limite ce variază în funcție de fiecare în parte, de atitudinea personală, de nivelul înțelegerii acestei necesități fundamentale.

Menținerea culturii în actualitate se obține pe mai multe căi, ponderea unor metode sau procedee fiind diferită de la caz la caz și în raport de împrejurări. Unele sînt însă de importanță cardinală.

a) Comandantul trebuie să aibă deprinderi de muncă intelectuală exersate mereu, care să-i asigure un contact permanent cu sursele de informare, să știe unde poate dobîndi un anumit gen de informații. El trebuie să citească materiale cu conținut diferit, începînd cu lucrări de specialitate și terminînd cu cele beletristice. Lecturile sistematice, pe lîngă continuitate în informare, perfecționează deprinderea de a citi cu viteze tot mai mari, de a parcurge deci un volum mai mare de informații în aceeași unitate de timp, de a ajunge mai repede la ceea ce este esențial sau prezintă pentru el un interes particular ; crește capacitatea sa de a controla efectul trăirilor comunicate de autorul unei lucrări, opere și a emite judecăți de valoare, obiective, de a formula concluzii proprii, de a sesiza limite ale modului în care este pusă o problemă sau alta ; de asemenea, pe timpul lecturii, al studiului se dezvoltă

deprinderea de a compara idei, teze, aprecieri din lucrări diferite, de a reflecta asupra elementelor cu caracter inedit și a face transferuri, care conduc spre propriile preocupări, activități, sentimente, convingeri, adică comunicarea se face în planuri tot mai largi, cu efecte crescute asupra psihismului ; lecturile bogate și din domenii variate favorizează judecata, o supun la exerciții variate, la solicitări variate, lărgesc orizonturile, amplifică și diversifică diapazonul afectiv.

b) Fizionomia spirituală a comandantului, activistului de partid se împlinește prin participare la manifestări cultural-științifice, la spectacole, prin vizitarea de expoziții, printr-o viață bogată și diversă sub raportul preocupărilor. Arta constituie una din căile cele mai complexe de redare a omenescului în toată amploarea lui, cu ceea ce are grandios și efemer, cu înălțimi nebănuite și abisuri, a omului în general dar și a celui concret, de azi. Înțelegerea esenței umane în afara artei și literaturii este în prezent imposibilă. Avem în vedere că arta însăși s-a născut și renaște mereu din nevoia de expresie umană, specific umană. Vibrația la nevoia și chemarea celui de lîngă tine, dorința de a face bine se învață și la aceasta contribuie indiscutabil arta, asimilarea de valori artistice și participarea în raport de posibilități și vocație la producerea de noi valori, care să se inspire din viață și din realitățile ei actuale.

c) Participarea la schimburi de idei, la dezbateri pe diferite teme, cu caracter teoretic sau practic aplicativ. Confruntarea opiniilor personale cu ale altora pe teme profesionale sau de altă natură constituie un act de cultură cu numeroase consecințe formative, o cale de a face schimb de experiență, de apropiere, cunoaștere și apreciere, de a „ascuți" inteligența, de a adînci umanizarea personală, dincolo de propriile ei limite (care nu trebuie gîndite fixist, pentru a nu se ajunge la interpretări fataliste). În cadrul dezbaterilor putem verifica justețea sau viabilitatea unor opinii, le putem îmbogăți și corecta sau, după caz, abandona. În cadrul discuțiilor învățăm să descoperim deficiențe în raționamentele altora sau în cele proprii, să manifestăm respectul cuvenit față de părerile

exprimate de cei ce au alte păreri, ne apropiem de oameni, ne delimităm gîndurile, făurim proiecte umane, naștem simpatii, adîncim procesul de comunicare umană.

d) Obiectivele formativ-umane se ating de către comandant, în accepțiunea contemporană, dacă consultarea surselor de informații se face în consonanță cu natura activităților la care participă, îl solicită în fiecare moment în modalități foarte diferite, cu procesul de instrucție. O cunoaștere deci cu finalitate practică, concretizată într-o mai bună înțelegere a îndatoririlor, a realității umane în care trăiește, o influențează și transformă, primește înrîurirea acesteia, acționează pentru îmbunătățirea continuă a căilor și metodelor de lucru, evitînd astfel dezacordul dintre metodele folosite și cerințe actuale ale muncii cu omul, confundarea realităților cu dorințele, rigiditatea și lipsa de receptivitate.

Cultura bogată — militară, profesională, politică și ideologică — îl ajută pe comandant să interpreteze corect eforturile subordonaților săi pentru a-și completa pregătirea, ca atitudini înaintate, care influențează calitatea muncii prezente și mai ales a celei viitoare, împlinirea lor sub raportul cunoștințelor dar și al deprinderilor de viață. Pregătirea și cultura solidă îi permite să înțeleagă corect gama largă de trebuințe a subordonaților, să acționeze pentru organizarea vieții în subunitate, pentru intensificarea raporturilor de comunicare și afirmare în cele mai diferite planuri.

Nivelul culturii generale și profesionale a comandantului condiționează formarea calităților psihopedagogice, ca : puterea de persuasiune, logica riguroasă a argumentației și concizia în exprimare (putința de a spune ceea ce-i principal în cuvinte puține), exprimarea clară a intențiilor și cerințelor pentru subordonați în legătură cu o acțiune la care vor participa, capacitatea de a aprecia corect efectele înrîuririlor sale educative, utilitatea și eficiența metodelor folosite ș.a. De pregătirea multilaterală depinde însăși cunoașterea oamenilor și autocunoașterea, dimensiunile „cîmpului" subiectivității umane.

Deseori se subliniază, pe bună dreptate, însemnătatea pe care o are tactul în munca cu oamenii, adecvarea foarte fină a intervențiilor ținîndu-se cont de particularitățile persoanei, de firea ei, pentru a-i cîștiga încrederea și a o determina să coopereze la actul educativ, pentru a nu se merge pe calea impunerii (răspuns la solicitare exterioară) ci pe cea a consimțirii (motivație interioară). Asemenea performanțe se ating de către cel ce are fond uman bogat, posibilități variate de a evolua ca educator, are un fundament cultural trainic, susceptibil de continuă îmbogățire. Cultura ofițerului condiționează capacitatea lui de a lucra cu metodologii științifice, de a promova noul în munca educativă, de a se comporta ca o ființă originală în a cărei activitate își face loc și inspirația, căldura sufletească, mai presus de orice, omenia.

Pentru a da soluții unui registru problematic foarte variat, comandantul nu se poate rezuma la îndemnuri generale, el trebuie să stăpînească instrumentele deciziei și acțiunii eficiente, să știe cum poate angaja întregul potențial uman, să indice clar direcțiile de activitate concretă, să formuleze deziderate în acord cu comandamente sociale, să conducă ferm și flexibil, să fie explicit cu alții și cu el însuși (să se înțeleagă pe sine cît mai bine, și pe alții).

Deficiențele în planul culturii vor favoriza apariția unor atitudini deficitare sub raport pedagogic, ca : obiceiul de a da verdicte, de a pune sentințe pe evoluții probabilistice, abordarea rigidă a unor situații problematice care nu pot fi doar acceptate sau respinse, afirmate sau negate, lipsa de dorință, teama și de aici refuzul de a promova noul, întrucît conține și risc.

* * *

Pentru a conduce ferm subunitatea, pentru a fi ascultat și urmat de subordonați, pentru a-i ajuta să se dezvolte sub raportul perseverenței și hotărîrii, comandantul trebuie să-și formeze și consolideze calități volitive, să fie capabil de investiții energetice corect dozate, să se bucure de prestigiu în rîndurile subordonaților.

Capacitățile volitive se cer cultivate în legătură cu exercitarea dreptului de a decide și comanda, cu curajul și responsabilitatea de a impune mereu anumite rezolvări la problemele ridicate de dinamica vieții în subunitate, de a interveni prompt pentru a sprijini (amplifica) un anumit curs al evenimentelor, pentru a-l corecta atunci cînd e cazul, sau pentru a-l întrerupe dacă situația o impune. Desigur, voința se corelează în actele de decizie cu discernămîntul, impunerea voinței în acest caz nefiind altceva decît o expresie a hotărîrii de a face ceea ce este necesar, ceea ce trebuie, pentru ca activitatea să se desfășoare în bune condiții.

Voința trebuie să se coreleze cu toate celelalte trăsături de personalitate, să facă posibilă analiza lucidă a realităților, evitîndu-se luarea de hotărîri și trecerea la acțiune sub impulsul unor stări de moment cu efect dezorganizator. Atitudinea sentențioasă, intolerantă, refuzul de a primi orice sugestie „venită din masă" sau de a discuta înainte de a hotărî nu indică, cel mai adesea, fermitate, ci rigiditate și poate să însemne neîncredere în capacitățile proprii, să fie expresia unor complexe de inferioritate, oricum a slăbiciunii. Comandantul nereceptiv sau impulsiv devine o forță inhibantă pentru cei din jur, pe cînd cel calm, permanent controlat, stăpîn pe sine și care nu se lasă copleșit de împrejurări, vădește forță lăuntrică, o înțelegere profundă a consecințelor comportamentului personal asupra relațiilor din cadrul subunității, care impresionează plăcut, pozitiv, îndeosebi în momente grele, dramatice. Asemenea comandanți sînt urmați fără șovăire de subordonații lor. În literatura noastră, dealtfel ca și în cea universală, cei ce au construit portrete ale unor comandanți celebri s-au oprit foarte atent la această trăsătură de personalitate — fermitate, voință puternică, nestrămutată.

Comandantul exercită o înrîurire educativă puternică atunci cînd impunîndu-se favorizează, totodată, prin întregul său comportament, spiritul întreprinzător al subordonaților, analiza lucidă a momentelor și originalitatea în gîndire și acțiune, cînd voința sa puternică nu inhibă sau anulează voința celor din jur, ci o întărește. De aici și concluzia că voința trebuie să dea neapărat expresie unei personalități echilibrate, care are amonios dezvoltate ansamblul calităților umane. Hipertrofia voinței, fără o cugetare adîncă și o conduită etică înaltă devine factor distructiv, forță paralizantă, dezorganizatoare a propriilor rînduri, a activității propriilor subordonați.

Astfel, fermitatea și perseverența, expresii ale unei voințe puternice, sînt calități absolut necesare pentru exercitarea actului conducerii. Dar comandantul are datoria să se orienteze selectiv, să fie capabil de a renunța, de a reveni dacă este cazul, chiar împotriva propriului orgoliu, care la o personalitate cu adevărat puternică se află sub controlul rațiunii. A persevera pe o cale care nu duce la rezultate pozitive, chiar împotriva evidenței, l-ar pune pe cel în cauză în situații neplăcute, ar genera stări de spirit negative și pînă la urmă insuccese în activitate.

Integritatea profesională și morală îl obligă pe comandant, pe activistul de partid, să-și refuze formulele de viață comodă, rabatul în privința calității activității, atitudinea concesivă față de mediocritate. Cele mai mari succese nu pot fi motive de liniștire, nu pot constitui argument pentru a refuza propunerea unui subordonat de a se opera o schimbare, atunci cînd ea e întemeiată. În activitatea zilnică sînt permanent probleme insuficient elucidate. Orice măsură de perfecționare are efecte parțiale, precum și efecte mai puțin scontate, anticipate, pozitive dar și negative. Mereu există ceva de făcut, de completat sau adîncit. O atitudine înaintată presupune frămîntare permanentă, căutare și supraveghere, observație metodică, revenire sau adîncire. Asemenea caracteristici ale comportamentului comandantului implică plenar calitățile sale volitive. Personalitate dinamică, cu o mare capacitate de cuprindere, este sinonimă într-un anumit plan cu voință puternică, caracter dîrz, după cum spiritul vizionar, autentic este propriu tot persoanelor caracterizate de înalte capacități volitive. Imaginația nu poate fi susținută decît de voință.

Corectitudinea în relațiile interpersonale, de care ofițerul trebuie să fie caracterizat, apare ca o dimensiune

morală și presupune un suport volițional trainic. Indiferent de situația în care se află, ofițerul are datoria să rămînă demn, integru, să lupte cu slăbiciunile omenești, să se domine pe sine, să evite tot ce ar putea păta onoarea sa de militar, de cetățean onest. Educarea voinței se sprijină pe o înaltă conștiință politică, etică și juridică, pe o exersare socială zilnică ; pe păstrarea sănătății fizice și psihice ; pe continua călire morală ; pe stăpînirea acelor criterii care fac posibil discernămîntul în cele mai încurcate situații sau grele momente ; păstrarea măsurii, a conduitei egale sub raport moral în serviciu, familie, societate, îmbogățirea spiritualității, a vieții lăuntrice și obiectivarea ei în fapte cu puternică încărcătură umană.

Lipsa de calități volitionale, sau starea de epuizare morală își poate avea sorgintea în scăderea interesului și în lipsa de pasiune pentru activitatea profesională, în deteriorarea raporturilor pe verticala subordonării, insuccese repetate, neîncredere în subordonați, perturbații în viața personală care nu pot rămîne la poarta cazărmii, lipsă de echilibru interior, o degradare a structurilor afective și motivaționale.

Calități volitionale ale comandantului cum sînt fermitatea, perseverența, consecvența, simțul de răspundere ș.a., definitorii pentru reglajul conștient al activității în subunitate, apar într-un climat de ordine. Un asemenea comandant va respecta, în comportamentul său, normele regulamentare de activitate și viață, va impune celorlalți militari să acționeze în ordine. Climatul de ordine creează o stare de necesitate interioară indispensabilă pentru aducerea îndatoririlor sociale la stadiul de fapte, reglării voluntare, dirijate a activității și duce în final la consolidarea trăsăturilor pozitive de caracter ale militarilor, a atitudinii înaintate față de îndatoriri. Spiritul de ordine și caracterul organizat al activității în orice împrejurare determină pe militari să răspundă prompt și angajant la solicitări. Situațiile care apar vor fi relativ ușor de descifrat acolo unde există un climat de ordine, iar măsurile necesare pentru reglarea activității ușor de stabilit, și, odată hotărîte, ușor de îndeplinit.

Comandantul cu trăsături de personalitate clar conturate sub raport volițional exercită o puternică înrîurire asupra subordonaților. Un stil de muncă caracterizat prin claritate, „precizie", ordine desăvîrșită în gîndire și acțiune are efecte pozitive apreciabile. Un comandant organizat orientează sistematic pe subordonați asupra problemelor principale ale programului pregătirii de luptă și politice, prezintă clar situația existentă de fiecare dată ; dă indicații precise, bine gîndite și nu revine asupra lor decît atunci cînd realmente e necesar, au intervenit lucruri noi ; ascultă calm și cu răbdare, fără prejudecată, propunerile subordonaților, impunîndu-le să raporteze organizat, documentat și sintetic ; reține cu discernămînt pozitivul și intervine constant, metodic pentru generalizarea lui ; își prezintă concis opiniile, evită vorbăria inutilă (care dincolo de pierderea timpului dă la iveală o obișnuință de viață greșită), generează, prin întregul său comportament, un climat de muncă responsabilă, angajantă.

Acolo unde dintr-un motiv sau altul (lipsa de competență profesională, de preocupare, educație ș.a.) comandantul nu reușește să-și orienteze clar subordonații, vor apărea dificultăți în conducere, se va instala o atmosferă de provizorat și incertitudine. Un astfel de comandant este deficitar în plan volițional ; el are mereu îndoieli asupra justeței hotărîrilor pe care le ia, schimbîndu-le mereu (este nestatornic) fără a mai aștepta să se ajungă la un rezultat ; nu lasă timpul necesar subordonaților pentru lucru efectiv, intervine inoportun în munca lor, tutelîndu-i, împiedicîndu-i astfel să rezolve problemele ; voind să știe totul, abdică în fapt de la propriile sale prerogative ; lipsit de calm și certitudini, introduce în climat elemente de tensiune și neîncredere.

Modalitatea caracteristică de manifestare a personalității puternice în viața socială este exprimată de acea conduită care dă expresie echilibrului interior, spiritului constructiv și receptivității la cerințele vieții, ale oamenilor.

Calitățile volitionale au un suport rațional și afectomotivațional în convingeri. Personalitatea umană are nevoie de echilibru spiritual, de temeiuri optimiste care să permită o concentrare a forțelor în direcții necesare, de

suporturi pentru ceea ce gîndește și făptuiește. Convingerile comuniste de viață, credința în noblețea profesiunii, în valoarea socială a muncii sale, oferă contur personalității ofițerului, îl fac apt să biruie obstacole, să aibă răbdare (în educație rezultatele nu se „văd" imediat) pentru atingerea unor țeluri, îl ajută să depășească momentele de slăbiciune, prin care orice om trece. Convingerile dau frumusețe profilului etic al ofițerului, sînt pilonii de susținere a întregii personalități, una din sursele principale ale autorității și prestigiului său.

Autoritate și prestigiu. Libertate și responsabilitate în munca educativă a comandantului

Examinarea raporturilor interpersonale la nivelul subunității — pluton, companie — dezvăluie faptul că datorită poziției și prerogativelor cu care este investit, comandantul are posibilitatea să exercite atribuțiile funcționale, actul de conducere (care are ca un component principal comanda), să tragă la răspundere pe subordonați și să răspundă în fața superiorilor pentru felul în care își îndeplinește îndatoririle. Autoritatea ne apare în acest context ca o necesitate pentru exercitarea efectivă a atribuțiilor de conducător — comandant, specialist militar și educator. Statutul de comandant este conform cu drepturile și îndatoririle regulamentare. Pe acest temei se dezvoltă raporturi oficiale între șefi și subordonați, se asigură una din premisele fundamentale ale organizării tuturor activităților, îndeplinirii misiunilor, menținerii ordinii și disciplinei, întăririi unității de voință și acțiune.

Investiția făcută de societate urmează să fie întărită prin munca desfășurată de orice ofițer pentru a confirma încrederea acordată, prin atitudinea sa înaintată față de ostași și de celelalte cadre, prin comportament corect și poziție principială în toate împrejurările. Autoritatea reală, ca rezultantă, se naște în procesul muncii, prin valorificarea investițiilor făcute de societate. Ea decurge din competența constant manifestată în luarea tuturor deciziilor : aport personal la soluționarea problemelor ce stau în fața subunității și a unității, ținută morală desăvîrșită. Pe

temelia muncii pasionate pentru înfăptuirea idealurilor socialismului, ale înălțării omului, ofițerul „lucrează" în același timp la împlinirea propriei personalități, la afirmarea ei în strînsă legătură cu afirmarea tuturor militarilor pe care îi conduce.

Autoritatea ofițerului se instituie în procesul muncii, al cooperării în cadrul numeroaselor raporturi directe și indirecte, trecătoare și permanente, necesare și întîmplătoare din cadrul subunității. Astfel pusă problema, autoritatea se clădește mereu, ca urmare a activismului pe multiple planuri pentru integrare în social, pentru interese superioare, pentru a exercita influențe asupra celorlalți militari și pentru a primi înrîurirea colectivului, pentru transfer permanent. În același timp înțelegerea determinărilor reale ale autorității îl ajută pe comandant să înțeleagă că nu este infailibil, că investitura dată poate fi pierdută acolo unde nu există suficientă acoperire în fapte, unde sînt ignorate norme și îndatoriri regulamentare sau morale.

Prestigiul și autoritatea ofițerului sînt urmarea firească a contopirii propriei vieți cu cea a subunității pe care o comandă, a dobîndirii unor rezultate notabile în procesul de instruire și educare, a omeniei probate în lupta cu greutățile. Autoritatea și prestigiul comandantului constituie în același timp indicatori ai coeziunii subunității, ai echilibrului ei interior, premise ale randamentului în activitate. Acolo unde comandantul și-a cîștigat încrederea subordonaților, comunicarea și în planul cunoașterii și al trăirilor afective este considerabil ușurată, iar receptivitatea reciprocă, asigurată.

În activitate comandantul trebuie să probeze însușiri ca : integritatea, exigența, intoleranța față de orice manifestare care contravine normelor eticii și echității socialiste, respectul față de superiori și grija de subordonați ; el ține la onoare și respectă angajamentele asumate, rămîne om de omenie în toate împrejurările ; se sprijină în muncă pe puterea mobilizatoare a comuniștilor, a organizației de partid și de tineret. Își spune deschis părerea, nu ocolește problemele spinoase, folosește evenimentele obișnuite de viață pentru a face educație, pen-

tru a întări colectivul ostășesc. Cînd ia o măsură gîndește și la consecințele de natură etică. Stimulează spiritul de competiție, angajează subunitatea la muncă pentru rezultate bune, dar nu oricum, prin simplificări și ușurări, ci pe calea împlinirii personalității subordonaților, prin apropiere și sprijin reciproc. Sădește în cugetul ostașilor tineri sentimentele nobile ale patriotismului socialist, îi ajută să înțeleagă că „felul de a trăi și a gîndi al poporului a constituit și va constitui întotdeauna temelia dezvoltării gîndirii și culturii înaintate“ [1]. În devotamentul față de patrie, partid și popor își găsesc expresie sintetică cele mai alese trăsături ale luptătorului neînfricat, pătruns de idealurile independenței și suveranității naționale, ale respectului, stimei și prieteniei față de toate popoarele lumii.

Autoritatea comandantului dă expresie unui fenomen complex. Ea nu poate fi ruptă de autoritatea instituției, de grija ofițerului pentru a păstra ordinea în subunitate, pentru a se conduce în tot ce face după legile țării, de a organiza viața conform cerințelor regulamentelor militare, de a promova relații întrutotul întemeiate pe etică și echitate, de a veghea ca, în mediul în care trăiește, toți să procedeze astfel.

Prestigiul crește atunci cînd comandantul dovedește modestie în comportament, măsură în pretenții, constanță în conduită chiar și atunci cînd are succese deosebite în activitatea sa. Îngîmfarea, preocuparea morbidă de a i se recunoaște pretinse merite, modul zgomotos de a prezenta munca proprie în orice împrejurare, ca și ignorarea a ceea ce alții au făcut sînt indici ai deficienței caracteriale, vădesc lipsa măsurii, egoism și infatuare, un fel de a fi care îndepărtează de colectiv, conturează un profil etic deficiar. Infatuatul se supraapreciază, ceea ce va genera dificultăți în aprecierea realistă a propriei persoane, în stabilirea măsurilor ce trebuie luate pentru a sprijini propria devenire.

---

[1] *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 156.

Procesul educațional angajează la nivel maxim capacitățile și spiritul de răspundere al tuturor cadrelor, și înainte de toate al comandantului. Experiența activității desfășurate de-a lungul anilor și deceniilor supusă interpretării și sistematizării în lumina datelor științifice a permis să se conserve elementele viabile, să se îmbogățească tezaurul de date și informații aflate la îndemîna ofițerilor armatei noastre. Întreaga activitate educativă se desfășoară ca proces cu continuitate, în conformitate cu principii și norme *. Există o dependență a educatorului de cerințele ce decurg din asemenea principii, concretizată în obligația ce o are de a se călăuzi după ele în soluționările pe care le dă situațiilor concrete cu care este zi de zi confruntat.

Datorită respectării principiilor pedagogice în activitatea sa, comandantul are posibilitatea să investească în noile situații educaționale experiența sistematizată. Judecățile sale de valoare se fac după aceleași criterii, folosind sisteme de referință unanim acceptate. În acest mod practica poate fi permanent îmbogățită și pe cale directă și mediată, prin experiența generală dobîndită de cadre în procesul instructiv, iar gîndirea comandantului despre munca educativă evoluează la nivelul exigențelor timpului și odată cu ea se adîncesc acele trăsături de personalitate care fac posibilă creativitatea.

Caracterul angajant, responsabil al activității educative decurge din implicațiile etice ale raporturilor ce se nasc între educat și educator, din urmările pe care actul pedagogic le are asupra ființei umane, nu numai la nivelul cunoștințelor, ci asupra convingerilor, sentimentelor, tre-

---

* *Principiile generale ale pedagogiei:* unitatea dintre instrucție și educație; orientarea politico-ideologică a educației; integrarea învățămîntului cu cercetarea științifică și producția; unitatea teoriei cu practica, a învățămîntului cu viața; individualizarea învățămîntului; *principii ale organizării învățămîntului:* caracterul unitar al învățămîntului; laicitatea școlii; dreptul la învățămînt în limba maternă ș.a.m.d.; *principii ale didacticii:* accesibilitatea; intuiția; însușirea conștientă și activă a cunoștințelor și deprinderilor; sistematizarea cunoștințelor; principii ale docimologiei; principii ale educației ș.a.

buințelor ș.a., a orientărilor prezente și viitoare ale persoanei. Este firesc ca pe tărîmul deosebit de complex și frămîntat al muncii cu omul să se respecte principii și norme etice, să existe responsabilitate morală deplină pentru toate măsurile și acțiunile întreprinse.

Normele nu sînt impediment pentru activismul comandantului, nu îl împing nicidecum la un comportament rigid, ci condiția de bază a unei funcționalități cu o bună sincronizare a elementelor, a coordonării tuturor intervențiilor educative. Cerința impusă de normă are menirea de a îndrepta acțiunea pe căi necesare ; în ea societatea a reținut tocmai ceea ce este valid, eficient și înaintat în opera educativă generală și, particular referindu-ne, în cea militară. Normele au valoarea unor modele de raporturi interumane care fac posibile comunicarea, cooperarea, afirmarea tuturor în raport de poziție și rol, dar și de aptitudini, de necesități privite totdeauna într-o perspectivă.

Viața după norme nu înseamnă nicidecum predominanța automatismului. Ofițerul trebuie să-și pregătească temeinic orice intervenție, să acționeze conform regulilor, dar după ce în prealabil s-a documentat asupra situației concrete (noi) pentru a-și întemeia deciziile, măsurile și atitudinea, pentru a acționa în cunoștință de cauză, deplin responsabil, pentru a răspunde nuanțat la cerințele diversificate ale vieții.

Terenul educației oferă posibilități nelimitate pentru inițiativă pentru ca gîndirea originală să se materializeze în soluționări inspirate. Principiile se folosesc și se aplică la situații concrete, deci la unicate. În educație nimeni nu repetă identic ceea ce au făcut alții sau chiar el însuși anterior. Situațiile educaționale (mediul și componenții săi) cu care se confruntă comandantul de subunitate sînt asemănătoare, dar și foarte diferite, iar posibilitățile de evoluție, variate și numeroase. Nu există o modalitate unică, invariabilă de soluționare a problemelor concrete de natură educativă, ci la convergența interacțiunilor apar efecte generate de cauze diferite.

Comandantul de subunitate are deplină libertate de a stabili căile și modalitățile intervențiilor sale educative, de a hotărî cum își va repartiza timpul, cît va lucra cu unul sau altul din militari, cum va realiza controlul. Libertatea sa are limite, înainte de toate în propriile orizonturi și capacități, experiență de viață etc. Gradul de manifestare a libertății crește acolo unde comandantul dispune de metodologii variate de acțiune, înțelege semnificațiile unor fapte de viață aparent minore, imprimă muncii sale un caracter de cercetare, are permanent informații asupra stărilor de spirit. Optînd, alegînd căi și metode de lucru potrivite, manifestînd inițiativă în cadrul procesului instructiv-educativ, comandantul nu trebuie să vadă în subordonați doar executantul, să ignore însemnătatea pe care o au propriile lor interese, trebuințe și motivații, propriile lor deliberări și atitudini în legătură cu orice dispozițiune primită cu ceea ce li se cere să facă. Libertatea și inițiativele sale nu trebuie să constituie în nici un fel impedimente pentru activismul celor pe care îi comandă, ci o condiție a cooperării, a manifestării libere a capacităților acestora, a angajării lor responsabile în pregătirea de luptă și politică, în îndeplinirea misiunilor.

Adecvarea comportamentului la împrejurări și modificarea acestora după nevoile umane constituie necesități pentru toți luptătorii și ele solicită gîndire, înțelegere, imaginație, fantezia fiecăruia, angajează răspunderea personală, o exersare socială a acestora. Procesul instructiv-educativ, raporturile instituite între comandant și subordonați evoluează normal atunci cînd favorizează afirmarea calităților și capacităților personale, cînd prezența unuia devine condiția afirmării celuilalt, cînd tendințele de tutelare sînt respinse cu desăvîrșire, cînd pregătirea se face prin apel masiv la acele metode active care angajează multilateral pe militari la propria lor formație.

Orice activitate de pregătire, în primul rînd instrucția tactică și cea de specialitate, trebuie concepută și desfășurată de comandantul subunității încît să ridice probleme militarilor, să le solicite gîndirea, puterea de decizie și de argumentare, să-i pună mereu în situația

de a da un răspuns personal la evenimentele concepute, să modifice mereu cadrul acțiunii tactice, să aducă elemente neprevăzute, momente cu grad sporit de dificultate, variații mari în timp scurt, să le educe capacitatea de a alege și hotărî rapid, iar atunci cînd cursul evenimentelor se modifică, să aibă tăria de a reveni, completînd și corectînd decizia pe care au luat-o anterior, să ierarhizeze evenimente, fapte, dînd prioritate celor mai stringente, să fie foarte mobili în gîndire și dinamici în acțiune. Se vede clar cum libertatea este o manifestare în cîmpul necesității, care decurge din angajarea pe un anumit făgaș și răspunderea pentru cele hotărîte.

Antrenarea gîndirii pentru a desfășura analiza situațiilor problematice după anumiți algoritmi are ca scop : luarea unor decizii adecvate cadrului tactic pînă la nivelul luptătorului ; economisirea de timp, trecerea promptă la acțiune ; motivarea de fond a acțiunii, cunoscut fiind că numai ceea ce a fost înțeles poate fi și însușit temeinic ; optimizarea hotărîrii comandantului prin comportament mereu corectat al luptătorilor, care gîndesc evenimentele ce se desfășoară și modifică acțiunea lor în raport de împrejurările concrete, îndeplinesc misiunea ordonată cu investiții mari de inteligență proprie și sacrificii cît mai puține.

După fiecare exercițiu tactic sau aplicație comandantul va pune în evidență anumite temeiuri legate de felul în care l-a conceput și desfășurat, ce a urmărit la fiecare moment din dinamică și ce a rezultat din acțiune. Fără a califica sau eticheta, într-o atmosferă de lucru, militarii dobîndesc posibilitatea de a compara gîndirea lor cu a comandantului, de a aprecia „acum" o situație trecută și a ajunge la concluzii generale dar și particulare. Analiza menționată reprezintă de fapt o prelungire a gîndirii acțiunii, procedeu de lucru cu efecte pozitive asupra formației luptătorilor, a puterii lor de a ajunge la esențial, la descoperirea unor lucruri noi, la creșterea interesului pentru cunoaștere, la dorința sporită de a atinge performanțe înalte în pregătire, la dezvoltarea activismului.

Iată un mod de a construi raporturile interumane în cadrul pregătirii, care lasă libertate de gîndire și acțiune fiecăruia, îi angajează capacitățile, restructurîndu-le și, odată cu ele, celelalte componente ale psihismului îl apropie tot mai mult de natura lucrurilor, generează atitudini umane care în practică se întemeiază pe un înalt respect al omului, al muncii și produselor sale, în cazul nostru spirituale. Pentru că responsabilitate înaltă manifestă acei comandanți care îi ajută pe militari să gîndească profund împrejurările, nu așteaptă mereu indicații, explicații, îndemnuri, ci au spirit de inițiativă, sînt întreprinzători (au curajul să ia lucrurile „pe cont propriu" atunci cînd trebuie), pun ceva de la ei în tot ceea ce fac, se contopesc pînă la un anumit punct cu procesul propriei lor instruiri, au puterea de a se detașa de evenimente pentru a le înțelege substratul, cursul lor, posibilitățile și modalitățile de a le înrîuri.

Calitatea execuției, randamentul în acțiune sînt condiționate de formația generală a fiecărui luptător și nu numai de „receptivitatea" lui la ordinul primit. În plan metodologic ar constitui o eroare să se opună spiritul de disciplină creativității, să se considere incompatibilă conduita regulamentară cu inovația în metodele acțiunii. Refuzul de a delibera asupra situațiilor concrete în modul reclamat de ineditul vieții, de a asuma răspunderi corespunzătoare, ploconirea în fața gîndirii trecute, reduc cîmpul afirmării personale, depersonalizează, încetinesc evoluția, creează deprinderi greșite, extrem de dăunătoare.

Educatorul și educatul formează un cuplu care evoluează prin acomodări reciproce, succesive, prin rezolvări de probleme care se pun de către ofițer pentru ostaș, și invers. Situația educativă evoluează în limite normale atunci cînd acțiunile angajează spiritul de răspundere al cadrelor, care îi solicită, la rîndul lor, pe ostași tot în acest fel, oferă loc pentru inițiativă, pentru afirmarea multilaterală a tuturor.

Adevărata libertate presupune eliberare, dar de prejudecată și egoism, de rutină și conservatorism, de formalism și îngustime, de acele practici rudimentare din

trecut care îl îndepărtau pe ofițer de soldat, au favorizat manifestări de slugărnicie și ipocrizie, au erodat unitatea internă a unui grup militar sau altul. Și pentru ca lucrurile să fie duse pînă la capăt, comandantul, cadrele în general au datoria să-i formeze pe tineri pentru a-și controla conduita, a se feri de idei preconcepute și a înțelege adevăratele sensuri ale libertății individuale care nu poate fi realizată decît în cadrul libertății colectivului, în acord cu aceasta, tot așa cum fericirea individuală se naște în strînsă legătură cu fericirea generală ; orice act care ar contraveni intereselor generale ale colectivității, i-ar aduce vreo atingere, contravine și libertății personale.

Rolul organizației de partid în cultivarea pasiunii cadrelor militare pentru însușirea cunoștințelor și deprinderilor psihopedagogice

Organele și organizațiile de partid, prin competența și rolul lor politic, mențin în actualitate preocuparea cadrelor pentru îmbogățirea cunoștințelor și perfecționarea deprinderilor psihopedagogice, necesare atît la instrucție, cît și în activitățile politico-educative, pentru îmbunătățirea muncii cu omul într-o concepție umanistă, revoluționară. Este de fapt însăși cerința exprimată de secretarul general al Partidului Comunist Român, comandantul nostru suprem, tovarășul Nicolae Ceaușescu : *„Învățămîntul nostru de partid, învățămîntul cadrelor de conducere trebuie mai întîi să-l învețe pe fiecare să lucreze cu oamenii și pe urmă cu mașinile. Numai cînd vor ști să lucreze cu oamenii, atunci vor reuși să-și facă munca cum trebuie“* [1].

Organele și organizațiile de partid și de tineret, prin acțiunile lor, asigură continuitate preocupărilor cadrelor privind însușirea cunoștințelor și formarea deprinderilor psihopedagogice. Nu o campanie, nu o „modă“ (trecătoare ca orice fenomen de acest gen) ci o activitate permanentă, ceea ce înseamnă că prin fiecare plan de muncă, indiferent de nivelul organului de partid — consiliul politic, comitet sau birou al organizației de bază de partid — trebuie să conțină obiective, sarcini și activități în direcția menționată.

Diferențierea acestor acțiuni pe categorii de cadre și militari în termen — ofițeri, maiștri militari, subofițeri și gradați —, cu specificul cuvenit impus de particularitățile funcției, gradului, vechimii în armată și eșalonului la care se lucrează. Apel constant la totalitatea formelor și metodelor muncii politice de partid care, începînd cu învățămîntul politico-ideologic sau cu adunarea generală de partid și încheind cu activitatea gazetei de perete sau a stației de radioamplificare oferă numeroase posibilități pentru a reține atenția tuturor asupra unei asemenea problematici.

Există o bogată literatură de specialitate în domeniile pedagogiei, psihologiei, sociologiei, științei conducerii, eticii, esteticii, ergonomiei ș.a., dicționare consacrate terminologiei și tehnicilor de cercetare a fenomenelor sociale, politice, psihologice și morale care studiate, urmărite pe măsura apariției lor, semnalate prin mijloace corespunzătoare trezesc interesul cadrelor. Dau rezultate : expozițiile de carte cu tematică social-politică, cu vînzare, organizate periodic în unități ; organizarea diferențiată, pe categorii de cadre, a unor dezbateri privind conținutul și posibilitățile de a fi utilizate în procesul instructiv-educativ lucrările de pedagogie sau psihologie militară ; întîlniri cu autori ai unei asemenea literaturi ; informarea reciprocă a cadrelor asupra unor articole, studii, recenzii ; sesiuni de comunicări științifice, mese rotunde, simpozioane, dezbateri de caz ; întîlniri cu specialiști, cercetători științifici și alte cadre — pentru a aborda și dezbate în colectiv un aspect sau altul din vasta problematică socială, psihologică și pedagogică implicată în procesul instructiv-educativ ; cicluri de activități pe teme ca : „Metodologia muncii cu omul“, „Comanda și particularitățile colectivelor militare“, „Căi de optimizare a activității de îndrumare și ajutor“, „Etica actului de comandă“, „Ordinul și implicațiile sale psihosociale“, expuneri și dezbateri la pregătirea psihopedagogică a cadrelor militare.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1977, p. 747—748.

Însăşi includerea în informarea de partid lunară ce se prezintă cu ocazia adunărilor generale de partid a unor concluzii, aprecieri şi sarcini privind preocupările comuniştilor pentru a-şi îmbunătăţi cunoştinţele şi deprinderile eficiente în munca cu tinerii militari, privind metodele avansate folosite de unii şi care duc la creşterea randamentului soldaţilor la instrucţie, se dovedeşte utilă, îndeamnă la noi căutări, reflecţii şi reconsiderări. Organizaţia de partid este şi trebuie să fie mereu în ofensivă, permanent cu iniţiative şi intervenţii, pentru ca prin pledoarii convingătoare — prin forţa ideilor şi calităţii activităţilor — să formeze din fiecare cadru militar un om cu o înaltă cultură.

După încorporarea fiecărui nou contingent, organele de partid sintetizează principalele date privind caracteristicile socioprofesionale ale militarilor, informaţii care, la nivelul subunităţilor mici — grupă (echipaj), pluton —, trebuie să fie cunoscute pentru fiecare tînăr, nominal, iar mai sus numeric, în procentaje. Aceste informaţii prelucrate dau o imagine asupra potenţialului uman existent, permite adecvarea programului, încărcătura şi ritmul activităţilor dar şi al atitudinilor în relaţiile cu tinerii militari pentru a orienta şi conduce procesul instructiv-educativ în ansamblul său. Prezenţa cadrelor cu funcţii de conducere din comandamente la activităţile din poligoane, tancodroame, săli de specialitate, tabere de instrucţie la munte sau la cursuri de apă oferă concluzii şi învăţăminte pentru a ajuta concret pe comandanţi să-şi îmbunătăţească modalităţile de transmitere a cunoştinţelor militare şi de specialitate şi de formare a deprinderilor necesare luptătorului în acţiunile pentru apărarea patriei. Organizaţiile de partid, prin ofiţerii cu experienţă bogată la comandă, pot institui ajutorarea tinerilor ofiţeri, a celor nou promovaţi comandanţi de companii (baterii) sau în alte funcţii, să realizeze la faţa locului un reuşit transfer de cunoştinţe şi priceperi în conducerea judicioasă a activităţilor de pregătire de luptă şi politică.

Prin natura muncii, cadrele militare reiau cu fiecare ciclu de instrucţie un traiect relativ constant de activităţi.

De aici pericolul apariţiei monotoniei, al mentalităţii de genul : „Ştiu asta, doar am mai făcut-o în atîtea cicluri de instrucţie". Afirmaţia surprinde doar în parte un aspect real, întrucît cu fiecare ciclu se schimbă ceva privind oamenii, organizarea, tehnica, condiţiile materiale. Organizaţiile de partid intervin pentru ca îndeosebi comandanţii de subunităţi să sesizeze valoarea tinerilor din fiecare contingent, să adauge la pregătirea lor noi cunoştinţe, să reconsidere sistemul de lucru, să adopte o atitudine pedagogică experimentală, pentru a reţine care forme şi metode utilizate dau rezultate, ce poate fi îmbunătăţit sau corectat, la ce trebuie renunţat.

Organizaţiile de partid ajută cadrele să-şi împărtăşească reciproc din experienţa de muncă, să acţioneze într-o comuniune de idei şi sentimente cît mai fertilă ; le educă în spiritul modestiei, al înţelegerii adevărului că desăvîrşirea pregătirii sub toate aspectele este incompatibilă cu orgoliul, cu vanitatea şi lipsa de colaborare sau receptivitate la sugestii sau critici care contribuie la stimularea personalităţii. Constituie un gest de adevărată înţelepciune, şi nu de slăbiciune, de a cere un sfat în momente de îndoială şi de a spori succesul printr-o cooperare onestă, tovărăşească. Dezbaterea în adunarea generală de partid a acestor implicaţii etice şi psihopedagogice ale atitudinii cadrelor va stimula deopotrivă pe vîrstnici şi tineri, va apropia şi suda coeziunea intelectuală şi afectivă în rîndul cadrelor, dincolo de grad şi funcţie.

Studiul şi dezbaterile, schimburile de experienţă la convocările de pregătire militară comună, la cele de specialitate sau la pregătirea politico-ideologică constituie aspecte importante, dar esenţialul îl reprezintă ceea ce se aplică, cum şi cu ce rezultate. De aceea, organizaţiile de partid şi organizaţiile de tineret trebuie să se preocupe de practica muncii instructiv-educative, de *opiniile, atitudinile şi conduita* celor care comandă în toate împrejurările. Numai cunoscîndu-le comportamentul, începînd de la inspecţia de dimineaţă şi încheind cu raportul zilnic al companiei (bateriei), pot să generalizeze ceea ce este

pozitiv, util și să combată atitudinile retrograde, superficialitatea, formalismul și rutina sau unele practici neregulamentare, străine principiilor educației socialiste și comuniste.

Metoda de a discuta cu fiecare comunist și utecist în organul de partid, respectiv al U.T.C. asupra preocupărilor lor de a traduce în viață prevederile Statutului, ale Codului etic și Angajamentului solemn — reprezintă un bun prilej de a reliefa și da recomandările cuvenite pentru sporirea preocupărilor menite să ducă la încorporarea în procesul instructiv-educativ a principiilor și metodelor pedagogice și de conducere științifică, a optimizării relațiilor de îndrumare, a asigurării unei stări moral politice ridicate și climat optim de muncă. Se pot folosi și analizele stării și practicii disciplinare, bilanțurile periodice asupra îndeplinirii planului pregătirii de luptă și politice. Evidențierea unor aspecte referitoare la promovarea principiilor educației moderne, a metodelor psihopedagogice care au dat cele mai bune rezultate, precizarea unor direcții de acțiune se dovedesc utile muncii instructorilor și educatorilor. De aceeași atenție trebuie să se bucure școlile de gradați din partea organizației de partid, a comenzii unităților.

Organizația de partid nu poate rămîne indiferentă față de cei care manifestă superficialitate în pregătire sau au alte atitudini imorale, socotesc diploma de absolvent ca o încheiere a efortului de învățare, au rezultate din ce în ce mai slabe tocmai pentru că în munca lor și-a făcut loc rutina. Organizația de partid, prin problemele ce le pune în fața comuniștilor și mai ales prin modul exigent în care raportează continuu activitatea membrilor de partid, rezultatele muncii lor la cerințele actuale ale partidului nostru creează și menține un climat spiritual elevat, o stare de spirit ce îndeamnă la eforturi permanente de autoperfecționare pe toate planurile. Afirmația lui Goethe : „trebuie să-ți propui imposibilul, pentru a realiza bine posibilul" poate fi luată ca un principiu călăuzitor și în direcția pregătirii profesionale.

Subunitățile care pregătesc pe viitorii gradați trebuie să fie model de ordine și disciplină. Dialogul asupra modalităților de înrîurire educativă a soldatului, de acțiune în raport de particularitățile psihotemperamentale ale fiecărui tînăr militar trebuie să fie permanent. Organizarea cercurilor de pedagogie cu gradații, a întîlnirilor periodice dintre viitorii gradați și cei mai buni gradați ai unității, dintre viitorii gradați și comandanții de subunități competenți, destoinici și cu o bogată experiență la comandă, sînt metode folosite cu succes în unități.

Îndrumarea și ajutorarea organizațiilor U.T.C. din școlile de gradați reprezintă un obiectiv important al activității comitetelor de partid. În aceste subunități se urmărește nu doar formarea de buni executanți, ci a unor ostași capabili să instruiască pe alții, să exercite influența cuvenită atît pe planul instruirii militare propriu-zise, dar și în ce privește cultivarea valorilor eticii socialiste și militare, disciplina ostășească, responsabilitatea, spiritul de întrajutorare și alte virtuți militare proprii ostașului armatei noastre.

Organizațiile de partid și de tineret pot să creeze și să mențină o ambianță fertilă preocupărilor ca fiecare cadru militar să-și lărgească orizontul culturii social-umaniste, să se ridice la nivelul răspunderilor mari de instructor și educator, de modelator de conștiințe capabil oricînd să-și facă datoria față de patrie. Să-i ajute pe tinerii ofițeri, prin stimularea preocupărilor lor de îmbogățire a cunoștințelor pedagogice, să vadă în tînărul militar omul, cu întregul său ansamblu de trebuințe cognitive și morale, cu viața sa afectivă și structurile sale motivaționale, cu întregul mod de a fi, gîndi și simți, de a se raporta la sine și la cei din jur, a se aprecia și a aprecia, cu certitudinile și incertitudinile sale, cu bucuriile și frămîntările sale, într-un cuvînt așa cum este el în realitate și nu cum am dori noi să fie. Într-o asemenea viziune aplicăm ceea ce ne îndeamnă tovarășul Nicolae Ceaușescu : *„În activitatea educativă trebuie să avem permanent în vedere faptul că fiecare om are individualitatea și personalitatea sa bine distincte. De aceea, înarmîndu-i pe oameni cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, trebuie să dezvoltăm valorile morale și vir-*

tuțile umane specifice fiecărui cetățean, în strînsă concordanță însă cu gîndirea filozofică și etică socială revoluționară, caracteristice orînduirii noastre noi, socialiste și comuniste. Trebuie să existe deplină claritate : nu ne propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un nonsens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie, cu o pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie. Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plenar în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun al întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărîrii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți" [1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 135.

CUPRINS

Studiu introductiv 5

Secțiunea I

COORDONATE PEDAGOGICE ALE PROCESULUI DE EDUCAȚIE A MILITARILOR

1. Obiectivul și sarcinile pedagogiei militare 31
2. Abordarea interdisciplinară a procesului educativ în armată 67
3. Metodica activității educative în armată 82
4. Activitatea educativă în timp de război 112
5. Tradiții înaintate în pedagogia militară românească . 129

Secțiunea a II-a

PROBLEME DE PSIHOLOGIE PEDAGOGICĂ CU APLICAȚII ÎN DOMENIUL MILITAR

1. Implicații pedagogice ale procesului de cunoaștere a militarilor 153
2. Formarea motivației și a afectivității. Cultivarea la militari a convingerilor 179
3. Educarea curajului ; prevenirea fricii și a panicii . . . 200
4. Psihopedagogia grupurilor militare 222

Secțiunea a III-a

PROBLEME PEDAGOGICE ALE PROCESULUI DE INSTRUIRE A MILITARILOR

1. Teorii și metode privind învățarea cu aplicabilitate în armată 263
2. Rolul și locul ședinței practice în sistemul de instruire a militarilor 286
3. Condiții ale desfășurării procesului de învățămînt în armată 309

Secțiunea a IV-a

LATURI ALE PROCESULUI DE EDUCAȚIE ÎN ARMATĂ

1. Educația politico-morală și juridică 321
2. Educația intelectuală a militarilor 338
3. Educația materialist-științifică 354
4. Educația patriotică — coordonată majoră a procesului instructiv-educativ 369
5. Educația estetică 385
6. Educația fizică și sanitară 398
7. Educația militarilor în spiritul disciplinei ferme, conștiente 411
8. Educarea militarilor în spiritul respectării legilor și obiceiurilor războiului 433
9. Rolul gradaților în procesul pregătirii militarilor . . . 445
10. Comandantul de subunitate. Rolul său în educarea subordonaților 464